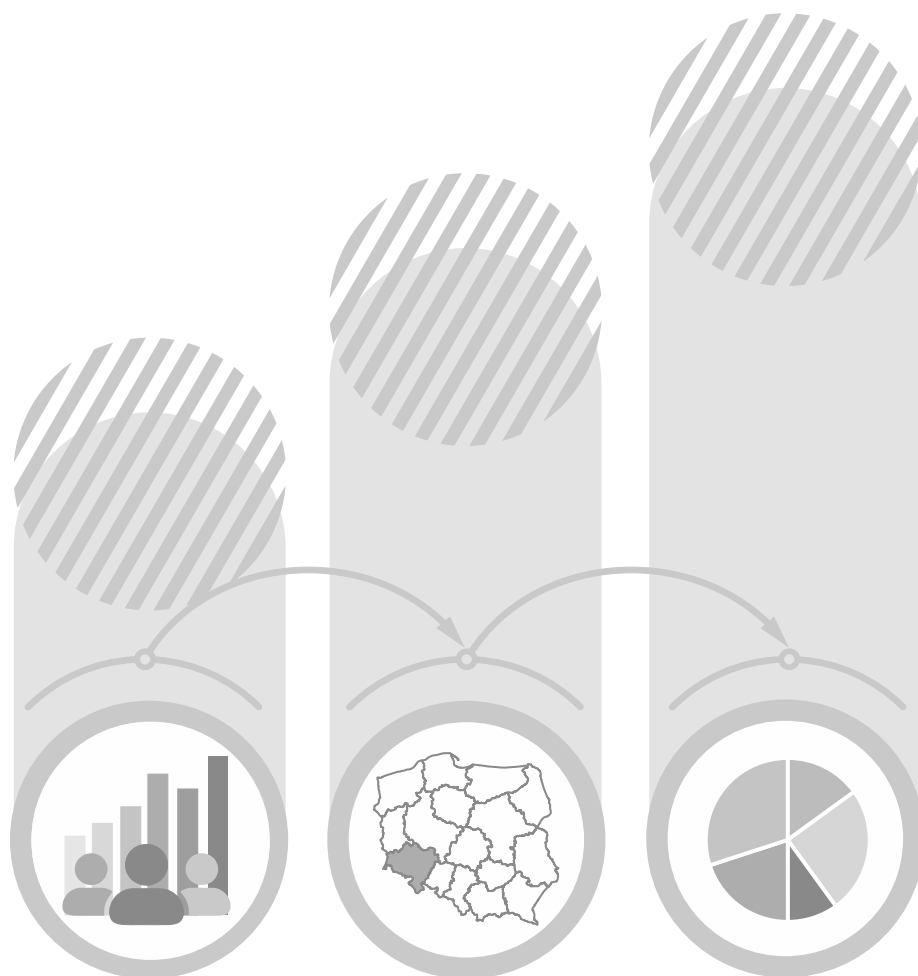

Raport o sytuacji społeczno-gospodarczej województwa dolnośląskiego 2020

Raport o sytuacji społeczno-gospodarczej województwa dolnośląskiego 2020

Report on the socio-economic situation of Dolnośląskie Voivodship 2020

Urząd Statystyczny we Wrocławiu Statistical Office in Wrocław

Wrocław 2020

Opracowanie merytoryczne

Content-related works

Urząd Statystyczny we Wrocławiu, Dolnośląski Ośrodek Badań Regionalnych
Statistical Office in Wrocław – Dolnośląskie Centre for Regional Surveys

pod kierunkiem

supervised by

Agnieszka Ilczuk

Zespół autorski

Editorial team

Alicja Sobków, Michał Besser, Magdalena Klimek, Aneta Madajczak, Piotr Pawliczek

Prace redakcyjne

Editorial work

Halina Woźniak (przewodniczący/president), Stanisław Kamiński (redaktor główny/editor-in-chief), Marta Woźniakiewicz (sekretarz/secretary), Sławomir Banaszak, Leszek Cybulski, Joanna Gierak-Kieruzalska, Agata Girul, Agnieszka Ilczuk, Eliza Kawecka-Jung, Aneta Madajczak, Paweł Sobik, Elżbieta Stańczyk, Joanna Zielińska

Tłumaczenie

Translation

Grzegorz Pawliczek

Skład i opracowanie graficzne

Typesetting and graphics

Dominik Koralewski, Leszek Łukaszewicz

ISBN 2084-7556

Publikacja dostępna na stronie Internetowej

Publications available on website

wroclaw.stat.gov.pl

Przy publikowaniu danych Urzędu Statystycznego prosimy o podanie źródła

When publishing Statistical Office data — please indicate the source

Zakład Wydawnicत्व
Statystycznych

00-925 WARSZAWA, AL. NIEPODLEGŁOŚCI 208

Informacje w sprawach sprzedaży publikacji – tel.: (22) 608 32 10, 608 38 10

Zam. /2020/nakł. 60

Przedmowa

Przekazuję Państwu nowe wydanie rocznego „Raportu o sytuacji społeczno-gospodarczej województwa dolnośląskiego”. Publikacja na potrzeby odbiorców została wzbogacona o nowe tematy, istotne dla szerszej analizy sytuacji naszego województwa.

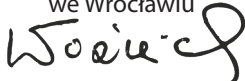
Publikacja zawiera szereg informacji charakteryzujących procesy zachodzące na terenie województwa dolnośląskiego m.in. z zakresu: środowiska, kapitału ludzkiego i jakości życia, przedsiębiorczości, PKB, koniunktury gospodarczej oraz finansów jednostek samorządu terytorialnego, z uwzględnieniem zjawisk istotnych z punktu widzenia rozwoju społeczno-gospodarczego regionu.

Prezentowane kategorie przedstawiono w ujęciu dynamicznym, a także w relacji do przeciętnych wielkości dla kraju i narastająco w latach. Pozwala to przedstawić portret województwa dolnośląskiego z uwzględnieniem gospodarczo-społecznych tendencji rozwojowych.

Opracowanie składa się z części analitycznej podzielonej na działy tematyczne, wzbogaconej prezentacją graficzną w postaci zestawu map i wykresów oraz części tabelarycznej, w której zamieszczono podstawowe dane statystyczne dla województwa dolnośląskiego oraz dla Wrocławia.

Wybrane informacje zaprezentowano w przekrojach według sekcji i wybranych działów w układzie Polskiej Klasyfikacji Działalności 2007 oraz podregionów, powiatów i gmin.

Mam nadzieję, że niniejsze opracowanie będzie dla Państwa interesującym źródłem wiedzy o sytuacji społeczno-gospodarczej i warunkach życia w naszym regionie.

p.o. Dyrektora
Urzędu Statystycznego
we Wrocławiu

Halina Woźniak

Wrocław, maj 2020 r.

Preface

I am pleased to present the new edition of the annual „Report on the socio-economic situation of dolnośląskie voivodship”. The publication has been enriched by new topics, important for a broader analysis of the situation of our voivodship.

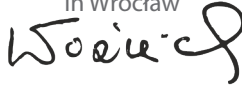
The publication contains a variety of information characterising the processes taking place in dolnośląskie voivodship from areas such as: environment, human capital and quality of life, entrepreneurship, GDP, economic situation and finances of local government units, taking into account phenomena important from the point of view of social and economic development of the region.

All presented categories have been shown in a dynamic perspective, as well as in relation to the average sizes for the country and cumulatively in years. This allows to present a portrait of dolnośląskie voivodship taking into account socio-economic development trends.

The publication consists of an analytical part divided into thematic sections, enriched by a graphic presentation in the form of a set of maps and charts, and a tabular part, which contains basic statistical data for dolnośląskie voivodship as well as for Wrocław.

Selected information was presented in cross-sections by sections and selected divisions in the system of the Polish Classification of Activities 2007 as well as subregions, powiats and gminas.

I hope that this study will be an interesting source of knowledge about the socio-economic situation and living conditions in our region.

Director
of the Statistical Office
in Wrocław

Halina Woźniak

Wrocław, Maj 2020

Spis treści

Contents

	Str. Page
Przedmowa	3
Preface	4
Objaśnienia znaków umownych	16
Symbols	
Ważniejsze skróty	16
Major abbreviations	
Synteza	17
Executive summary	21
Województwo na tle kraju	25
Voivodship against the background of the country	
Województwo na tle pozostałych województw	29
Voivodship against the background of other voivodships	
Powierzchnia i podział terytorialny województwa.	36
Area and territorial division of voivodship	
Środowisko	37
Environment	
Spółczeństwo	55
Society	
Gospodarka	105
Economy	
Finanse jednostek samorządu terytorialnego.	153
Finances of local government units	
Wybrane dane o województwie	164
Voivodship against the background of the country	
Wybrane dane o Wrocławiu	168
Selected data on Wrocław	

Spis tabel

List of tables

	Nr No	Str. Page
Tablica przeglądowa. . . . . Review table	1	25
Warunki meteorologiczne . . . . . Meteorological conditions	2	38
Powierzchnia geodezyjna według kierunków wykorzystania. . . . . Geodetic area by the land use	3	40
Zużycie wody według potrzeb w ciągu roku . . . . . Consumption of water by needs during the year	4	42
Ścieki komunalne i przemysłowe wymagające oczyszczenia odprowadzone do wód lub do ziemi . . . . . Industrial and municipal wastewater requiring treatment discharged into waters or into the ground	5	43
Emisja zanieczyszczeń powietrza z zakładów szczególnie uciążliwych dla czystości powietrza . . . . . Emission of air pollutants from plants especially noxious to air quality	6	45
Odpady przemysłowe . . . . . Industrial waste	7	50
Odpady komunalne zebrane selektywnie w ciągu roku . . . . . Municipal waste collected separately during the year	8	51
Nakłady na środki trwale służące ochronie środowiska i gospodarce wodnej . . . . . Outlays on fixed assets for environmental protection and water management	9	53
Ludność. . . . . Population	10	55
Wychowanie przedszkolne . . . . . Pre-primary education	11	62
Aktywność ekonomiczna ludności w wieku 15 lat i więcej w IV kwartale według BAEL . . . . . Economic activity of the population aged 15 and more in the 4th quarter by LFS	12	69
Przeciętne miesięczne wynagrodzenie brutto w sektorze przedsiębiorstw. . . . . Average monthly gross wages and salaries in enterprise sector	13	74
Świadczenia społeczne . . . . . Social benefits	14	75
Przeciętny miesięczny dochód rozporządzalny. . . . . Average monthly available income	15	76
Wskaźniki zagrożenia ubóstwem. . . . . At-risk-of-poverty rates	16	76
Świadczenie wychowawcze . . . . . Childrising benefit	17	78
Świadczenia pomocy społecznej. . . . . Social assistance benefits	18	79
Beneficjenci środowiskowej pomocy społecznej. . . . . Beneficiaries of community social assistance	19	81

Spis tabel (cd.)

List of tables (cont.)

	Nr No	Str. Page
Żłobki i kluby dziecięce . . . . . Nurseries and children's clubs	20	82
Zasoby mieszkaniowe. . . . . Dwelling stocks	21	84
Wodociągi . . . . . Water supply system	22	85
Kanalizacja . . . . . Sewage system	23	86
Sieć gazowa oraz odbiorcy i zużycie gazu z sieci w gospodarstwach domowych . . . . . Gas supply system as well as consumers and consumption of gas from gas supply system in households	24	88
Placówki opieki zdrowotnej . . . . . Health care facilities	25	90
Instytucje kultury. . . . . Culture institutions	26	95
Wypadki drogowe oraz ich skutki . . . . . Road accidents and their results	27	99
Fundacje, stowarzyszenia i organizacje społeczne wpisane do rejestru REGON . . . . . Foundations, associations and social organizations entered in the REGON register	28	100
Wskaźnik ogólnego klimatu koniunktury według rodzajów działalności . . . . . General business climate indicator by kind of activity	29	109
Podmioty gospodarki narodowej w rejestrze REGON. . . . . Entities of national economy in the REGON register	30	112
Nakłady wewnętrzne na działalność badawczą i rozwojową według źródeł finansowania . . . . . Intramural expenditures research and development by source of funds	31	116
Przedsiębiorstwa innowacyjne według rodzajów wprowadzonych innowacji . . . . . Innovative enterprises by types of introduced innovations	32	118
Wybrane wskaźniki ekonomiczno-finansowe w badanych przedsiębiorstwach niefinansowych . . . . . Selected economic and financial indicators in the surveyed non-financial enterprises	33	123
Nakłady inwestycyjne. . . . . Investment outlays	34	125
Plony wybranych ziemiopłodów rolnych. . . . . Yields of selected agricultural crops	35	126
Przemysł . . . . . Industry	36	132
Budownictwo . . . . . Construction	37	135
Budownictwo mieszkaniowe . . . . . Residential construction	38	138
Dynamika sprzedaży detalicznej towarów ^a . . . . . Indices of retail sales of goods ^a	39	141

Spis tabel (dok.)

List of tables (cont.)

	Nr No	Str. Page
Drogi publiczne według rodzajów nawierzchni	40	143
Public roads by type of surface		
Drogi publiczne o twardej nawierzchni.	41	144
Hard surface public roads		
Komunikacja miejska	42	146
Urban transport		
Ruch pasażerów w porcie lotniczym	43	148
Passenger traffic at airport		
Przewozy ładunków żeglugą śródlądową według relacji przewozów.	44	149
Inland waterways transport of goods by origin/destination		
Odbiorcy i zużycie energii elektrycznej w gospodarstwach domowych	45	151
Consumers and consumption of electricity in households		
Dochody jednostek samorządu terytorialnego	46	154
Revenue of local government units		
Wydatki jednostek samorządu terytorialnego	47	157
Expenditure of local government units		
Wynik budżetów jednostek samorządu terytorialnego	48	159
Result of budgets of local government units		
Zadłużenie jednostek samorządu terytorialnego w 2018 r.	49	160
Result of budgets of local government units in 2018		
Wartość całkowita projektów oraz wartość dofinansowania ze środków UE projektów zrealizowanych w ramach Umowy Partnerstwa 2014-2020 na terenie województwa do końca 2018 r.	50	162
The total project value and the additional EU financing value projects which are implemented based on the Partnership Agreement 2014-2020 in voivodship to end the 2018		
Tablica przeglądowa	51	164
Review table		
Tablica przeglądowa	52	168
Review table		

Spis wykresów

List of graphs

	Nr No	Str. Page
Odpady komunalne zebrane selektywnie w relacji do ogółu odpadów komunalnych zebranych w 2018 r.	1	28
Municipal waste collected separately in relation to total municipal waste collected in 2018		
Przyrost naturalny na 1000 ludności w 2019 r.	2	29
Natural increase per 1000 population in 2019		
Saldo migracji wewnętrznych i zagranicznych na pobyt stały na 1000 ludności w 2019 r.	3	29
Internal and international net migration for permanent residence per 1000 population in 2019		
Wskaźnik rentowności obrotu netto w przedsiębiorstwach niefinansowych w 2019 r.	4	34
Net turnover profitability indicator in non-financial enterprises in 2019		
Nakłady wewnętrzne na działalność badawczą i rozwojową na 1 mieszkańca w 2018 r.	5	34
Intramural expenditures on research and development per capita in 2018		
Temperatury powietrza	6	38
Air temperatures		
Opady atmosferyczne.	7	39
Atmospheric precipitation		
Grunty zrekultywowane i zagospodarowane w ciągu roku	8	41
Land reclaimed and managed during the year		
Ścieki wymagające oczyszczania odprowadzone do wód lub do ziemi	9	44
Wastewater requiring treatment discharged into waters or into the ground		
Powierzchnia o szczególnych walorach przyrodniczych prawnie chroniona w 2018 r.	10	48
Area of special nature value under legal protection in 2018		
Odpady przemysłowe wytworzone w ciągu roku na 1 mieszkańca	11	50
Industrial waste generated during the year per capita		
Odpady komunalne zebrane w ciągu roku na 1 mieszkańca	12	52
Municipal waste collected during the year per capita		
Nakłady na środki trwałe według źródeł finansowania	13	54
Outlays on fixed assets by source of financing		
Liczba ludności w latach 2010-2019 oraz prognoza do 2030 r.	14	56
Population in 2010-2019 and projection until 2030		
Ludność według płci i wieku w latach 2010, 2019 i 2030	15	57
Population by sex and age in 2010, 2019 and 2030		
Indeks starości w latach 2010-2019.	16	58
Ageing index in 2010-2019		
Mediana wieku ludności	17	58
Median age of population		
Małżeństwa zawarte i rozwody w latach 2010-2019	18	59
Marriages contracted and divorces in 2010-2019		
Ruch naturalny ludności w latach 2010-2019	19	60
Vital statistics of population in 2010-2019		
Saldo migracji ludności na pobyt stały w latach 2010-2019	20	61
Net migration of population for permanent residence in 2010-2019		

Spis wykresów (cd.)

List of graphs (cont.)

	Nr No	Str. Page
Dzieci w przedszkolach na 100 miejsc	21	63
Children in nursery schools per 100 places		
Dzieci w placówkach wychowania przedszkolnego	22	63
Children attending pre-primary education establishments		
Ludność według poziomu wykształcenia - na podstawie BAEL	23	64
Population by education level - on the LFS basis		
Uczniowie i absolwenci szkół podstawowych	24	65
Pupils and graduates of primary schools		
Uczniowie szkół ponadgimnazjalnych i ponadpodstawowych według typów szkół w roku szkolnym 2018/19	25	66
Students of upper secondary and post-primary schools by types in the 2018/19 school year		
Uczniowie szkół zawodowych dla młodzieży według podgrup kierunków kształcenia w roku szkolnym 2018/19	26	66
Students of vocational school for youth by narrow fields of education in the 2018/19 school year		
Absolwenci według grup kierunków kształcenia z roku akademickiego 2017/18	27	68
Graduates by broad fields of education in the 2017/18 academic year		
Współczynnik aktywności zawodowej według kwartałów	28	69
Activity rate by quarters		
Stopa bezrobocia rejestrowanego w latach 2010-2019	29	70
Registered unemployment rate in 2010-2019		
Wynagrodzenia według zawodów	30	73
Wages and salaries by occupations		
Przeciętne miesięczne wynagrodzenia brutto ^a w sektorze przedsiębiorstw	31	75
Average monthly gross wages and salaries ^a in enterprise sector		
Subiektywna ocena sytuacji materialnej gospodarstw domowych w 2018 r.	32	77
Subjective evaluation of material situation of household in 2018		
Powody przyznania pomocy społecznej rodzinie	33	79
Reasons of assigning help for family		
Dzieci w wieku do lat 3 na 100 miejsc w żłobkach i klubach dziecięcych.	34	82
Children up to the age of 3 per 100 places in nurseries and children's clubs		
Lekarze i pielęgniarki na 10 tys. ludności	35	90
Doctors and nurses per 10 thousand population		
Lekarze specjaliści	36	91
Doctors specialists		
Wyjazdy jednostek systemu ratownictwa medycznego na miejsce zdarzenia w 2018 r.	37	93
Calls of emergency medical system units to the occurrence places in 2018		
Imprezy organizowane przez placówki kultury w 2019 r.	38	96
Events organized by culture institutions in 2019		
Dynamika produktu krajowego brutto	39	106
Indices of gross domestic product		

Spis wykresów (cd.)

List of graphs (cont.)

	Nr No	Str. Page
Produkt krajowy brutto na 1 mieszkańca – odchylenia względne od przeciętnej wartości w kraju	40	106
Gross domestic product per capita relative deviations from the national average value		
Wartość dodana brutto według rodzajów działalności	41	107
Gross value added by kind of activity		
Wartość dodana brutto według rodzajów działalności i podregionów.	42	108
Gross value added by kind of activity and subregions		
Wskaźnik ogólnego klimatu koniunktury według rodzajów działalności	43	110
General business climate indicator by kind of activity		
Podmioty gospodarki narodowej	44	113
Entities of the national economy		
Podmioty gospodarki narodowej według wybranych sekcji PKD w 2019 r.	45	114
Entities of the national economy by selected NACE sections in 2019		
Spółki handlowe według rodzaju kapitału.	46	115
Commercial companies by type of capital		
Nakłady wewnętrzne na działalność badawczą i rozwojową na 1 mieszkańca	47	116
Intramural expenditures on research and development per capita		
Środki pochodzące z sektora przedsiębiorstw finansujące działalność B+R	48	116
Funds from the business enterprise sector financing R&D		
Nakłady wewnętrzne na działalność badawczą i rozwojową na 1 mieszkańca	49	118
Intramural expenditures on research and development per capita		
Przedsiębiorstwa posiadające dostęp do Internetu	50	119
Enterprises with Internet access		
Przedsiębiorstwa otrzymujące zamówienia przez sieci komputerowe	51	120
Enterprises receiving orders via computer networks		
Przedsiębiorstwa zatrudniające specjalistów ICT.	52	120
Enterprises employing ICT specialists		
Udział przychodów ze sprzedaży produktów, towarów i materiałów na eksport w przychodach ze sprzedaży produktów, towarów i materiałów ogółem	53	121
Share of revenues from sale of products, goods and materials for export in total revenues from sale of products, goods and materials		
Udział liczby przedsiębiorstw wykazujących zysk netto w ogólnej liczbie przedsiębiorstw niefinansowych	54	122
Share of the number of enterprises showing net profit in the total number of non-financial enterprises		
Dynamika nakładów inwestycyjnych	55	125
Indices of investment outlays		
Udział województwa w krajowej produkcji wybranych ziemiołódów rolnych i ogrodnictwa w 2019 r.	56	127
Share of voivodship in the country production of selected agricultural and horticultural crops in 2019		
Obsada bydła na 100 ha użytków rolnych	57	128
Cattle density per 100 ha of agricultural land		

Spis wykresów (dok.)

List of graphs (cont.)

	Nr No	Str. Page
Obsada trzody chlewnej na 100 ha użytków rolnych	58	129
Pigs density per 100 ha of agricultural land		
Dynamika skupu żywca rzeźnego ogółem	59	130
Indices of procurement of total animals for slaughter		
Dynamika skupu mleka	60	130
Indices of procurement of cows' milk		
Dynamika produkcji sprzedanej przemysłu	61	133
Indices of sold production of industry		
Produkcja sprzedana przemysłu według sekcji PKD.	62	133
Sold production of industry by NACE sections		
Dynamika przeciętnego zatrudnienia w przemyśle	63	134
Indices of average employment in industry		
Przeciętne zatrudnienie w przemyśle według sekcji PKD	64	135
Average paid employment in industry by NACE sections		
Dynamika produkcji sprzedanej budownictwa.	65	135
Indices of sold production of construction		
Dynamika produkcji budowlano-montażowej	66	136
Indices of construction and assembly production		
Produkcja budowlano-montażowa według działów PKD	67	137
Construction and assembly production by divisions of NACE		
Dynamika przeciętnego zatrudnienia w budownictwie	68	137
Indices of average employment in construction		
Dynamika liczby mieszkań oddanych do użytkowania	69	138
Indices of the number of dwellings completed		
Mieszkania oddane do użytkowania według form budownictwa	70	139
Dwellings completed by construction form		
Dynamika sprzedaży detalicznej towarów.	71	142
Indices of retail sales of goods		
Struktura dróg publicznych o twardej nawierzchni	72	144
Structure of hard surface public roads As of 31st December		
Struktura krajowych linii regularnej komunikacji autobusowej w 2018 r.	73	147
Structure of national lines of scheduled bus transport in 2018		
Ruch międzynarodowy pasażerów w porcie lotniczym	74	148
International passenger traffic at airport		
Struktura zużycia energii elektrycznej według sektorów gospodarki.	75	150
Structure of electricity consumption by economy sectors		
Wydatki budżetowe według działów w 2018 r.	76	158
Budget expenditure by divisions in 2018		
Dochody, wydatki i wynik budżetów jednostek samorządu terytorialnego.	77	160
Revenue, expenditure and result of budgets of local government units		

Spis map

List of maps

	Nr No	Str. Page
Stężenie pyłów zawieszonych PM _{2,5} , PM ₁₀ i NO ₂ w 2018 r.	1	28
Concentration of suspended particulates matter PM _{2,5} , PM ₁₀ and NO ₂ in 2018		
Wskaźnik zatrudnienia według BAEL w 2019 r.	2	30
Employment rate by LFS in 2019		
Stopa bezrobocia według BAEL w 2019 r.	3	30
Unemployment rate by LFS in 2019		
Przeciętny miesięczny dochód rozporządzalny na 1 osobę w gospodarstwach domowych w 2018 r.	4	31
Unemployment rate by LFS in 2019		
Beneficjenci środowiskowej pomocy społecznej w liczbie ludności ogółem w 2018 r.	5	31
Social assistance beneficiaries in the total population in 2018		
Zasoby mieszkaniowe na 1000 ludności w 2018 r.	6	32
Dwellings stocks per 1000 population in 2018		
Placówki ambulatoryjnej opieki zdrowotnej w 2018 r.	7	32
Out-patient health care units in 2018		
Produkt krajowy brutto na 1 mieszkańca w 2018 r.	8	33
Gross domestic product per capita in 2018		
Podmioty gospodarki narodowej na 10 tys. ludności w 2019 r.	9	33
Entities of the national economy per 10 thousand population in 2019		
Drogi gminne i powiatowe o twardej nawierzchni na 100 km ² powierzchni ogólnej w 2018 r.	10	35
Gmina and powiat roads with hard surface per 100 km ² of total area in 2018		
Energia ze źródeł odnawialnych w 2018 r.	11	35
Energy from renewable sources in 2018		
Podział województwa dolnośląskiego według Klasyfikacji Jednostek Terytorialnych do Celów Statystycznych (NUTS) w 2019 r.	12	36
Division of Dolnośląskie voivodship according to the Classification of Territorial Units for Statistics		
Zużycie wody na potrzeby gospodarki narodowej i ludności w 2018 r.	13	43
Water consumption for needs of the national economy and population in 2018		
Ludność korzystająca z oczyszczalni ścieków w 2018 r.	14	44
Population connected to wastewater treatment plants in 2018		
Powierzchnia o szczególnych walorach przyrodniczych prawnie chroniona w 2018 r.	15	48
Area of special nature value under legal protection in 2018		
Lesistość w 2018 r.	16	49
Forest cover in 2018		
Odpady komunalne zebrane w 2018 r.	17	52
Municipal waste collected in 2018		
Zmiana liczby ludności w latach 2010-2019	18	56
Population changes in 2010-2019		
Przyrost naturalny ludności w 2019 r.	19	59
Natural increase in 2019		
Saldo migracji ludności na pobyt stały w 2019 r.	20	61
Net migration of population for permanent residence in 2019		

Spis map (cd.)

List of maps (cont.)

	Nr	Str.
	No	Page
Wychowanie przedszkolne w roku szkolnym 2018/19.	21	64
Pre-primary education in the 2018/19 school year		
Uczniowie w szkołach podstawowych w roku szkolnym 2018/19	22	65
Pupils in primary schools in the 2018/19 school year		
Szkolnictwo wyższe	23	67
Higher education		
Pracujący w 2018 r.	24	70
Employed persons in 2018		
Stopa bezrobocia rejestrowanego w 2019 r.	25	71
Registered unemployment rate in 2019		
Przeciętne miesięczne wynagrodzenia brutto w 2018 r.	26	74
Average monthly gross wages and salaries in 2018		
Zasięg korzystania ze środowiskowej pomocy społecznej w 2018 r.	27	81
Scope of use of community social assistance in 2018		
Żłobki i kluby dziecięce w 2018 r.	28	83
Nurseries and children clubs in 2018		
Warunki mieszkaniowe ludności w 2018 r.	29	84
Housing conditions of population in 2018		
Ludność korzystająca z sieci wodociągowej w 2018 r.	30	86
Population using water supply system in 2018		
Ludność korzystająca z sieci kanalizacyjnej w 2018 r.	31	87
Population using sewage system in 2018		
Ludność korzystająca z gazu z sieci w 2018 r.	32	88
Population using gas supply system in 2018		
Ambulatoryjna opieka zdrowotna w 2018 r.	33	92
Out-patient health care in 2018		
Wydatki gmin i miast na prawach powiatu w dziale „Ochrona zdrowia” w 2018 r.	34	94
Expenditures of gminas and cities with powiat status in division “Health care” in 2018		
Wydatki gmin i miast na prawach powiatu w dziale „Kultura i ochrona dziedzictwa narodowego” w 2018 r.	35	97
Expenditure of gminas and cities with powiat status in division “Culture and national heritage” in 2018		
Zagrożenie przestępczością w 2019 r.	36	98
Crime risk in 2019		
Bezpieczeństwo na drogach w 2019 r.	37	99
Road safety in 2019		
Fundacje, stowarzyszenia i organizacje społeczne wpisane do rejestru REGON w 2019 r.	38	101
Foundations, associations and social organizations entered in the REGON register in 2019		
Podmioty gospodarki narodowej w 2019 r.	39	113
Entities of the national economy in 2019		
Nakłady inwestycyjne na 1 mieszkańca w 2018 r.	40	124
Investment outlays per capita in 2018		

Spis map (dok.)

List of maps (cont.)

	Nr No	Str. Page
Mieszkania oddane do użytkowania w 2019 r.	41	140
Dwellings completed in 2019		
Drogi gminne i powiatowe o nawierzchni twardej ulepszonej w 2018 r.	42	145
Improved hard surface communal and district roads in 2018		
Zużycie energii elektrycznej w gospodarstwach domowych w 2018 r.	43	152
Consumption of electricity in households in 2018		
Dochody własne gmin na 1 mieszkańca w 2018 r.	44	155
Own revenue of gminas per capita in 2018		
Dotacje dla gmin na 1 mieszkańca w 2018 r.	45	155
Grants for gminas per capita in 2018		
Wydatki inwestycyjne gmin na 1 mieszkańca w 2018 r.	46	157
Investment expenditures of gminas per capita in 2018		
Zadłużenie gmin w % dochodów ogółem w 2018 r.	47	161
Debt of gminas in % of revenue in 2018		

Objaśnienia znaków umownych

Symbols

Symbol Symbol	Opis Description
Kreska (–)	zjawisko nie wystąpiło magnitude zero
Zero: (0)	zjawisko istniało w wielkości mniejszej od 0,5 magnitude not zero, but less than 0,5 of a unit
(0,0)	zjawisko istniało w wielkości mniejszej od 0,05 magnitude not zero, but less than 0,05 of a unit
Kropka (.)	oznacza: brak informacji, konieczność zachowania tajemnicy statystycznej lub że wypełnienie pozycji jest niemożliwe albo niecelowe data not available, classified data (statistical confidentiality) or providing data impossible or purposeless
Znak Δ	oznacza, że nazwy zostały skrócone w stosunku do obowiązującej klasyfikacji categories of applied classification are presented in abbreviated form
Znak *	oznacza, że dane zostały zmienione w stosunku do wcześniejszej publikacji data revised
„W tym” „Of which”	oznacza, że nie podaje się wszystkich składników sumy indicates that not all elements of the sum are given
Przecinek (,) Comma (,)	oznacza liczby prezentujące liczby dziesiętne used in figures represents the decimal points

Ważniejsze skróty

Major abbreviations

Skrót Abbreviation	Znaczenie Meaning	Skrót Abbreviation	Znaczenie Meaning
zł zł	złoty zloty	m ²	metr kwadratowy square metre
tys. thous.	tysiąc thousand	m ³	metr sześcienny cubic metre
mln mln	milion million	km ²	kilometr kwadratowy square kilometre
g	gram gram	kpl.	komplet set
kg	kilogram kilogram	szt. pcs	sztuka piece
dt	decytona deciton	p.proc.	punkt procentowy percentage point
l	litr litre	ok.	około approximately
ha	hektar hectare	ww.	wyżej wymienione above mentioned
r.	rok year	PKD	Polska Klasyfikacja Działalności NACE classifications

Synteza

Środowisko

Powierzchnia województwa dolnośląskiego wynosi 19947 km² (7. co do wielkości w kraju) i zajmuje 6,4% powierzchni Polski. Województwo statystycznie podzielone jest na 5 podregionów, 26 powiatów, 4 miasta na prawach powiatu i 169 gmin.

Warunki meteorologiczne – średnia temperatura w stolicy województwa w 2019 r. wynosiła 11,4 °C. W najwyższym położonym punkcie województwa - 1602 m n.p.m. (Śnieżka) wynosiła – 9,4°C. Roczne sumy opadów wyniosły od 451 mm we Wrocławiu do 1104 mm na Śnieżce.

W 2018 r. w województwie dolnośląskim na potrzeby gospodarki narodowej i ludności zużyto 396,1 hm³ wody (o 4,0% więcej niż w 2017 r.) w tym 96,1 hm³ w przemyśle (wzrost o 26,6%). Gospodarstwa domowe w 2018 r. zużyły 98,0 hm³ wody i było to więcej w porównaniu z poprzednim rokiem o 4,3%. Na terenie województwa dolnośląskiego działało 291 **komunalnych i przemysłowych oczyszczalni ścieków**, ich dobowa przepustowość wynosiła 1103,9 hm³ ścieków.

Do atmosfery z **zakładów szczególnie uciążliwych** w 2018 r. trafiło 11800,4 tys./r. **zanieczyszczeń gazowych** (było to 5,5% zanieczyszczeń tego typu w kraju). **Zanieczyszczeń pyłowych** wyemitowano 1,7 tys. t/r. (5,5% udziału w zanieczyszczeniach pyłowych wyemitowanych w kraju). Ilość zanieczyszczeń gazowych i pyłowych wypuszczanych do atmosfery zmniejszyła się w relacji do 2017 r. (odpowiednio 1,9% i 8,8%). Udział zanieczyszczeń gazowych i pyłowych zatrzymanych lub zneutralizowanych w urządzeniach do redukcji zanieczyszczeń wyniósł odpowiednio 93,7% i 99,9% w ogólnej ilości wyemitowanych zanieczyszczeń.

W 2018 r. w województwie dolnośląskim wytworzono 33967 tys. ton **odpadów przemysłowych**, mniej o 3,6% niż w 2017 r. **Selektywnie** zebrano 227,1 tys. ton **odpadów komunalnych** (więcej o 13,6% niż w 2017 r.). Odpady zebrane selektywnie stanowiły 24,3% odpadów zebranych ogółem (rok wcześniej 22,5%).

W 2018 r. na **środki trwałe służące gospodarce wodnej** poniesiono nakłady w wysokości 435,7 mln zł i było to więcej niż w poprzednim roku o 5,4 mln zł, natomiast na **środki trwałe służące ochronie środowiska** - 696.0 mln zł i było to więcej 380,4 mln zł niż rok wcześniej.

Spółeczeństwo

W 2019 r. odnotowano ubytek rzeczywisty **ludności**. W skali roku liczba populacja uległa zmniejszeniu o 0,04%, co oznacza, że na każde 10 tys. mieszkańców było mniej o 4 osoby (w 2018 r. – 5 osób na 10 tys. ludności). Zmniejszenie liczby ludności było spowodowane, podobnie jak w latach wcześniejszych, głównie ujemnym przyrostem naturalnym. Ubytek rzeczywisty ludności odnotowano w miastach, natomiast na wsi liczba ludności uległa zwiększeniu.

Na **rynku pracy**, kolejny rok z rzędu, umocniły się pozytywne tendencje zapoczątkowane w 2013 r. **Przeciętne zatrudnienie** w sektorze przedsiębiorstw w 2019 r. było wyższe o 1,4% w porównaniu z 2018 r. W 2019 r. według wyników Badania Aktywności Ekonomicznej Ludności Aktywnych, aktywnych zawodowo osób było 2275 tys. (mniej o 0,6% niż rok wcześniej), pracujących było 1257 tys., a bezrobotnych 43 tys., w obu grupach odnotowano wzrost w relacji do poprzedniego roku (odpowiednio o 1,3% i o 2,4%). Średnioroczny współczynnik aktywności zawodowej w 2019 r. wyniósł 57,1% (o 1,0 p. proc. więcej w relacji do 2018 r.), wskaźnik zatrudnienia – 55,3% (więcej o 1,1 p. proc. r/r), a stopa bezrobocia pozostała na poziomie z 2018 r. – 3,3%. Udział dolnośląskich aktywnych zawodowo w analogicznej grupie w Polsce wyniósł 7,5%, udział pracujących i bezrobotnych wyniósł odpowiednio 7,6% i 7,7%.

Bilans **zarejestrowanych bezrobotnych** w 2019 r. kształtował się korzystnie - w ciągu roku w urzędach pracy zarejestrowano mniej bezrobotnych niż wyrejestrowano z ewidencji (o prawie 7 tys. osób). W porównaniu do 2018 r. odnotowano zarówno mniejszy napływ bezrobotnych (o 10,2%), jak i odpływ z ewidencji bezrobotnych (o 9,0%). **Stopa bezrobocia** rejestrowanego w końcu grudnia 2019 r. kształtowała się na poziomie 4,6% i była niższa o 0,6 p. proc. niż w kraju oraz w grudniu poprzedniego roku. Odnotowana w końcu 2019 r. stopa bezrobocia była najniższą wielkością na przestrzeni lat.

W 2019 r. **przeciętne miesięczne wynagrodzenie** nominalne brutto w sektorze przedsiębiorstw w ujęciu rocznym rosło szybciej niż w poprzednim roku (wzrost o 7,5% w skali roku wobec wzrostu o 7,0% w 2018 r.).

W województwie dolnośląskim w skali roku zaobserwowano wzrost **przeciętnej liczby emerytów i rencistów** pobierających świadczenia wypłacane przez ZUS oraz świadczeniobiorców KRUS.

Jednocześnie w 2019 r. utrzymał się wzrost, zarówno przeciętnych nominalnych świadczeń emerytalno-rentowych w systemie ZUS, jak i przeciętnych świadczeń emerytalno-rentowych wypłaconych przez KRUS. W 2018 r. **przeciętny miesięczny dochód rozporządzalny na 1 osobę** w gospodarstwie domowym był wyższy o 3,7% niż w kraju. **Relatywna granica ubóstwa** była na niższym poziomie niż w poprzednich latach, natomiast w skali roku wzrósł zasięg **ubóstwa skrajnego**.

W 2018 r. ze **świadczeń pomocy społecznej** korzystało 75,0 tys. osób i było to mniej (o 9,9%) niż rok wcześniej. Ze świadczeń rodzinnych, w tym wychowawczych, korzystało 223,6 tys. dzieci, a Kartę Dużej Rodziny posiadało 27,2 tys. rodzin.

W ciągu 2018 r. w województwie dolnośląskim liczba mieszkań w **zasobach mieszkaniowych** wzrosła o 1,5%. Na 1 osobę przeciętnie przypadało 29,7m² powierzchni mieszkalnej. Wodociąg, łazienkę i dostęp do przyłącza gazowego posiadało odpowiednio: 98,6%, 92,8% i 64,7% mieszkańców.

W 2019 r. do użytkowania przekazano 22,1 tys. nowych mieszkań i było to więcej o 19,2% niż rok wcześniej. W **ambulatoryjnej opiece zdrowotnej** w 2018 r. odnotowano 25,0 mln porad lekarskich, o ponad 300 tys. więcej niż przed rokiem. Na terenie województwa dolnośląskiego funkcjonowały 82 stacjonarne ogólnodostępne szpitale ogólne (o 1 więcej niż w 2017 r.). W przeliczeniu na 10 tys. ludności przypadało 51 łóżek, (w kraju 47) Na 1 łóżko w szpitalach ogólnych było 198 osób (o 13 osób mniej niż średnio w kraju). Na koniec 2018 r. prawo wykonywania zawodu medycznego i sprawowania opieki nad pacjentami w województwie dolnośląskim posiadało 12,3 tys. lekarzy (o 1,6% więcej niż w 2017 r.), 3,7 tys. lekarzy dentyistów (wzrost odpowiednio o 1,0%), 23,9 tys. pielęgniarek, 2,7 tys. położnych (wzrost odpowiednio 0,6% i o 1,6% w relacji do 2017 r.).

W 2019 r. w zakresie **bezpieczeństwa publicznego** odnotowano więcej przestępstw stwierdzonych przez Policję w zakończonych postępowaniach przygotowawczych niż przed rokiem (o 3,9%) oraz wyższą wartość wskaźnika wykrywalności sprawców przestępstw (o 0,9 p.proc.). Na terenie województwa zmalała w skali roku liczba wypadków drogowych (o 10,2%). W wypadkach drogowych, w porównaniu do 2018 r., mniej osób zostało rannych, natomiast więcej osób poniosło śmierć. W 2019 r. Komenda Wojewódzka Państwowej Straży Pożarnej we Wrocławiu zarejestrowała znacznie mniej, niż w 2018 r., pożarów (o 15,7%). Więcej było zagrożeń miejscowych oraz fałszywych działań ratowniczo-gaśniczych (odpowiednio o 2,5% i o 4,5%).

Społeczeństwo informacyjne. W 2019 r. przynajmniej jeden komputer posiadało w domu 82,3% gospodarstw domowych (więcej o 1,6 p.proc.). Wzrósł także odsetek regularnie korzystających z komputera.

Aktywność społeczna – w końcu 2019 r. w województwie dolnośląskim do rejestru Regon wpisanych było 12,2 tys. fundacji, stowarzyszeń i organizacji społecznych, tj. o 4,0% więcej niż rok wcześniej.

W 2016 r. aktywnie działało 6,9 tys. organizacji non-profit, tj. stowarzyszeń i podobnych organizacji społecznych, fundacji, społecznych podmiotów wyznaniowych oraz organizacji samorządu gospodarczego i zawodowego.

Gospodarka

Według wstępnych szacunków, w 2018 r. udział woj. dolnośląskiego w tworzeniu **produktu krajowego brutto** w Polsce (w cenach bieżących) stanowił 8,3% (mniej niż w 2017 r. o 0,1 p.proc.). Wartość PKB w przeliczeniu na 1 mieszkańca w 2018 r. kształtowała się na poziomie 60447 zł (109,8% przeciętnej dla kraju). W porównaniu z 2017 r. poziom PKB w województwie był wyższy o 5,6%.

W końcu 2019 r. na terenie województwa dolnośląskiego wpisanych do rejestru **REGON** było 382,9 tys. podmiotów gospodarczych (o 2,0% więcej niż rok wcześniej). W 2019 r. zarejestrowanych nowych podmiotów było 31,3 tys., podmiotów wyrejestrowanych było 23,8 tys. (odpowiednio mniej o 3,7% i o 10,2% w relacji do 2018 r.).

Nakłady na **działalność badawczą i rozwojową** w województwie dolnośląski w 2018 r. wyniosły 1914,4 mln zł i były o 26,2% wyższe niż w rok wcześniej, w przeliczeniu na 1 mieszkańca wyniosły 659,9 zł (wzrost o 26,2% r/r).

W 2019 r. wykorzystanie **technologii informacyjno-komunikacyjnych** w dolnośląskich przedsiębiorstwach było na wysokim poziomie. 99,0% przedsiębiorstw wykorzystywało komputery w swojej codziennej działalności (przy 97,8% w 2018 r.), dostęp do szerokopasmowego Internetu posiadało 98,8% przedsiębiorstw (96,5% w 2018 r.). W województwie dolnośląskim 40,4% przedsiębiorstw korzystało z przynajmniej z jednego z dostępnych mediów społecznościowych (wzrost o 9,8 p.proc. r/r).

Sytuacja finansowa badanych **przedsiębiorstw niefinansowych** w 2019 r. była lepsza niż przed rokiem. Odnotowano poprawę podstawowych wskaźników ekonomiczno-finansowych. W skali roku zwiększył

się o 0,4 p.proc wskaźnik poziomu kosztów z całokształtu działalności. Wskaźnik rentowności sprzedaży produktów, towarów i materiałów oraz wskaźniki rentowności obrotu brutto i netto zwiększyły się odpowiednio o: 0,2 p.proc., o 0,4 p.proc. i o 0,6 p.proc. Polepszył się również wskaźniki płynności finansowej – I stopnia o 0,3 p.proc. W 2019 r., odnotowano wzrost w skali roku (o 30,3%) **nakładów inwestycyjnych** (w cenach bieżących), zrealizowanych przez przedsiębiorstwa mające siedzibę na terenie woj. dolnośląskiego.

W 2018 r. województwo dolnośląskie wytworzyło 3,9% **krajowej globalnej produkcji rolniczej**, 3,7% - **krajowej produkcji towarowej** i 3,6% - **krajowej produkcji końcowej**. Globalna produkcja rolnicza, w odniesieniu do roku poprzedniego, zmniejszyła się (w cenach stałych) o 9,0%, po spadku odnotowanym w 2017 r. O spadku produkcji globalnej w 2018 r. zdecydowała mniejsza w skali roku globalna produkcja roślinna (spadek o 14,2%). W 2018 r. podobnie jak w przypadku globalnej produkcji rolniczej, odnotowano spadek w skali roku (w cenach stałych) zarówno towarowej produkcji rolniczej (o 10,9%), jak i końcowej produkcji rolniczej (o 12,0%).

Na podstawie badania pogłowia **zwierząt gospodarskich** przeprowadzonego na początku czerwca 2019 r. odnotowano zwiększenie w skali roku liczebności bydła (o 2,3%). Zmniejszeniu uległo pogłowie drobiu (o 14,3%), trzody chlewnej (o 6,8%) i owiec (o 0,3%).

Na **rynku rolnym** w 2019 r. odnotowano większy, w skali roku, skup zbóż podstawowych (bez ziarna siewnego), spowodowany większym skupem pszenicy (o 5,9%), stanowiącym prawie 74% skupu zbóż podstawowych. Średnia cena zbóż podstawowych w skali roku spadła o 2,7%, przy czym ceny pszenica oraz żyta (łącznie z mieszankami zbożowymi) były niższe odpowiednio o 2,2% i o 6,6%. Producenci dostarczyli do skupu więcej żywca rzeźnego w przeliczeniu na wagę żywą (wzrost głównie w skupie żywca wołowego). Średnia cena żywca rzeźnego, w skali roku, zmniejszyła się o 8,4%, przy czym przeciętna cena skupu bydła w skali roku obniżyła się o 19,4%, a trzody chlewnej była większa o 19,8%. W 2019 r. mniej niż w 2018 r. skupiono ziemniaków oraz buraków cukrowych, natomiast więcej rzepaku i rzepiku. Na przestrzeni roku wzrosły średnie ceny w skupie produktów z grupy mleki i jaj.

W 2019 r. województwo dolnośląskie wytworzyło 8,8% krajowej **produkcji sprzedanej przemysłu**. Wartość produkcji sprzedanej przemysłu wzrosła o 6,5% (w cenach stałych) w porównaniu z rokiem poprzednim. Odnotowane w skali roku tempo wzrostu było wolniejsze niż notowane w 2018 r. Uzyskany w 2019 r. wzrost produkcji w skali roku był głównie wynikiem zwiększenia się produkcji sprzedanej w przetwórstwie przemysłowym (o 5,7%), które stanowiło prawie 82% wartości sprzedaży ogółem (w cenach bieżących). Zwiększeniu produkcji sprzedanej przemysłu w skali roku towarzyszył wzrost przeciętnego zatrudnienia w przemyśle i jednocześnie wzrost wydajności pracy (w cenach stałych).

W **produkcji sprzedanej budownictwa** w 2019 r. odnotowano wzrost w skali roku o 13,8%. Zwiększeniu produkcji sprzedanej budownictwa towarzyszył wzrost przeciętnego zatrudnienia oraz wydajności pracy. W **produkcji budowlano-montażowej** zaobserwowano wzrost w porównaniu do poprzedniego roku (o 10,3%). W 2019 r. wzrost produkcji budowlano-montażowej miał miejsce we wszystkich podmiotach, w tym największy w podmiotach zajmujących się budową budynków (o 29,7%). W podmiotach, których rodzaj działalności związany był z budową obiektów inżynierii lądowej i wodnej oraz robotami budowlanymi specjalistycznymi, w skali roku, wzrost produkcji wyniósł odpowiednio 5,4% i 4,8%.

W 2019 r. w **handlu** odnotowano większe tempo wzrostu w relacji do poprzedniego roku w sprzedaży detalicznej, mniej w sprzedaży hurtowej. Sprzedaż detaliczna w 2019 r. była o 7,4% wyższa niż w roku poprzednim (wobec wzrostu o 3,8% w 2018 r.), a sprzedaż hurtowa - wyższa o 6,7% (wobec wzrostu o 8,0% przed rokiem).

Na 1000 mieszkańców województwa dolnośląskiego w końcu 2018 r. zarejestrowanych było 628,7 **samochodów osobowych**, 91,6 ciężarowych i 31,4 motocykli (w 2017 r. te wskaźniki kształtowały się odpowiednio 603 osobowe, 88,7 ciężarowych, 29,6 motocykli). Kierowcy mogli jeździć po 24,3 tys. km **drog publicznych** województwa dolnośląskiego (więcej o 543,1 km niż rok wcześniej).

W 2018 r. dolnośląskie **elektrownie** dysponowały siłą do wytworzenia 2407,8 MW (2379,5 MW w 2017 r.), największą siłą do produkcji energii dysponowały elektrownie zawodowe – 2063,1 MW. Odbiorców energii elektrycznej w województwie było 1255,1 tys. (więcej o 36,5 tys. niż rok wcześniej) i zużyli oni 2338,3 GWh (więcej o 2,6% niż w 2017 r.). Przeciętnie zużycie energii elektrycznej na 1 odbiorcę w województwie wyniosło 1863 kWh (1870,8 kWh w 2017 r.).

Finanse jednostek samorządu terytorialnego

Dochody ogółem **jednostek samorządu terytorialnego** w przeliczeniu na 1 mieszkańca województwa dolnośląskiego wyniosły w 2018 r. 6605,15 zł i były wyższe o 9,5% r/r. **Dotacje** ogółem w 2018 r. wyniosły 360,2 mln zł (spadek o 7,3% r/r), z czego dotacje na wydatki inwestycyjne wyniosły 169,7 mln zł (spadek o 11,2% r/r) i stanowiły 47,1% dotacji ogółem. **Wydatki** ogółem w przeliczeniu na 1 mieszkańca województwa dolnośląskiego wyniosły w 2018 r. 6887,27 zł i były wyższe o 13,7% r/r. Wydatki inwestycyjne ogółem w przeliczeniu na 1 mieszkańca wyniosły 1457,85 zł i były wyższe o 60,4% r/r. **Zadłużenie** jednostek samorządu terytorialnego na wszystkich szczeblach w województwie ogółem wyniosło w 2018 r. 7979,2 mln zł (wzrost o 7,9% r/r), co w przeliczeniu na 1 mieszkańca dało 2750,29 zł. W 2018 r. jedynie budżet wojewódzki wykazał nadwyżkę.

Wartość całkowita projektów oraz wartość dofinansowania ze środków UE projektów zrealizowanych w ramach Umowy Partnerstwa 2014-2020 na terenie województwa dolnośląskiego do końca 2018 r. wyniosła 28011,6 mln zł (7,4% wartości projektów w Polsce). Wartość projektów dofinansowanych ze środków UE w przeliczeniu na 1 mieszkańca wyniosła 9655,80 zł.

Executive summary

Environment

The **area** of dolnośląskie voivodship is 19,947 km² (7th largest in the country) and covers 6.4% of area of Poland. The voivodship is statistically divided into 5 subregions, 26 powiats, 4 cities with powiat rights and 169 municipalities and communes.

Meteorological conditions - the average temperature in the capital of the voivodship in 2019 was 11.4°C. At the highest point of the voivodship - 1602 m a.s.l. (Śnieżka mountain) was - 9.4°C. Total yearly rainfall ranged from 451 mm in Wrocław to 1,104 mm on Śnieżka mountain.

In 2018, in dolnośląskie voivodship, 396.1 hm³ of water was used for the needs of the national economy and population (by 4.0% more than in 2017), including 96.1 hm³ in industry (increase by 26.6%). Households consumed 98.0 hm³ of water in 2018, which was 4.3% more than in the previous year. There were 291 **municipal and industrial sewage treatment plants** operating in dolnośląskie voivodship, and their daily capacity was 1,103.9 hm³ of sewage.

In 2018, 11,800.4 thousand per year **gaseous pollutants** were released into the atmosphere from **particularly onerous plants** (5.5% of this type of pollutants in the country). 1.7 t thousand per year of particulate pollutants were emitted (5.5% share of particulate pollutants released in the country). The amount of gaseous and particulate pollutants released into the atmosphere decreased in relation to 2017 (1.9% and 8.8% respectively). The share of gaseous and particulate pollutants retained or neutralized in pollution reduction devices was 93.7% and 99.9% respectively in the total amount of released pollutants. In 2018, 33,967,000 tonnes of **industrial waste** were generated in dolnośląskie voivodship, less by 3.6% than in 2017. 227.1 thousand tonnes of municipal waste (more by 13.6% than in 2017) were collected **selectively**. Waste collected selectively accounted for 24.3% of total waste (22.5% year earlier).

In 2018, expenditures of PLN 435.7 million were incurred on **fixed assets for water management policy** and this was more than in the previous year by PLN 5.4 million, while PLN 696.0 million was spent on **fixed assets for environmental protection** and it was more by PLN 380.4 million than the year before.

Society

In 2019 there was a real loss of **population**. Over the year, the population decreased by 0,04%, which means that for every 10 thousand people there were 4 people fewer (in 2018, 5 people out of 10 thousand of population). The decrease in the number of population was caused, similarly as in previous years, mainly by a negative birth rate. The real loss of population was recorded in cities, while in the countryside the population increased.

In the **labor market**, another year in a row, positive trends, which initiated in 2013, strengthened. The **average employment** in the enterprise sector in 2019 was higher by 1.4% compared to 2018. In 2019, according to the results of the Labour Force Survey there were 2,275 thousand economically active people (fewer by 0.6% than a year earlier), there were 1,257 thousand employed persons and 43 thousand unemployed, in both groups an increase was noted compared to the previous year (by 1.3% and 2.4% respectively). The average annual labour force participation ratio in 2019 was 57.1% (by 1.0 percentage points more in relation to 2018), employment rate – 55.3% (more by 1.1% percentage points year-on-year) and the unemployment rate remained at 3.3%. The share of Lower Silesian economically active people in the same group in Poland was 7.5%, the share of employed and unemployed persons was 7.6% and 7.7% respectively.

The balance of **registered unemployed persons** in 2019 was favorable, during the year in the employment offices there were fewer unemployed persons registered than those deregistered from the register (by almost 7 thousand people). Compared to 2018, both the lower inflow of the unemployed (by 10,2%) and the outflow from the register of the unemployed (by 9,0%) was noted. The registered **unemployment rate** at the end of December 2019 was at the level of 4.6% and was lower by 0,6 percentage points than in the country and in December of the previous year. The unemployment rate recorded at the end of 2019 was the lowest quantity over the last years.

In 2019, the **average gross monthly salaries and wages** in the enterprise sector in annual terms increased faster than the one recorded in the previous year (an increase of 7.5% per year against an increase of 7.0% in 2018)

In dolnośląskie voivodship, an increase in the **average number of retirees and pensioners** receiving benefits paid by the Social Insurance Institution as well as KRUS beneficiaries was observed. At the same

time, in 2019 the increasing tendency remained both in average nominal pension benefits in the system of Social Insurance Institution as well as average pension benefits paid by KRUS.

In 2018, the **average monthly disposable income per person** in the household was 3.7% higher than in the country. The **poverty threshold** was lower than in previous years, while the extent of **extreme poverty** increased per year.

In 2018, 75.0 thousand people benefited from **social assistance benefits** and this was less (by 9.9%) than a year earlier. 223.6 thousand children received family benefits, including parental benefits, and the Large Family Card was owned by 27.2 thousand families

During 2018, in dolnośląskie voivodship the number of dwellings in **housing stocks** increased by 1.5%. On average, 1 person had 29.7m² of living space. The water supply, bathroom and access to the gas connection were owned by 98.6%, 92.8% and 64.7% of the population, respectively.

In 2019, 22.1 thousand new dwellings were completed and this was 19.2% more than the year before.

In 2018, in **outpatient medical care** there were 25.0 million medical consultations, more than 300 thousand more than a year ago. There were 82 stationary publicly available general hospitals in dolnośląskie voivodship (1 more than in 2017). Per 10 thousand people there were 51 beds, (47 in the country) There were 198 people per one bed in general hospitals (13 fewer than the average in the country). At the end of 2018, the right to exercise a medical profession and deliver care to patients in dolnośląskie voivodship was owned by 12.3 thousand doctors (1.6% more than in 2017), 3.7 thousand dental practitioners (an increase of 1.0% respectively), 23.9 thousand nurses, 2.7 thousand midwives (an increase of 0.6% and 1.6% respectively compared to 2017).

In 2018, in the field of **public safety**, there were more crimes identified by the police in completed preparatory proceedings than a year before (by 3.9%) and a higher rate of detection rate of offenders (by 0.9 percentage points). In the voivodship, the number of road accidents per year decreased (by 10.2%). Fewer people were injured but more people died in road accidents, compared to 2018. In 2019, the Provincial Headquarters of the State Fire Service in Wrocław registered much fewer fires than in 2018 (by 15.7%). There were more local threats and false fire-fighting alarms (by 2.5% and 4.5%, respectively).

Information society. In 2019, there was at least one computer at home in 82.3% of households (more by 1.6 percentage points). The percentage of regular computer users also increased.

Social activity - at the end of 2019 in dolnośląskie voivodship 12.2 thousand foundations, associations and social organizations were listed in the Regon register, i.e. by 4.0% more than the year before.

In 2016, there were 6.9 thousand non-profit organizations active, i.e. associations and similar social organizations, foundations, religious denominations and organizations of economic and professional self-government.

Economy

According to preliminary estimates, in 2018 the share of dolnośląskie voivodship in generating the **gross domestic product** in Poland (in current prices) accounted for 8.3% (less than in 2017 by 0.1 percentage points). The value of GDP per capita in 2018 was at the level of PLN 57,203 (109.8% of the average for the country). In comparison with 2017, the level of GDP in the voivodship was higher by 5.6%.

At the end of 2019, there were 382.9 thousand economic operators listed in the **REGON register** in dolnośląskie voivodship (by 2.0% more than a year earlier). In 2019, there were 31.3 thousand new operators registered, and 23.8 thousand operators were deregistered (3.7% and 10.2% fewer, respectively, compared to 2018).

Expenditure on **research and development activities** in dolnośląskie voivodship in 2018 amounted to PLN 1,914.4 million and was 26.2% higher than the year before, per capita amounted to PLN 659.9 (an increase of 26.2% year-over-year).

In 2019, the use of **information and communication technologies** in Lower Silesian companies was on a high level. 99.0% of companies used computers in their daily operations (97.8% in 2018), 98.8% of businesses (96.5% in 2018) used broadband internet access. In dolnośląskie voivodship, 40.4% of companies used at least one of the available social media (an increase of 9.8 percentage points year-over-year).

In 2019, the financial situation of the surveyed **non-financial enterprises** was better than in the previous year. There was an improvement in the basic economic and financial indicators. On an annual basis, the indicator of cost level from total activity increased by 0.4 percentage points. Profitability rate of sales of products, goods and materials, as well as gross and net turnover profitability ratios increased by 0.2 percentage points, by 0.4 percentage points and by 0.6 percentage points, respectively. The financial

liquidity index also improved - the first degree by 0.3 percentage points. In 2019, an increase was recorded per year (by 30.3%) of **investment outlays** (in current prices), made by enterprises based in the dolnośląskie voivodship.

In 2018, dolnośląskie voivodship generated 3.9% of the **country's gross agricultural output**, 3.7% – of **domestic commodity production** and 3.6% – of **domestic final production**. Global agricultural production, in relation to the previous year, decreased (in constant prices) by 9.0%, after a decrease recorded in 2017. The decrease in global production in 2018 was determined by smaller, per year, global crop production (decrease by 14.2%). In 2018, as in the case of global agricultural production, there was a decrease, per year (in constant prices) of both agricultural commodity production (by 10.9%) and final agricultural production (by 12.0%).

On the basis of the **livestock** survey carried out at the beginning of June 2019, the number of cattle increased (by 2.3%). The number of poultry decreased (by 14.3%) as well as the number pig herd (by 6.8%) and sheep (by 0.3%).

On the **agricultural market** in 2019, a bigger purchase of basic cereals (without sowing seed) was recorded per year, caused by a bigger purchase of wheat (by 5.9%), accounting for almost 74% of basic cereals purchase. The average price of basic cereals per year decreased by 2.7%, and the prices of wheat and rye (including cereal mix) were lower by 2.2% and by 6.6%, respectively. Producers provided for purchase more slaughter livestock in live weight (increase mainly in the purchase of beef livestock). The average price of livestock per year decreased by 8.4%, while the average purchase price of cattle decreased, per year, by 19.4% but the average purchase price of pigs increased by 19.8%. In 2019, there were fewer potatoes and sugar beet purchased, but more rapeseed and turnip rape. Average prices in the purchase of milk and egg products increased over the year.

In 2019, dolnośląskie voivodship generated 8,8% of the domestic **solid industrial output**.

The value of sold production of industry increased by 6.5% (in constant prices) compared to the previous year. The annual growth rate was slower than in 2018. The increase in production, per year, in 2019 was mainly due to the increase in sold production in manufacturing (by 5.7%), which accounted for over 82% of the total sales value (in current prices). The increase in the sold production of industry, per year, was accompanied by an increase in average employment in industry and, at the same time, an increase in labour productivity (in constant prices).

In 2019, an increase in the **solid production of construction** was recorded, per year by 13.8%. The increase in the sold production of construction was accompanied by an increase in average employment and in labor productivity. In **construction and assembly production** an increase was observed compared to the previous year (by 10.3%). In 2019, an increase in construction and assembly production took place in all entities, including the largest in entities whose activity was related to the construction of civil engineering structures (by 29.7%). In entities whose activity was related to the construction of buildings and specialised construction works, an increase in production, per year, was 5.4% and 4.8%, respectively. In 2019, in **trade**, there was a higher growth rate in retail sales in relation to the previous year, but not in wholesale. Retail sales in 2019 were 7.4% higher than in the previous year (against an increase by 3,8% in 2018), and wholesale – higher by 6.7% (against the increase of 8.0% last year).

At the end of 2018, 628.7 **cars**, 91.6 lorries and 31.4 motorcycles were registered per 1,000 inhabitants (in 2017, the indicators were 603 cars 88.7 lorries, 29.6 motorcycles respectively). Drivers were able to drive along 24.3 thousand km of **public roads** of dolnośląskie voivodship (more by 543.1 km than the year before).

In 2018, Lower Silesian **power plants** had the capacity to produce 2,407.8 MW (2,379.5 MW in 2017), the largest force for energy production was available to professional power plants – 2,063.1 MW. There were 1,255.1 thousand electricity users in the voivodship (more by 36.5 thousand than a year earlier) and they consumed 2,338.3 GWh (2.6% more than in 2017). On average, electricity consumption per user in the voivodship was 1,863 kWh (1,870.8 kWh in 2017).

Finances of local government units

The total **income** of **local government units** per capita in dolnośląskie voivodship amounted to PLN 6,605.15 in 2018 and were higher by 9.5%, year-over-year. The total **subsidies** in 2018 amounted to PLN 360.2 million (decrease of 7.3%, year-over-year), of which investment expenditure grants amounted to PLN 169.7 million (decrease of 11.2% yoy) and represented 47.1% of total subsidies. Total **expenditure** per capita of dolnośląskie voivodship amounted to PLN 6,887.27 in 2018 and was 13.7% higher year-over-year. Total investment expenditure per capita amounted to PLN 1,457.85 and was higher by 60.4% year-over-

year. The **debt** of local government units at all levels in the voivodship overall amounted to PLN 7,979.2 million in 2018 (an increase of 7.9% year-over-year), which was PLN 2,750.29 per capita. In 2018, only the voivodship budget showed a surplus.

The total value of projects and the **value of EU funding** for projects carried out under the Partnership Agreement 2014-2020 in dolnośląskie voivodship by the end of 2018 amounted to PLN 28,011.6 million (7.4% of the value of projects in Poland). The value of EU co-financed projects per capita was PLN 9,655.80.

Rozdział 1. Województwo na tle kraju

Chapter 1. Voivodship against the background of the country

Tablica 1. Tablica przeglądowa
Table 1. Review table

Wyszczególnienie Specification	Polska Poland	Dolnośląskie
Udział gruntów zdewastowanych i zdegradowanych wymagających rekultywacji i zagospodarowania w powierzchni ogółem w 2018 r. (w %) (Stan w dniu 1 stycznia) Share of devastated and degraded land requiring reclamation and management in total area in 2018 (in %) (As of 1st January)	0,2	0,3
Zużycie wody na potrzeby gospodarki narodowej i ludności w ciągu roku w 2018 r. (w hm ³) Consumption of water for needs of the national economy and population during the year in 2018 (in hm ³)	9434,6	396,1
Ścieki przemysłowe i komunalne odprowadzane do wód lub do ziemi w 2018 r. (w hm ³) Industrial and municipal wastewater discharged into waters or into the ground in 2018 (w hm ³)	8200,4	200,6
Ścieki komunalne oczyszczone w ciągu roku ogółem w 2018 r. (w dam ³) Municipal treated wastewater during the year in 2018 (in dam ³)	1328655	113738
Emisja zanieczyszczeń powietrza z zakładów szczególnie uciążliwych dla czystości powietrza w 2018 r. (tony/rok): Emissions of air pollutants from plants especially noxious to air purity in 2018 (tonnes/year):		
gazowych gases	213214234	11800388
pyłowych particulates	31827	1744
Obszary prawnie chronione ogółem w powierzchni ogółem w 2018 r. (w %) Total of legal protected area in total area in 2018 (in %)	32,6	18,6
Lesistość w 2018 r. (w %) Forest cover in 2018 (in %)	29,6	29,8
Ludność na 1 km ² powierzchni ogólnej w 2019 r. (stan w dniu 31 grudnia) Population per 1 km ² of total area in 2019 (as of 31st December)	123	145
Przyrost naturalny na 1000 ludności w 2019 r. Natural increase per 1000 population in 2019	-0,9	-2,0
Saldo migracji na pobyt stały na 1000 ludności w 2019 r. Net migration for permanent residence per 1000 population in 2019	0,2	1,7
Przeciętne trwanie życia w 2018 r. (w latach) Life expectancy in 2018 (in years)		
mężczyźni males	73,8	73,2
kobiety females	81,7	81,3
Dzieci ^a w placówkach wychowania przedszkolnego na 1000 dzieci w wieku 3–6 lat w 2018/2019 r. Children ^a attending pre-primary education establishments per 1000 children aged 3–6 in 2018/2019	895	905
Wskaźnik zatrudnienia według BAEL w 2019 r. (w %) (przeciętne w roku) Employment rate by LFS in 2019 (in %) (annual averages)	54,4	55,3
Współczynnik aktywności zawodowej według BAEL w 2019 r. (w %) (przeciętne w roku) Activity rate by LFS in 2019 (in %) (annual averages)	56,2	57,1

a W przedszkolach, oddziałach przedszkolnych w szkołach podstawowych, zespołach wychowania przedszkolnego i punktach przedszkolnych; łącznie z dziećmi przebywającymi przez cały rok szkolny w placówkach wykonujących działalność leczniczą.

a In nursery schools, pre-primary sections of primary schools, pre-primary education groups and pre-primary points; including children in units performing health care activities throughout the school year.

Tablica 1. Tablica przeglądowna (cd.)
Table 1. Review table (cont.)

Wyszczególnienie Specification	Polska Poland	Dolnośląskie
Stopa bezrobocia według BAEL w 2019 r. (w %) (przeciętne w roku) Unemployment rate by LFS in 2019 (in %) (annual averages)	3,3	3,3
Bezrobotni zarejestrowani na 1 ofertę pracy w 2019 r. (Stan w dniu 31 grudnia) Registered unemployed persons per 1 job offer in 2019 (As of 31st December)	18	9
Przeciętne miesięczne wynagrodzenie ^a brutto w sektorze przedsiębiorstw w 2019 r. (w zł) Average monthly gross wages and salaries ^a in enterprise sector in 2019 (in PLN)	5169,06	5363,55
Przeciętna miesięczna emerytura i renta brutto wypłacana z pozarolniczego systemu ubezpieczeń społecznych w 2019 r. (w zł) Average monthly retirement and other pension paid from non-agricultural social security system in 2019 (in PLN)	2264,06	2292,13
Przeciętny miesięczny dochód rozporządzalny na 1 osobę w gospodarstwach domowych w 2018 r. (w zł) Average monthly per capita available income in households in 2018 (in PLN)	1693,46	1755,50
Relatywna granica ubóstwa w 2018 r. (w %) Relative poverty threshold in 2018 (in %)	14,2	9,9
Granica ubóstwa skrajnego w 2018 r. (w %) Extreme poverty rate in 2018 (in %)	5,4	3,8
Beneficjenci środowiskowej pomocy społecznej w liczbie ludności ogółem w 2018 r. (w %) Beneficiaries benefiting from social assistance in number of total population in 2018 (in %)	5,1	3,7
Udzielone świadczenia pomocy społecznej w 2018 r. (w tys. zł) Social assistance benefits granted in 2018 (in thousand PLN)	3485665	239045
Dzieci ^b przebywające w żłobkach i klubach dziecięcych na 1000 dzieci w wieku do lat 3 w 2018 r. (Stan w dniu 31 grudnia) Children ^b staying in nurseries and children's clubs per 1000 children up to the age of 3 in 2018 (As of 31st December)	105,3	166,3
Liczba ludności na 1 placówkę ambulatoryjnej opieki zdrowotnej w 2018 r. (Stan w dniu 31 grudnia) Population per out-patient health care unit in 2018 (As of 31st December)	1439	1389
Pracownicy medyczni na 10 tys. ludności w 2018 r.: (Stan w dniu 31 grudnia) Medical personnel per 10 thousand population in 2018: (As of 31st December)		
lekarze doctors	23,3	21,1
pielęgniarki nurses	50,2	46,7
Łóżka w szpitalach na 10 tys. ludności w 2018 r. (Stan w dniu 31 grudnia) Beds in hospitals per 10 thousand population in 2018 (As of 31st December)	47,3	50,5
Produkt krajowy brutto ^c (ceny bieżące) na 1 mieszkańca w 2018 r. (w zł) Gross domestic product ^c (current prices) per capita in 2018 (in PLN)	55066	60447
Podmioty gospodarki narodowej na 10 tys. ludności w 2019 r. (stan w dniu 31 grudnia) Entities of the national economy per 10 thousand population in 2019 (as of 31st December)	1175	1320
Spółki handlowe z udziałem kapitału zagranicznego na 10 tys. ludności w 2019 r. (stan w dniu 31 grudnia) Commercial companies with foreign capital participation per 10 thousand population in 2019 (as of 31st December)	20	23
Pracujący (personel wewnętrzny) w działalności badawczej i rozwojowej na 1000 osób aktywnych zawodowo w 2018 r. Internal R&D personnel per 1000 economically active persons in 2018	7,7	9,4

a Dane dotyczą podmiotów gospodarczych, w których liczba pracujących przekracza 9 osób. b Łącznie z oddziałami żłobkowymi i ze żłobkami przyzakładowymi. c Wstępny szacunek.

a Data concern economic entities in which the number of employed persons exceeds 9 persons. b Including nursery wards and workplace nurseries. c Preliminary estimate.

Tablica 1. Tablica przeglądowa (dok.)
Table 1. Review table (cont.)

Wyszczególnienie Specification	Polska Poland	Dolnośląskie
Udział przedsiębiorstw ^a rentownych w ogólnej liczbie badanych przedsiębiorstw niefinansowych w 2019 r. (w %) Share of profitable enterprises ^a in the total number of non-financial enterprises surveyed in 2019 (in %)	82,0	79,4
Wskaźnik poziomu kosztów w przedsiębiorstwach ^a niefinansowych w 2019 r. (w %) Cost level indicator in non-financial enterprises ^a in 2019 (in %)	95,4	95,6
Dynamika nakładów inwestycyjnych przedsiębiorstw ^a w 2019 r. (rok poprzedni=100; ceny bieżące) Indices of investment outlays of enterprises ^a in 2019 (previous year=100; current prices)	112,4	130,3
Obsada bydła ^b na 100 ha użytków rolnych w 2019 r. (w szt.) Cattle density ^b per 100 ha of agricultural land in 2019 (in heads)	43,3	11,7
Obsada trzody chlewnej ^b na 100 ha użytków rolnych w 2019 r. (w szt.) Pigs density ^b per 100 ha of agricultural land in 2019 (in heads)	73,4	20,4
Produkcja sprzedana przemysłu ^c (ceny bieżące) na 1 przeciętnie zatrudnionego w przemyśle w 2019 r. (w zł) Sold production of industry ^c (current prices) per 1 average employed person in industry in 2019 (in PLN)	553443	593166
Produkcja sprzedana budownictwa ^c (ceny bieżące) na 1 przeciętnie zatrudnionego w budownictwie w 2019 r. (w zł) Sold production of industry ^c (current prices) per 1 average employed person in construction in 2019 (in PLN)	625052	593727
Mieszkania oddane do użytkowania na 1000 ludności w 2019 r. Dwellings completed per 1000 population in 2019	5,4	7,6
Drogi gminne i powiatowe o twardej nawierzchni na 100 km ² powierzchni ogólnej w 2018 r. Communal and district roads with hard surface per 100 km ² of total area in 2018	81,8	83,4
Długość linii kolejowych eksploatowanych na 100 km ² w 2018 r. Length of railway lines operated per 100 km ² in 2018	6,2	8,5
Udział energii odnawialnej w produkcji energii elektrycznej w 2018 r. (w %) Share of renewable energy sources in production of electricity in 2018 (in %)	12,7	6,5

a Dane dotyczą podmiotów gospodarczych, w których liczba pracujących przekracza 49 osób. b Stan w dniu 1 czerwca. c Dane dotyczą podmiotów gospodarczych, w których liczba pracujących przekracza 9 osób.

a Data concern economic entities in which the number of employed persons exceeds 49 persons. b As of June. c Data concern economic entities in which the number of employed persons exceeds 9 persons.

Rozdział 2. Województwo na tle pozostałych województw

Chapter 2. Voivodship against the background of other voivodships

Mapa 1. Stężenie pyłów zawieszonych $PM_{2,5}$, PM_{10} i NO_2 w 2018 r.
 Map 1. Concentration of suspended particulates matter $PM_{2,5}$, PM_{10} and NO_2 in 2018

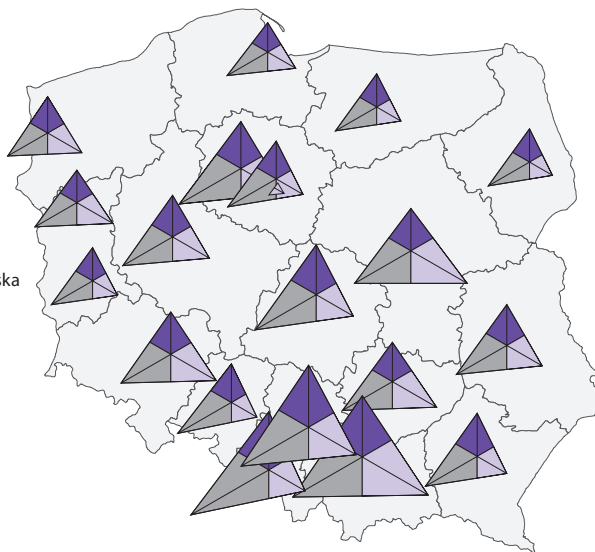
Wybrane obszary:
Chosen areas:

aglomeracje:
agglomerations:

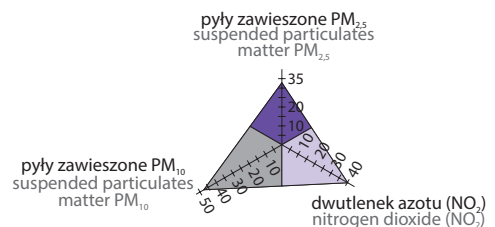
- białostocka
- bydgoska
- górnśląska
- krakowska
- lubelska
- łódzka
- poznańska
- rybnicko-jastrzębska
- szczecińska
- trójmiejska
- warszawska
- wrocławska

miasta:
cities:

- Gorzów Wlkp.
- Kielce
- Olsztyn
- Opole
- Rzeszów
- Toruń
- Zielona Góra

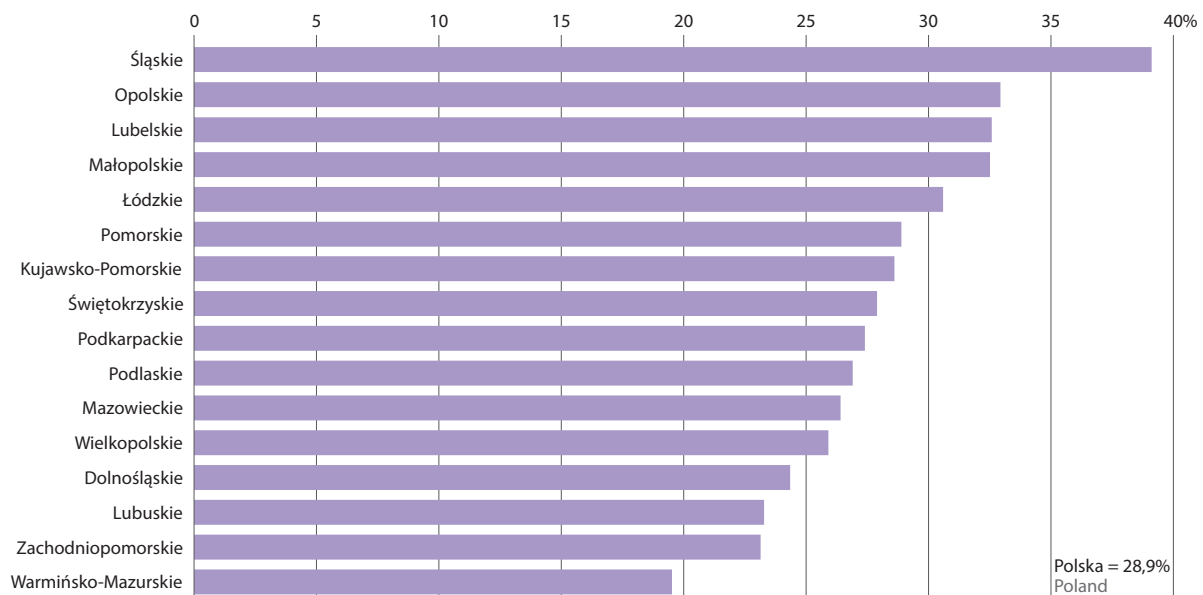

Średnia wartość normowanego stężenia
średniego rocznego w $\mu\text{g}/\text{m}^3$:
Average value of standardized average
annual concentration in $\mu\text{g}/\text{m}^3$:

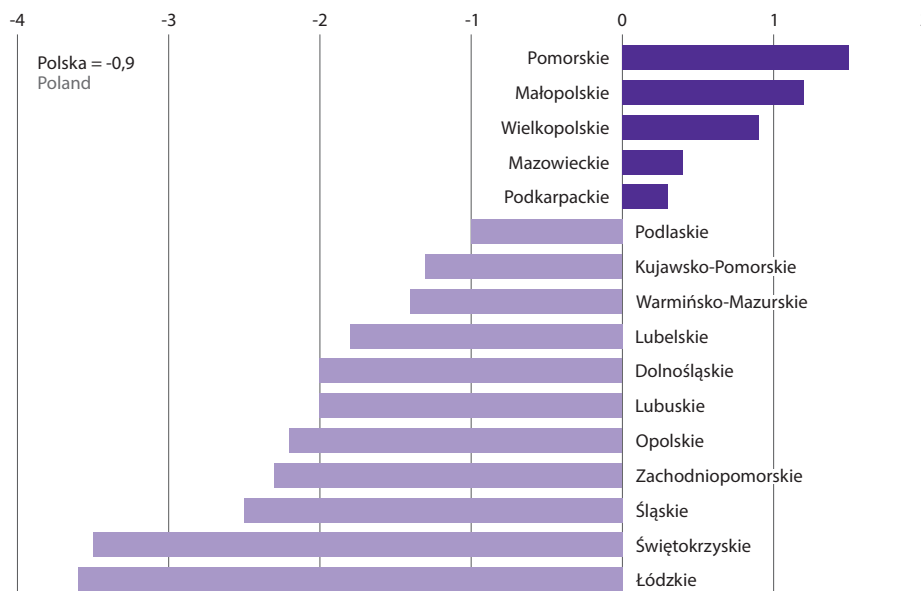

Wykres 1. Odpady komunalne zebrane selektywnie w relacji do ogółu odpadów komunalnych zebranych w 2018 r.

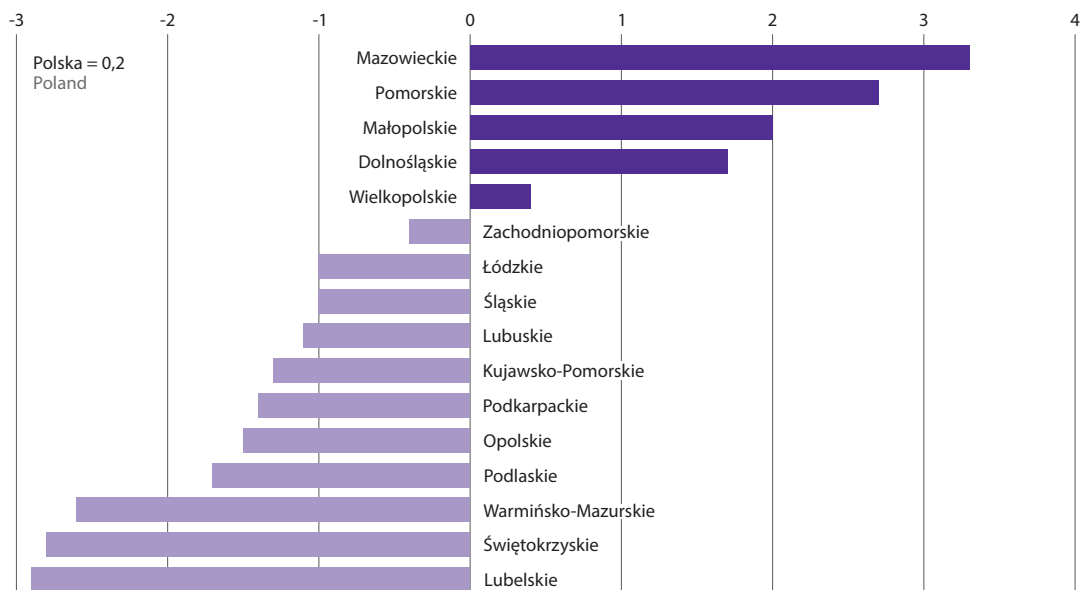
Chart 1. Municipal waste collected separately in relation to total municipal waste collected in 2018

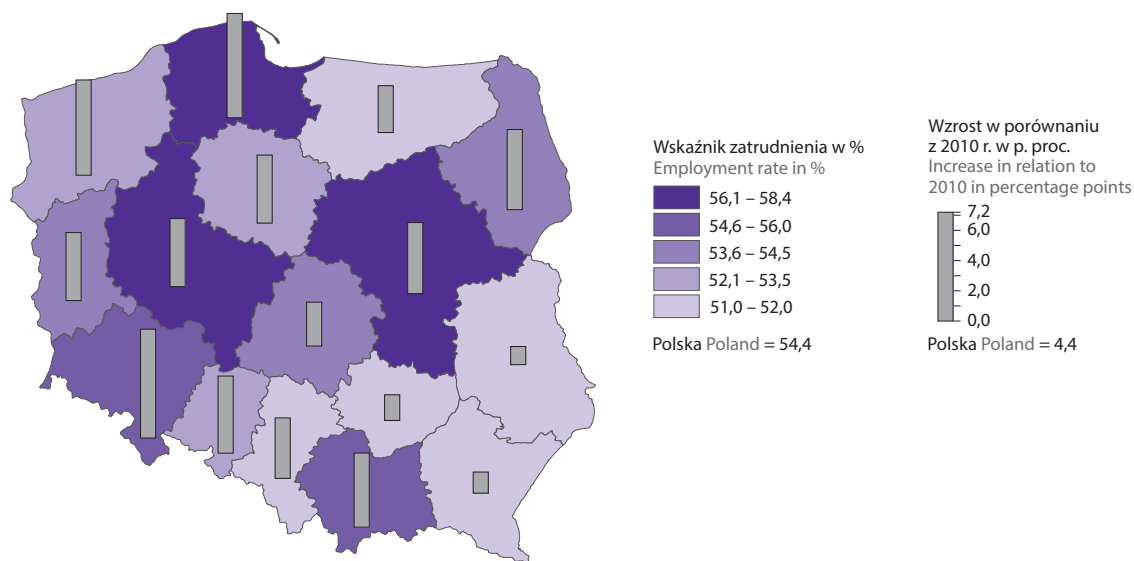
Wykres 2. Przyrost naturalny na 1000 ludności w 2019 r.
 Chart 2. Natural increase per 1000 population in 2019

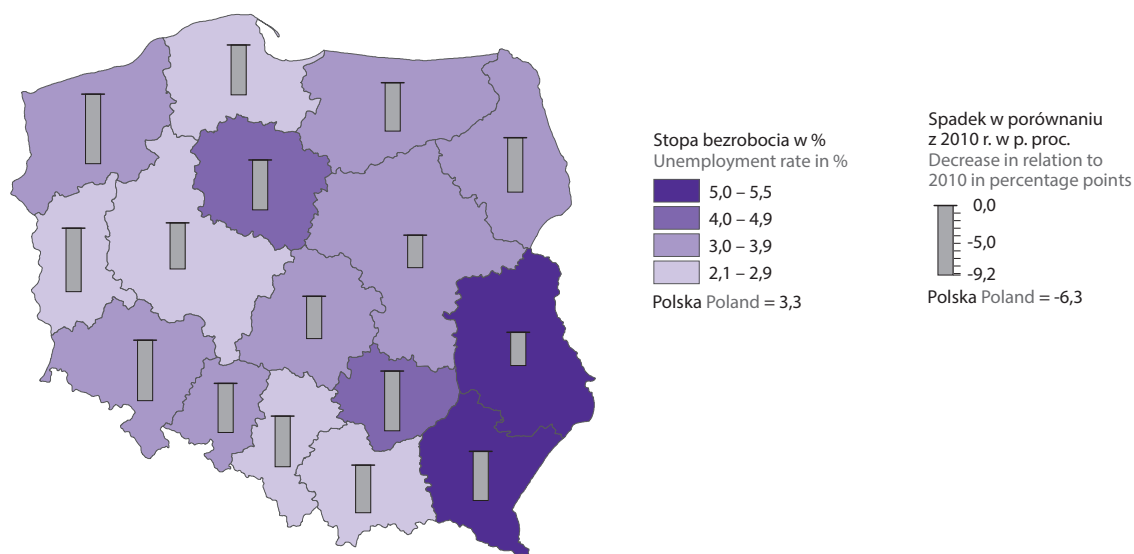
Wykres 3. Saldo migracji wewnętrznych i zagranicznych na pobyt stały na 1000 ludności w 2019 r.
 Chart 3. Internal and international net migration for permanent residence per 1000 population in 2019

Mapa 2. Wskaźnik zatrudnienia według BAEL w 2019 r. (przeciętne w roku)
 Map 2. Employment rate by LFS in 2019 (annual average)

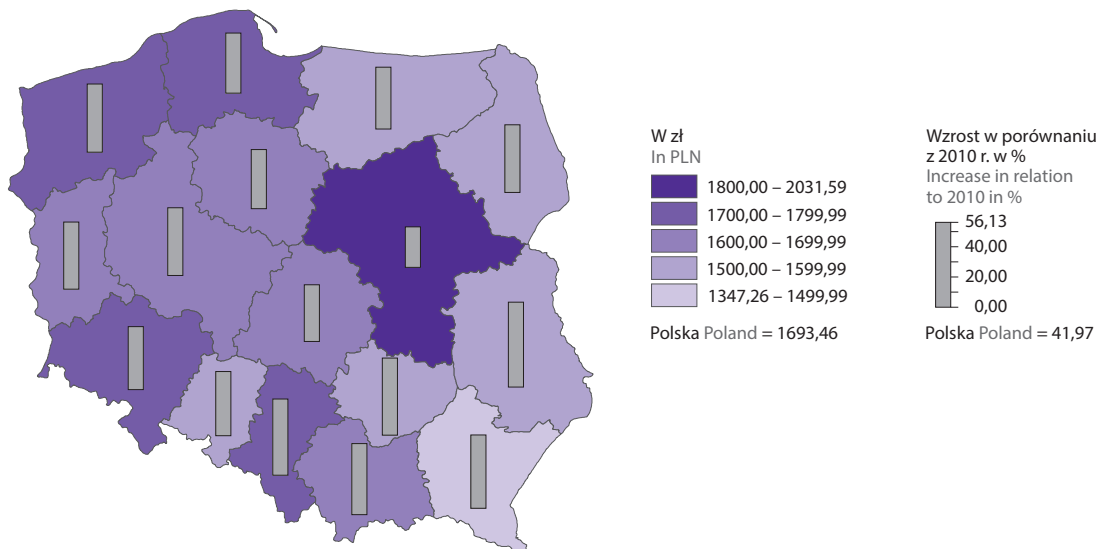

Mapa 3. Stopa bezrobocia według BAEL w 2019 r. (przeciętne w roku)
 Map 3. Unemployment rate by LFS in 2019 (annual average)

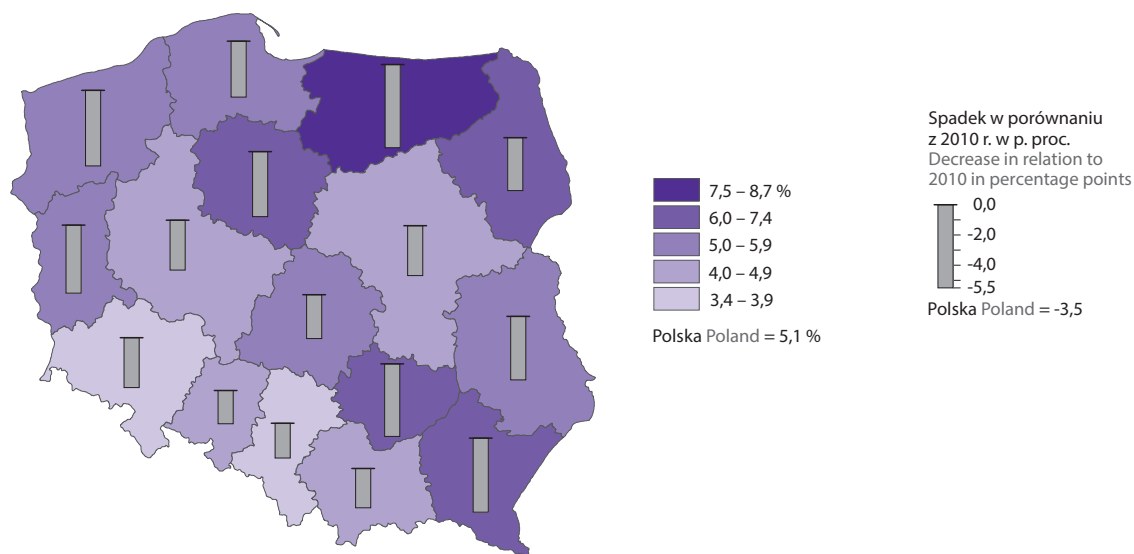

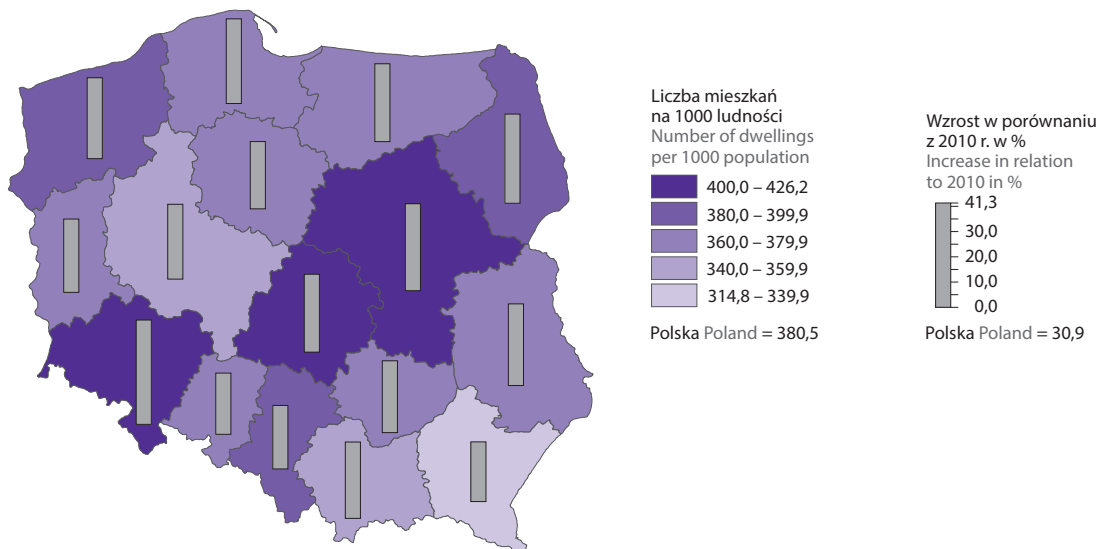
Mapa 4. Przeciętny miesięczny dochód rozporządzalny na 1 osobę w gospodarstwach domowych w 2018 r.
 Map 4. Unemployment rate by LFS in 2019 (annual average)

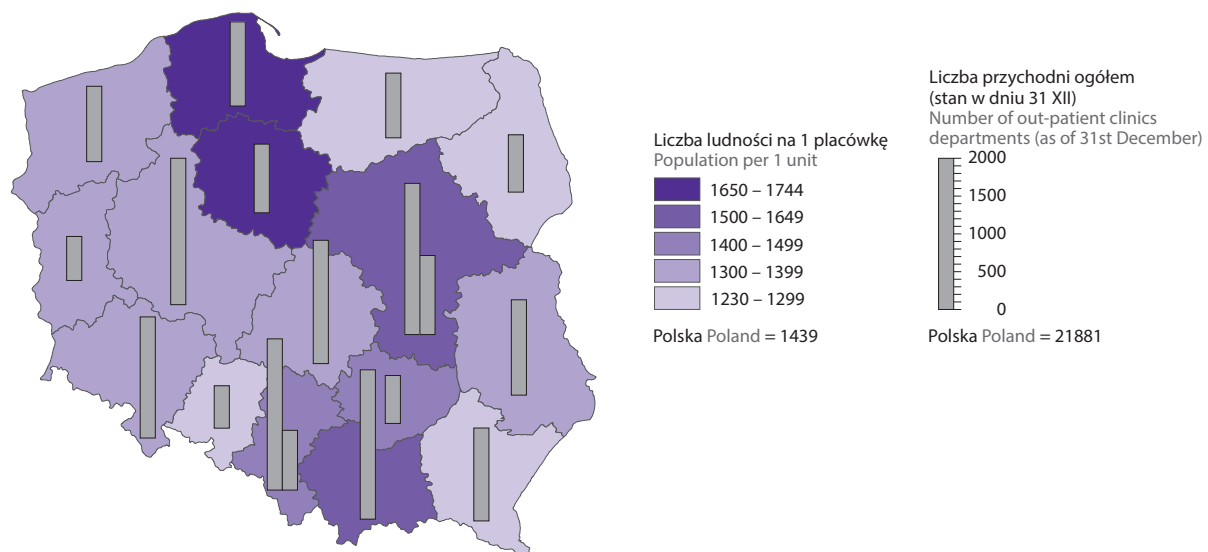
Mapa 5. Beneficjenci środowiskowej pomocy społecznej w liczbie ludności ogółem w 2018 r.
 Map 5. Social assistance beneficiaries in the total population in 2018

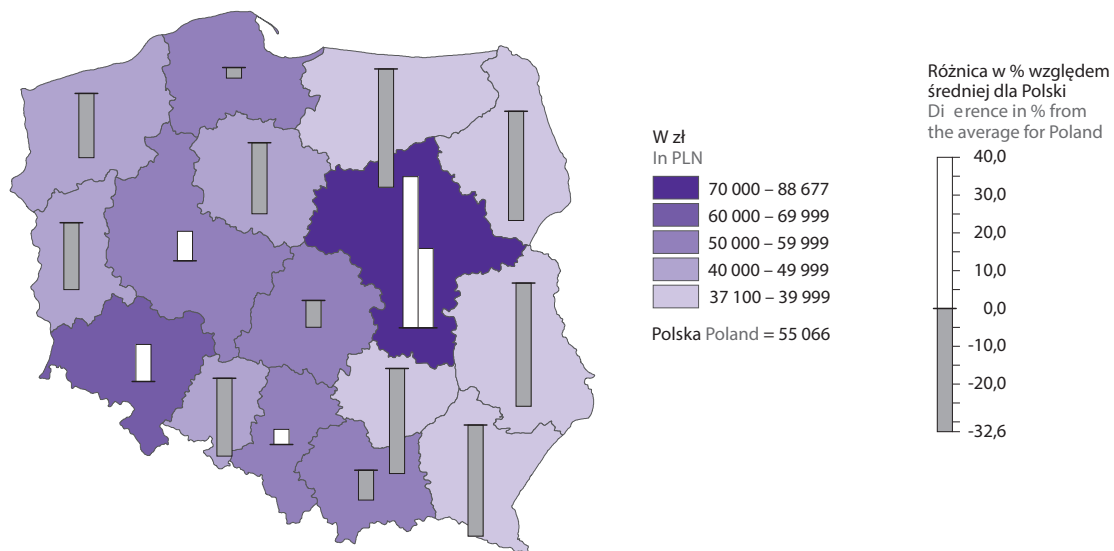
Mapa 6. Zasoby mieszkaniowe na 1000 ludności w 2018 r. (stan w dniu 31 grudnia)
 Map 6. Dwellings stocks per 1000 population in 2018 (as of 31st December)

Mapa 7. Placówki ambulatoryjnej opieki zdrowotnej w 2018 r.
 Map 7. Out-patient health care units in 2018

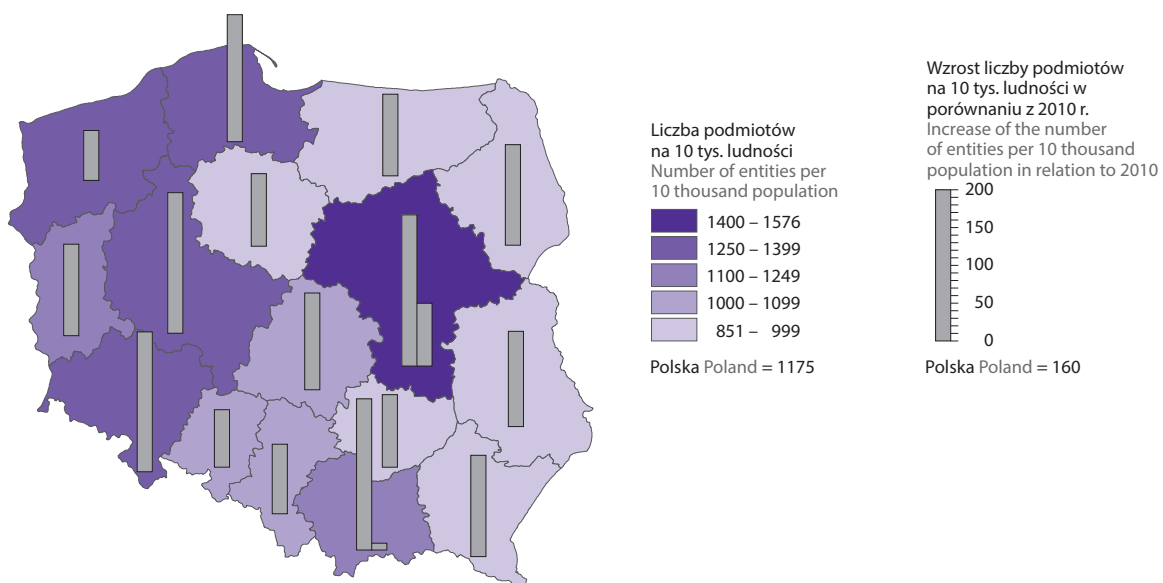

Mapa 8. Produkt krajowy brutto na 1 mieszkańca w 2018 r. (ceny bieżące)^a
 Map 8. Gross domestic product per capita in 2018 (current prices)^a

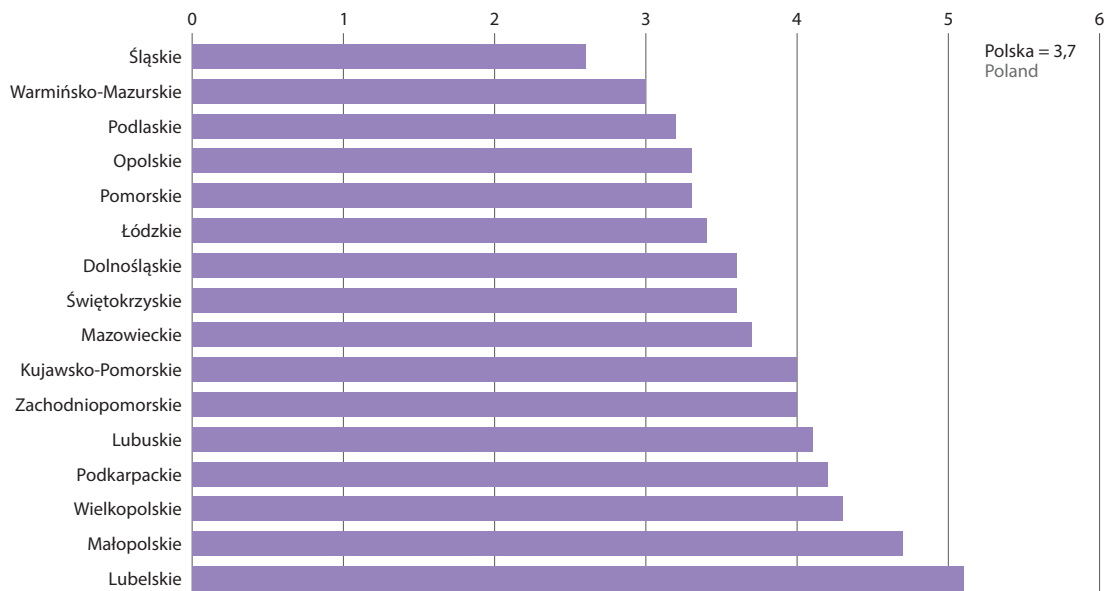

^a Szacunki wstępne.
^a Flash estimates.

Mapa 9. Podmioty gospodarki narodowej na 10 tys. ludności w 2019 r. (stan w dniu 31 grudnia)
 Map 9. Entities of the national economy per 10 thousand population in 2019 (as of 31st December)

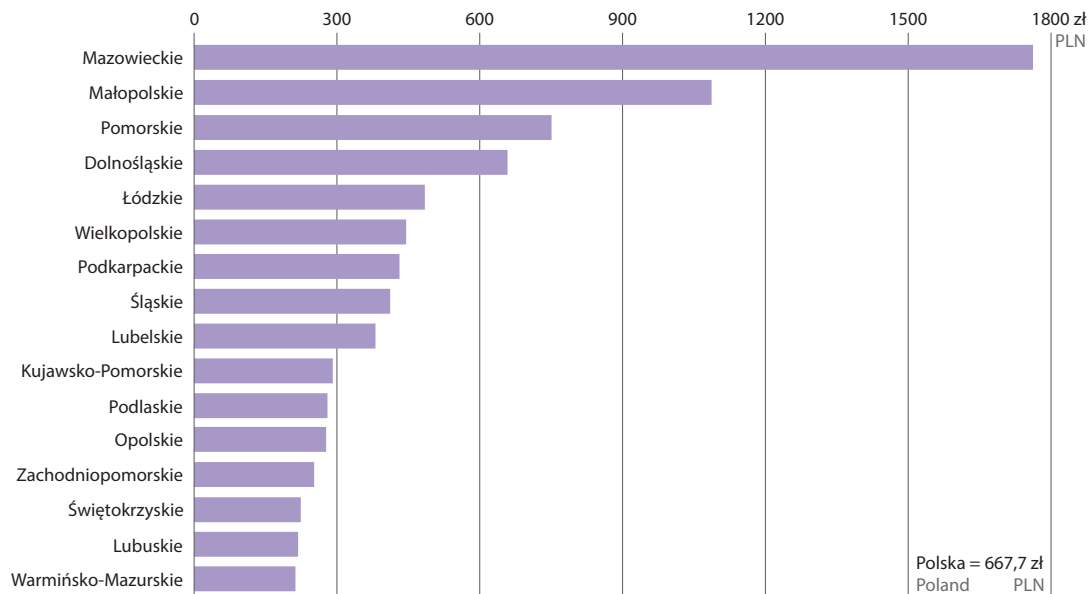

Wykres 4. Wskaźnik rentowności obrotu netto w przedsiębiorstwach niefinansowych w 2019 r.
 Chart 4. Net turnover profitability indicator in non-financial enterprises in 2019

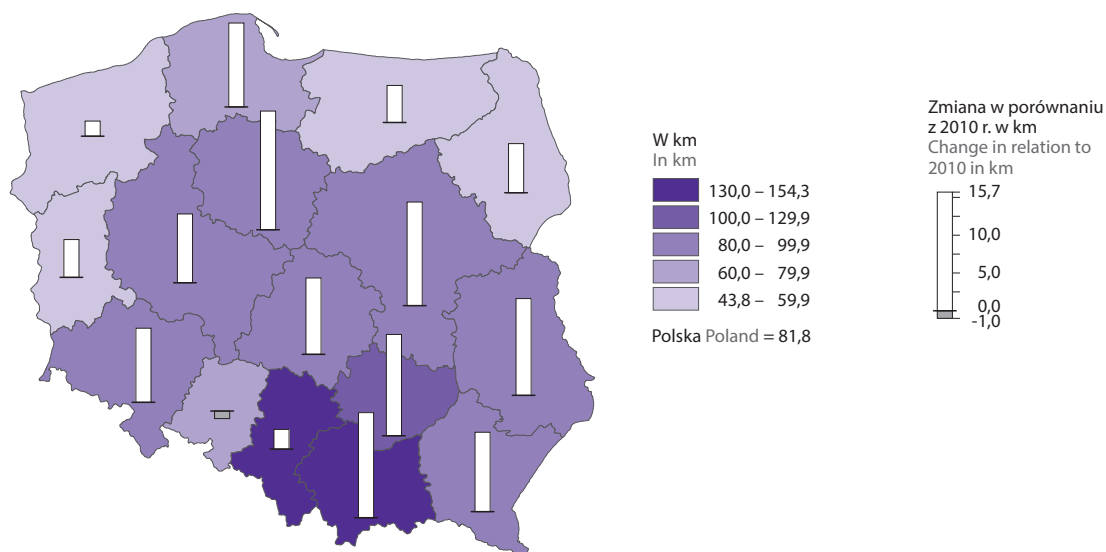

Wykres 5. Nakłady wewnętrzne na działalność badawczą i rozwojową na 1 mieszkańca w 2018 r. (ceny bieżące)

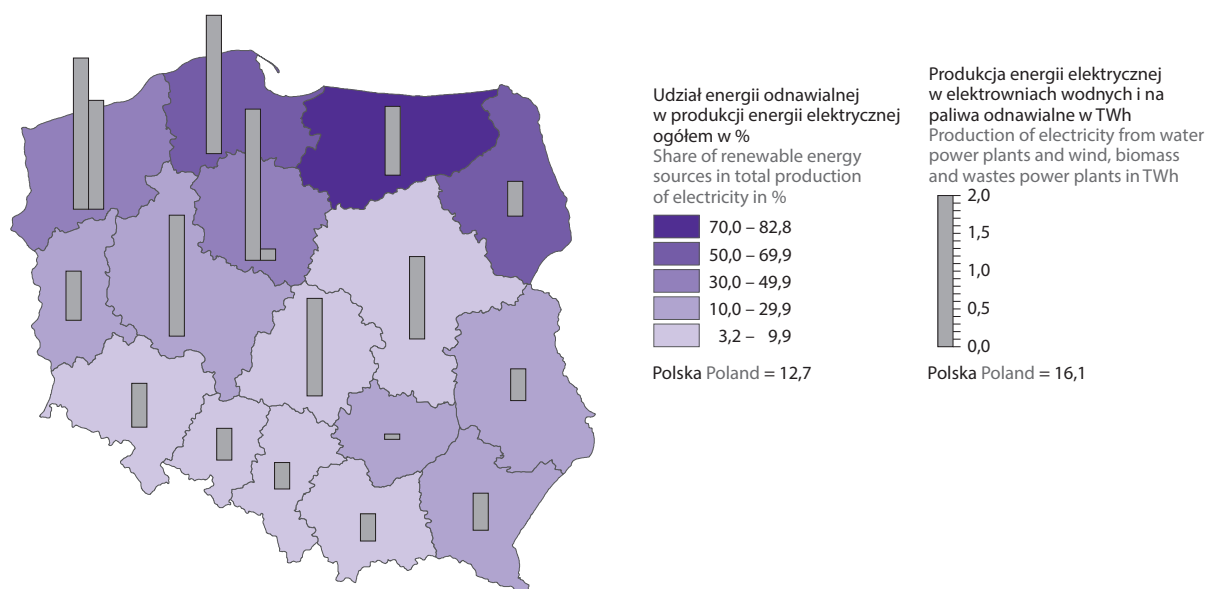
Chart 5. Intramural expenditures on research and development per capita in 2018 (current prices)

Mapa 10. Drogi gminne i powiatowe o twardej nawierzchni na 100 km² powierzchni ogólnej w 2018 r.
 Map 10. Gmina and powiat roads with hard surface per 100 km² of total area in 2018

Mapa 11. Energia ze źródeł odnawialnych w 2018 r.
 Map 11. Energy from renewable sources in 2018

Rozdział 3. Powierzchnia i podział terytorialny województwa

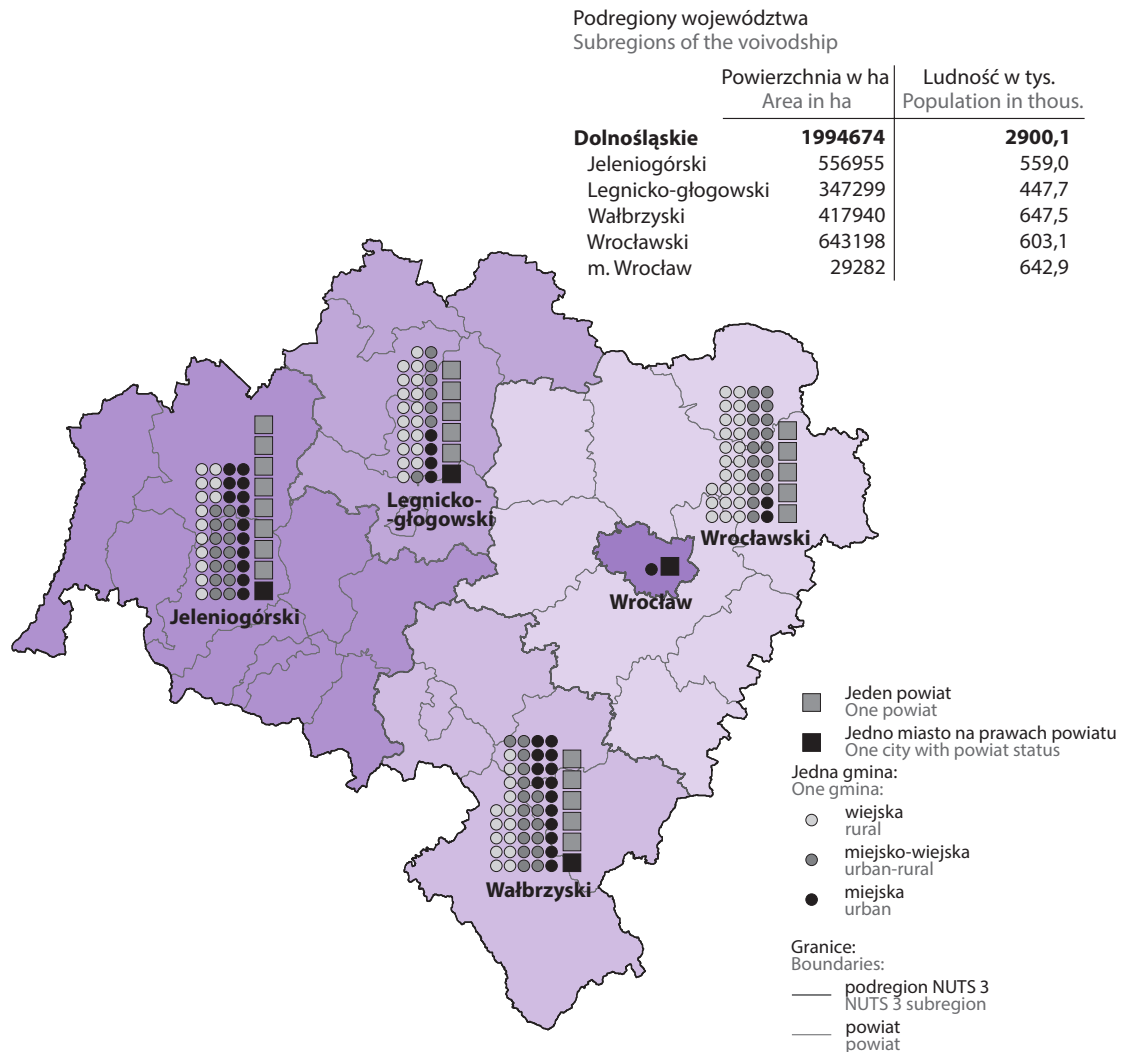
Chapter 3. Area and territorial division of voivodship

Mapa 12. Podział województwa dolnośląskiego według Klasyfikacji Jednostek Terytorialnych do Celów Statystycznych (NUTS) w 2019 r.

Stan w dniu 31 grudnia

Map 12. Division of Dolnośląskie voivodship according to the Classification of Territorial Units for Statistics (NUTS) in 2019

As of 31st December

Według stanu w dniu 31 XII 2019 r. województwo dolnośląskie zajmowało powierzchnię 19947 km², co stanowiło 6,4% powierzchni kraju. Na jego obszarze mieszkało 2900,1 tys. ludności, tj. 7,6% ogółu ludności Polski. Gęstość zaludnienia na 1 km² wynosiła 146 osób (czwarta lokata w kraju). W miastach mieszkało 68,4% ludności województwa.

Rozdział 4

Chapter 4

Środowisko

Environment

4.1. Warunki meteorologiczne

4.1. Meteorological conditions

W 2019 r. w stacjach meteorologicznych województwa dolnośląskiego zanotowano wzrost średniej rocznej temperatury oraz spadek rocznej sumy opadów. Wrocław był miastem, gdzie zanotowano najwyższą średnią temperaturę oraz najniższą sumę opadów, natomiast na Śnieżce wystąpiła odwrotna sytuacja – najniższa średnia temperatura powietrza i najwyższa suma opadów.

Średnie roczne temperatury powietrza w 2019 r. we wszystkich stacjach pomiarowych w województwie dolnośląskim były wyższe niż wartości średnie wyznaczone dla poprzednich okresów wieloletnich, począwszy od 1971 r. Najwyższą średnią roczną temperaturę powietrza odnotowano w 2019 r. na stacji meteorologicznej Wrocław (11,4°C), natomiast najniższą na stacji na Śnieżce (2,3°C).

Maksymalną temperaturę powietrza dla okresu wieloletniego 1971-2019 odnotowano na stacji we Wrocławiu (w 2015 r.) i wynosiła ona 37,9°C. Minimalną temperaturę powietrza dla tego okresu odnotowano w 1987 r. na Śnieżce (-32,1°C). Największą amplitudę temperatur skrajnych w wieloletniu 1971-2019 odnotowano na stacji we Wrocławiu (amplituda 67,9°C), natomiast najmniejszą na stacji na Śnieżce (56,7°C). Najwyższe średnie miesięczne temperatury powietrza, przekraczające 21°C w 2019 r., odnotowano w czerwcu oraz sierpniu we Wrocławiu. Najniższe średnie miesięczne temperatury 2019 r. odnotowano w styczniu, na Śnieżce wyniosła -8,5°C, w Kłodzku -2,0°C, w Jeleniej Górze -1,5°C, natomiast we Wrocławiu 0,2°C.

Średnie miesięczne temperatury powietrza odnotowane w styczniu 2019 r. były wyższe w porównaniu ze styczniem w 2000 r. we wszystkich stacjach, z wyjątkiem Śnieżki. Chłodniejszy był natomiast luty 2019 r. – w Jeleniej Górze, Kłodzku oraz na Śnieżce odnotowano średnią miesięczną temperaturę powietrza niższą niż dla lutego w 2000 r., natomiast we Wrocławiu średnia temperatura była taka sama jak 19 lat wcześniej. W marcu 2019 r. średnia miesięczna temperatura ponownie była wyższa we wszystkich stacjach województwa, natomiast w kwietniu i maju – niższa.

Od czerwca do września temperatury były wyższe niż wartości pomiarów w tych miesiącach w 2000 r., z wyjątkiem Śnieżki, która we wrześniu zanotowała niższą średnią temperaturę. W październiku 2019 r. wszystkie stacje meteorologiczne zarejestrowały spadek średniej temperatury względem 2000 r., natomiast w listopadzie i grudniu – wzrost (z wyjątkiem Śnieżki).

W 2019 r. we wszystkich stacjach meteorologicznych w województwie dolnośląskim odnotowano spadek rocznej sumy opadów atmosferycznych w stosunku do wartości średnich dla poprzedniego okresu wieloletniego. Największy spadek wystąpił w Jeleniej Górze (o 178 mm), a najniższy w Kłodzku (o 35 mm). Najwyższą sumę opadów atmosferycznych w 2019 r. zanotowano na Śnieżce (1104 mm), a najniższą we Wrocławiu (451 mm).

W 2019 r. liczba miesięcy, w których zanotowano ponad 100 mm opadów atmosferycznych była niższa niż w 2000 r., w Jeleniej Górze był 1 taki miesiąc (w 2000 r. – 2), we Wrocławiu i Kłodzku w żadnym miesiącu liczba opadów nie przekroczyła 100 mm (w 2000 r. we Wrocławiu – 2, w Kłodzku – 1), jedynie na Śnieżce było więcej miesięcy z takimi opadami – 4 (3 w 2000 r.).

Tablica 2. Warunki meteorologiczne
Table 2. Meteorological conditions

Stacja meteorologiczna Meteorological station	1971-2000	1991-2000	2001-2005	2001-2010	2019
	średnie ^a average ^a				
Temperatury w °C Temperatures in °C					
Wrocław	8,7	9,1	9,3	9,4	11,4
Jelenia Góra	7,4	7,7	7,8	7,8	9,4
Śnieżka	0,6	1,0	1,2	1,3	2,3
Kłodzko	7,4	7,6	7,8	7,9	9,4
Roczne sumy opadów w mm Total annual precipitation in mm					
Wrocław	569	522	504	560	451
Jelenia Góra	678	686	710	743	565
Śnieżka	1150	1101	1111	1141	1104
Kłodzko	576	596	602	629	594

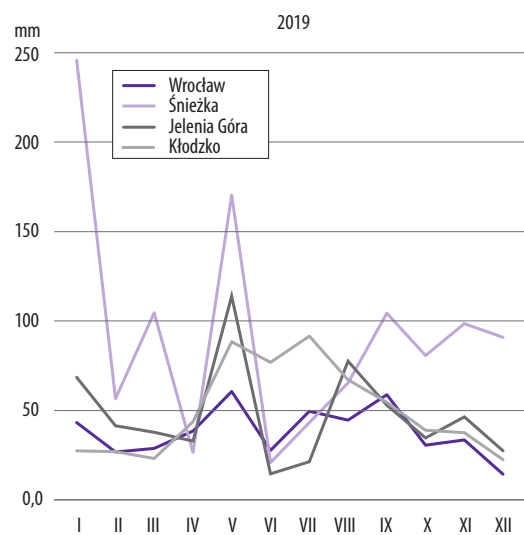
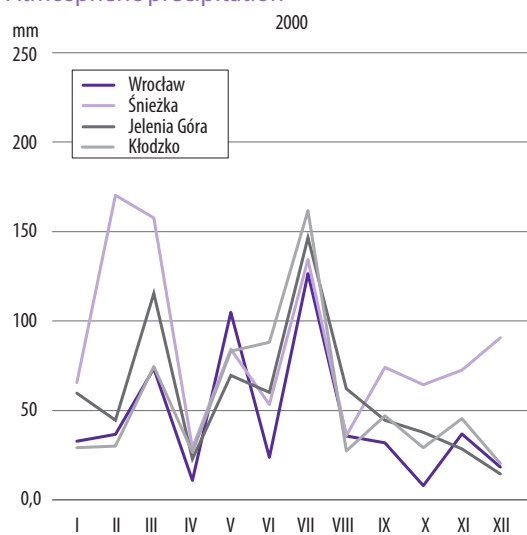
^a Dane za okresy wieloletnie dotyczą średnich rocznych z tych okresów.
^a Data for multi-year periods include annual averages from these periods.

Wykres 6. Temperatury powietrza
Chart 6. Air temperatures

Wykres 7. Opady atmosferyczne
 Chart 7. Atmospheric precipitation

4.2. Powierzchnia ziemi

4.2. Ground surface

W 2018 r. powierzchnia, zarówno gruntów zrekultywowanych, jak i zagospodarowanych w województwie dolnośląskim wzrosła względem poprzedniego roku.

Województwo dolnośląskie jest położone w południowo-zachodniej części Polski, graniczy z 3 województwami (lubuskim i wielkopolskim od północy, opolskim od wschodu) oraz 2 państwami (Czechami od południa i Niemcami od zachodu). Zajmuje powierzchnię 1994,7 tys. hektarów, przez co jest 7 województwem pod względem powierzchni w Polsce. Powierzchnia województwa dolnośląskiego stanowi 6,4% powierzchni całego kraju. Wśród gruntów w obrębie województwa, największy odsetek stanowią użytki rolne (59,5%), grunty leśne, zadrzewione i zakrzewione (31,1%) oraz grunty zabudowane i zurbanizowane (7,3%). Zdecydowanie mniejszą powierzchnię, a także udział w powierzchni ogólnej mają: grunty pod wodami powierzchniowymi (0,9%), nieużytki (0,6%), tereny różne (0,4%) i użytki ekologiczne (0,2%). Powierzchnia ogólna województwa dolnośląskiego w porównaniu z poprzednim rokiem nie uległa zmianie, jednak w poszczególnych grupach nastąpiły niewielkie zmiany. Zwiększyła się powierzchnia użytków ekologicznych (o 4,6%), gruntów zabudowanych i zurbanizowanych oraz gruntów pod wodami powierzchniowymi, gruntów leśnych, zadrzewionych i zakrzewionych (wzrost poniżej 1,0%). Zmniejszyła się natomiast powierzchnia nieużytków, terenów różnych i użytków rolnych (spadek poniżej 0,5%).

Tablica 3. Powierzchnia geodezyjna według kierunków wykorzystania

Stan w dniu 1 stycznia

Table 3. Geodetic area by the land use

As of 1st January

Wyszczególnienie Specification	2010	2015	2018	2019	
	w ha in ha				w odsetkach (Polska=100) in percent (Poland=100)
Powierzchnia ogólna Total area	1994674	1994674	1994670	1994670	6,4
Użytki rolne ^a Agricultural land ^a	1196980	1185316	1188011	1186704	6,3
Grunty leśne oraz zadrzewione i zakrzewione Forest land as well as woody and bushy land	621204	625827	620625	620781	6,5
Grunty pod wodami powierzchniowymi Lands under surface waters	17692	17917	18325	18385	2,8
Grunty zabudowane i zurbanizowane Built-up and urbanized areas	133186	139111	143854	144818	8,3
Użytki ekologiczne Ecological areas	3688	3772	3668	3836	9,6
Nieużytki Wasteland	12968	12667	12491	12457	2,7
Tereny różne Miscellaneous land	8956	10064	7696	7689	9,2

^a Łącznie z gruntami zadrzewionymi i zakrzewionymi na użytkach rolnych, ujmowanymi do 2016 r. w pozycji „grunty leśne oraz zadrzewione i zakrzewione”.

^a Including woody and bushy land on agricultural land, classified until 2016 in the item “forest land as well as woody and bushy land”.

Źródło: dane Głównego Urzędu Geodezji i Kartografii.

Source: data of the Head Office of Geodesy and Cartography.

Powierzchnia gruntów zdewastowanych i zdegradowanych w województwie dolnośląskim w 2018 r. wynosiła 5572 ha, z czego zdewastowane grunty zajmowały powierzchnię 3683 ha (66,1%), a zdegradowane – 1889 ha (33,9%). Grunty zrehabilitowane miały powierzchnię 147 ha (tj. 2,6% powierzchni zdewastowanych i zdegradowanych). Powierzchnia gruntów zdegradowanych i zdewastowanych stanowiła 0,3% powierzchni ogólnej województwa. Udział gruntów zdewastowanych i zdegradowanych województwa dolnośląskiego w powierzchni ogólnej tych gruntów w całej Polsce wyniósł 9,0%. Udział gruntów zrehabilitowanych w województwie dolnośląskim stanowił 9,6% gruntów zrehabilitowanych w skali całego kraju, natomiast grunty zagospodarowane – 6,0% ogółu.

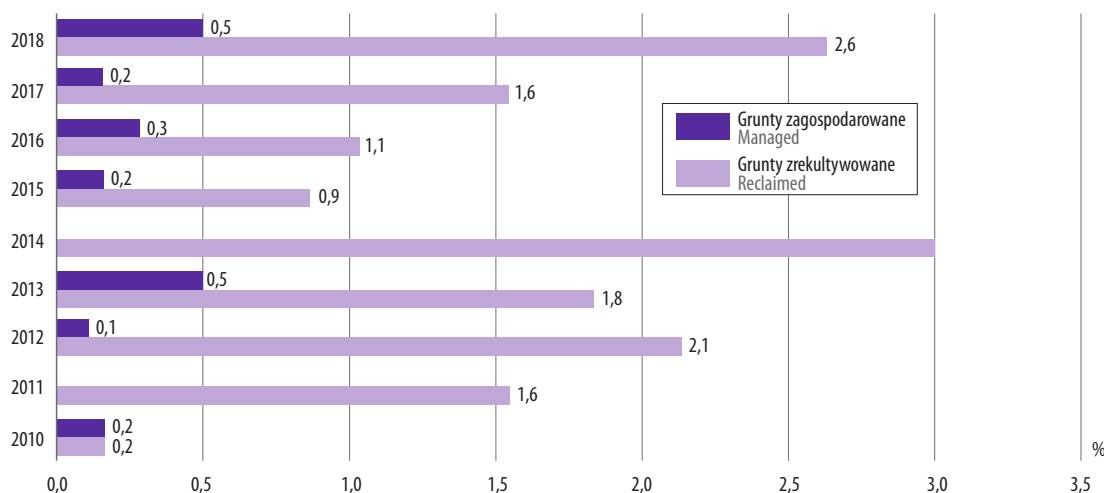
Grunty zdegradowane - grunty, których wartość użytkowa zmalała w wyniku pogorszenia się warunków przyrodniczych lub wskutek zmian środowiska oraz działalności przemysłowej, a także nieodpowiedniej działalności rolniczej.

Grunty zdewastowane - grunty, które w wyniku działalności człowieka lub innych czynników utraciły całkowicie wartości użytkowe.

Rehabilitacja gruntów - nadanie lub przywrócenie gruntom zdegradowanym lub zdewastowanym wartości użytkowych lub przyrodniczych przez właściwe ukształtowanie rzeźby terenu, poprawienie właściwości fizycznych i chemicznych, uregulowanie stosunków wodnych, odtworzenie gleb, umocnienie skarp oraz odbudowanie lub zbudowanie niezbędnych dróg. Grunty zrehabilitowane podlegają zagospodarowaniu, czyli rolnictwu, leśnemu lub innemu rodzajowi użytkowania.

Wykres 8. Grunty zrehabilitowane i zagospodarowane w ciągu roku

Chart 8. Land reclaimed and managed during the year

4.3. Zużycie wody. Ścieki komunalne i przemysłowe

4.3. Water consumption. Municipal and industrial wastewater

W 2018 r. w województwie dolnośląskim zużycie wody na potrzeby rolnictwa było mniejsze niż w 2017 r., natomiast większe było zużycie wody na potrzeby przemysłu. Odnotowano spadek liczby oczyszczalni ścieków względem 2017 r.

W 2018 r. zużycie wody ogółem w województwie dolnośląskim wyniosło 396,1 hm³, (wzrost o 4,0% względem 2017 r.) i stanowiło to 4,2% zużycia wody w Polsce. Zużycie wody na potrzeby przemysłu oraz rolnictwa i leśnictwa kształtowało się w następujący sposób: na potrzeby przemysłu zużyto 96,1 hm³ wody, tj. o 26,4% więcej w stosunku do roku poprzedniego, natomiast na potrzeby rolnictwa i leśnictwa zużyto 168,7 hm³ wody i był to spadek o 6,3% względem 2017 r. Dodatkowo, w przemyśle w województwie dolnośląskim w 2018 r. pobór wód osiągnął wartość 76,4 hm³ czyli o 40,4% więcej niż rok wcześniej (54,4 hm³ wody), a zakup wody – 28,1 hm³, czyli o 2,0% mniej niż w 2017 r. (28,7 hm³).

Analizując omawiane lata, od 2010 r. obserwuje się ciągły spadek zużycia wody na potrzeby rolnictwa i leśnictwa. W przemyśle również występowała tendencja spadkowa do 2017 r., a w 2018 r. zanotowano wzrost zużycia wody. Zużycie wody na potrzeby rolnictwa i leśnictwa w województwie dolnośląskim stanowiło 17,6% całkowitego zużycia wody na te cele w Polsce, natomiast zużycie wody na potrzeby przemysłu stanowiło 1,4% ogólnego zużycia w kraju.

W 2018 r. zużycie wody w gospodarstwach domowych (które stanowiło 7,7% całkowitego zużycia w Polsce) było większe zarówno w stosunku do poprzedniego roku (wzrost o 4,3%), jak i do 2010 r. (wzrost o 5,2%).

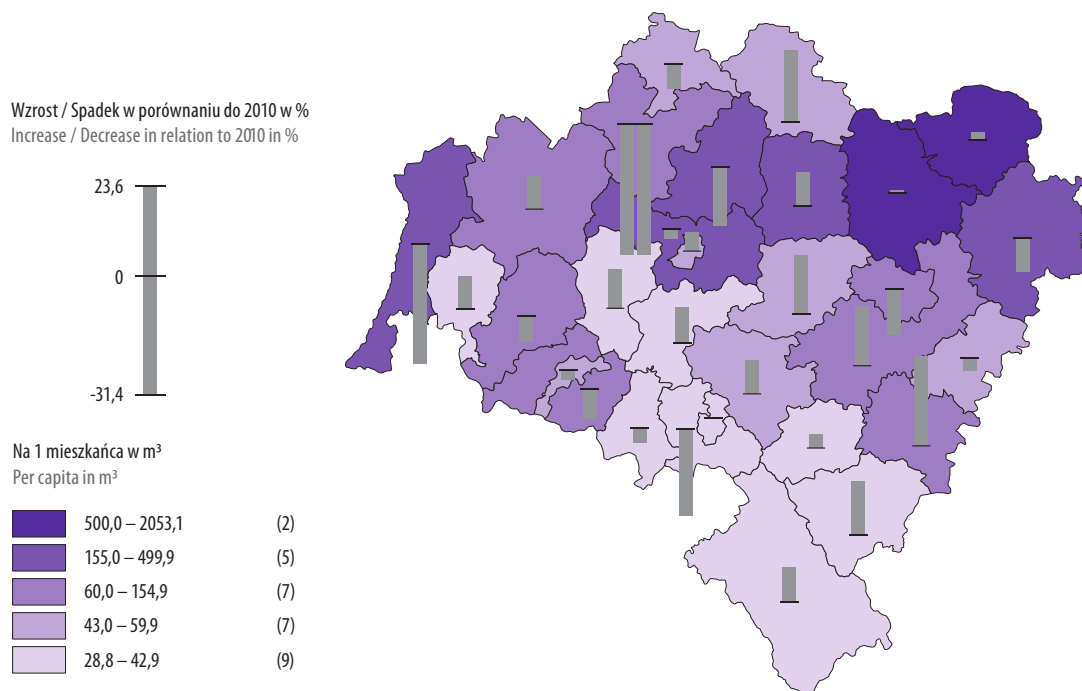
Tablica 4. Zużycie wody według potrzeb w ciągu roku
Table 4. Consumption of water by needs during the year

Wyszczególnienie Specification	2010	2015	2017	2018	
	w hm ³ in hm ³				w odsetkach (Polska=100) in percent (Poland=100)
Ogółem Total	424,0	394,7	381,0	396,1	4,2
w tym: of which:					
przemysł industry	117,6	90,7	76,0	96,1	1,4
rolnictwo i leśnictwo agriculture and forestry	184,7	180,8	180,1	168,7	17,6
gospodarstwa domowe households	93,2	93,1	94,0	98,0	7,7

W województwie dolnośląskim w 2018 r. wytworzono 113765,7 dam³ ścieków komunalnych oraz 95448 dam³ ścieków przemysłowych. W przypadku ścieków komunalnych był to wzrost o 1,0% w relacji do 2017 r. oraz wzrost o 11,5% w porównaniu z 2010 r. Liczba wytworzonych ścieków przemysłowych w 2018 r. wzrosła rok do roku o 11,2%, natomiast względem 2010 r. – spadła o 33,5%. Spośród ścieków przemysłowych i komunalnych w 2018 r. zostało oczyszczonych 157749 dam³ ścieków, co stanowiło 75,4% ścieków ogółem.

Mapa 13. Zużycie wody na potrzeby gospodarki narodowej i ludności w 2018 r.

Map 13. Water consumption for needs of the national economy and population in 2018

Tablica 5. Ścieki komunalne i przemysłowe wymagające oczyszczenia odprowadzone do wód lub do ziemi
Table 5. Industrial and municipal wastewater requiring treatment discharged into waters or into the ground

Wyszczególnienie Specification	2010	2015	2017	2018
Oczyszczalnie ścieków Wastewater treatment plants	289	296	298	291
Ścieki komunalne odprowadzone w ciągu roku w dam ³ Treated municipal wastewater during the year in dam ³	102064,3	107369,8	112600,6	113765,7
Ścieki przemysłowe odprowadzone w ciągu roku w dam ³ Industrial wastewater discharged during the year in dam ³	143525	97117	85799	95448
Ludność korzystająca z oczyszczalni ścieków w % ludności ogółem ^a Population connected to wastewater treatment plants in % of total population ^a	75,9	79,7	80,9	81,1

a Ludność korzystająca z oczyszczalni ścieków – na podstawie szacunków, ludność ogółem – na podstawie bilansów.

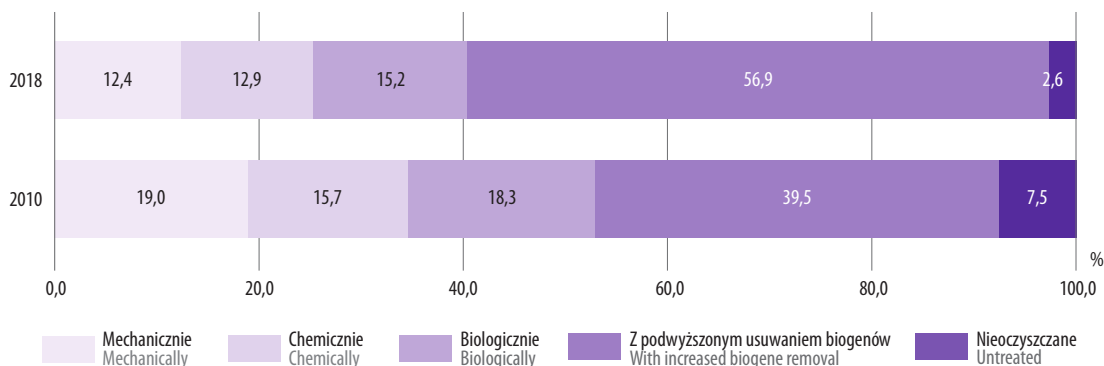
a Population connected to wastewater treatment plants – estimated data, total population – based on balances.

W 2018 r. w województwie dolnośląskim było 291 oczyszczalni ścieków (2017 r. – 298, 2010 r. – 289), z czego 227 (78%) to oczyszczalnie mechaniczne, chemiczne i biologiczne, a 64 (22%) to oczyszczalnie z podwyższonym usuwaniem biogenów. W 2017 r. oczyszczalnie mechanicznych, chemicznych i biologicznych było 235 (78,9%), a w 2010 r. – 216 (74,7%), natomiast oczyszczalnie z podwyższonym usuwaniem biogenów liczyły 63 obiekty w 2017 r. (21,1%), a w 2010 r. – 73 (25,3%). W 2018 r. przepustowość oczyszczalni wynosiła 1103857 m³/dobę i było to mniej niż w 2017 r. i 2010 r. (odpowiednio o 1,7% i o 23,5%).

W województwie dolnośląskim w 2018 r. 81,1% ludności korzystało z oczyszczalni ścieków (o 0,2 p.proc więcej niż w 2017 r. i o 5,2 p. proc. więcej niż w 2010 r.).

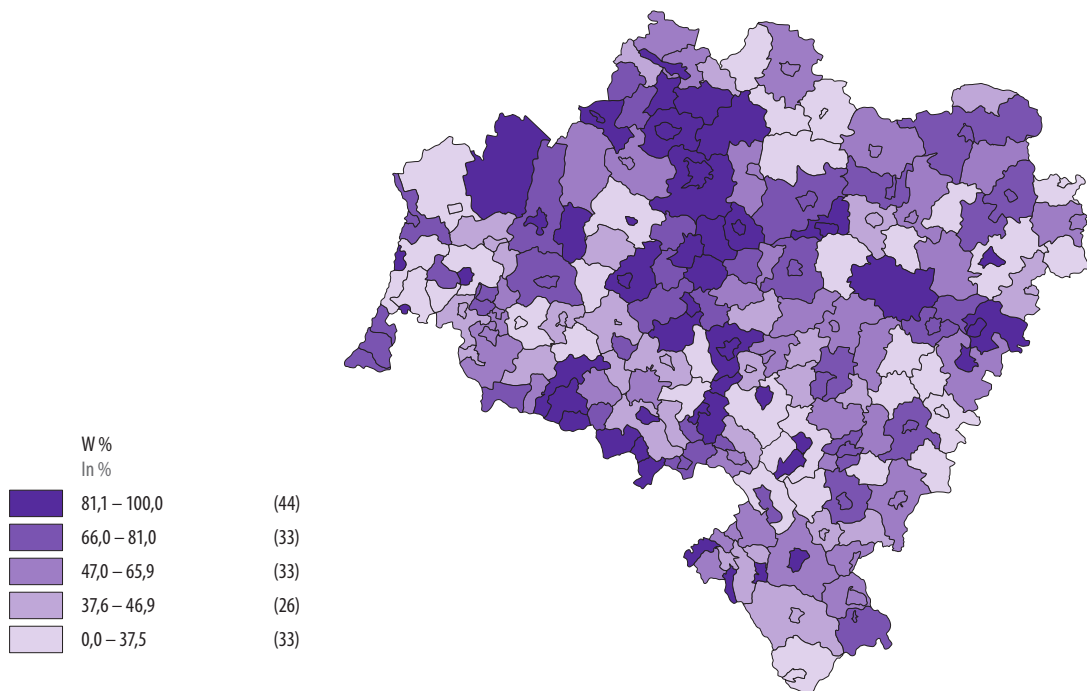
Oczyszczalnia ścieków - zespół podstawowych obiektów technologicznych, służących bezpośrednio do oczyszczania ścieków oraz znajdujących się na wspólnym terenie obiektów pomocniczych niezbędnych dla dostawy energii elektrycznej, wody, stworzenia odpowiednich warunków do pracy i obsługi oczyszczalni. Wyróżnia się oczyszczalnie mechaniczne, chemiczne, biologiczne, z podwyższonym usuwaniem biogenów.

Wykres 9. Ścieki wymagające oczyszczenia odprowadzone do wód lub do ziemi
Chart 9. Wastewater requiring treatment discharged into waters or into the ground

Dane o **ludności korzystającej z oczyszczalni ścieków** podano w oparciu o szacunek liczby ludności korzystającej z oczyszczalni pracujących na sieci kanalizacyjnej i oczyszczających ścieki z miast i wsi (łącznie z ludnością korzystającą z oczyszczalni przemysłowych oczyszczających ścieki komunalne).

Mapa 14. Ludność korzystająca z oczyszczalni ścieków w 2018 r.
Map 14. Population connected to wastewater treatment plants in 2018

4.4. Zanieczyszczenie i ochrona powietrza

4.4. Pollution and protection of air

Zarówno w przypadku zanieczyszczeń gazowych, jak i pyłowych, ich wielkość emisji spadała w latach 2010-2018. Wśród zanieczyszczeń gazowych największy udział stanowiły zanieczyszczenia dwutlenkiem węgla, a wśród zanieczyszczeń pyłowych zanieczyszczenia powstałe ze spalania paliw.

W 2018 r. w województwie dolnośląskim wielkość emisji zanieczyszczeń gazowych wyniosła 11800,4 tys. ton, a zanieczyszczeń pyłowych – 1,7 tys. ton. Spośród zanieczyszczeń gazowych, dominujący udział (w 2018 r. - 99,8%) miały zanieczyszczenia dwutlenkiem węgla. Do atmosfery również były emitowane m.in. związki dwutlenku siarki, tlenki azotu, tlenek węgla, metan oraz podtlenek azotu. Ilość zanieczyszczeń gazowych w województwie dolnośląskim zmniejszyła się w porównaniu z 2017 r. o 1,9%, a w porównaniu z rokiem 2010 – o 27,8%.

Wśród zanieczyszczeń pyłowych, największy udział (w 2018 r. – 64,7%) stanowiły zanieczyszczenia powstałe ze spalania paliw. Ilość zanieczyszczeń pyłowych w województwie dolnośląskim zmniejszyła się w porównaniu z 2017 r. o 10,5%, a w porównaniu z rokiem 2010 – o 67,3%. Udział zanieczyszczeń gazowych i pyłowych emitowanych w województwie dolnośląskim wyniósł po 5,5% emisji zanieczyszczeń w Polsce.

Tablica 6. Emisja zanieczyszczeń powietrza z zakładów szczególnie uciążliwych dla czystości powietrza
Table 6. Emission of air pollutants from plants especially noxious to air quality

Wyszczególnienie Specification	2010	2015	2017	2018	
	tys. ton/rok thousand of tonnes/year				w odsetkach (Polska=100) in percent (Poland=100)
Emisja zanieczyszczeń gazowych Emission of gases pollutions					
Ogółem Total	16343,7	12834,2	12029,3	11800,4	5,5
w tym : of which:					
dwutlenek siarki sulphur dioxide	54,2	22,6	13,7	12,4	5,7
metan methane	0,2	0,1	0,2	0,0	0,0
tlenki azotu nitrogen oxides	19,2	12,9	10,6	10,6	5,2
tlenek węgla carbon monoxide	7,8	7,4	5,6	4,4	1,4
dwutlenek węgla carbon dioxide	16260,9	12789,4	11997,4	11771,0	5,6
Emisja zanieczyszczeń pyłowych Emission of particulates pollutions					
Ogółem Total	5,2	2,8	1,9	1,7	5,5
w tym: of which:					
ze spalania paliw fuel combustion	3,9	1,8	1,2	1,1	6,2
niezorganizowana non-organised	0,6	0,3	0,3	0,3	14,0

W 2018 r. w województwie dolnośląskim w urządzeniach oczyszczających zatrzymano i zneutralizowano 93,7% zanieczyszczeń gazowych (w Polsce – 66,7%), a pyłowych 99,9% (w Polsce – 99,8%) emitowanych do środowiska.

Wielkość emisji zanieczyszczeń pyłowych – ilość zanieczyszczeń pyłowych odprowadzonych do atmosfery w ciągu roku i obejmuje poszczególne rodzaje tych zanieczyszczeń, tj.: pyły ze spalania paliw, cementowo-wapiennicze i materiałów ogniotrwałych, krzemowe, nawozów sztucznych, węglowo-grafitowe, sadzę i inne emitowane w danym zakładzie zanieczyszczenia pyłowe.

Wielkość emisji zanieczyszczeń gazowych - ilość zanieczyszczeń gazowych odprowadzonych przez jednostkę sprawozdawczą do atmosfery w ciągu roku i obejmuje następujące rodzaje zanieczyszczeń: dwutlenek siarki, tlenki azotu, tlenek węgla, dwutlenek węgla, węglowodory i inne emitowane przez dany zakład zanieczyszczenia gazowe.

4.5. Ochrona przyrody. Lasy

4.5. Nature protection. Forests

Wśród obszarów prawnie chronionych w województwie dolnośląskim w 2018 r. największą powierzchnię miały parki krajobrazowe. Powierzchnia gruntów leśnych zwiększyła się w porównaniu z 2017 r.

Obszary prawnie chronione w 2018 r. w województwie dolnośląskim zajmowały powierzchnię 371,5 tys. ha, co stanowiło 18,6% powierzchni województwa. Wśród obszarów prawnie chronionych w obrębie województwa największą powierzchnię miały parki krajobrazowe – 206,3 tys. ha (52,6% obszarów prawnie chronionych) oraz obszary chronionego krajobrazu – 138,9 tys. ha (37,3%). Z pozostałych obszarów występowały również parki narodowe – 12,3 tys. ha (3,3%), rezerваты przyrody – 10,7 tys. ha (2,9%), zespoły przyrodniczo-krajobrazowe – 9,5 tys. ha (2,5%) oraz użytki ekologiczne – 5,2 tys. ha (1,4%). W obrębie województwa znajdowało się 2579 pomników przyrody.

Park narodowy - obszar wyróżniający się szczególnymi wartościami przyrodniczymi, naukowymi, społecznymi, kulturowymi i edukacyjnymi, o powierzchni nie mniejszej niż 1000 ha, na którym ochronie podlega cała przyroda oraz walory krajobrazowe.

Rezerваты przyrody - obszary zachowane w stanie naturalnym lub mało zmienionym, ekosystemy, ostoje i siedliska przyrodnicze, a także siedliska roślin, siedliska zwierząt i siedliska grzybów oraz twory i składniki przyrody nieożywionej, wyróżniające się szczególnymi wartościami przyrodniczymi, naukowymi, kulturowymi lub walorami krajobrazowymi.

Park krajobrazowy - obszar chroniony ze względu na wartości przyrodnicze, historyczne i kulturowe oraz walory krajobrazowe w celu zachowania i popularyzacji tych wartości w warunkach zrównoważonego rozwoju.

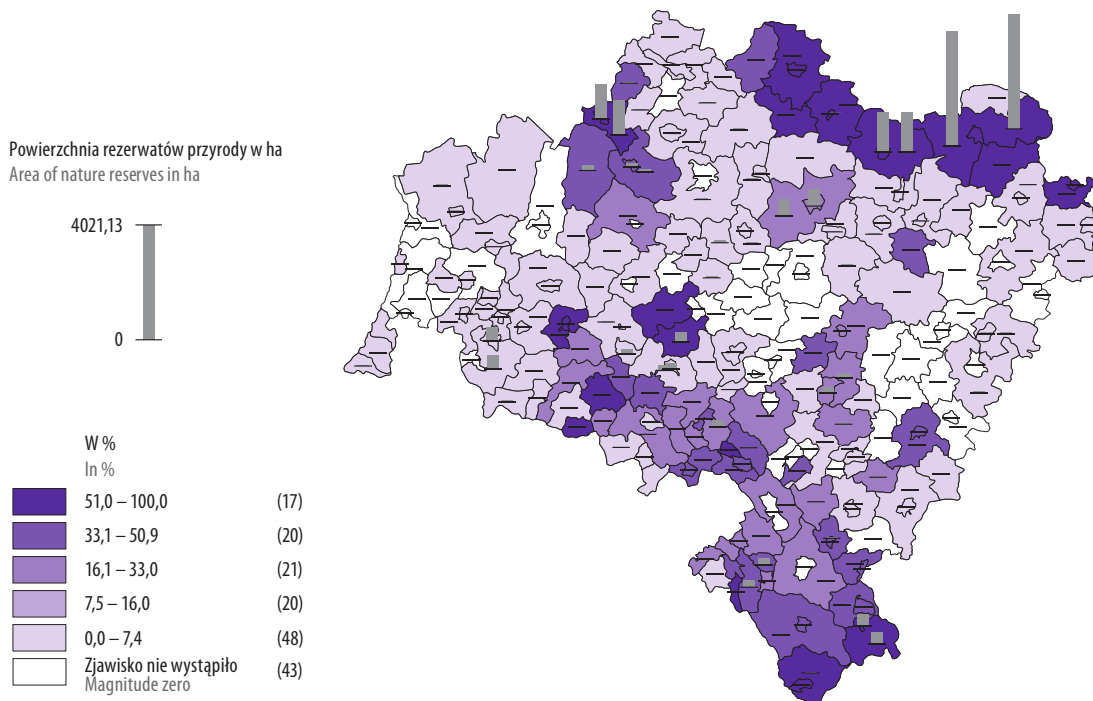
Obszar chronionego krajobrazu - tereny chronione ze względu na wyróżniający się krajobraz o zróżnicowanych ekosystemach, wartościowe ze względu na możliwość zaspokajania potrzeb związanych z turystyką i wypoczynkiem lub pełnią funkcję korytarzy ekologicznych.

Obszary Natura 2000 - obszar utworzony w celu ochrony populacji dziko występujących ptaków lub siedlisk przyrodniczych lub gatunków będących przedmiotem zainteresowania Wspólnoty. Zespoły przyrodniczo-krajobrazowe - fragmenty krajobrazu naturalnego i kulturowego zasługujące na ochronę ze względu na walory widokowe lub estetyczne.

W Polsce największy udział wśród obiektów chronionych prawnie stanowiły obszary chronionego krajobrazu – 7000,1 tys. ha, z czego 2% znajdowało się w obrębie województwa dolnośląskiego. Parki krajobrazowe zajmowały powierzchnię 2523,0 tys. ha, z czego 7,7% to parki z województwa dolnośląskiego. Z pozostałych obiektów powierzchnię 315,1 tys. ha zajmowały parki narodowe (3,9% powierzchni), rezerваты przyrody – 169,6 tys. ha (6,3%), zespoły przyrodniczo-krajobrazowe - 118,9 tys. ha (8,0%) oraz użytki ekologiczne – 54,8 tys. ha (9,6%). Tereny zieleni stanowiły 0,3% powierzchni województwa dolnośląskiego. Powierzchnia obszarów chronionych w województwie dolnośląskim w 2018 r. stanowiła 3,6% ogólnej powierzchni chronionej w Polsce (w 2017 r. – 3,7%, w 2010 r. – 3,6%).

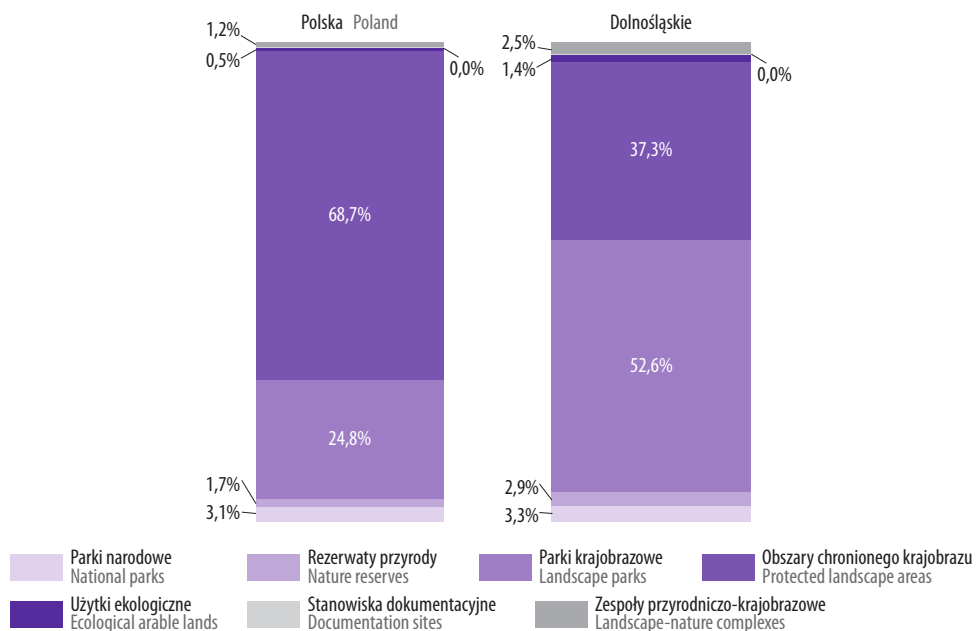
Mapa 15. Powierzchnia o szczególnych walorach przyrodniczych prawnie chroniona w 2018 r.

Map 15. Area of special nature value under legal protection in 2018

Wykres 10. Powierzchnia o szczególnych walorach przyrodniczych prawnie chroniona w 2018 r.

Chart 10. Area of special nature value under legal protection in 2018

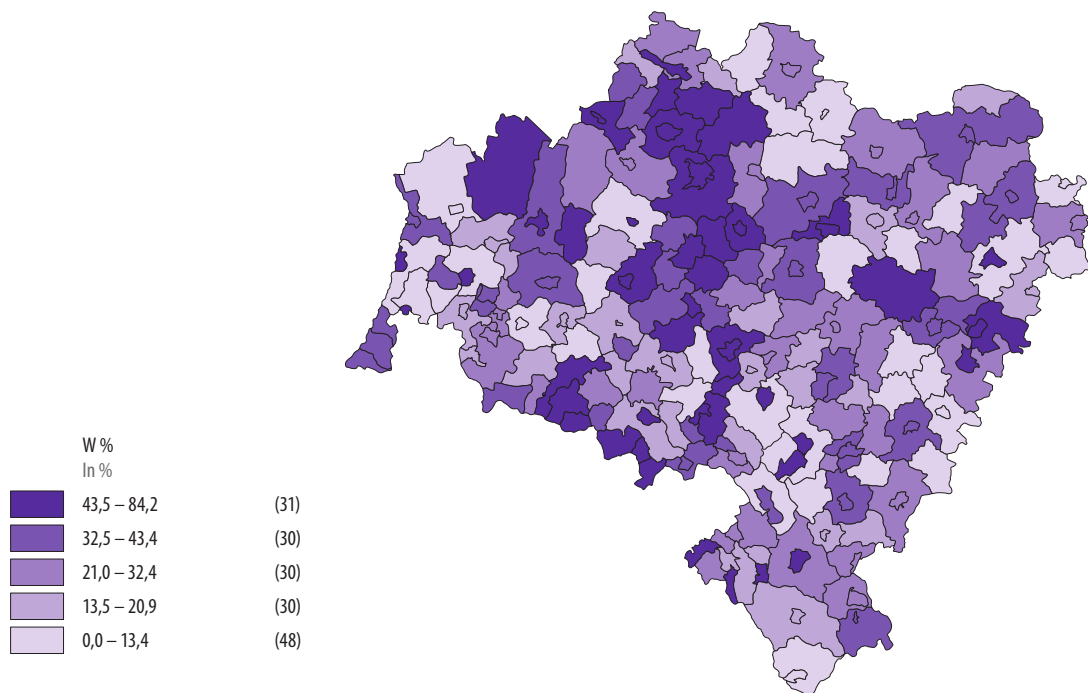

Powierzchnia gruntów leśnych w województwie dolnośląskim w 2018 r. wyniosła 620,6 tys. ha i było to o 107 ha więcej w stosunku do roku poprzedniego (620,5 tys. ha) oraz o 579 ha mniej niż w 2010 r. (621,2 tys. ha). Udział powierzchni lasów i gruntów leśnych w powierzchni województwa dolnośląskiego w 2018 r. wyniósł 31,1%.

Lesistość – stosunek procentowy powierzchni lasów do ogólnej powierzchni geodezyjnej kraju (danej jednostki terytorialnej: województwa, powiatu, gminy).

Mapa 16. Lesistość w 2018 r.

Map 16. Forest cover in 2018

4.6. Odpady przemysłowe i komunalne

4.6. Industrial and municipal waste

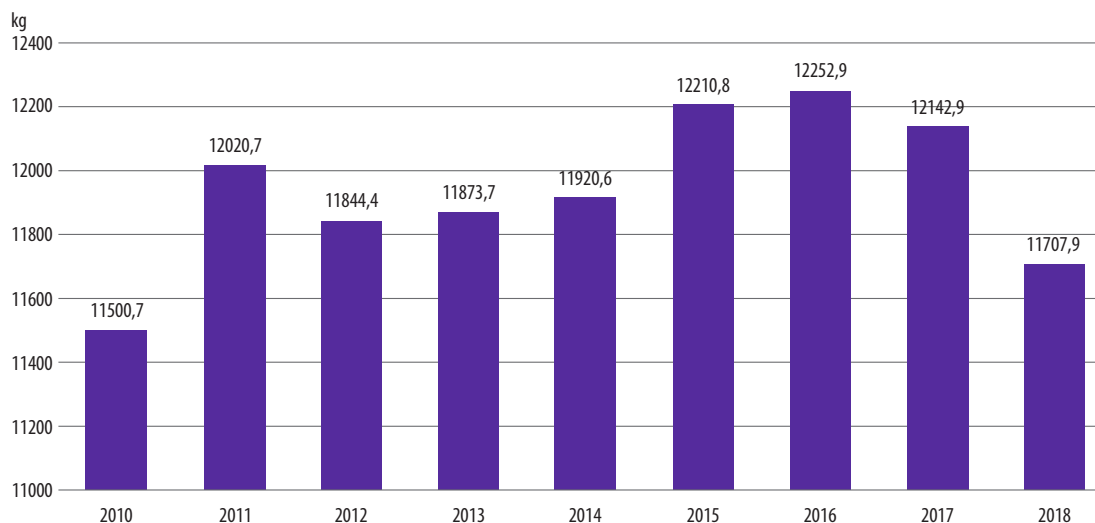
W 2018 r. w województwie dolnośląskim liczba odpadów komunalnych zebranych selektywnie była niemal czterokrotnie wyższa niż w 2010 r. Liczba dzikich wysypisk oraz składowisk odpadów w obrębie województwa w porównaniu z 2010 r. uległa zmniejszeniu.

W 2018 r. w województwie dolnośląskim zostało wytworzone 34,0 mln ton odpadów przemysłowych, natomiast 653,5 mln ton było składowanych. Ilość wytworzonych odpadów przemysłowych w 2018 r. w województwie stanowiła 29,4% odpadów wytworzonych w Polsce, natomiast odpady składowane stanowiły 37,1% krajowych składowanych odpadów przemysłowych.

Tablica 7. Odpady przemysłowe
Table 7. Industrial waste

Wyszczególnienie Specification	2010	2018	
	w tonach in tonnes		w odsetkach (Polska=100) in percent (Poland=100)
Odpady wytworzone (w ciągu roku) - ogółem Waste generated (during the year) - total	33550400	33967200	29,4
w tym: of which:			
unieszkodliwione we własnym zakresie disposed by producers on its own	9483100	480600	2,0
przekazane innym odbiorcom transferred to other recipients	.	32232800	48,2
magazynowane czasowo temporarily stored	904200	372100	29,4
Odpady dotychczas składowane (stan w końcu roku) - ogółem Waste landfilled (at the end of the year) - total	594361200	653531800	37,1

Wykres 11. Odpady przemysłowe wytworzone w ciągu roku na 1 mieszkańca
Chart 11. Industrial waste generated during the year per capita

W 2018 r. w województwie dolnośląskim selektywnie zebrano 277,1 tys. ton odpadów i była to wartość niemal czterokrotnie większa niż w 2010 r. Największy udział w 2018 r. w ogólnej liczbie odpadów stanowiło szkło (16,5%), papier i tektura (13,7%) oraz tworzywa sztuczne (6,4%).

W 2018 r. na terenie województwa były 193 dzikie wysypiska o powierzchni w sumie 42,6 ha (w 2017 r. – 210 o powierzchni 42,7 ha, w 2010 r. – 331 o powierzchni 32,4 ha) oraz 26 składowisk odpadów o powierzchni 159,0 ha (w 2017 r. – 30 o powierzchni 168,0 ha, w 2010 r. – 51 o powierzchni 234,7 ha). Odpady komunalne zebrane selektywnie w 2018 r. w województwie dolnośląskim stanowiły 7,7% tych odpadów w Polsce. W przypadku papieru i tektury było to 14,1% odpadów w Polsce, tekstylia – 10,5%, szkło – 9,0%, zużyte urządzenia elektryczne i elektroniczne – 5,7%, tworzywa sztuczne – 5,3% oraz metale – 4,7%. W porównaniu z 2010 r. ilość zebranych odpadów wzrosła w przypadku szkła, papieru i tektury, tworzyw sztucznych i zużytych urządzeń elektrycznych i elektronicznych, natomiast spadła w przypadku metali i tekstyliów.

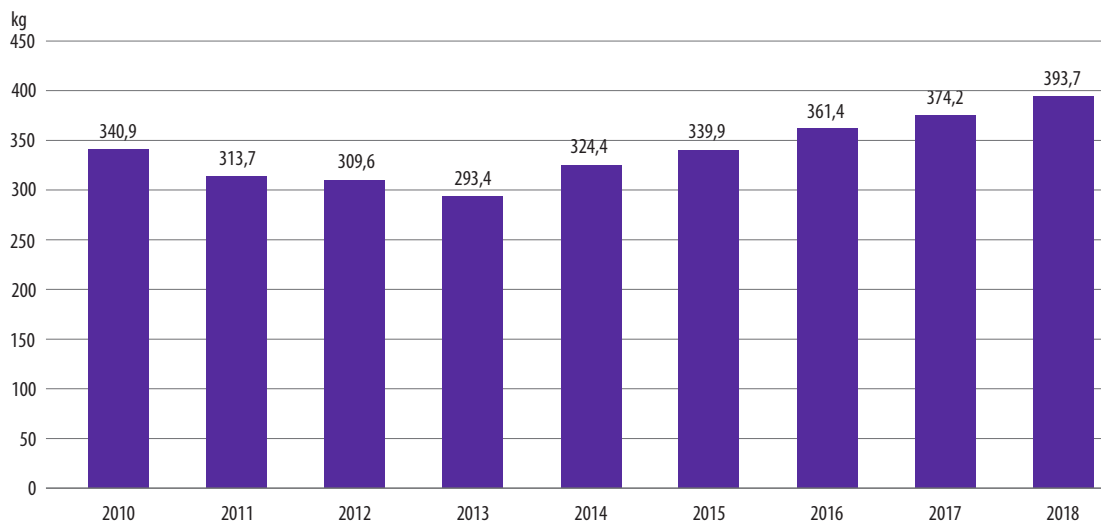
Odpady komunalne - odpady powstające w gospodarstwach domowych, z wyłączeniem pojazdów wycofanych z eksploatacji, a także odpady niezawierające odpadów niebezpiecznych pochodzące od innych wytwórców odpadów, które ze względu na swój charakter lub skład są podobne do odpadów powstających w gospodarstwach domowych.

Tablica 8. Odpady komunalne zebrane selektywnie w ciągu roku
Table 8. Municipal waste collected separately during the year

Wyszczególnienie Specification	2010		2018			
	ogółem total	w tym z gospodarstw domowych of which from households	ogółem total		w tym z gospodarstw domowych of which from households	
			w tonach in tonnes		w odsetkach (Polska=100) in percent (Poland=100)	w tonach in tonnes
Ogółem Total	70757,1	56826,4	277138,9	7,7	257554,2	7,8
w tym; of which:						
Papier i tektura Paper and cardboard	13862,4	9827,3	37894,7	14,1	34677,7	16,1
Szkło Glass	16359,6	14056,2	45699,9	9,0	42913,0	9,2
Tworzywa sztuczne Plastics	8455,5	7011,6	17649,7	5,3	15491,1	5,2
Metale Metals	2267,3	2111,8	560,1	4,7	502,6	5,0
Tekstylia Textiles	2239,1	2173,7	235,7	10,5	225,0	11,4
Zużyte urządzenia elektryczne i elektroniczne Waste electrical and electronic equipment	397,7	255,3	2076,3	5,7	1813,8	5,1

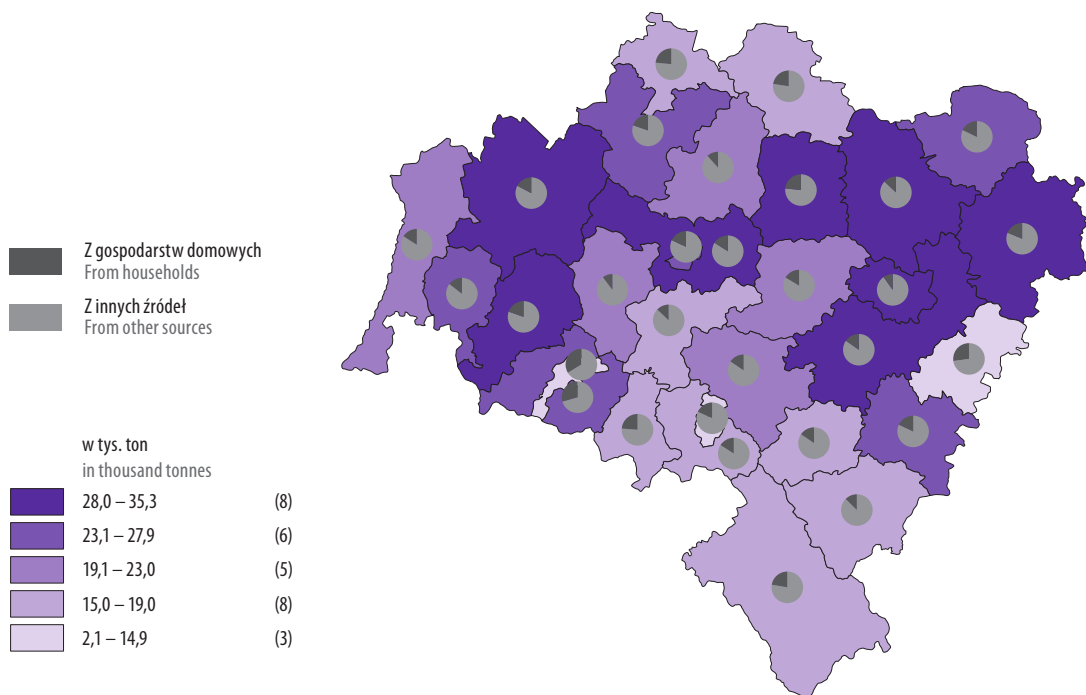
Wykres 12. Odpady komunalne zebrane w ciągu roku na 1 mieszkańca

Chart 12. Municipal waste collected during the year per capita

Mapa 17. Odpady komunalne zebrane w 2018 r.

Map 17. Municipal waste collected in 2018

4.7. Ekonomiczne aspekty ochrony środowiska

4.7. Economic aspects of environmental protection

W strukturze nakładów na środki trwałe służące ochronie środowiska, na ponad połowę finansowania składał się środki własne. W przypadku nakładów na środki trwałe w gospodarce wodnej największy udział stanowiły środki z zagranicy.

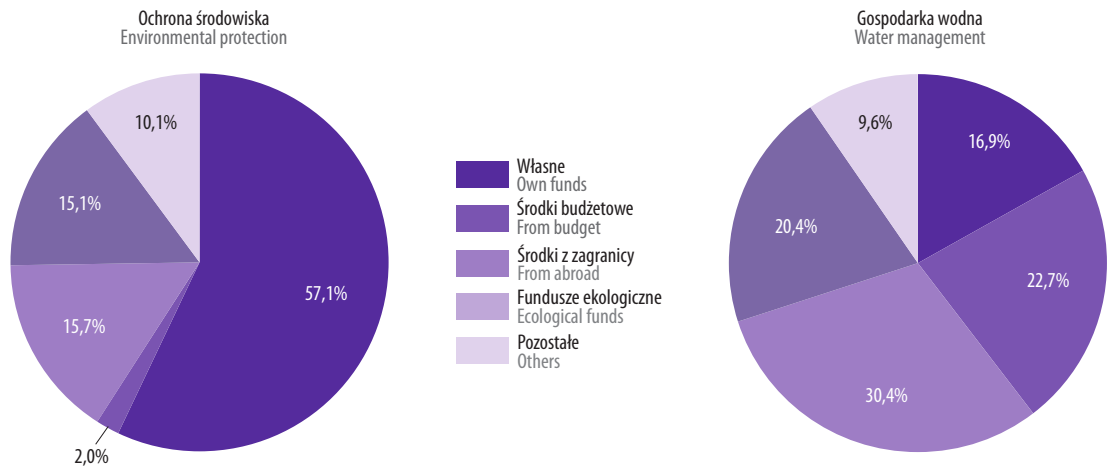
Nakłady na środki trwałe służące ochronie środowiska w latach 2010-2018 w województwie dolnośląskim wyniosły w sumie 6273,0 mln zł. W 2018 r. nakłady te wyniosły 696,0 mln zł i była to wartość ponad dwukrotnie większa niż w 2017 r. oraz o 0,8% niższa niż w 2010 r. Wartość nakładów z lat 2010-2018 w województwie dolnośląskim stanowiła 6,5% wartości nakładów na środki trwałe służące ochronie środowiska w całej Polsce. W 2018 r. nakłady te stanowiły 6,7% wartości dla Polski, to jest o 2,1 p. proc. więcej niż w 2017 r. (4,6%) oraz o 0,3 p. proc. więcej niż w 2010 r. (6,4%).

Na terenie województwa w 2018 r. znajdowało się 3791 obiektów w ramach małej retencji wodnej, co stanowiło 11,9% takich obiektów w całej Polsce.

Tablica 9. Nakłady na środki trwałe służące ochronie środowiska i gospodarce wodnej
Table 9. Outlays on fixed assets for environmental protection and water management

Wyszczególnienie Specification	2010-2018		
	w tys. zł in thousand PLN	na 1 mieszkańca per capita	w odsetkach (Polska=100) in percent (Poland=100)
Ochrona środowiska - ogółem Environmental protection - total	6272987,2	2,2	6,5
w tym: of which:			
ochrona powietrza atmosferycznego i klimatu climate and air protection	1720046,5	0,6	6,4
gospodarka ściekowa i ochrona wód sewage management and protection of water	3661294,2	1,3	7,5
gospodarka odpadami waste management	470458,8	0,2	4,1
ochrona różnorodności biologicznej i krajobrazu ogółem protection of biodiversity and landscape	25525,6	0,0	1,9
pozostała działalność związana z ochroną środowiska other activity connected with environment protection	294184,2	0,1	5,4
Gospodarka wodna – ogółem Water management – total	3920186,0	1,3	15,2
w tym: of which:			
ujęcia i doprowadzenia wody water intakes and systems	881004,9	0,3	8,2
budowa i modernizacja stacji uzdatniania wody construction and modernisation of water treatment plants	233754,8	0,1	6,0

Wykres 13. Nakłady na środki trwałe według źródeł finansowania
 Chart 13. Outlays on fixed assets by source of financing

Rozdział 5

Chapter 5

Społeczeństwo

Society

5.1. Kapitał ludzki

5.1. Human capital

Demografia

Demography

Liczba ludności w województwie dolnośląskim od 2010 r. ma tendencję spadkową. Wskaźnik urbanizacji w 2019 r. uległ zmniejszeniu względem poprzednich lat. Udział ludności w wieku poprodukcyjnym zwiększył się zarówno w relacji do 2018 r., jak i do 2010 r.

W 2019 r. populacja województwa liczyła 2900,2 tys. osób (co stanowiło 7,6% ludności Polski) i w relacji do 2018 r. i 2010 r. zmniejszyła się odpowiednio o 1062 osoby i o 17079 osób.

Tablica 10. Ludność
Table 10. Population

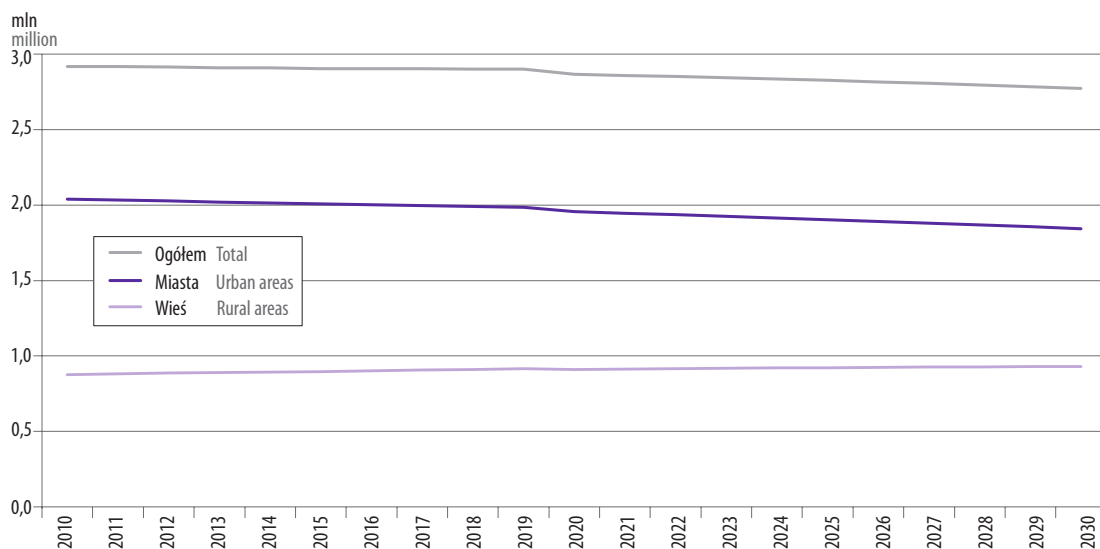
Wyszczególnienie Specification	2010	2015	2018	2019
Ogółem (stan w dniu 31 grudnia) Total (as of 31st December)				
w tys. in thousands	2917,2	2904,2	2901,2	2900,2
w odsetkach (Polska=100) in percent (Poland=100)	7,6	7,6	7,6	7,6
Kobiety na 100 mężczyzn Females per 100 males	108	108	108	108
Miasta - w % ogółu ludności Urban areas - in % of total population	69,9	69,2	68,6	68,4
Wieś - w % ogółu ludności Rural areas - in % of total population	30,1	30,8	31,4	31,6
Ludność na 1 km ² powierzchni ogólnej Population per 1 km ² of total area	146	146	145	145

Wykres 14. Liczba ludności w latach 2010-2019 oraz prognoza do 2030 r.

Stan w dniu 31 grudnia

Chart 14. Population in 2010-2019 and projection until 2030

As of 31st December

Gęstość zaludnienia w województwie dolnośląskim w 2019 r. wynosiła 145 osób na km² powierzchni ogólnej (tak jak w 2018 r., natomiast mniej o 1 w relacji do 2010 r.).

Mieszkańcy miast stanowili 68,4% ludności w województwie dolnośląskim, natomiast 31,6% ludności mieszkało na wsi, a wskaźnik urbanizacji w 2019 r. był mniejszy niż w 2018 r. i 2010 r. (odpowiednio o 0,2 p. proc. i o 1,5 p. proc.).

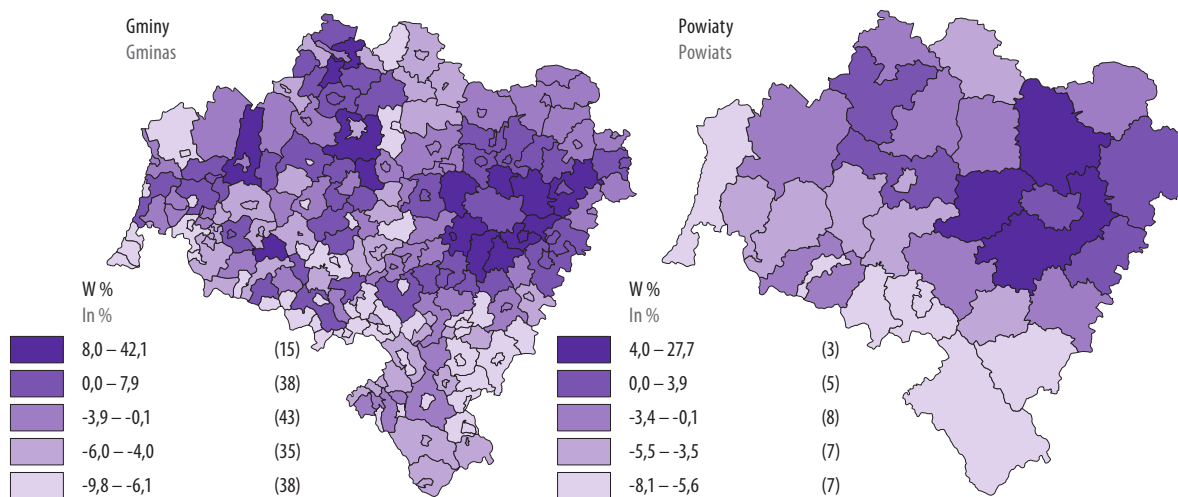
Wskaźnik feminizacji od 2010 roku utrzymuje się stale na poziomie 108 (w Polsce - 107).

Mapa 18. Zmiana liczby ludności w latach 2010-2019

Stan w dniu 31 grudnia

Map 18. Population changes in 2010-2019

As of 31st December

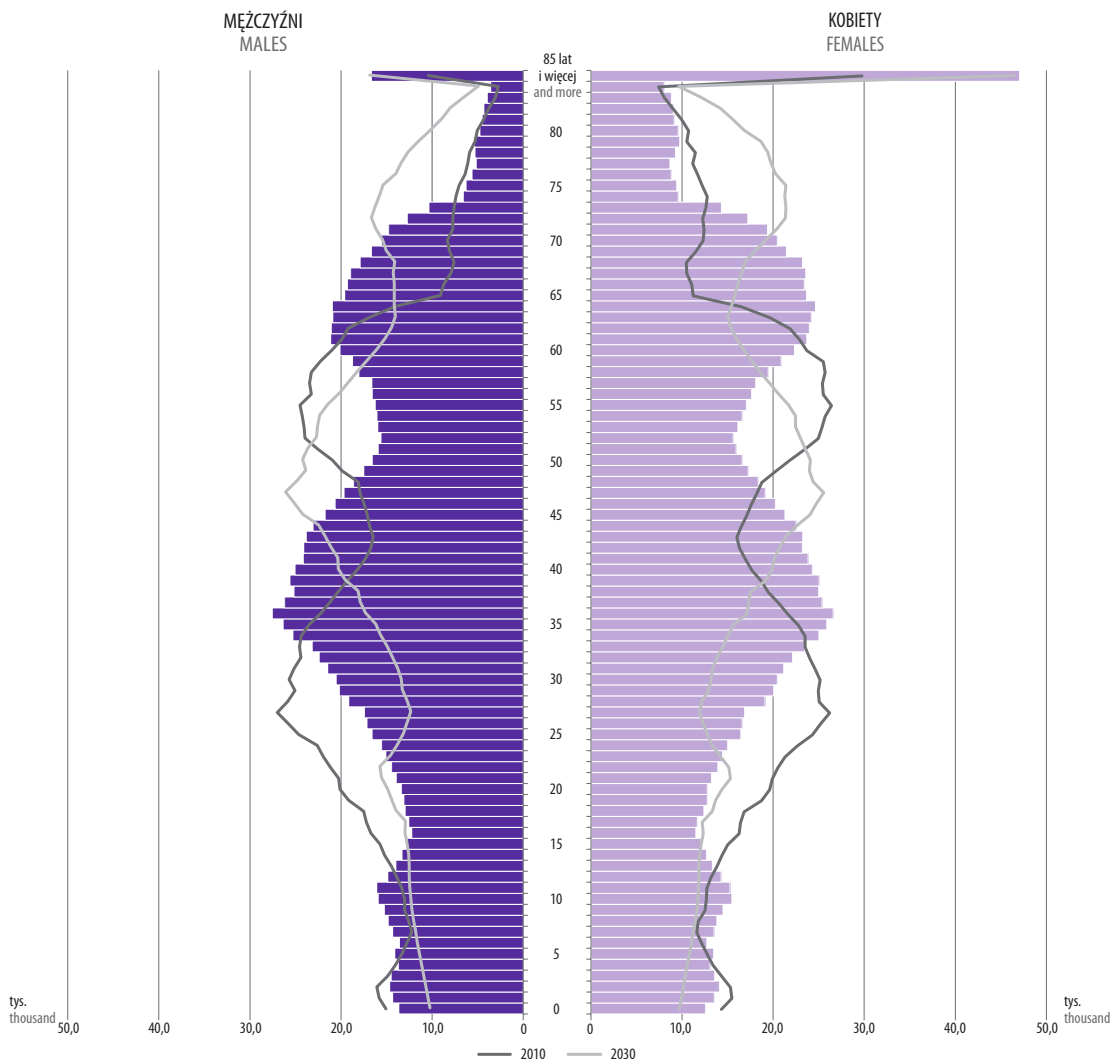

W 2019 r. w strukturze ludności w województwie dolnośląskim największy udział stanowiła ludność w wieku produkcyjnym – 59,8% (2018 r. – 60,4%, 2010 r. – 65,7%), następnie grupa osób w wieku poprodukcyjnym – 23,1% (2018 r. – 22,6%, 2010 r. – 16,9%) oraz 17,1% liczyła ludność w wieku przedprodukcyjnym (2018 r. – 17,0%, 2010 r. – 17,4%). W 2019 r. 51,9% ludności województwa stanowiły kobiety.

Wykres 15. Ludność według płci i wieku w latach 2010, 2019 i 2030

Stan w dniu 31 grudnia

Chart 15. Population by sex and age in 2010, 2019 and 2030
As of 31st December

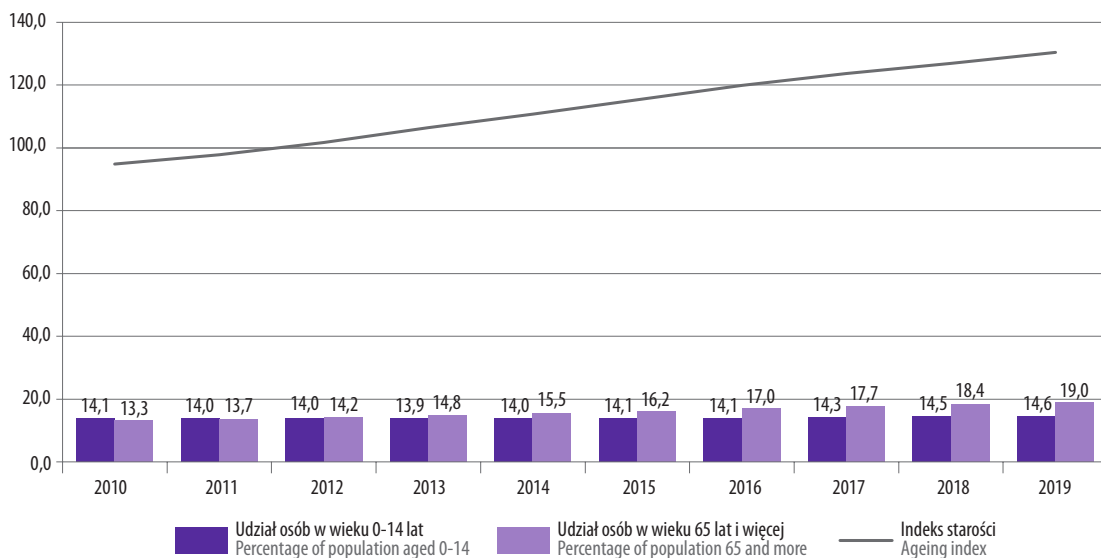
W województwie dolnośląskim w 2019 r. liczba urodzeń wynosiła 26,9 tys. i była to wartość niższa w porównaniu do roku poprzedniego oraz do 2010 r. (odpowiednio o 3,1% i o 8,9%).

Liczba zgonów w 2019 r. w województwie osiągnęła wartość 32,7 tys. i był to spadek w relacji do 2018 r. (o 0,8%) oraz wzrost w porównaniu z 2010 r. (o 10,1%).

Wskaźnik starości demograficznej w 2019 r. osiągnął wartość 23,1%, co było zwiększeniem się wartości względem poprzednich lat (od 2018 r. – o 0,5 p. proc., od 2010 r. – o 6,2 p. proc.). W 2019 r. indeks starości osiągnął wartość 130,4 (w 2018 r. – 126,9, w 2010 r. – 94,9), natomiast wskaźnik wsparcia międzypokoleniowego plasował się na poziomie 348,7 (w 2018 r. – 365,4, w 2010 r. – 544,2).

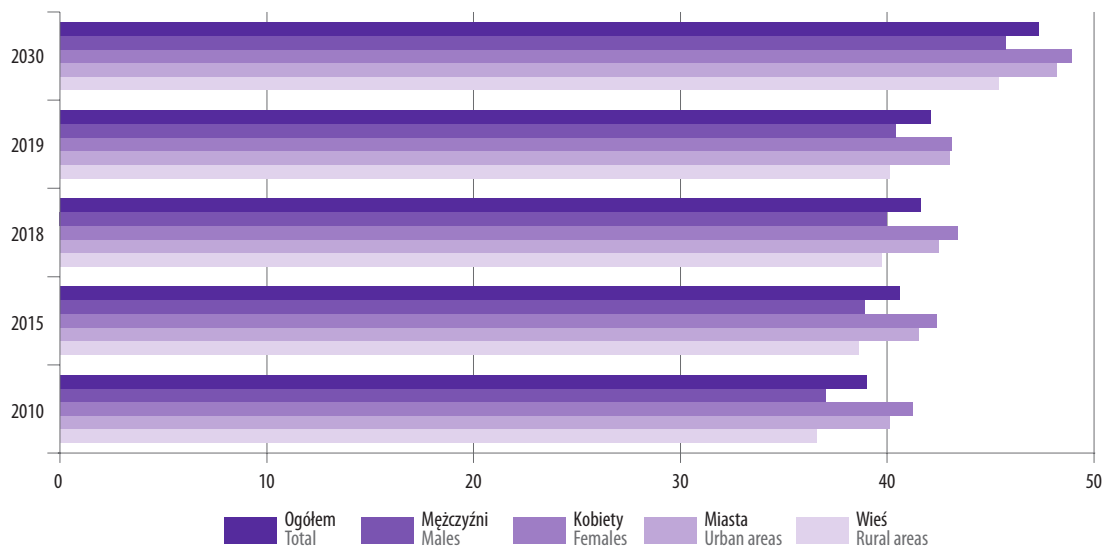
Wykres 16. Indeks starości w latach 2010-2019

Chart 16. Ageing index in 2010-2019

Wykres 17. Mediana wieku ludności

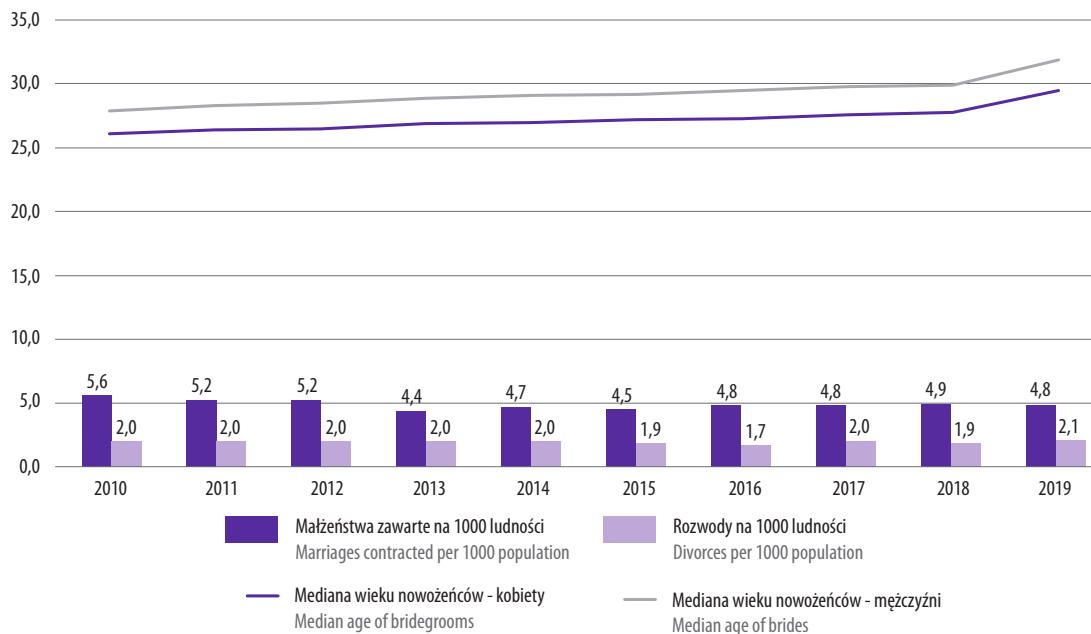
Chart 17. Median age of population

W 2019 r. w województwie dolnośląskim zawartych zostało 13,9 tys. małżeństw i było to mniej niż w 2018 r. i 2010 r. (odpowiednio o 1,9% i 15,4%). W tym roku zostało również udzielonych 6,1 tys. rozwodów co w relacji z 2018 r. i 2010 r. było większym wynikiem (odpowiednio o 8,2% i 4,5%) oraz 0,1 tys. separacji (o 6,3% więcej niż w 2018 r. i o 61,1% mniej w relacji do 2010 r.).

Wykres 18. Małżeństwa zawarte i rozwody w latach 2010-2019

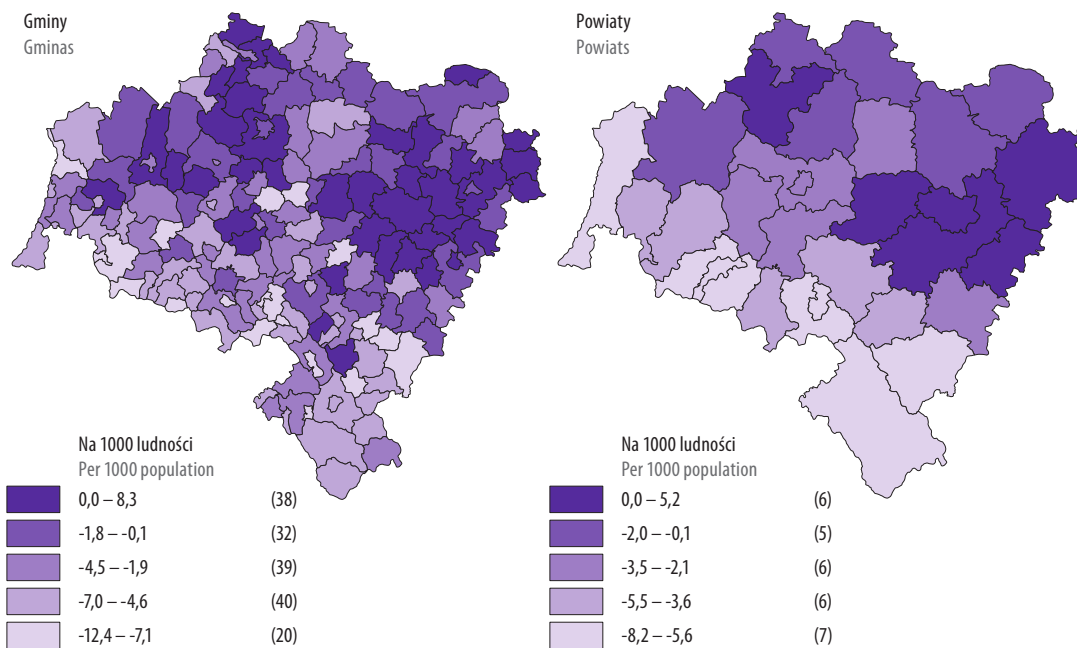
Chart 18. Marriages contracted and divorces in 2010-2019

Współczynnik przyrostu naturalnego na 1000 mieszkańców w województwie dolnośląskim od 2010 r. utrzymywał się na ujemnym poziomie. W 2019 r. współczynnik ten osiągnął wartość -2,0 i była to wartość mniejsza w relacji do 2018 r. i 2010 r. (odpowiednio o 0,2 pkt. i o 1,9 pkt.).

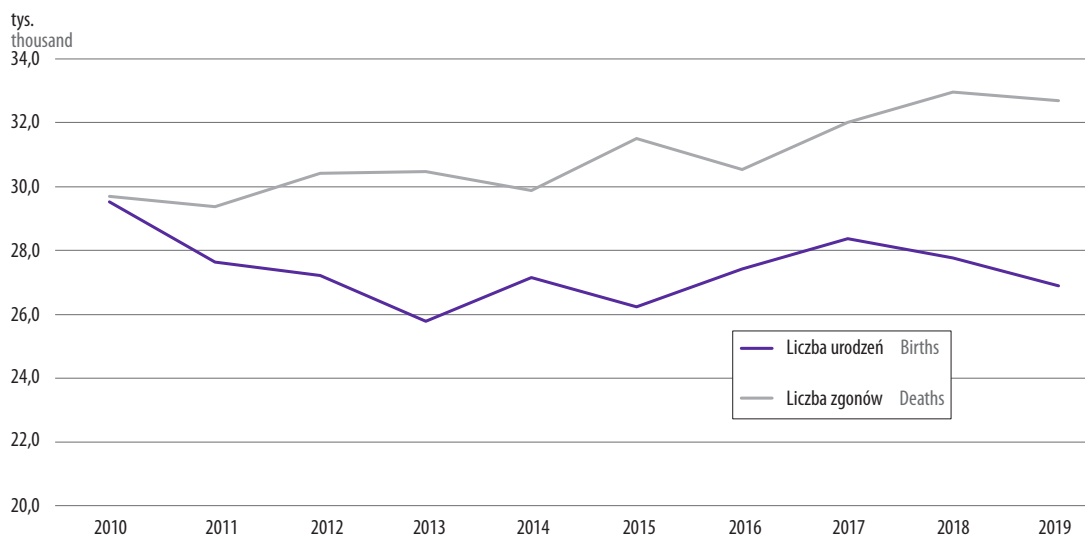
Mapa 19. Przyrost naturalny ludności w 2019 r.

Map 19. Natural increase in 2019

Wykres 19. Ruch naturalny ludności w latach 2010-2019

Chart 19. Vital statistics of population in 2010-2019

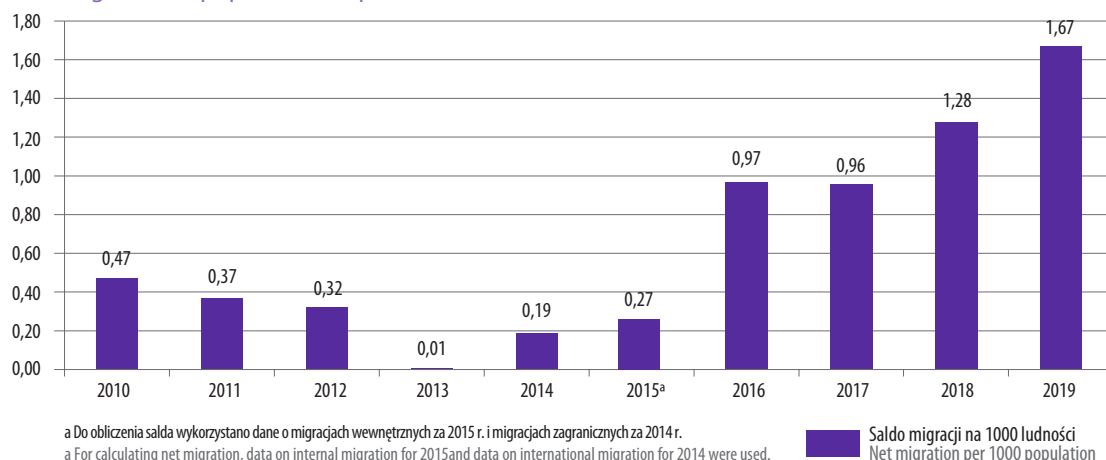
W 2019 r. wskaźnik urodzeń w województwie dolnośląskim osiągnął wartość 9,3 i w relacji do roku poprzedniego oraz do 2010 r. zanotowano spadek (odpowiednio o 0,3 pkt. i o 0,8 pkt.). Dzietność kobiet kształtowała się na poziomie 1,4 i była to wartość równa w relacji r/r oraz wyższa w porównaniu z 2010 (o 0,1 p.proc.), natomiast mediana wieku matek wyniosła 30,6 i była wyższa niż w 2018 r. i 2010 r. (odpowiednio – 30,4 lat i 28,8 lat).

W 2018 r. wśród przyczyn zgonów w województwie dolnośląskim największy udział miały: zgony z powodu chorób układu krążenia (42,2%), zgony związane z nowotworami (27,4%), zgony wywołane objawami, cechami chorobowymi i nieprawidłowymi wynikami badań klinicznych i laboratoryjnych, niesklasyfikowanymi gdzie indziej (7,3%), zgony wynikające z chorób układu oddechowego (6,8%) oraz zgony z przyczyn zewnętrznych (4,3%). Współczynnik umieralności niemowląt w 2019 r. w województwie dolnośląskim wynosił 4,5 i był wyższy niż w 2018 r. (4,2) oraz niższy niż w 2010 r. (6,1).

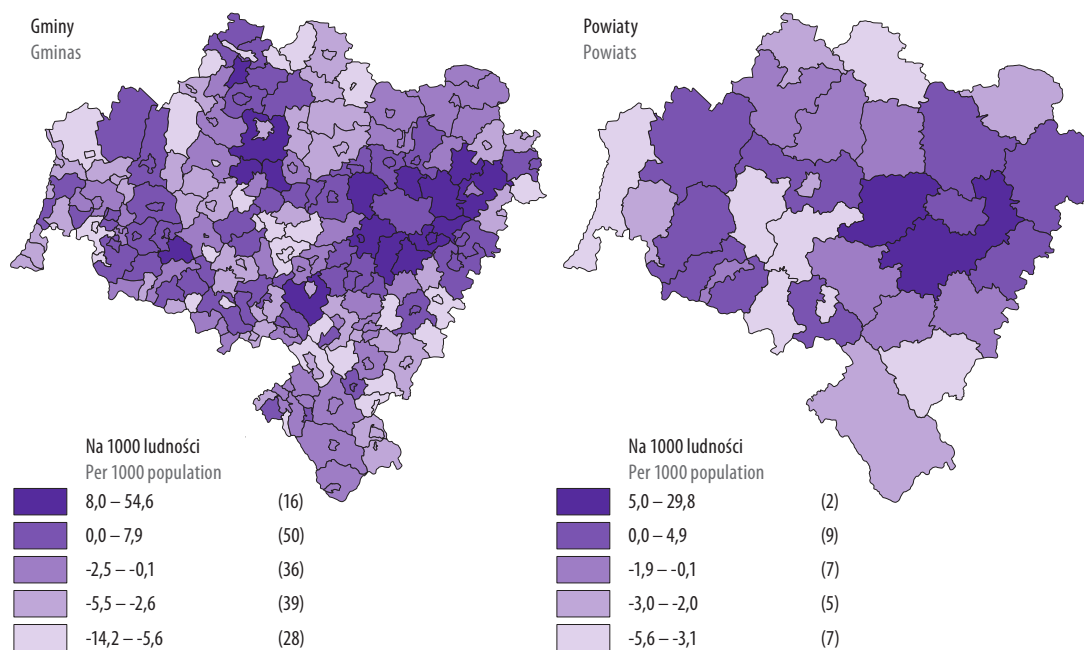
W 2019 r. saldo migracji wewnętrznych na 1000 mieszkańców w województwie dolnośląskim wyniosło 1,5 i był to wzrost względem 2018 r. i 2010 r. (odpowiednio o 0,4 pkt. i o 1,0 pkt.). Wśród emigracji wewnętrznych z miast 62,7% stanowił ruch ludności na wieś (w 2018 r. – 61,7%, w 2010 r. – 60,3%), a 37,3% stanowiły migracje z miasta do miasta (2018 r. – 38,3%, 2010 r. – 39,7%). Ruch ludności ze wsi do miasta stanowił 71,4% migracji ludności ze wsi (w 2018 r. – 70,4%, w 2010 r. – 69,2%), a 28,6% stanowiły migracje wieś-wieś (2018 r. – 29,6%, 2010 r. – 30,8%). W strukturze ludności migrującej według wieku w 2019 r. największy udział stanowiła grupa wiekowa 30-34 i było to 14,3% (w 2018 r. – 14,5%, w 2010 r. – 14,6%). Saldo migracji zagranicznych na 1000 mieszkańców w województwie w 2019 r. wyniosło 0,2 i była to wartość taka sama w porównaniu z 2018 r. oraz większa w relacji do 2010 r. (-0,1). Wśród emigracji zagranicznych największy udział stanowiły migracje do Niemiec – 41,8% (w 2018 r. – 38,1%, w 2010 r. – 35,6%), natomiast wśród imigracji zza granicy do województwa dolnośląskiego największy udział stanowiły migracje z Niemiec – 21,9% (w 2018 r. – 22,3%, w 2010 r. – 21,4%) oraz z Wielkiej Brytanii – 20,5% (w 2018 r. – 20,7%, w 2010 r. – 19,7%). W strukturze ludności migrującej według wieku w 2019 r. największy udział emigrantów stanowiła grupa wiekowa 35-39 i było to 15,8% (w 2018 r. – 14,1%, w 2010 r. – 11,2%).

Wykres 20. Saldo migracji ludności na pobyt stały w latach 2010-2019

Chart 20. Net migration of population for permanent residence in 2010-2019

Mapa 20. Saldo migracji ludności na pobyt stały w 2019 r.

Map 20. Net migration of population for permanent residence in 2019

Edukacja
Education

W roku szkolnym 2018/19 nastąpił wzrost liczby przedszkoli, oferowanych przez nie miejsc oraz dzieci uczęszczających. W omawianym roku szkolnym wśród uczniów szkół ponadpodstawowych największy udział stanowili uczniowie techników i liceów ogólnokształcących. W 2018 r. udział ludności z wykształceniem wyższym w województwie dolnośląskim był wyższy od wartości dla Polski.

Placówki wychowania przedszkolnego są to placówki przeznaczone dla dzieci w wieku od lat 3 do rozpoczęcia przez nie nauki w szkole podstawowej, zapewniające dzieciom opiekę oraz mające na celu przygotowanie ich do nauki w szkole. Do placówek wychowania przedszkolnego zaliczane są przedszkola, oddziały przedszkolne w szkołach podstawowych oraz zespoły wychowania przedszkolnego i punkty przedszkolne.

W roku szkolnym 2018/19 w województwie dolnośląskim było 1453 placówek wychowania przedszkolnego, co stanowiło 6,6% wszystkich placówek w Polsce (w 2017/18 również 6,6%). Największy udział wśród tych placówek miały przedszkola, które stanowiły 56,6% placówek w województwie. W porównaniu z rokiem 2017/18 liczba przedszkoli wzrosła o 5,1%. Przedszkola w obrębie województwa dolnośląskiego w roku szkolnym 2018/19 stanowiły 11,6% wszystkich przedszkoli w Polsce.

Tablica 11. Wychowanie przedszkolne^a
Table 11. Pre-primary education^a

Wyszczególnienie Specification	2010/11	2015/16	2017/18	2018/19
Placówki: Establishments:				
miasta urban areas	669	811	873	884
wieś rural areas	529	586	577	569
w tym: of which:				
Przedszkola Nursery schools	543	723	783	823
w tym specjalne of which special	4	12	17	19
Miejsca: Places:				
w tym: of which:				
Przedszkola Nursery schools	59890	75347	84864	90123
w tym specjalne of which special	115	240	326	372
Dzieci: Children:	76137	81590	97561	100880
miasta urban areas	59981	62531	74283	76313
wieś rural areas	16156	19059	23278	24567
w tym w wieku: 6 lat of which at the age of: 6	21707	5600	25732	26579
5 lat 5	20465	28761	25561	24846
Liczba dzieci w wieku 3-6 lat na 100 miejsc w przedszkolu Number of children aged 3-6 per 100 places in nursery school	180	156	130	120

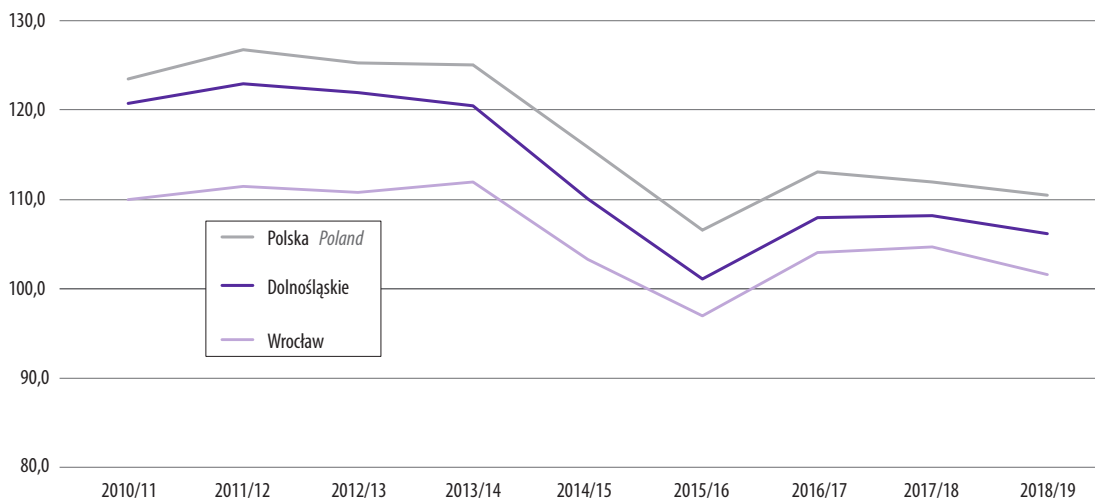
^a W latach szkolnych 2015/16-2018/19 łącznie z dziećmi przebywającymi w placówkach wykonujących działalność leczniczą.
^a In the school years 2015/16-2018/19 including children staying in the units performing health care activities.

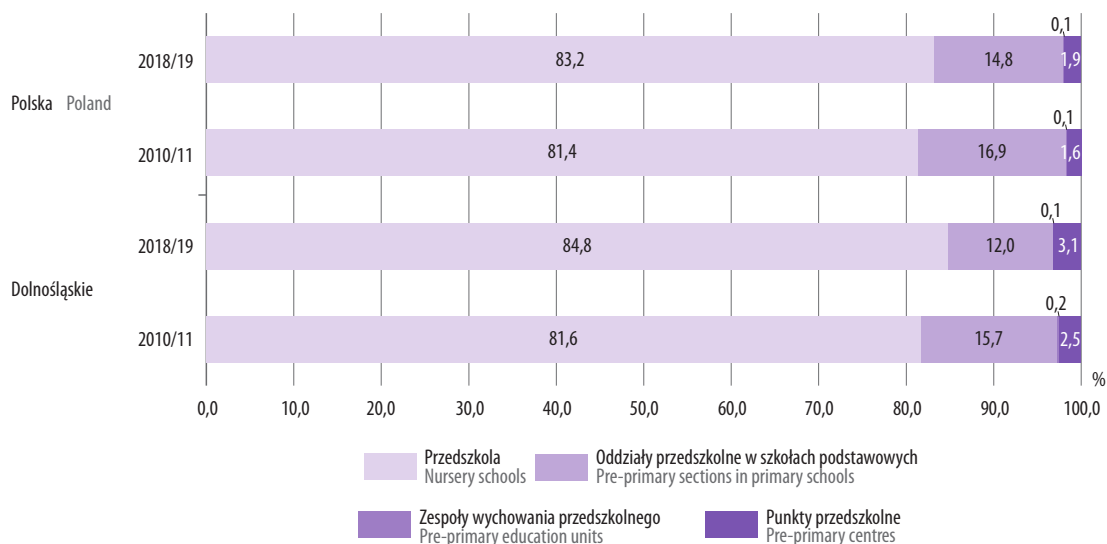
Liczba miejsc w przedszkolach w roku szkolnym 2018/19 w województwie dolnośląskim zwiększyła się względem poprzednich lat, w porównaniu z rokiem 2017/18 był to wzrost o 6,2%. Miejsca w przedszkolach województwa dolnośląskiego stanowiły 7,4% miejsc w przedszkolach w Polsce.

Liczba dzieci w placówkach wychowania przedszkolnego również zwiększyła się względem poprzednich lat, w porównaniu z rokiem 2017/18 był to wzrost o 3,4%. Do placówek wychowania przedszkolnego 75,6% dzieci uczęszczało w miastach (w roku 2017/18 - 76,1%). Dzieci uczęszczające do placówek wychowania przedszkolnego w województwie dolnośląskim w roku 2018/19 stanowiły 7,2% wszystkich takich dzieci w Polsce.

Wykres 21. Dzieci w przedszkolach na 100 miejsc
Chart 21. Children in nursery schools per 100 places

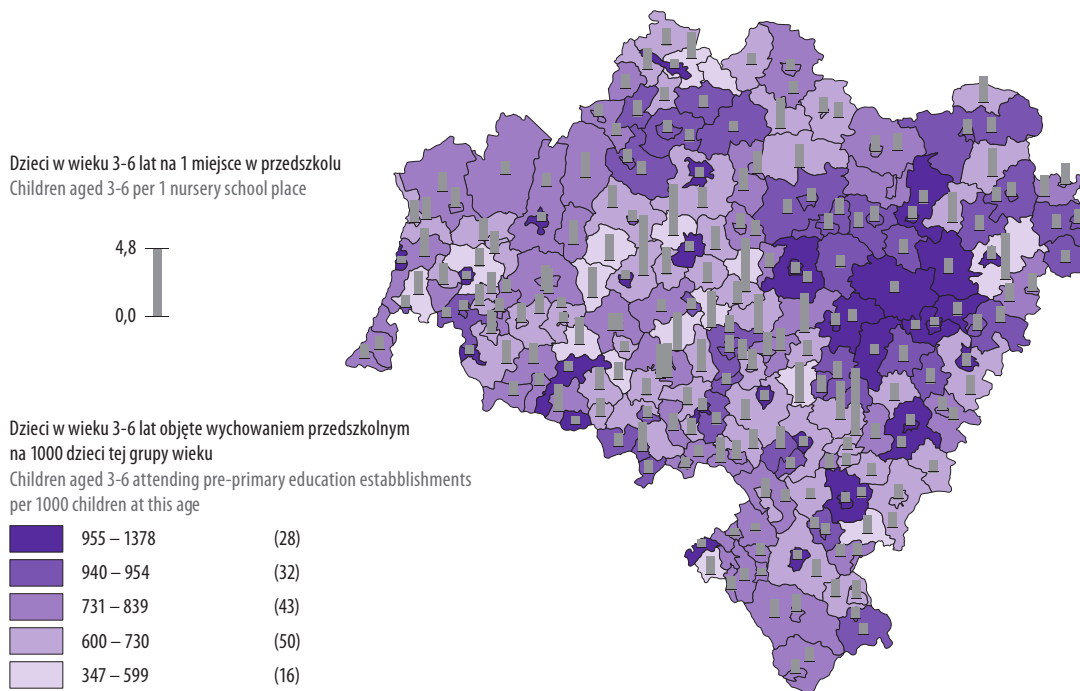

Wykres 22. Dzieci w placówkach wychowania przedszkolnego
Chart 22. Children attending pre-primary education establishments

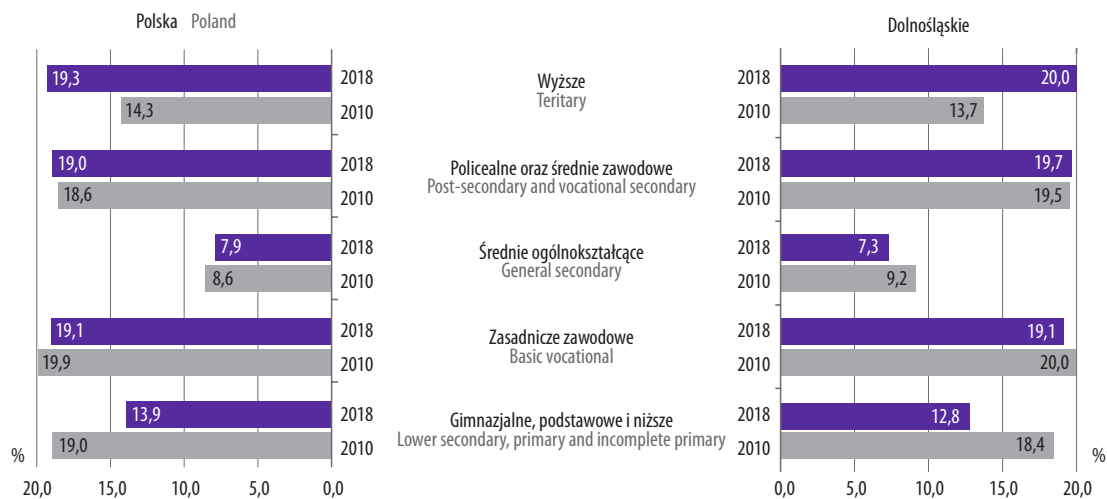
Mapa 21. Wychowanie przedszkolne w roku szkolnym 2018/19

Map 21. Pre-primary education in the 2018/19 school year

Wykres 23. Ludność według poziomu wykształcenia - na podstawie BAEL

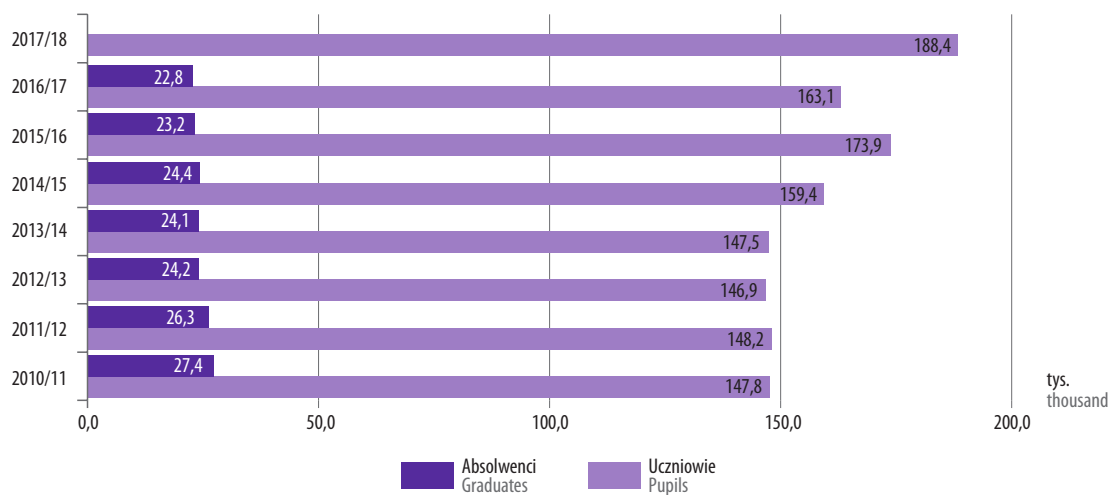
Chart 23. Population by education level - on the LFS basis

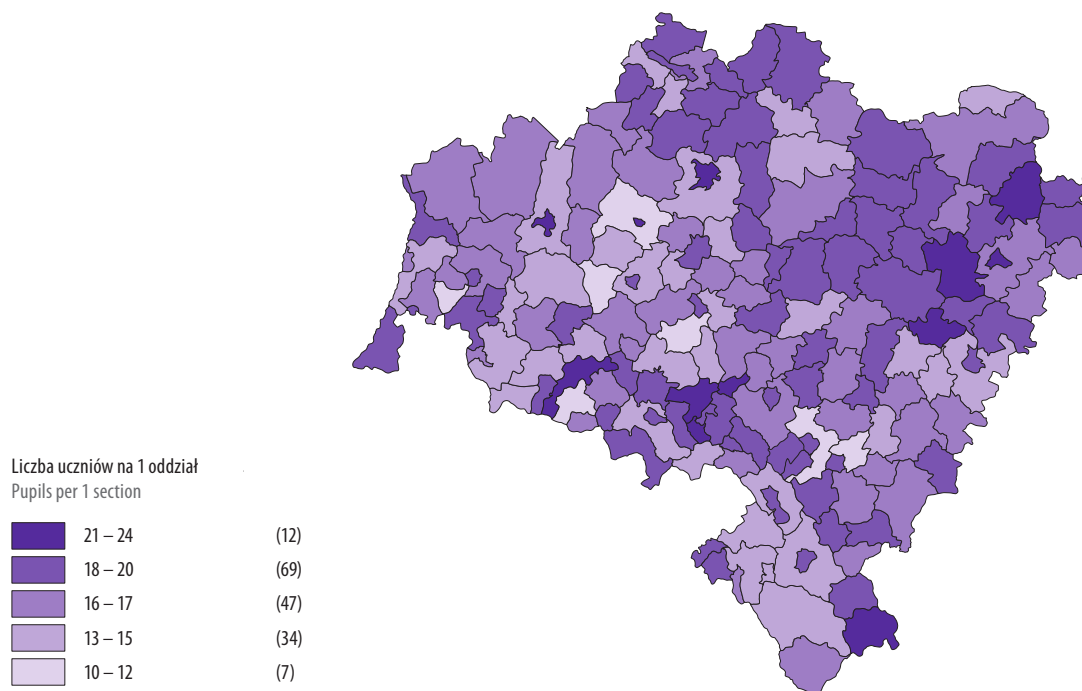
W roku szkolnym 2018/19 w obrębie województwa działało 887 szkół podstawowych (w 2017/18 – 881), do których uczęszczało 216,4 tys. uczniów. Wzrost liczby uczniów względem poprzedniego roku szkolnego wyniósł 13,2%. Liczba absolwentów w roku szkolnym 2016/17 wyniosła 22,8 tys. i był to spadek w relacji do poprzedniego roku o 1,6%.

Wykres 24. Uczniowie i absolwenci szkół podstawowych

Chart 24. Pupils and graduates of primary schools

Mapa 22. Uczniowie w szkołach podstawowych w roku szkolnym 2018/19

Map 22. Pupils in primary schools in the 2018/19 school year

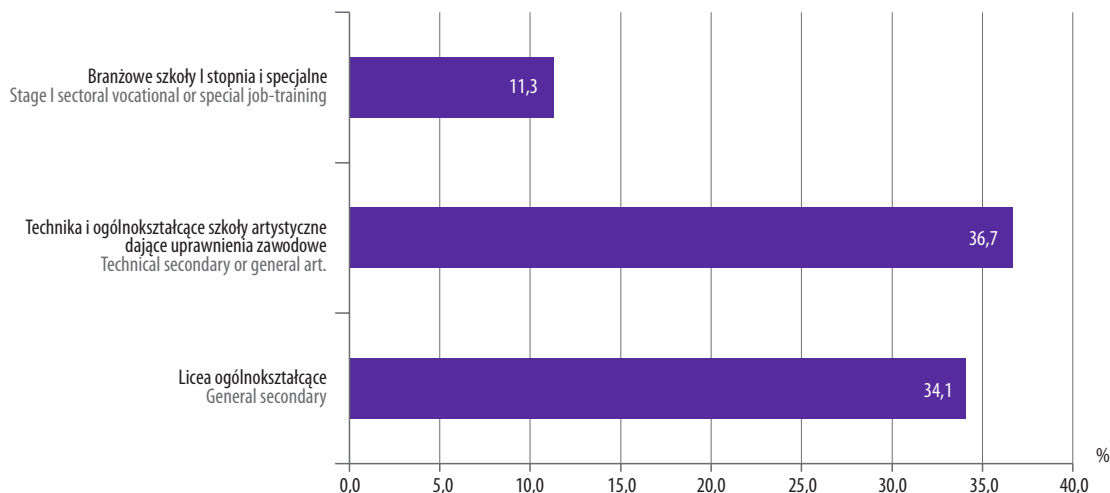

W roku szkolnym 2018/19 w województwie dolnośląskim było 136 gimnazjów (spadek o 16,6% w porównaniu z 2017/18), 458 szkół ponadgimnazjalnych dla młodzieży (wzrost o 1,8% w relacji do 2017/18) oraz 141 szkół policealnych (spadek o 9,0% względem roku 2017/18). Wśród szkół ponadgimnazjalnych w roku szkolnym 2018/19 zwiększyła się liczba szkół branżowych I stopnia (wzrost o 4,4%), techników (wzrost o 2,3%) oraz specjalnych przysposabiających do pracy (wzrost o 2,2%), natomiast zmniejszyła się liczba liceów ogólnokształcących (spadek o 0,6%). Liczba szkół artystycznych ogólnokształcących pozostała taka sama.

Liczba uczniów gimnazjów w roku szkolnym 2018/19 wynosiła 23,0 tys. i była to wartość o 50,7% mniejsza niż w roku 2017/18. Liczba uczniów w szkołach ponadgimnazjalnych wynosiła 74,7 tys. i był to spadek w porównaniu z poprzednim rokiem o 1,1%, natomiast w szkołach policealnych było 16,3 tys. uczniów i było to o 1,0% mniej niż w roku 2017/18.

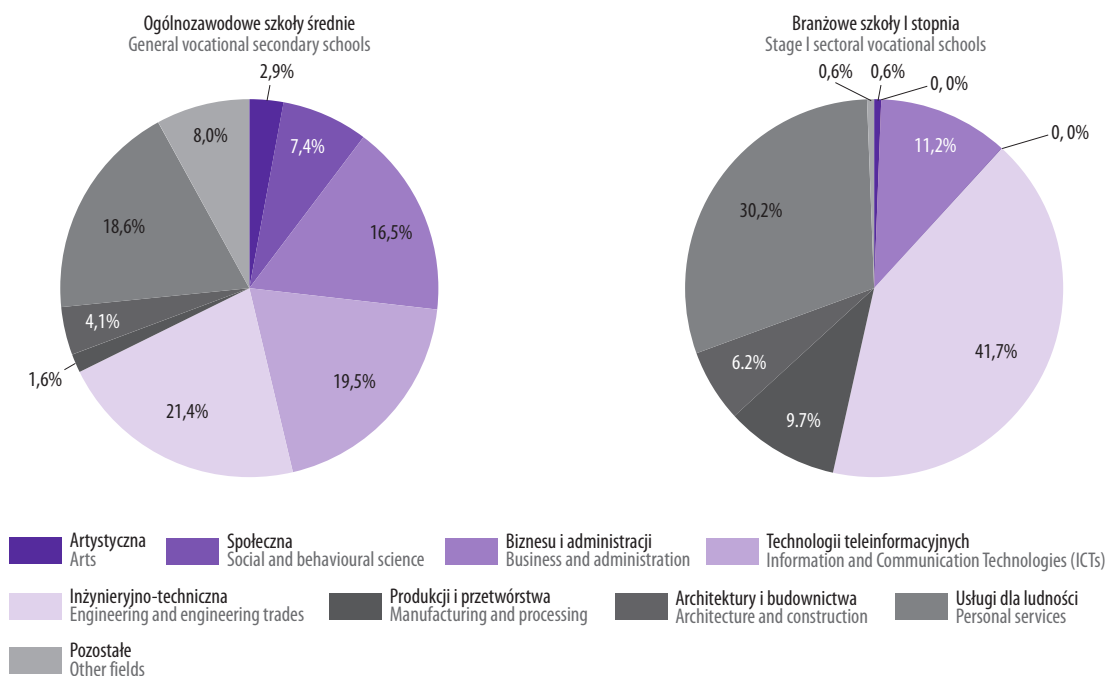
Wykres 25. Uczniowie szkół ponadgimnazjalnych i ponadpodstawowych według typów szkół w roku szkolnym 2018/19

Chart 25. Students of upper secondary and post-primary schools by types in the 2018/19 school year

Wykres 26. Uczniowie szkół zawodowych dla młodzieży według podgrup kierunków kształcenia w roku szkolnym 2018/19

Chart 26. Students of vocational school for youth by narrow fields of education in the 2018/19 school year

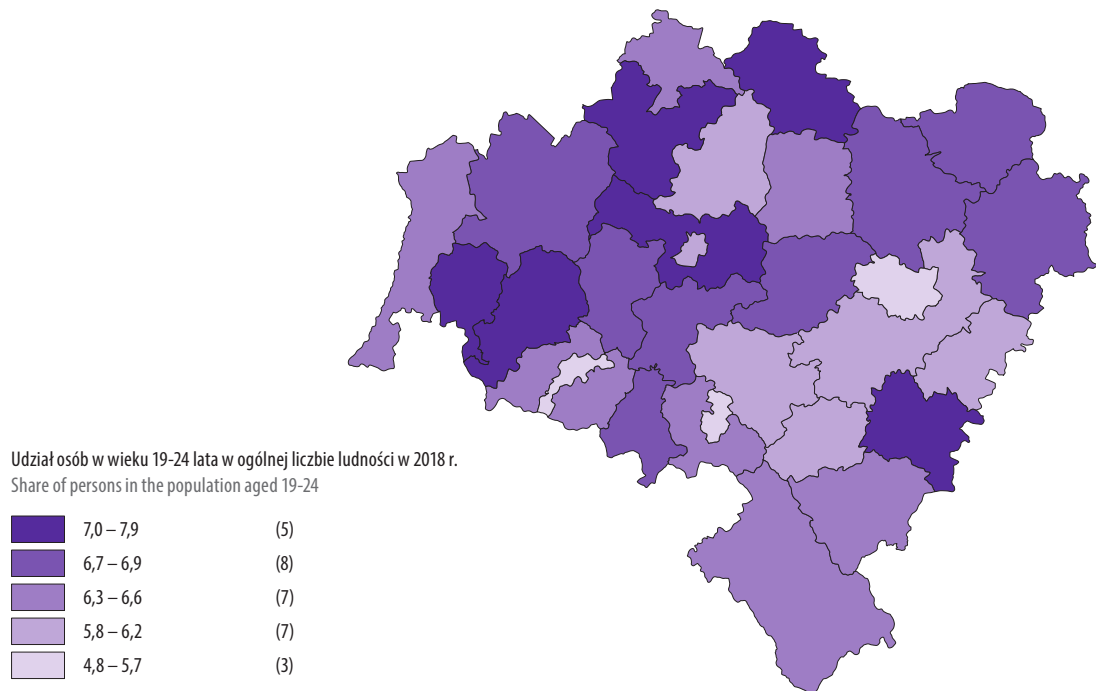

W roku akademickim 2018/19 w województwie dolnośląskim były 33 uczelnie, tyle samo co rok wcześniej. Liczba studentów w tym czasie wynosiła 120,1 tys. i była niższa od liczby studentów w roku 2017/18 o 3,0% (123,8 tys.). Najwyższy odsetek stanowili studenci kierunków z grupy biznes, administracja i prawo (25,6%) oraz technika, przemysł, budownictwo (20,6%). Z pozostałych grup kierunków 8,9% stanowili studenci nauk humanistycznych i sztuki, 8,6% – zdrowia i opieki społecznej, 8,3% – nauk społecznych, dziennikarstwa i informacji, 6,8% – technologii teleinformacyjnej, 6,5% – nauk przyrodniczych, matematyki i statystyki, 6,1% – usług, 4,7% – kształcenia oraz 3,7% – rolnictwa.

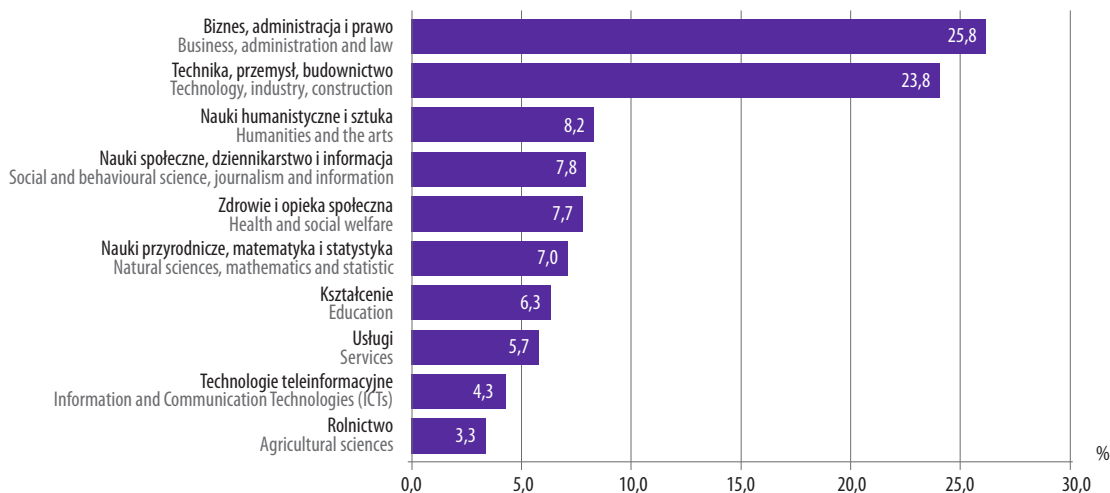
W roku akademickim 2017/18 w województwie dolnośląskim absolwentami zostało 30,4 tys. osób, z czego największy udział mieli absolwenci kierunków z grupy biznes, administracja i prawo (25,8%) oraz technika, przemysł, budownictwo (23,8%). Z pozostałych grup kierunków 8,2% stanowili absolwenci nauk humanistycznych i sztuki, 7,8% – nauk społecznych, dziennikarstwa i informacji, 7,7% – zdrowia i opieki społecznej, 7,0% – nauk przyrodniczych, matematyki i statystyki, 6,3% – kształcenia, 5,7% – usług, 4,3% – technologii teleinformacyjnej oraz 3,3% – rolnictwa.

Mapa 23. Szkolnictwo wyższe

Map 23. Higher education

Wykres 27. Absolwenci według grup kierunków kształcenia z roku akademickiego 2017/18
 Chart 27. Graduates by broad fields of education in the 2017/18 academic year

W województwie dolnośląskim w roku szkolnym 2018/19 znajdowało się 7 szkół podstawowych dla dorosłych, 5 gimnazjów oraz 88 liceów ogólnokształcących. W roku szkolnym 2017/18 gimnazja te ukończyło 176 absolwentów, natomiast licea ogólnokształcące ukończyło 2703 osób.

W roku 2018 odsetek osób dorosłych w wieku 25-64 lata uczestniczących w kształceniu lub szkoleniu wyniósł 6,1% i była to wartość o 2,8 p. proc. wyższa niż w 2017 r. oraz o 0,7 p. proc. wyższa niż w 2010 r.

W roku 2018 wydatki budżetów jednostek samorządu terytorialnego w dziale „Edukacja” wyniosły w sumie 5187,9 mln zł i była to wartość wyższa o 10,0% niż w 2017 r. (4715,0 mln zł).

Zasoby pracy

Labour resources

Stopa bezrobocia rejestrowanego w województwie dolnośląskim w 2019 r. była niższa niż w poprzednim roku i 2010 r. Wśród bezrobotnych najwyższy odsetek stanowiły osoby z wykształceniem gimnazjalnym lub niższym, a najniższy – osoby z wykształceniem średnim ogólnokształcącym. Współczynnik aktywności zawodowej wg BAEL w województwie dolnośląskim w 2019 r. w każdym kwartale był wyższy w relacji do Polski.

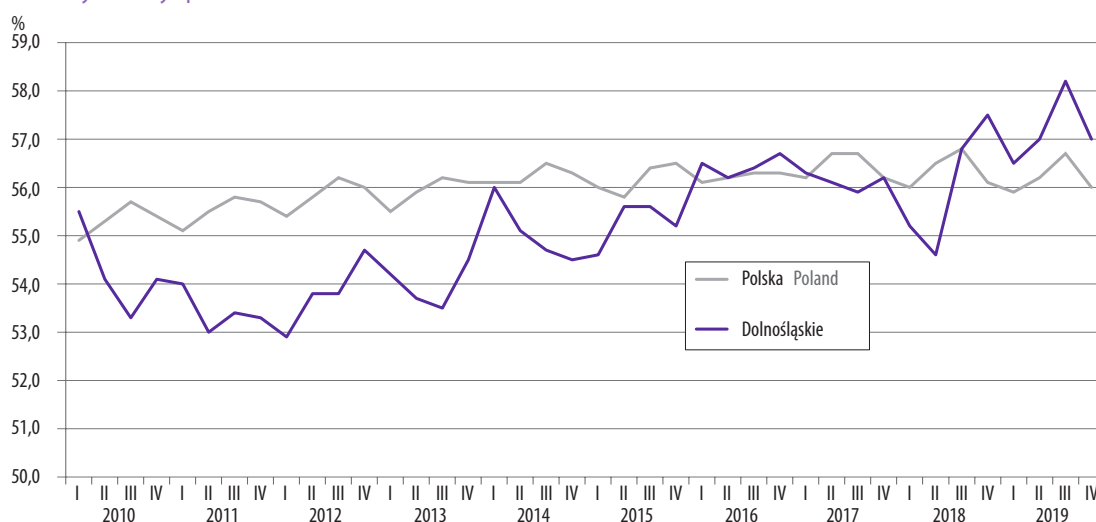
Współczynnik aktywności zawodowej w województwie dolnośląskim w IV kwartale 2019 r. wyniósł 57,0% i był to spadek względem 2018 r. (o 0,5 p. proc.) oraz wzrost w relacji z 2010 r. (o 2,4 p. proc.). Wartość współczynnika dla województwa w 2019 r. była wyższa niż wartość tego współczynnika dla Polski (o 1,0 p. proc.). W 2019 r. wskaźnik zatrudnienia wyniósł 55,2% i była to wartość taka sama jak w 2018 r. natomiast w porównaniu z 2010 r. wystąpił wzrost (o 6,1 p. proc.). Wartość wskaźnika zatrudnienia dla województwa w 2019 r. była wyższa niż wartość tego wskaźnika dla Polski (o 0,8 p. proc.).

Liczba osób biernych zawodowo w województwie dolnośląskim w IV kwartale 2019 roku wynosiła 978 tys. i był to wzrost w relacji r/r (o 0,6%), natomiast względem 2010 r. odnotowano spadek liczby osób biernych zawodowo (o 10,9%). Wśród osób biernych zawodowo 99,2% stanowili nieposzukujący pracy. Największy odsetek stanowiły osoby nieposzukujące pracy w związku z emeryturą (58,8%), osoby nieposzukujące w związku z niepełnosprawnością, chorobą (13,7%) oraz osoby nieposzukujące w związku z nauką i uzupełnianiem kwalifikacji (13,4%).

Tablica 12. Aktywność ekonomiczna ludności w wieku 15 lat i więcej w IV kwartale według BAEL
 Table 12. Economic activity of the population aged 15 and more in the 4th quarter by LFS

Wyszczególnienie Specification	2010	2015	2018	2019	2019 Polska Poland
Aktywni zawodowo w tys. Economically active persons in thousands	1323	1239	1315	1296	16953
pracujący employed persons	1189	1162	1263	1255	16467
bezrobotni unemployed persons	134	77	52	41	486
Bierni zawodowo w tys. Economically inactive persons in thousands	1098	1006	972	978	13313
Współczynnik aktywności zawodowej w % Activity rate in %	54,6	55,2	57,5	57,0	56,0
Wskaźnik zatrudnienia w % Employment rate in %	49,1	51,8	55,2	55,2	54,4
Stopa bezrobocia w % Unemployment rate in %	10,1	6,2	4,0	3,2	2,9

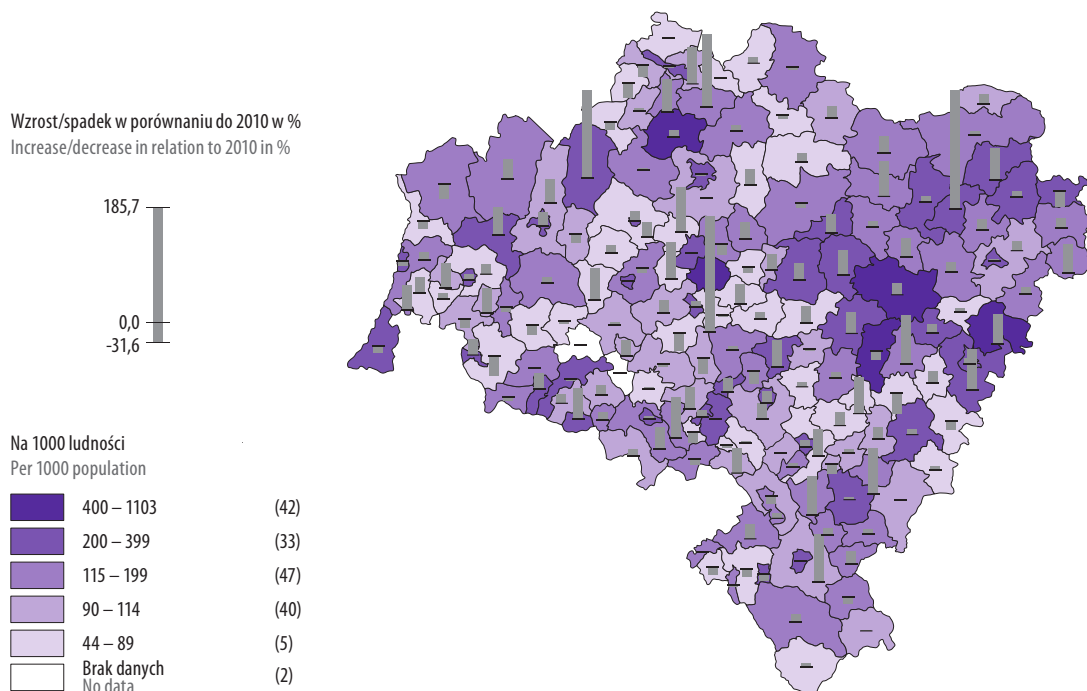
Wykres 28. Współczynnik aktywności zawodowej według kwartałów
 Chart 28. Activity rate by quarters

Liczba pracujących wg sekcji PKD na koniec 2018 roku w województwie dolnośląskim wynosiła 1148,8 tys. i była to wartość wyższa od liczby pracujących w 2017 r. i 2010 r. (kolejno: o 1,2% i o 15,2%).

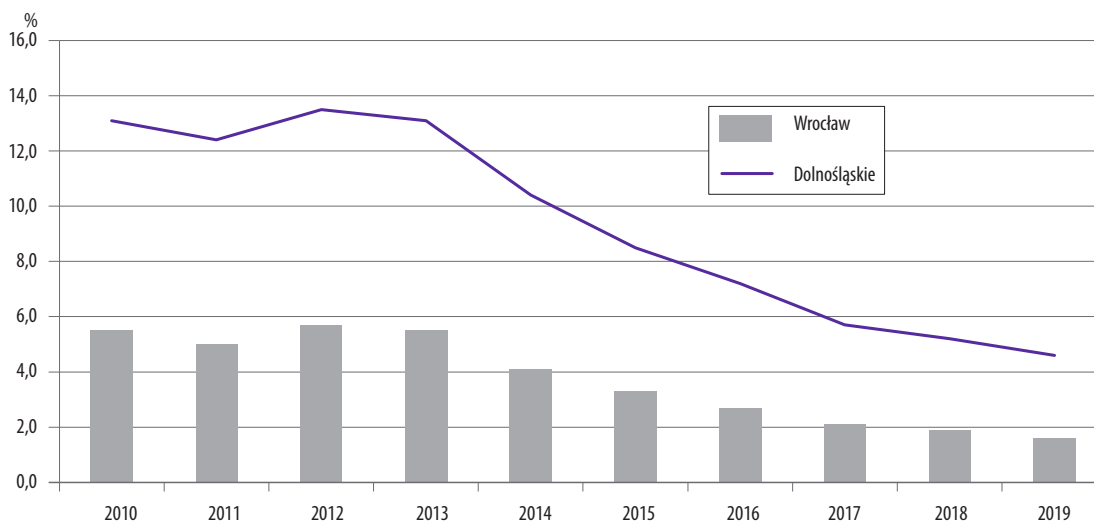
W 2018 r. w sekcji rolnictwo, leśnictwo, łowiectwo i rybactwo pracowało 7,7% zatrudnionych i był to spadek względem 2017 r. i 2010 r. (kolejno: o 0,1 p. proc. i o 1,1 p. proc.), w sekcji przemysł i budownictwo pracowało 30,3% osób i był to wzrost względem 2017 r. (o 0,3 p. proc.), w sekcji handel; naprawa pojazdów samochodowych oraz transport i gospodarka magazynowa pracowało 20,7% pracujących i był to spadek względem 2017 r. i 2010 r. (kolejno: o 0,1 p. proc. i o 0,7 p. proc.), w sekcji działalność finansowa i ubezpieczeniowa oraz obsługa rynku nieruchomości pracowało 4,0% osób i był to spadek względem 2017 r. i 2010 r. (kolejno: o 0,2 p. proc. i o 0,4 p. proc.), a w sekcji pozostałe usługi pracowało 31,3% osób zatrudnionych i była to wartość taka sama jak w 2017 r. oraz wyższa niż w 2010 r. (o 1,5 p. proc.).

Mapa 24. Pracujący w 2018 r.
 Stan w dniu 31 grudnia
 Map 24. Employed persons in 2018
 As of 31st December

W 2019 r. w województwie dolnośląskim zarejestrowanych było 56,0 tys. osób bezrobotnych i był to spadek liczby bezrobotnych względem 2018 r. i 2010 r. (kolejno: o 10,9% i o 62,7%).
 Stopa bezrobocia w 2019 r. w województwie dolnośląskim osiągnęła poziom 4,6% i był to spadek względem 2018 r. i 2010 r. (kolejno: o 0,6 p. proc. i o 8,5 p. proc.).

Wykres 29. Stopa bezrobocia rejestrowanego w latach 2010-2019
 Stan w dniu 31 grudnia
 Chart 29. Registered unemployment rate in 2010-2019
 As of 31st December

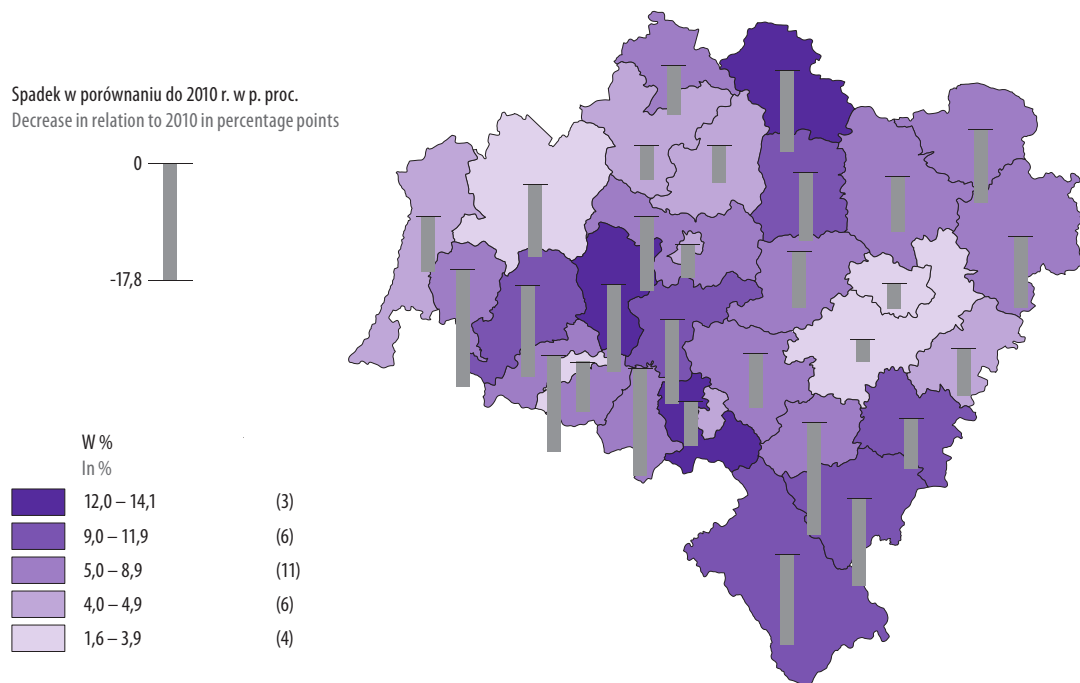

Mapa 25. Stopa bezrobocia rejestrowanego w 2019 r.

Stan w dniu 31 grudnia

Map 25. Registered unemployment rate in 2019

As of 31st December

Wśród osób bezrobotnych w województwie dolnośląskim w 2019 r. 36,7% stanowiły osoby pozostające bez pracy co najmniej od roku i był to spadek w porównaniu z 2018 r. (o 0,5 p. proc.) oraz wzrost w relacji do 2010 r. (o 10,4 p. proc.).

Analizując wykształcenie osób bezrobotnych, największy odsetek – 29,5% stanowiły osoby z wykształceniem gimnazjalnym i niższym, 26,4% bezrobotnych stanowiły osoby z wykształceniem zasadniczym zawodowym, 20,8% – policealnym i średnim zawodowym, 13,1% – wyższym, 10,2% – średnim ogólnokształcącym. Udział bezrobotnych absolwentów w 2019 r. wynosił 2,6% ogółu bezrobotnych i była to wartość taka sama jak w 2018 r.

W 2019 r. 60,5% bezrobotnych mieszkało w miastach (w 2018 – 61,0%, w 2010 – 64,6%), natomiast 39,5% na wsi (w 2018 – 39,0%, w 2010 – 35,4%).

Bezrobotni niepełnosprawni w 2019 r. stanowili 8,7% bezrobotnych (w 2018 r. – 8,1%).

W 2019 r. na jedną ofertę pracy przypadało 9 osób (w 2018 r. – 8, w 2010 r. – 49).

5.2. Jakość życia

5.2. Quality of life

Zamożność mieszkańców

Inhabitant's wealth

Wysokość wynagrodzeń w województwie dolnośląskim przekraczała średni poziom krajowy. W ciągu roku wzrosła liczba emerytów i rencistów. Zwiększyła się także wysokość przeciętnej emerytury i renty. Poziom tych świadczeń przekraczał przeciętne wartości krajowe. W 2018 r. nastąpiła poprawa sytuacji materialnej gospodarstw domowych – osiągały one wyższe dochody, natomiast ich wydatki zwiększyły się w mniejszym stopniu, w związku z tym wzrosła nadwyżka dochodów nad wydatkami. Utrzymała się tendencja spadkowa zasięgu relatywnej granicy ubóstwa oraz „ustawowej” granicy ubóstwa, natomiast wzrost zasięgu ubóstwa skrajnego, był on jednak niewielki. W województwie dolnośląskim i w kraju systematycznie poprawia się subiektywna ocena sytuacji materialnej gospodarstw domowych. W 2018 r. nastąpił dalszy wzrost odsetka gospodarstw oceniających swoją sytuację materialną jako bardzo dobrą albo raczej dobrą oraz spadek odsetka gospodarstw postrzegających ją jako raczej złą albo złą.

Dane o wynagrodzeniach w województwie dolnośląskim za październik 2018 r. dotyczą 673,2 tys. zatrudnionych, którzy przepracowali w badanych jednostkach cały miesiąc. Pracownicy sektora publicznego stanowili 24,7% tej populacji, a sektora prywatnego – 75,3%. Wśród ogółu zatrudnionych 51,1% stanowili mężczyźni, a 48,9% – kobiety.

Badanie struktury wynagrodzeń według zawodów – realizowane co dwa lata, ma charakter reprezentacyjny i obejmuje podmioty gospodarki narodowej o liczbie pracujących powyżej 9 osób. Wyniki dotyczą osób pełnozatrudnionych i niepełnozatrudnionych, które w roku badania przepracowały cały miesiąc październik. Dane w opracowaniu dotyczą przeciętnych miesięcznych wynagrodzeń nominalnych brutto, prezentowanych w przeliczeniu na pełny wymiar czasu pracy.

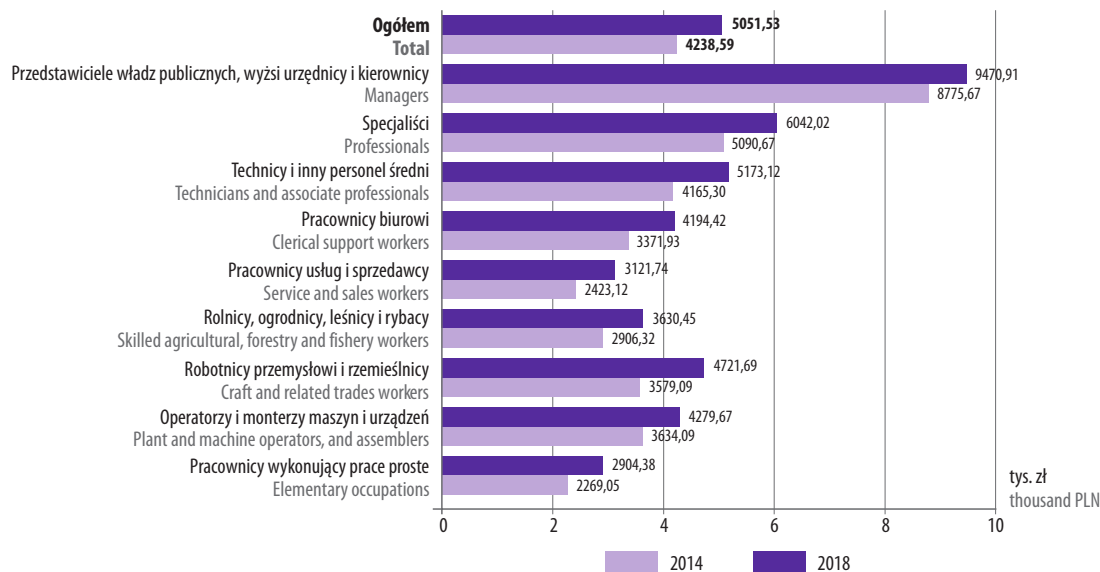
Przeciętne miesięczne wynagrodzenie ogółem brutto w październiku 2018 r. wyniosło 5051,53 zł (w kraju – 5003,78 zł) i było wyższe od notowanego w latach wcześniejszych: o 14,0% w porównaniu do 2016 r. (4431,99 zł), o 19,2% w porównaniu do 2014 r. (4238,59 zł) i o 43,1% w porównaniu do 2010 r. (3529,13 zł). Przeciętne godzinowe wynagrodzenie ogółem brutto wyniosło 27,82 zł (w kraju – 27,79 zł), podczas gdy w 2010 r. – 21,66 zł, w 2014 r. – 23,49 zł, w 2016 r. – 26,70 zł.

Podstawowym grupowaniem pracowników **według zawodów** jest podział na 9 „wielkich” grup zawodów zgodnie z „Klasyfikacją zawodów i specjalności” (KZiS). Wśród ogółu zatrudnionych najliczniejszą „wielką” grupę zawodów stanowili specjaliści – 174,7 tys. osób (tj. 26,0% ogółu). W tej grupie zawodowej pracowała co 3 kobieta i co 5 mężczyzna.

W porównaniu do ostatniego badania z października 2016 r. nie zmieniła się kolejność najlepiej opłacanych grup. Zdecydowanie najwyższe przeciętne wynagrodzenie otrzymywali przedstawiciele władz publicznych, wyżsi urzędnicy i kierownicy (9470,91 zł). Powyżej średniej (5051,53 zł) plasowali się także specjaliści (6042,02 zł) oraz technicy i inny średni personel (5173,12 zł). Najniższe płace, podobnie jak 2 lata wcześniej, otrzymywali pracownicy przy pracach prostych (2904,38 zł) oraz pracownicy usług i sprzedawcy (3121,74 zł).

W przypadku wszystkich grup zawodów zanotowano spory wzrost przeciętnego wynagrodzenia w stosunku do poprzedniej edycji badania. Największy dotyczył robotników przemysłowych i rzemieślników (18,3%), pracowników biurowych (17,9%) oraz pracowników usług i sprzedawców (17,5%). Wzrost płac mniejszy niż 10% zanotowano tylko wśród przedstawicieli władz publicznych, wyższych urzędników i kierowników (5,9%) oraz rolników, ogrodników, leśników i rybaków (8,8%).

Wykres 30. Wynagrodzenia według zawodów
Chart 30. Wages and salaries by occupations

W październiku 2018 r. połowa pracowników (mediana, wynagrodzenie środkowe) zatrudnionych w jednostkach objętych badaniem otrzymała wynagrodzenie do 4200,00 zł (w kraju – do 4094,98 zł). Spośród najniżej zarabiających 10% pracowników otrzymało wynagrodzenie co najwyżej w wysokości 2250,00 zł (decyl pierwszy), natomiast 10% najwyżej zarabiających pracowników otrzymało wynagrodzenie co najmniej w wysokości 8458,83 zł (decyl dziewiąty). Najczęstsze miesięczne wynagrodzenie ogółem brutto (dominanta) otrzymywane przez pracowników zatrudnionych w badanej zbiorowości wynosiło 2470,91 zł (w kraju 2379,66 zł). Otrzymujący miesięczne wynagrodzenie brutto mniejsze lub równe przeciętnemu wynagrodzeniu miesięcznemu dla badanej zbiorowości (tzn. $\leq 5051,53$ zł) stanowili 64,5% ogółu pracowników (w kraju odsetek takich osób był nieco wyższy – 66,0%).

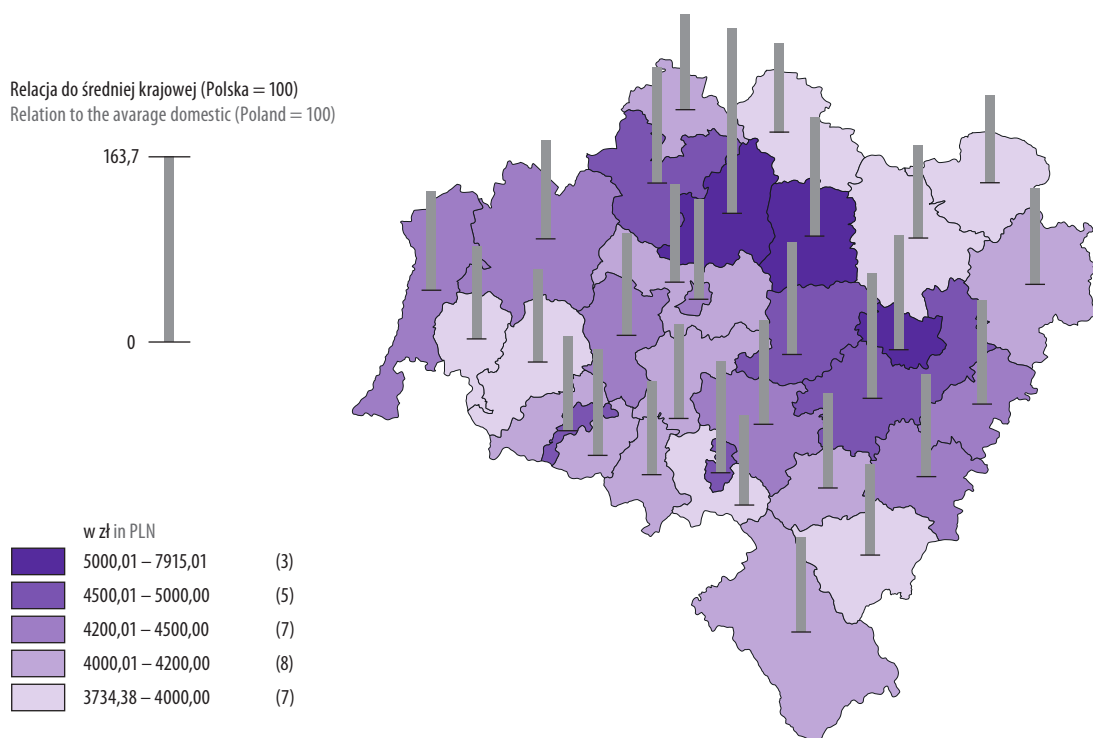
W województwie dolnośląskim w jednostkach zatrudniających więcej niż 9 osób przeciętne miesięczne wynagrodzenie w 2018 r. osiągnęło poziom 4943,39 zł i przekraczało poziom średniej krajowej o 2,2%. W porównaniu do 2017 r. nominalny wzrost wynagrodzeń wyniósł 6,2% (w kraju 6,8%), natomiast w porównaniu do 2010 r. – 44,8% (w kraju 40,7%).

Przeciętne miesięczne wynagrodzenie brutto to stosunek sumy wynagrodzeń osobowych brutto, honorariów wypłaconych niektórym grupom pracowników za prace wynikające z umowy o pracę, wypłat z tytułu udziału w zysku lub w nadwyżce bilansowej w spółdzielniach oraz dodatkowych wynagrodzeń rocznych dla pracowników jednostek sfery budżetowej do przeciętnej liczby zatrudnionych w danym okresie; po wyeliminowaniu osób wykonujących pracę nakładczą oraz zatrudnionych za granicą. Dane dotyczą podmiotów gospodarczych sektora przedsiębiorstw, w których liczba pracujących przekracza 9 osób.

Przestrzenne zróżnicowanie wynagrodzeń brutto w województwie dolnośląskim było stosunkowo niewielkie. Tylko 3 powiaty znalazły się powyżej średniej wojewódzkiej: lubiński (7915,01 zł), Wrocław (5338,47 zł) i wołowski (5086,07 zł). Warto nadmienić, że w 2018 r. powiat lubiński zajmował, pod względem wysokości przeciętnego wynagrodzenia brutto, 2. miejsce w kraju (po Jastrzębiu-Zdroju – 8121,08 zł). Niemal na równi ze średnią był powiat polkowicki (4941,87 zł), a w pozostałych 26 powiatach wynagrodzenia były niższe od średniej, zwłaszcza w powiecie milickim (3734,38 zł). W skali roku wynagrodzenia najbardziej wzrosły w powiatach: wrocławskim (o 12,9%), legnickim (10,9%) i lwóweckim (10,7%). Najmniejszy wzrost wystąpił w powiatach: milickim i polkowickim (po 3,1%) oraz głogowskim (4,1%).

Mapa 26. Przeciętne miesięczne wynagrodzenia brutto w 2018 r.

Map 26. Average monthly gross wages and salaries in 2018

Przeciętne miesięczne wynagrodzenie brutto w sektorze przedsiębiorstw w 2019 r. ukształtowało się na poziomie 5363,55 zł, wzrosło w porównaniu do poprzedniego roku o 7,5% i było wyższe niż w kraju o 3,8%.

Wysokość przeciętnego wynagrodzenia była znacznie zróżnicowana w poszczególnych sekcjach PKD. Najlepiej zarabiali zatrudnieni w sekcjach informacja i komunikacja (9003,39 zł, tj. o 67,9% więcej od średniej wojewódzkiej) oraz działalność profesjonalna, naukowa i techniczna (6893,01 zł, tj. o 28,5% więcej). Najniższe wynagrodzenie otrzymali pracujący w sekcji administrowanie i działalność wspierająca (3723,96 zł, tj. o 30,6% poniżej średniej wojewódzkiej).

W ciągu roku przeciętne miesięczne wynagrodzenie brutto w sektorze przedsiębiorstw wzrosło we wszystkich sekcjach, w tym najbardziej w informacji i komunikacji – o 11,3% oraz pozostałej działalności usługowej – o 9,2%.

We Wrocławiu przeciętne miesięczne wynagrodzenie brutto w sektorze przedsiębiorstw w 2019 r. osiągnęło wartość wyższą o 3,8% niż w województwie dolnośląskim – wyniosło 5569,57 zł i w ciągu roku wzrosło o 8,0%.

Tablica 13. Przeciętne miesięczne wynagrodzenie brutto w sektorze przedsiębiorstw

Table 13. Average monthly gross wages and salaries in enterprise sector

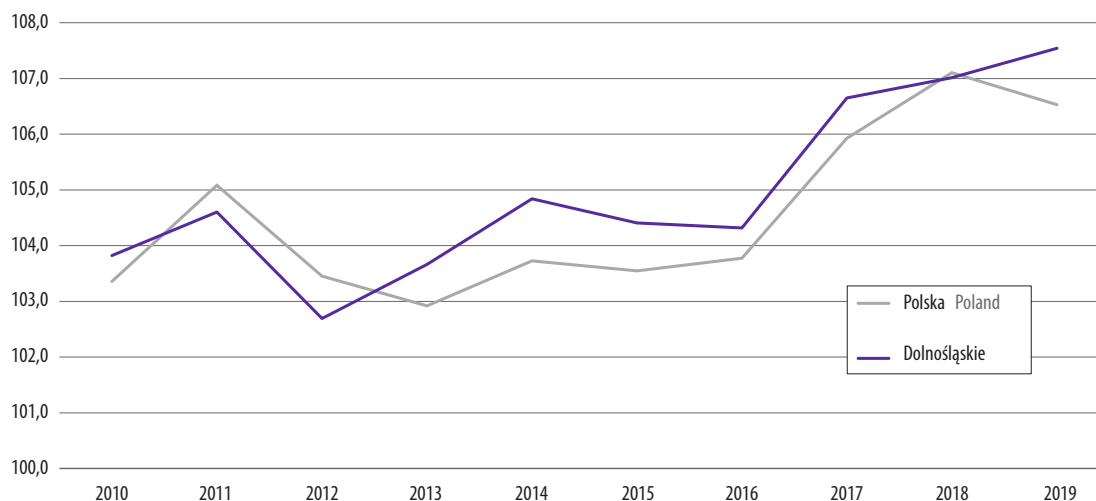
Wyszczególnienie Specification	2010	2015	2018	2019
Przeciętne miesięczne wynagrodzenia brutto w zł Average monthly gross wages and salaries in PLN	3436,77	4189,23	4987,55	5363,55
Przeciętne miesięczne wynagrodzenia brutto w relacji do średniej krajowej (Polska=100) Average monthly gross wages and salaries in relation to the average domestic (Poland=100)	100,2	101,6	102,8	103,8

Wykres 31. Przeciętne miesięczne wynagrodzenia brutto^a w sektorze przedsiębiorstw

Rok poprzedni=100

Chart 31. Average monthly gross wages and salaries^a in enterprise sector

Previous year=100

^a Bez podmiotów gospodarczych o liczbie pracujących do 9 osób.
^a Excluding economic entities employing up to 9 persons.

Z danych Zakładu Ubezpieczeń Społecznych i Kasy Rolniczego Ubezpieczenia Społecznego wynika, że **liczba emerytów i rencistów** w 2019 r. wyniosła 681,6 tys. (co stanowiło 7,6% ogólnej ich liczby w kraju) i w porównaniu do roku poprzedniego była wyższa o 1,3% (w kraju odnotowano spadek o 3,0%). Wśród nich dominowali świadczeniobiorcy z pozarolniczego systemu ubezpieczeń społecznych – 639,1 tys. (tj. 93,8%).

Wysokość przeciętnej emerytury i renty wypłacanej przez Zakład Ubezpieczeń Społecznych wynosiła na Dolnym Śląsku 2292,13 zł (w kraju 2264,06 zł) i wzrosła w stosunku do 2018 r. o 4,8%. Ta zmiana była większa o 0,6 p.proc. niż w roku poprzednim.

Znacznie niższe było przeciętne miesięczne świadczenie emerytalne i rentowe wypłacone rolnikom indywidualnym – 1352,83 zł (o 4,3% więcej niż w 2018 r.), było ono jednak o 4,7% wyższe od średniej krajowej. Województwo dolnośląskie zajmowało 4. miejsce w kraju pod względem wysokości świadczenia emerytalnego i rentowego wypłacanego rolnikom indywidualnym, a pod względem wysokości emerytury rolnej – 3. miejsce.

Tablica 14. Świadczenia społeczne

Table 14. Social benefits

Wyszczególnienie Specification	2010	2015	2018	2019
Przeciętna miesięczna liczba emerytów i rencistów w tys. Average monthly number of retirees and pensioners in thousands	680,0	644,0	672,6	681,6
Przeciętna miesięczna emerytura i renta brutto wypłacana z pozarolniczego systemu ubezpieczeń społecznych w zł Average monthly gross retirement and other pension paid from non-agricultural social security system in PLN	1611,66	2002,89	2188,10	2292,13
w tym emerytura of which retirement pay	1687,76	2087,32	2259,61	2352,91
Przeciętna miesięczna emerytura i renta brutto rolników indywidualnych w zł Average monthly gross retirement and other pension of farmers in PLN	1060,31	1278,54	1297,06	1352,83
w tym emerytura of which retirement pay	1121,62	1334,64	1337,30	1389,78

W 2018 r. nastąpiła poprawa sytuacji materialnej gospodarstw domowych w województwie dolnośląskim – gospodarstwa domowe osiągały wyższe dochody natomiast ich wydatki zwiększyły się w mniejszym stopniu, w związku z tym wzrosła nadwyżka dochodów nad wydatkami.

Przeciętny miesięczny dochód rozporządzalny na 1 osobę w gospodarstwach domowych w województwie dolnośląskim w 2018 r. wyniósł 1755,50 zł (tj. o 8,0% więcej niż w 2017 r. i o 41,7% więcej niż w 2010 r.) i był wyższy niż przeciętnie w kraju o 3,7%. Dolnośląskie zajmowało 3. lokatę w kraju pod względem wysokości tego wskaźnika, po województwach mazowieckim (2031,59 zł) i śląskim (1757,03 zł) oraz 4. lokatę pod względem dynamiki w stosunku do roku ubiegłego, po województwach: kujawsko-pomorskim (110,6%), małopolskim (9,1%) i świętokrzyskim (8,2%).

Dochód rozporządzalny to suma bieżących dochodów gospodarstwa domowego z poszczególnych źródeł, pomniejszona o zaliczki na podatek dochodowy od osób fizycznych płacone przez płatnika w imieniu podatnika, o podatki od dochodów z własności, podatki płacone przez osoby pracujące na własny rachunek, w tym przedstawicieli wolnych zawodów i osób użytkujących gospodarstwo indywidualne w rolnictwie oraz o składki na ubezpieczenia społeczne i zdrowotne.

Tablica 15. Przeciętny miesięczny dochód rozporządzalny

Table 15. Average monthly available income

Wyszczególnienie Specification	2010	2015	2017	2018	2018 Polska Poland
	w zł in PLN				
Przeciętny miesięczny dochód rozporządzalny na 1 osobę w gospodarstwie domowym Average monthly available income per capita in household	1239,17	1471,84	1626,18	1755,50	1693,46
Przeciętne miesięczne wynagrodzenia brutto w relacji do średniej krajowej (Polska=100) Average monthly gross wages and salaries in relation to the average domestic (Poland=100)	103,7	103,8	103,0	103,0	103,1

W 2018 r. w województwie dolnośląskim utrzymała się tendencja spadkowa zasięgu relatywnej granicy ubóstwa oraz „ustawowej” granicy ubóstwa, natomiast wzrósł zasięg ubóstwa skrajnego, był on jednak niewielki (o 0,3 p.proc.).

W kraju odnotowano pogorszenie wszystkich trzech wskaźników pomimo poprawy przeciętnej sytuacji dochodowej gospodarstw domowych.

Tablica 16. Wskaźniki zagrożenia ubóstwem (zasięg ubóstwa)

Table 16. At-risk-of-poverty rates

Wyszczególnienie Specification	2010	2015	2017	2018	2018 Polska Poland
Osoby – w % ogółu osób w gospodarstwach domowych – o wydatkach poniżej: Persons – in % of total persons in households – with expenditures below:					
relatywnej granicy ubóstwa relative poverty threshold	16,0	11,9	11,0	9,9	14,2
„ustawowej” granicy ubóstwa “legal” poverty threshold	6,8	9,5	8,6	7,9	10,9
granicy ubóstwa skrajnego extreme poverty rate	5,3	4,0	3,5	3,8	5,4

Zasięg ubóstwa jest to odsetek osób w gospodarstwach domowych, w których poziom wydatków (obejmujących również wartość artykułów otrzymanych bezpłatnie oraz wartość spożycia naturalnego) był niższy od przyjętej granicy ubóstwa.

Przyjęte granice ubóstwa ekonomicznego:

Relatywna granica ubóstwa, ustalona na poziomie 50% średnich wydatków ogółu gospodarstw domowych (obliczonych na podstawie wyników badania budżetów gospodarstw domowych).

Ustawowa granica ubóstwa, określona jako kwota, która zgodnie z obowiązującą ustawą o pomocy społecznej uprawnia do ubiegania się o przyznanie świadczenia pieniężnego z pomocy społecznej.

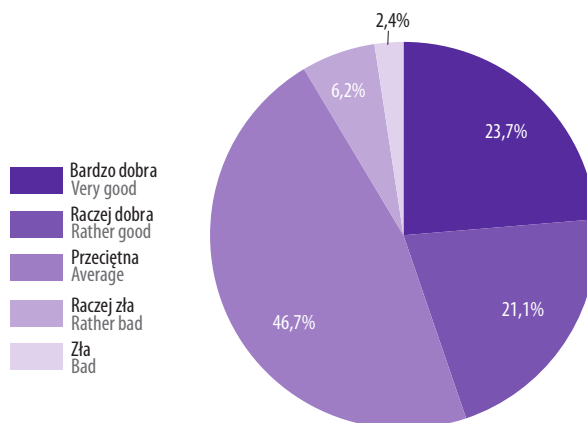
Poziom minimum egzystencji, przyjmowany jako granica ubóstwa skrajnego. Minimum egzystencji obliczane jest przez Instytut Pracy i Spraw Socjalnych. Uwzględnia ono jedynie te potrzeby, których zaspokojenie nie może być odłożone w czasie, a konsumpcja niższa od tego poziomu prowadzi do biologicznego wyniszczenia.

Od kilku lat w województwie dolnośląskim i w kraju systematycznie poprawia się subiektywna ocena sytuacji materialnej gospodarstw domowych. W 2018 r. nastąpił dalszy wzrost odsetka gospodarstw oceniających swoją sytuację materialną jako bardzo dobrą albo raczej dobrą – 44,8% gospodarstw domowych ogółem (w kraju 44,0%) wobec 35,4% w 2017 r. (w kraju 37,2%) oraz spadek odsetka gospodarstw postrzegających ją jako raczej złą albo złą – 8,6% wobec 11,7% w 2017 r. (w kraju odpowiednio 8,1% wobec 11,2%).

Najbardziej zadowolone ze swojej sytuacji materialnej były gospodarstwa domowe pracowników na stanowiskach nierobotniczych (59,0% oceniło swoją sytuację jako bardzo dobrą albo raczej dobrą), natomiast najmniej – gospodarstwa domowe rencistów (jedynie 18,8% oceniło swoją sytuację jako bardzo dobrą albo raczej dobrą).

Wykres 32. Subiektywna ocena sytuacji materialnej gospodarstw domowych w 2018 r.

Chart 32. Subjective evaluation of material situation of household in 2018

Pomoc społeczna i wspieranie rodziny

Social welfare and family support

W ciągu roku zmniejszyła się liczba rodzin pobierających świadczenia wychowawcze, mniejsze były także wydatki na te świadczenia.

Wskaźnik osób korzystających ze świadczeń pomocy społecznej w przeliczeniu na 10 tys. ludności był niższy niż w latach wcześniejszych, a także był jednym z najniższych w kraju. Najczęściej pomoc środowiskowa była udzielana z powodu ubóstwa oraz długotrwałej lub ciężkiej choroby.

Zasięg korzystania ze środowiskowej pomocy społecznej był w województwie dolnośląskim mniejszy niż średnio w kraju. W latach 2010-2018 obserwowano systematyczny spadek liczby beneficjentów środowiskowej pomocy społecznej oraz członków ich rodzin we wszystkich województwach. W województwie dolnośląskim ten spadek był jednym z największych.

Dolnośląskie zajmowało w 2018 r. pierwsze miejsce w kraju pod względem liczby dzieci w żłobkach i klubach dziecięcych w przeliczeniu na 1000 dzieci w wieku do lat 3 oraz liczby miejsc w żłobkach i klubach dziecięcych w przeliczeniu na 1000 dzieci w wieku do lat 3. Najwyższy był także odsetek dzieci w wieku do 3 lat objętych opieką w żłobkach.

Dolnośląskie zajmowało 2. miejsce w kraju pod względem odsetka gmin, w których znajduje się przynajmniej jedna placówka opieki nad dziećmi do lat 3.

Program „Rodzina 500+” to świadczenia przyznawane w 2018 roku na dzieci w rodzinach naturalnych, jak i rodzinnej pieczy zastępczej i placówkach opiekuńczo-wychowawczych typu rodzinnego. Świadczeniem wychowawczym w wysokości 500 zł miesięcznie objęto przeciętnie 223,6 tys. dzieci do 18 lat w 156,1 tys. rodzin naturalnych, zaś wydatki na ten cel wyniosły 1384,6 mln zł. Z dodatku wychowawczego oraz dodatku do zryczałtowanej kwoty, w okresie od stycznia do grudnia 2018 r. przeciętnie miesięcznie korzystało łącznie 4,7 tys. dzieci umieszczonych w wybranych formach pieczy zastępczej. Wydatki na dodatki wyniosły 28,1 mln zł.

Tablica 17. Świadczenie wychowawcze
Table 17. Childrising benefit

Wyszczególnienie Specification	2016 ^a	2017	2018
Wydatki na świadczenia wychowawcze w tys. zł Childrising benefit payments in thousand PLN	1064649,1	1448717,8	1384639,0
Przeciętna miesięczna liczba rodzin pobierających świadczenie wychowawcze Monthly average number of families receiving childraising	163995	164787	156078
Przeciętna miesięczna liczba dzieci, na które rodziny otrzymują świadczenie wychowawcze Monthly average number of children for which families received childraising benefit	237320	236029	223577

a W okresie IV-XII.

a In the period of IV-XII.

W 2018 r. kontynuowano program **Karta Dużej Rodziny** oferujący rodzinom wielodzietnym, tj. przynajmniej z trójką dzieci, system zniżek oraz dodatkowych uprawnień przy korzystaniu z oferty kulturalnej, rekreacyjnej, transportowej na terenie całego kraju. W województwie dolnośląskim tę kartę posiadało 27,2 tys. rodzin (23,7 tys. w 2017 r.), w tym najwięcej – 5,6 tys. (tj. 20,4%) we Wrocławiu.

W ramach pomocy środowiskowej organizowanej i świadczonej przez jednostki samorządu terytorialnego, a także realizowanej przez powiatowe centra pomocy rodzinie, na pomoc społeczną w 2018 r. wydano łącznie 239,0 mln zł (o 16,1 mln zł mniej niż w 2017 r.).

W 2018 r. świadczenia w formie pieniężnej otrzymało na podstawie decyzji 76,8 tys. osób (w 2017 r. – 86,9 tys.), w łącznej kwocie 156,6 mln zł (o 17,5 mln zł mniej niż w 2017 r.). Stanowiły one 65,5% kwoty ogółem na świadczenia z pomocy społecznej (w kraju 66,6%). Świadczenia w formie niepieniężnej przyznano na podstawie decyzji

34,8 tys. osób (w 2017 r. – 38,2 tys.) i wydano na nie 82,4 mln zł, tj. 34,5% (w kraju 33,3%) kwoty ogółem na świadczenia z pomocy społecznej (o 1,3 mln zł więcej niż w 2017 r.).

Wskaźnik osób korzystających ze świadczeń pomocy społecznej w przeliczeniu na 10 tys. ludności wyniósł w województwie dolnośląskim w 2018 r. 258 osób (w kraju – 340 osób), był niższy niż w latach wcześniejszych, w 2017 r. ukształtował się na poziomie 287 (w kraju 373), a w 2010 r. – 466 (w kraju 542). W 2018 r. wskaźnik ten był jednym z najniższych w kraju – jedynie w województwie śląskim odnotowano niższą wartość.

Tablica 18. Świadczenia pomocy społecznej

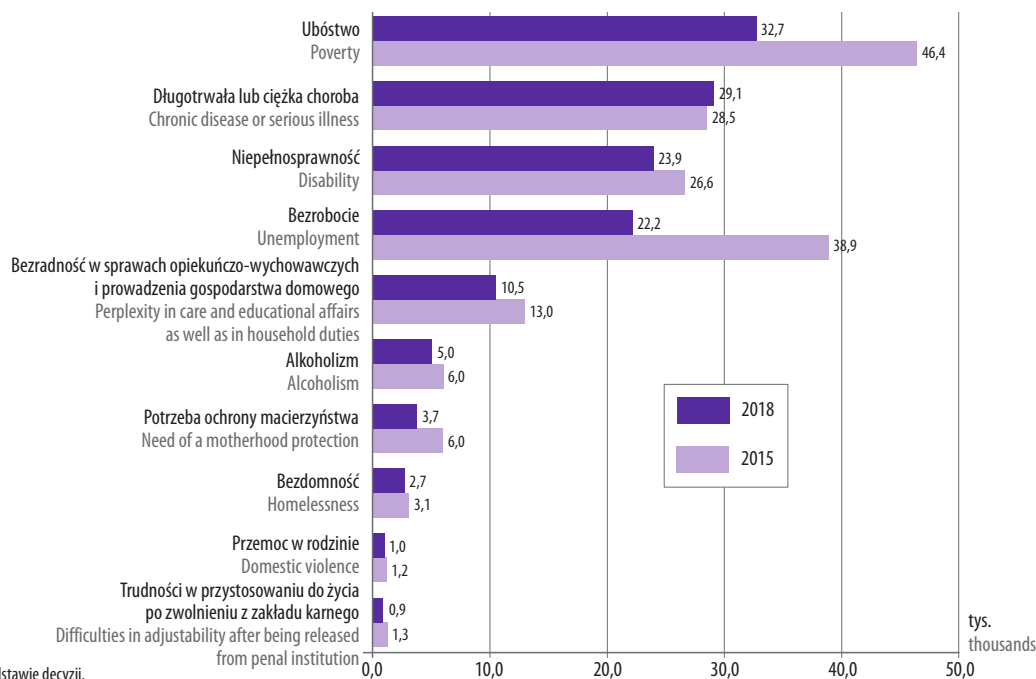
Table 18. Social assistance benefits

Wyszczególnienie Specification	2010	2015	2017	2018
Osoby, którym decyzją przyznano świadczenia pomocy społecznej (rzeczywista liczb osób) Beneficiaries of social assistance benefits (real number of person total)	136011	103902	83183	74955
Udzielone świadczenie w tys. zł Benefits granted in thousand PLN	283422,3	258065,4	255184,0	239045,1
pomoc pieniężna financial assistance	211399,9	188556,5	174086,0	156619,9
pomoc niepieniężna non-financial assistance	72022,5	69508,9	81098,0	82425,2
Osoby, którym decyzją przyznano świadczenia pomocy społecznej na 10 tys. ludności Beneficiaries per 10 thousand population	466,3	357,6	286,6	258,4

W 2018 roku odnotowano znaczny spadek liczby rodzin korzystających z pomocy przyznanej z powodu klęski żywiołowej lub ekologicznej – spadek o blisko 700 rodzin w porównaniu z rokiem ubiegłym.

Wykres 33. Powody przyznania pomocy społecznej rodzinie w 2018 r.

Chart 33. Reasons of assigning help for family in 2018

a Na podstawie decyzji.
a Based on the decisions.

W jednej rodzinie mogło wystąpić kilka przyczyn udzielenia pomocy środowiskowej. W 2018 roku, tak jak w roku poprzednim, najczęściej pomocy udzielano z powodu:

- ubóstwa – było ono przyczyną przyznania świadczenia dla 32,7 tys. rodzin (o 5,8 tys. mniej niż w 2017 r.);
- długotrwałej lub ciężkiej choroby – 29,1 tys. rodzin (o 0,6 tys. mniej niż w roku poprzednim);
- niepełnosprawności – 23,9 tys. rodzin (mniej o 1,5 tys.);
- bezrobocia – 22,2 tys. rodzin (mniej o 5,2 tys.).

Środowiskowa pomoc społeczna to pomoc udzielana ludności w miejscu zamieszkania za pośrednictwem ośrodka pomocy społecznej. Dane oszacowano na podstawie Zbioru Centralnego Krajowego Systemu Monitoringu Pomocy Społecznej Ministerstwa Rodziny, Pracy i Polityki Społecznej, zawierającego informację o zrealizowanych świadczeniach środowiskowej pomocy społecznej i odbiorcach tej pomocy – gospodarstwach domowych i ich członkach oraz osobach bezdomnych.

Beneficjenci środowiskowej pomocy społecznej to wszyscy członkowie gospodarstw domowych oraz osoby bezdomne, które w roku badania otrzymały przynajmniej raz jakąkolwiek pomoc świadczoną przez ośrodki pomocy społecznej w miejscu zamieszkania zgodnie z ustawą z dnia 12 marca 2004 r. o pomocy społecznej (tekst jednolity Dz. U. z 2018 r. poz. 1508 z późn. zmianami).

Środowiskową pomoc pieniężną stanowią między innymi różnego rodzaju zasiłki np.: stałe, okresowe, celowe, pomoc na usamodzielnienie i kontynuowanie nauki, pomoc dla cudzoziemców, natomiast pomoc niepieniężna obejmuje m.in: posiłek, schronienie w placówkach dla bezdomnych, ubranie, sprawienie pogrzebu, usługi opiekuńcze, pomoc na zagospodarowanie w formie rzeczowej. Osoby potrzebujące mogły otrzymać pomoc zarówno w formie pieniężnej, jak i niepieniężnej. Zsumowana liczba osób korzystających z obu form pomocy społecznej wyniosła w 2018 r. 111,6 tys. (w przypadku, gdy osoba otrzymała pomoc w formie pieniężnej i niepieniężnej, była liczona podwójnie), tj. o 13,4 tys. mniej niż w 2017 r.

W 2018 r. świadczenia w formie pieniężnej otrzymało na podstawie decyzji 76,8 tys. osób (w 2017 r. – 86,9 tys.). Zasiłki stałe wypłacane osobom całkowicie niezdolnym do pracy z powodu wieku lub niepełnosprawności przyznano 15,7 tys. osób, zasiłki okresowe – 20,6 tys. osób. Dużą grupę beneficjentów (39,8 tys.) stanowiły osoby korzystające z różnych zasiłków celowych. Były one przyznawane z tytułu zaspokojenia niezbędnej potrzeby bytowej, pokrycia części lub całości wydatków na świadczenia zdrowotne, zakup żywności, opału, odzieży, niezbędnych przedmiotów użytku domowego, wykonania drobnych remontów i napraw w mieszkaniu, pokrycia kosztów pogrzebu.

Świadczenia w formie niepieniężnej przyznano na podstawie decyzji 34,8 tys. osób (w 2017 r. – 38,2 tys.). Był to głównie codzienny gorący posiłek (22,6 tys. osób) oraz usługi opiekuńcze obejmujące zaspokajanie codziennych potrzeb życiowych, opiekę higieniczną, pielęgnację, zapewnienie kontaktów z otoczeniem oraz specjalistyczne usługi opiekuńcze dla osób z zaburzeniami psychicznymi (10,5 tys. osób).

W latach 2010-2018 obserwowano systematyczny spadek liczby beneficjentów oraz członków ich rodzin we wszystkich województwach. W województwie dolnośląskim ten spadek był jednym z największych – o 47,8% (większy wystąpił tylko w województwie kujawsko-pomorskim – o 48,7%).

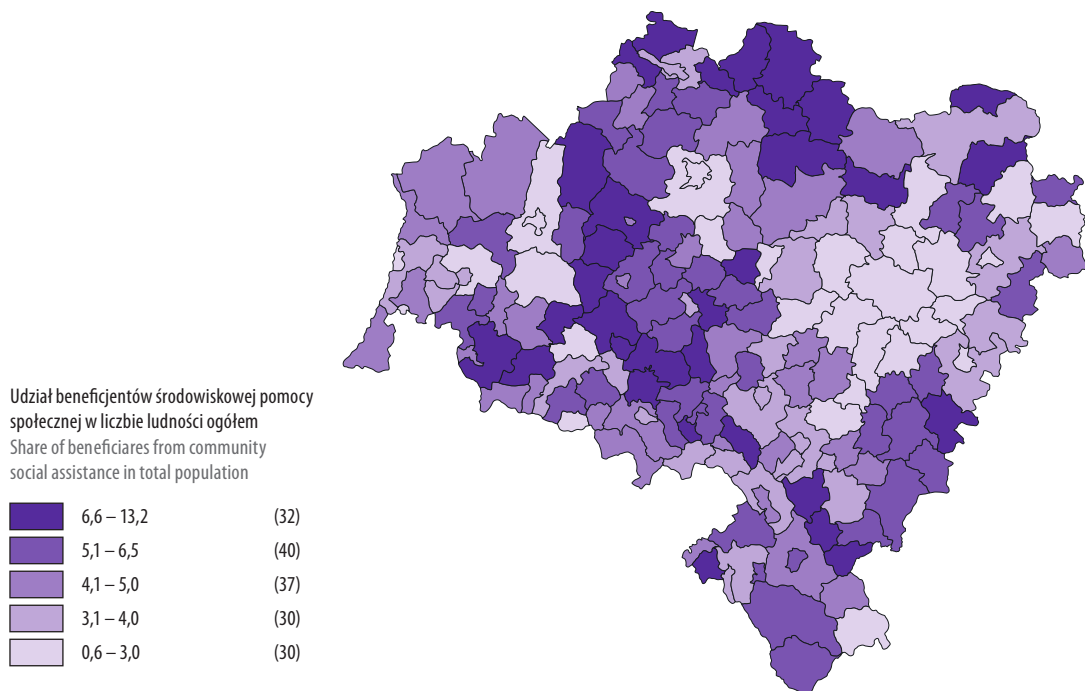
Tablica 19. Beneficjenci środowiskowej pomocy społecznej

Table 19. Beneficiaries of community social assistance

Wyszczególnienie Specification	2010	2015	2017	2018
Gospodarstwa domowe korzystające ze środowiskowej pomocy społecznej Households benefiting from community social assistance according	84555	70871	62546	57351
Beneficjenci środowiskowej pomocy społecznej Beneficiaries from community social assistance	202850	151072	120245	105931
Beneficjenci środowiskowej pomocy społecznej na 10 tys. ludności Beneficiaries per 10 thousand population	695,5	520,0	414,3	365,2

Zasięg korzystania ze środowiskowej pomocy społecznej był w województwie dolnośląskim mniejszy niż średnio w kraju. W 2018 r. udział osób korzystających ze świadczeń w ogólnej liczbie ludności wyniósł 3,7% (w kraju – 5,1%) i był niższy o 0,4 p.proc. niż rok wcześniej. Najwyższy odnotowano w powiecie górowskim (10,0%), a najniższy – we Wrocławiu (1,5%). Śśród dolnośląskich gmin najczęściej ze środowiskowej pomocy społecznej korzystali mieszkańcy gmin: Jemielno, Pęcław i Góra – ww. wskaźnik przekraczał tam 3-krotnie i więcej średnią wojewódzką (odpowiednio 13,2%, 11,6% i 11,1%).

Mapa 27. Zasięg korzystania ze środowiskowej pomocy społecznej w 2018 r.
Map 27. Scope of use of community social assistance in 2018

Żłobek to jednostka organizacyjna sprawująca opiekę nad dziećmi do lat 3, realizująca funkcje opiekuńcze, wychowawcze i edukacyjne. Opieka w żłobku jest sprawowana od ukończenia 20 tygodnia życia dziecka, żłobek zapewnia opiekę do 10 godz. dziennie. Żłobki, obok klubów dziecięcych, opiekuna dziennego i niani, zostały wprowadzone ustawą z dnia 4 lutego 2011 r. o opiece nad dziećmi do lat 3 (tekst jednolity Dz. U. z 6 marca 2018 r. poz. 603). Obecnie pieczę nad działalnością regulowaną ustawą sprawuje Minister Rodziny, Pracy i Polityki Społecznej.

Klub dziecięcy to jednostka organizacyjna sprawująca opiekę nad dziećmi do lat 3, realizująca funkcje opiekuńcze, wychowawcze i edukacyjne. Opieka w klubie dziecięcym jest sprawowana od ukończenia 1 roku życia dziecka, klub dziecięcy zapewnia opiekę do 5 godz. dziennie.

Oddział żłobkowy przy przedszkolu – jednostka działająca przy przedszkolu (lub innej instytucji) sprawująca opiekę nad dziećmi do lat 3 nie wpisana do rejestru żłobków i klubów dziecięcych.

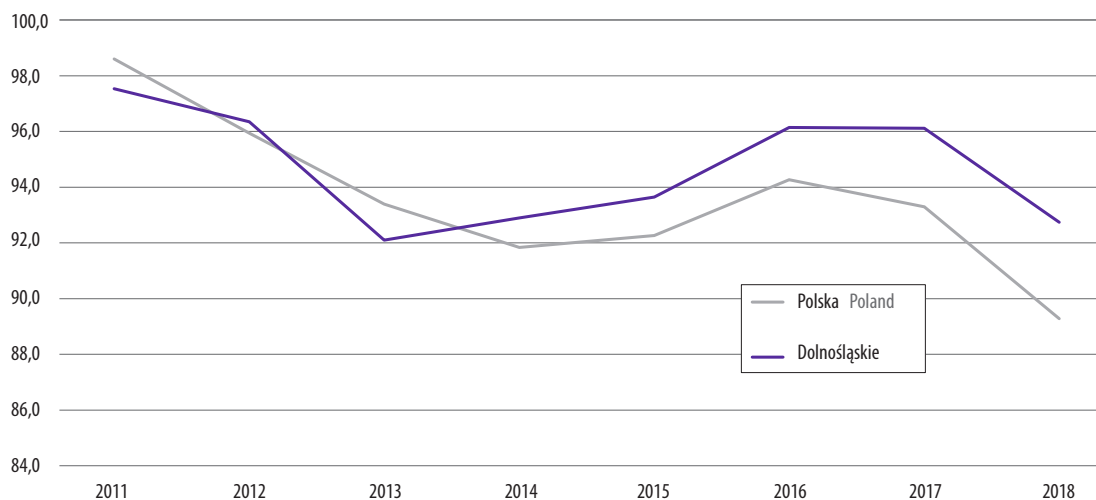
W końcu 2018 r. w województwie dolnośląskim działały 394 placówki opieki nad dziećmi do lat 3, tj. o 64 więcej (tj. o 19,4%) niż w 2017 r.; w kraju odnotowano wzrost o 21,0%. W porównaniu do roku 2011 był to wzrost ponad 7-krotny. W strukturze placówek dominowały żłobki, które stanowiły ponad 83% ogólnej ich liczby. W ciągu roku liczba żłobków wzrosła o 32,0%, klubów dziecięcych o 31,0%, natomiast zmniejszyła się liczba oddziałów żłobkowych – o 30,8%. W kraju odnotowano podobne tendencje.

Tablica 20. Żłobki^a i kluby dziecięce
 Stan w dniu 31 grudnia
 Table 20. Nurseries^a and children's clubs
 As of 31st December

Wyszczególnienie Specification	2010	2015	2017	2018
Żłobki Nurseries	56	219	275	330
w tym publiczne of which public	36	58	74	87
Oddziały żłobkowe Nursery wards	26	17	13	9
Kluby dziecięce Children's clubs	11	25	42	55
w tym publiczne of which public	-	-	2	5
Miejsca w tys.: Places in thousands:				
w żłobkach in nurseries	4769	9134	11092	13959
w klubach dziecięcych in children's clubs	154	409	742	1014
Dzieci przebywające (w ciągu roku) w tys.: Children staying (during the year) in thousands:				
w żłobkach in nurseries	7527	13176	16087	19379
w klubach dziecięcych in children's clubs	138	465	983	1211

a łącznie z oddziałami żłobkowymi.
a Including nursery wards.

Wykres 34. Dzieci w wieku do lat 3 na 100 miejsc w żłobkach i klubach dziecięcych
 Chart 34. Children up to the age of 3 per 100 places in nurseries and children's clubs

Dolnośląskie zajmowało w 2018 r. pierwsze miejsce w kraju pod względem liczby dzieci w żłobkach i klubach dziecięcych w przeliczeniu na 1000 dzieci w wieku do lat 3 – 166 (przy średniej krajowej na poziomie 105) oraz liczby miejsc w żłobkach i klubach dziecięcych w przeliczeniu na 1000 dzieci w wieku do lat 3 – 179 (przy średniej krajowej na poziomie 118). Najwyższy był także odsetek dzieci w wieku do 3 lat objętych opieką w żłobkach – 16,6% (przy średniej krajowej na poziomie 10,5%).

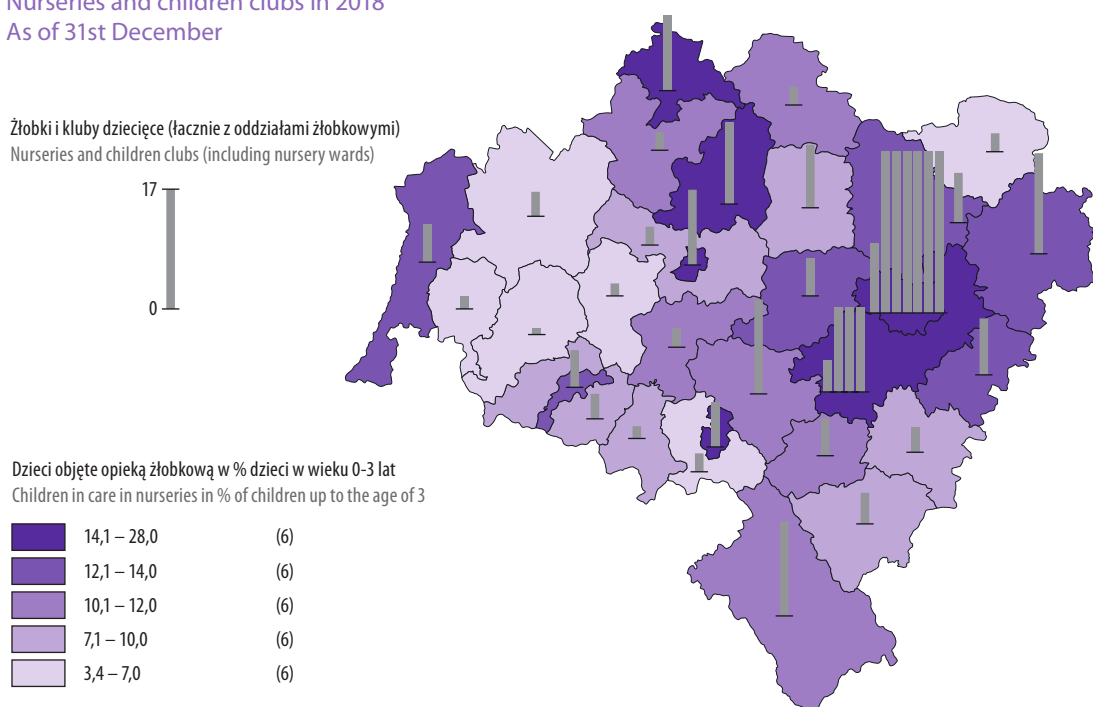
Pod względem odsetka dzieci w wieku do 3 lat objętych opieką w żłobkach (łącznie z oddziałami i klubami dziecięcymi) przodują także dolnośląskie powiaty – w 2018 r. Wrocław zajmował 3. miejsce w kraju – 28,0% (po Koszalinie – 39,5% oraz Opolu – 38,8%), a powiat wrocławski – 10. miejsce w kraju (23,7%). W rankingu gminnym natomiast zdecydowanie przodują w kraju dolnośląskie gminy: Koberzyce – 37,7%, Siechnice – 34,6%, Szklarska Poręba – 33,6% oraz Kąty Wrocławskie – 28,7%.

Dolnośląskie zajmowało 2. miejsce w kraju pod względem odsetka gmin, w których znajduje się przynajmniej jedna placówka opieki nad dziećmi do lat 3 – 49,1% (w kraju – 36,0%, w liderującym województwie opolskim – 52,1%).

Mapa 28. Żłobki i kluby dziecięce w 2018 r.

Stan w dniu 31 grudnia

Map 28. Nurseries and children clubs in 2018
As of 31st December

Warunki mieszkaniowe

Housing conditions

W 2018 r. warunki mieszkaniowe w województwie dolnośląskim były znacznie lepsze niż w pozostałych województwach oraz, podobnie jak w kraju, uległy nieznacznej poprawie w porównaniu do poprzednich lat.

Wskaźniki obrazujące sytuację mieszkaniową były jednymi z najlepszych w kraju. Pod względem powierzchni przypadającej na 1 osobę województwo dolnośląskie plasowało się na 2. miejscu, a pod względem liczby mieszkań przypadających na 1000 osób oraz przeciętnej liczby osób na 1 mieszkanie – 3. miejsce. Lepsze było także wyposażenie mieszkań niż przeciętnie w kraju.

Natomiast mniejsza niż przeciętnie w kraju była gęstość sieci wodociągowej, kanalizacyjnej i gazowej, która poprawiła się w porównaniu do lat poprzednich.

Według stanu na 31 grudnia 2018 r. **zasoby mieszkaniowe** województwa dolnośląskiego liczyły 1186,7 tys. mieszkań o łącznej powierzchni użytkowej 86207,0 tys. m², w których znajdowało się 4541,5 tys. izb. W ciągu roku liczba mieszkań wzrosła o 1,5%, a w porównaniu do 2010 r. – o 10,6% (w kraju odnotowano wzrost odpowiednio o 1,2% i 8,5%). Najwięcej mieszkań pozostawało w zasobie osób fizycznych poza wspólnotami mieszkaniowymi – 558,9 tys. (47,1%), a 351,0 tys. (29,6%) we wspólnotach mieszkaniowych. Zasoby spółdzielni mieszkaniowych to 147,3 tys. mieszkań o łącznej powierzchni 7347,4 tys. m². Najmniejszy udział miały mieszkania będące w zasobie Skarbu Państwa – ok. 2,8 tys. mieszkań o powierzchni 146,6 tys. m².

Tablica 21. Zasoby mieszkaniowe

Table 21. Dwelling stocks

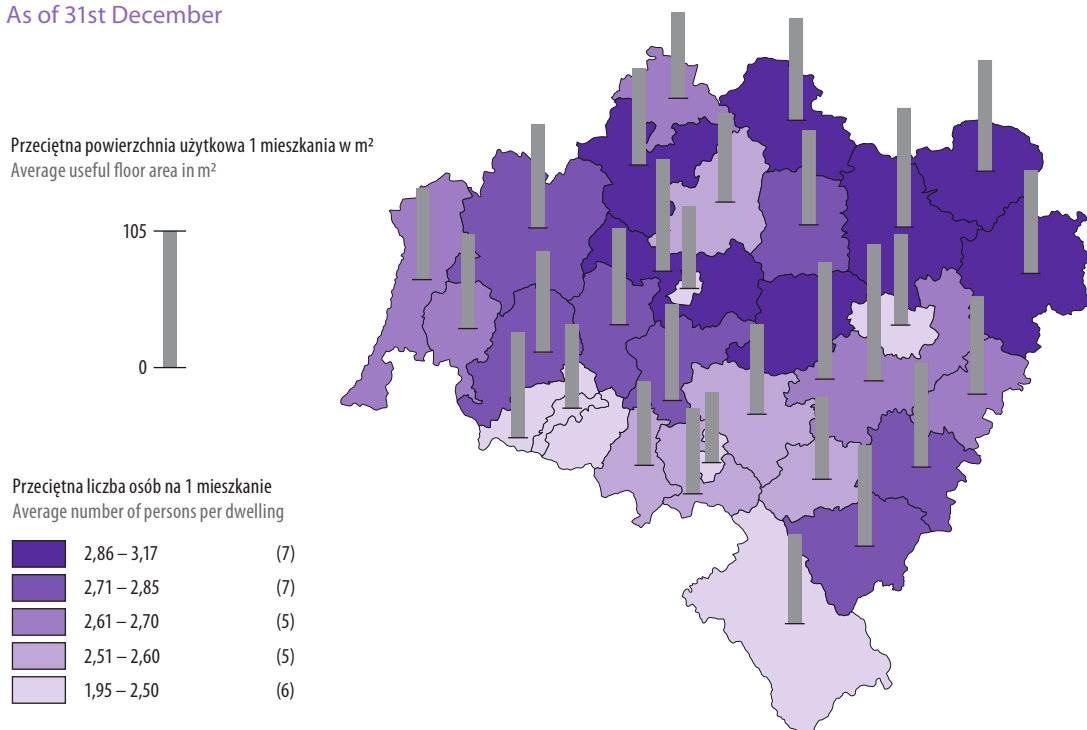
Wyszczególnienie Specification	2010	2015	2017	2018
Mieszkania Dwellings	1072704	1136644	1168858	1186739
Zasoby mieszkaniowe na 1000 ludności Dwelling stocks per 1000 population	367,7	391,4	402,7	409,0
Przeciętna w zasobach: Dwelling stocks, average:				
liczba izb w mieszkaniu number of rooms in a dwelling	3,85	3,84	3,83	3,83
powierzchnia użytkowa 1 mieszkania w m ² useful floor area of a dwelling in m ²	71,5	72,3	72,5	72,6
liczba osób na 1 mieszkanie number of persons per dwelling	2,72	2,56	2,48	2,44

Mapa 29. Warunki mieszkaniowe ludności w 2018 r.

Stan w dniu 31 grudnia

Map 29. Housing conditions of population in 2018

As of 31st December

W 2018 r. **warunki mieszkaniowe** w województwie dolnośląskim były znacznie lepsze niż w pozostałych województwach oraz, podobnie jak w kraju, uległy nieznacznej poprawie w porównaniu do poprzednich lat. Znajduje to odzwierciedlenie w wartościach wskaźników ilustrujących przeciętną liczbę osób przypadającą na mieszkanie i na izbę oraz powierzchnię użytkową mieszkania. Na 1 osobę w 2018 r. przypadało przeciętnie 29,7 m² mieszkania, co plasowało województwo dolnośląskie na 2. miejscu w kraju (po województwie mazowieckim – 30,8 m²). Pod względem liczby mieszkań przypadających na 1000 mieszkańców (409) dolnośląskie zajmowało 3. miejsce w kraju (po mazowieckim – 426 i łódzkim – 415), podobnie jak pod względem przeciętnej liczby osób na 1 mieszkanie – 2,44 (po mazowieckim – 2,35 i łódzkim – 2,41), natomiast jest liderem pod względem gęstości zaludnienia mieszkań – 0,64 osoby na izbę (przeciętnie w kraju – 0,69).

Na poprawę warunków mieszkaniowych ludności wskazuje także rosnący odsetek wyposażenia mieszkań w podstawowe instalacje sanitarno-techniczne. W wodociąg wyposażonych było 98,6% mieszkań (w kraju – 96,9%), w ustęp 95,0% (93,8%) i łazienkę 92,8% (91,5%). Instalacja gazowa natomiast podłączona była w blisko 2/3 mieszkań – 64,7%, podczas gdy w kraju – w co drugim mieszkaniu (55,5%). Pomiedzy miastami a wsią nadal utrzymywały się dysproporcje w wyposażeniu mieszkań w podstawowe instalacje. W miastach w wodociąg wyposażonych było 99,5% mieszkań, w ustęp – 96,1%, a łazienkę – 94,4%. Na wsi do wodociągu podłączonych było 96,1% mieszkań, ustęp posiadało 91,9%, a łazienkę 88,2%.

W porównaniu z 2010 r. zaobserwowano poprawę wyposażenia mieszkań w: łazienkę (o 0,9 p.proc.), ustęp (o 0,8 p.proc.), wodociąg (o 0,2 p.proc.) i centralne ogrzewanie. Zmniejszył się natomiast odsetek mieszkań wyposażonych w gaz sieciowy – o 1,2 p.proc.

W porównaniu do lat wcześniejszych poprawiła się infrastruktura komunalna. Długość **sieci wodociągowej** w 2018 r. osiągnęła 162714,3 km i zwiększyła się w ciągu roku o 251 km (tj. o 1,6%), a w porównaniu do 2010 r. – o 1,8 tys. km (tj. o 12,8%). Liczba przyłączy natomiast zmniejszyła się w ciągu roku o 13,5 tys. (tj. o 3,8%), a wzrosła w porównaniu do 2010 r. – o 40,7 tys. (tj. o 0,2%). Najbardziej znaczący przyrost w długości sieci wodociągowej w ciągu roku zaobserwowano w powiatach średzkim – o 7,5% i jaworskim – o 7,1%. Ponad 65% długości sieci wodociągowej oraz 56% przyłączy do budynków zlokalizowanych było na terenach wiejskich.

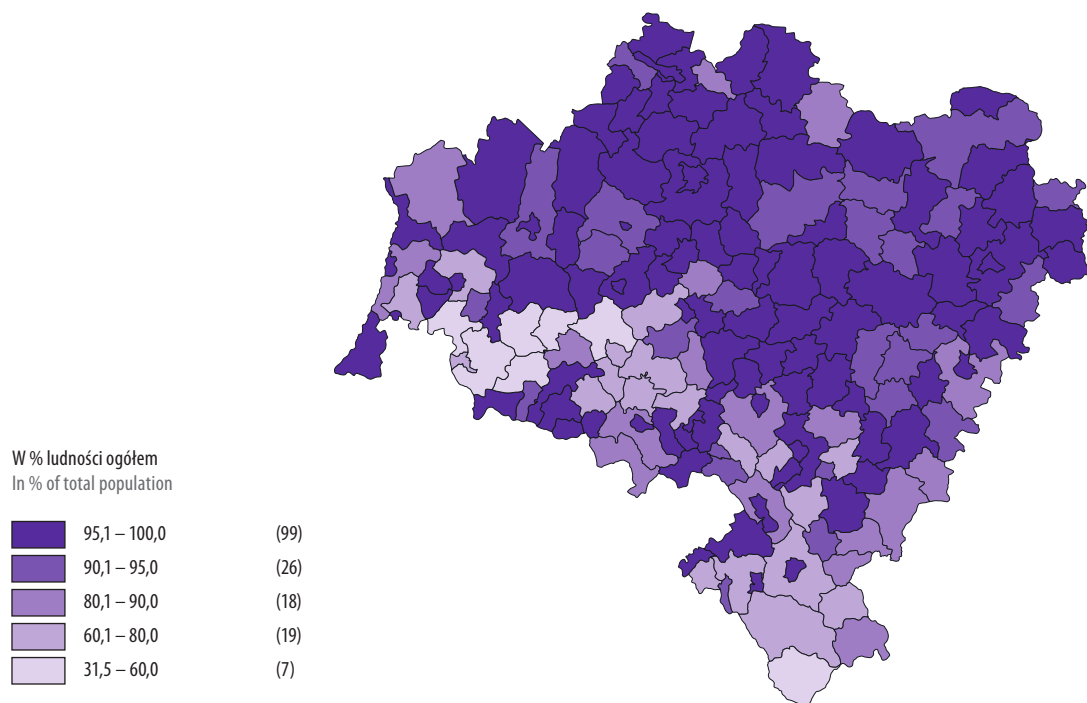
Tablica 22. Wodociągi
Stan w dniu 31 grudnia
Table 22. Water supply system
As of 31st December

Wyszczególnienie Specification	2010	2015	2017	2018
Sieć rozdzielcza w km Distribution network in km	14429,5	15681,6	16019,9	16271,3
Przyłącza prowadzące do budynków mieszkalnych w szt. Connections leading to residential buildings in pcs	303401	343513	357552	344057
Zużycie wody z sieci wodociągowej w gospodarstwach domowych (w ciągu roku) w hm ³ Consumption of water from water supply system in households (during the year) in hm ³	93,2	93,1	94,0	98,0

Rozwój infrastruktury wodociągowej przyczynił się do zwiększenia odsetka ludności korzystającej z tej sieci. W 2018 r. z sieci wodociągowej korzystało 94,9% ogółu ludności (w porównaniu z 2010 r. wzrost o 3,4 p.proc.). W miastach dostęp do wodociągu miało 97,6% ogółu ludności (wzrost o 0,9 p.proc. w porównaniu z 2010 r.). Na terenach wiejskich udział ludności korzystającej z sieci wodociągowej kształtował się na poziomie 89,0% (wzrost o 9,6 p.proc.). Wskaźniki te były wyższe niż przeciętnie w kraju, gdzie z sieci wodociągowej korzystało 92,0% ludności ogółem, 96,6% w miastach i 85,3% na wsi.

Przeciętnie 1 mieszkaniec województwa dolnośląskiego zużył w 2018 r. 33,8 m³ wody z wodociągów (w kraju – 33,3 m³), tj. o 1,4 m³ więcej niż w 2017 r. i o 1,8 m³ więcej niż w 2010 r. Więcej wody zużywali mieszkańcy miast, niż wsi – odpowiednio 36,7 m³ wobec 27,5 m³. Mieszkańcy dolnośląskich miast należeli do liderów zużycia wody – 4. miejsce w kraju (po mazowieckim – 41,1 m³, małopolskim – 37,3 m³ i wielkopolskim – 37,3 m³).

Mapa 30. Ludność korzystająca z sieci wodociągowej w 2018 r.
Map 30. Population using water supply system in 2018

Gęstość sieci wodociągowej w województwie dolnośląskim poprawiła się, nadal jednak była mniejsza niż przeciętnie w kraju. W 2018 r. na 100 km² powierzchni przypadało 81,6 km sieci wodociągowej (w kraju 98,4 km), tj. o 1,3 km więcej niż w 2017 r. i o 9,3 km więcej niż w 2010 r. W miastach wskaźnik ten ukształtował się na poziomie 262,6 km (w kraju 318,4 km), a na wsi – 59,5 km (w kraju 81,7 km). W ciągu roku największy wzrost gęstości sieci wodociągowej odnotowano w Jeleniej Górze – o 18,2 km (podczas, gdy przeciętnie w województwie – o 1,3 km).

Tablica 23. Kanalizacja
Stan w dniu 31 grudnia
Table 23. Sewage system
As of 31st December

Wyszczególnienie Specification	2010	2015	2017	2018
Sieć kanalizacyjna ^a w km Sewage system ^a in km	8248,6	10914,9	11523,0	11745,6
Przyłącza prowadzące do budynków mieszkalnych w szt. Connections leading to residential buildings in pcs	169559	221660	241473	233931
Ścieki odprowadzone siecią kanalizacyjną (w ciągu roku) w hm ³ Wastewater discharged by sewage system (during the year) in hm ³	102,1	107,4	112,6	113,8
w tym oczyszczane of which treated	102,0	107,3	112,5	113,7

a łącznie z kolektorami.
a Including collectors.

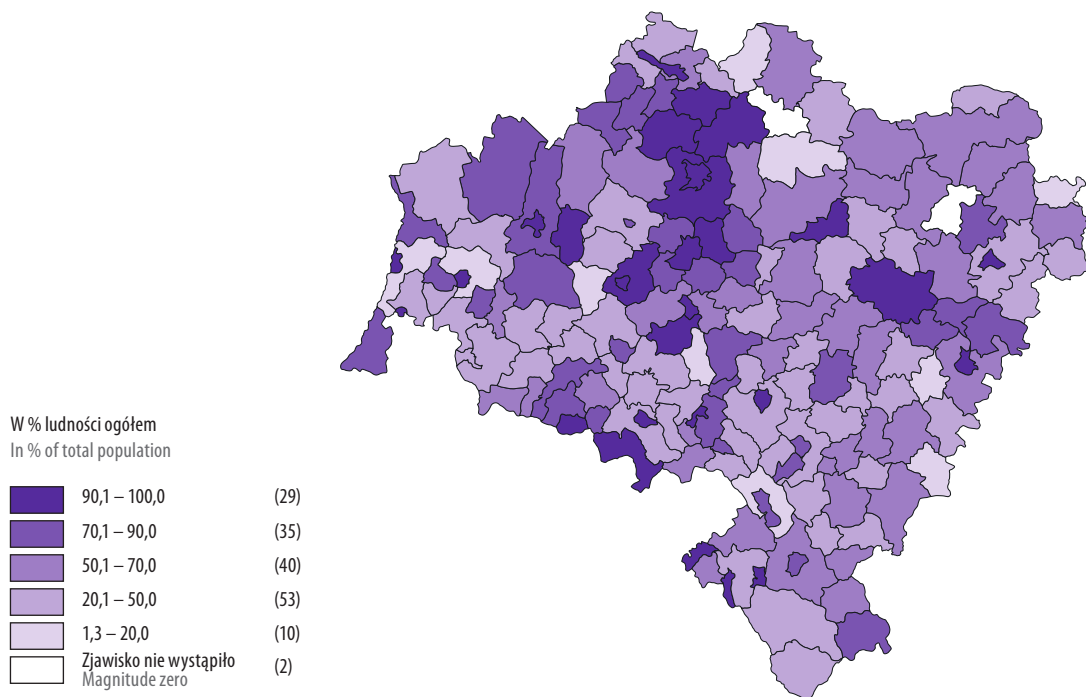

Na koniec 2018 r. długość **sieci kanalizacyjnej** wyniosła w województwie dolnośląskim 11,7 tys. km. W okresie 2010-2018 jej długość wzrosła o 3,5 tys. km (tj. o 42,4%). Na obszarach wiejskich przyrost długości sieci był większy niż w miastach – odpowiednio o 2,5 tys. km (tj. o 61,8%) i o 1,0 tys. km (tj. o 23,6%). W porównaniu do 2017 r. długość sieci kanalizacyjnej zwiększyła się o 223 km, tj. o 1,9% (w kraju o 2,5%), a obszarach wiejskich usytuowane było 56% sieci kanalizacyjnej oraz 41% liczby przyłączy. Gęstość sieci kanalizacyjnej zwiększyła się w porównaniu z latami poprzednimi i była większa niż przeciętnie w kraju – 58,9 km na 100 km² wobec 51,4 km na 100 km². W porównaniu do 2017 r. odnotowano wzrost o 1,1 km (w kraju o 1,3 km), a w porównaniu do 2010 r. – o 17,5 km (w kraju o 17,0 km). W dolnośląskich miastach gęstość sieci kanalizacyjnej była znacznie niższa niż średnio w kraju – 239,5 km wobec 299,0 km, natomiast na wsi – wyższa – 36,9 km wobec 32,6 km.

Odsetek korzystających z sieci kanalizacyjnej w okresie 2010-2018 zwiększył się z 68,1% do 76,5% (wzrost o 8,4 p.proc.). W miastach na koniec 2018 r. z sieci korzystało 90,6% ludności (wzrost o 5,1 p.proc.), a na obszarach wiejskich 45,5% (wzrost o 17,8 p.proc.). Wartości tego wskaźnika odnotowane w województwie dolnośląskim przekraczały średnie krajowe – ogółem o 5,7 p.proc., w miastach o 0,3 p.proc., a na wsi o 4,2 p.proc.

Mapa 31. Ludność korzystająca z sieci kanalizacyjnej w 2018 r.

Map 31. Population using sewage system in 2018

W 2018 r. długość **sieci gazowej** w województwie dolnośląskim wyniosła 9,5 tys. km i w porównaniu z 2017 r. zwiększyła się o 1,8% (w kraju odnotowano wzrost o 1,4%), a w porównaniu do 2010 r. – o 18,1% (w kraju o 16,0%). Zmniejszyła się natomiast liczba ludności korzystającej z sieci gazowej – o 0,2% w ciągu roku i o 3,1% w porównaniu do 2010 r.

Gęstość sieci gazowej poprawiła się w porównaniu z latami ubiegłymi, jednak była mniejsza niż przeciętnie w kraju – 47,7 km na 100 km² wobec 49,4 km na 100 km². Gęstość rozdzielczej sieci gazowej w miastach wyniosła 228,7 km na 100 km² (w kraju 276,0 km), a na wsi – 13,9 km (w kraju 24,9 km). W porównaniu z rokiem poprzednim znacznie wzrosła liczba odbiorców ogrzewających mieszkania gazem – o 5,8%.

Tablica 24. Sieć gazowa oraz odbiorcy i zużycie gazu z sieci w gospodarstwach domowych

Stan w dniu 31 grudnia

Table 24. Gas supply system as well as consumers and consumption of gas from gas supply system in households
As of 31st December

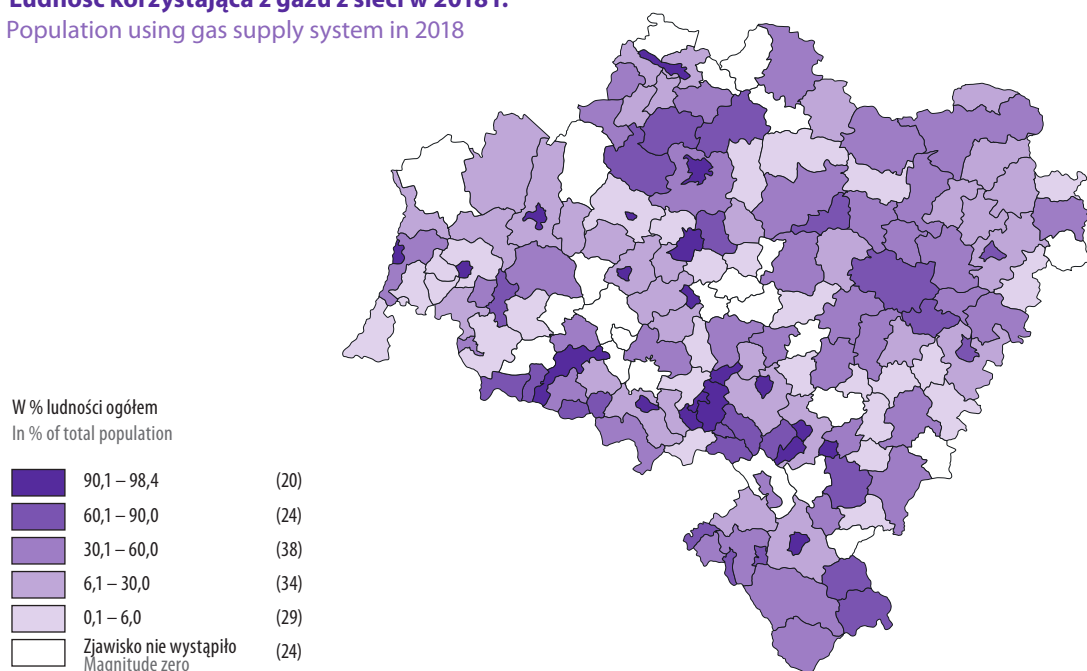
Wyszczególnienie Specification	2010	2015	2017	2018
Sieć gazowa w km Gas supply system in km	8062,6	9111,6	9354,1	9521,3
Przyłącza prowadzące do budynków mieszkalnych i niemieszkalnych w szt. Connections leading to residential and non-residential buildings in pcs	139 533	158 415	166 788	172 229
Odbiorcy gazu z sieci ^a w tys. Consumers of gas from gas supply system ^a in thousands	666,1	678,2	686,7	692,8
Zużycie gazu z sieci (w ciągu roku): Consumption of gas from gas supply system (during the year):				
w GWh in GWh	369,8 ^b	3573,2	4522,6	4127,8
na 1 mieszkańca w kWh per capita in kWh	126,8 ^c	1229,9	1558,2	1422,9

a Łącznie z odbiorcami korzystającymi z gazomierzy zbiorczych. b, c W jednostkach naturalnych: b – hm³, c – m³.
a Including gas customers using collective gas-meters. b, c In natural units: b – hm³, c – m³.

Odsetek korzystających z instalacji gazowej ogółem wyniósł w 2018 r. 61,2% (w kraju 52,1%) i nie zmienił się w porównaniu z poprzednim rokiem, natomiast w porównaniu z 2010 r. zmniejszył się o 1,6 p.proc. W miastach był znacznie wyższy niż na wsi – odpowiednio 81,3% (w kraju 70,9%) i 17,1% (23,9%). W województwie dolnośląskim dosyć wysokie było zużycie gazu z sieci w przeliczeniu na 1 korzystającego – 2326,7 kWh (6. miejsce w kraju). Znacznie wyższe było zużycie na wsi niż w miastach – 4144,1 kWh wobec 2151,3 kWh.

Mapa 32. Ludność korzystająca z gazu z sieci w 2018 r.

Map 32. Population using gas supply system in 2018

Ochrona zdrowia

Health care

W 2018 r. w województwie dolnośląskim była mała dostępność do personelu medycznego. Liczba lekarzy przypadająca na 10 tys. ludności plasowała dolnośląskie na 12. miejscu w kraju, a liczba pielęgniarek i położnych – na 11. miejscu. Natomiast wysokie były kwalifikacje kadry medycznej – odsetek lekarzy oraz lekarzy dentyków posiadających specjalizację był wyższy niż przeciętnie w kraju i wzrósł w porównaniu z latami ubiegłymi.

Dolnośląskie wiezie prym w lecznictwie uzdrowiskowym. Co piąty szpital i sanatorium uzdrowiskowe znajduje się na jego terenie, a pod względem liczby kuracjuszy leczonych stacjonarnie w tych obiektach województwo dolnośląskie zajmowało 3. miejsce w kraju.

Liczba osób przypadająca na szpitalny oddział ratunkowy zmniejszyła się w porównaniu z rokiem poprzednim, była jednak wyższa niż przeciętnie w kraju.

W ambulatoryjnej opiece zdrowotnej utrzymał się obserwowany w ubiegłym roku wzrost liczby przychodni, jak i spadek liczby praktyk lekarskich, które udzielały porad w ramach umowy podpisanej bezpośrednio z NFZ. Wzrosła liczba porad udzielonych w tych placówkach. W 2018 r. odnotowano ich 25,0 mln, tj. o ponad 300 tys. więcej niż przed rokiem. W strukturze porad podstawową część stanowiły te udzielone przez lekarzy (88,8%), a 11,2% porad udzieliłi lekarze dentyści.

Na terenie województwa dolnośląskiego w końcu 2018 r. funkcjonowały 82 stacjonarne ogólnodostępne **szpitale ogólne**, tj. o jeden więcej niż rok wcześniej. Dysponowały one 14,7 tys. łóżek (wzrost w ciągu roku o 22 łóżka). W przeliczeniu na 10 tys. ludności przypadało 51 łóżek, co znacznie przekraczało średnią krajową (47 łóżek) i plasowało województwo dolnośląskie na 4. miejscu w kraju (po województwach: śląskim, lubelskim i łódzkim). Spośród 587 oddziałów najwięcej było: chirurgicznych – 124 (2940 łóżek), chorób wewnętrznych – 55 (1845 łóżek) i ginekologiczno-położniczych – 38 (1311 łóżek). W ciągu roku w szpitalach ogólnych leczono 633 tys. pacjentów.

Na 1 łóżko w szpitalach ogólnych przypadało 198 osób, tj. o 13 osób mniej niż średnio w kraju, a na 1 podmiot ambulatoryjnej opieki zdrowotnej – 1389 osób (w kraju 1439).

W szpitalach ogólnych w województwie dolnośląskim w 2018 r. hospitalizowanych było 552,0 tys. pacjentów (o 5,2% mniej niż w 2017 r.), co plasowało je na 5. miejscu w kraju (po województwach: mazowieckim, śląskim, wielkopolskim i małopolskim).

Ambulatoryjna opieka zdrowotna realizowana jest przez poradnie, przychodnie i praktyki lekarskie (tj. przychodnie, ośrodki zdrowia, poradnie, ambulatoria i izby chorych oraz zakłady badań diagnostycznych i medyczne laboratoria diagnostyczne).

Stacjonarna opieka zdrowotna to całodobowa opieka lekarska i pielęgniarska świadczona w stacjonarnych zakładach opieki zdrowotnej (tj. szpitale – ogólne, psychiatryczne i uzdrowiskowe, ośrodki leczenia odwykowego, ośrodki rehabilitacyjne dla narkomanów, regionalne ośrodki psychiatrii sądowej, zakłady opiekuńczo-lecznicze i pielęgnacyjno-opiekuńcze, hospicja, oddziały opieki paliatywnej, sanatoria).

Ratownictwo medyczne to system, który tworzy się w ramach realizacji zadań państwa polegających na zapewnieniu pomocy każdej osobie znajdującej się w stanie nagłego zagrożenia zdrowotnego.

Tablica 25. Placówki opieki zdrowotnej

Stan w dniu 31 grudnia

Table 25. Health care facilities

As of 31st December

Wyszczególnienie Specification	2010	2015	2017	2018
Przychodnie Out-patient departments	1369	1350	1542	1602
Praktyki lekarskie ^a Medical practices ^a	610	552	494	487
Porady udzielone ^{b,c} w tys: Consultations provided ^{b,c} in thousands:	23183,5	24360,9	24672,9	24982,0
lekarskie doctors	20717,9	21675,1	21822,3	22191,6
stomatologiczne stomatological	2465,6	2685,8	2713,8	2790,4
Szpitala ogólne General hospitals	80	79	81	82

a Dane obejmują praktyki, które podpisały kontrakty z NFZ lub przychodniami. b Łącznie z poradami finansowanymi przez pacjentów. c W ciągu roku.

a Data concern practices that have signed contract with the National Health Fund or out-patient departments. b Including consultations paid by patients. c During the year.

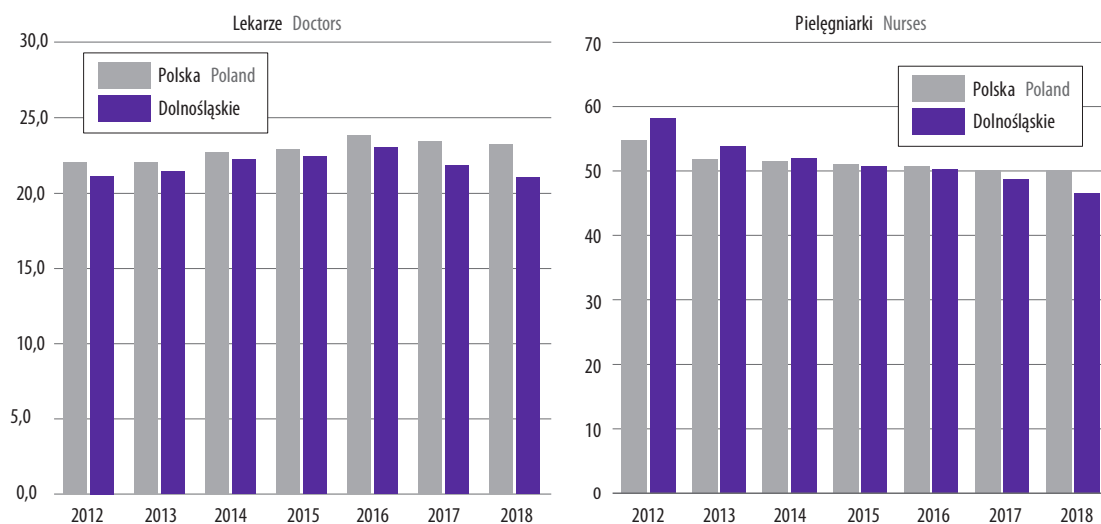
W końcu 2018 r. **prawo wykonywania zawodu medycznego** i sprawowania opieki nad pacjentami w województwie dolnośląskim posiadało 12,3 tys. lekarzy (o 1,6% więcej niż w 2017 r. i o 10,1% więcej niż w 2012 r.), 3,7 tys. lekarzy dentyistów (wzrost odpowiednio o 1,0% i o 8,9%), 23,9 tys. pielęgniarek (wzrost odpowiednio o 0,6% i 3,0%), 2,7 tys. położnych (wzrost odpowiednio o 1,6% i 9,9%), 2,0 tys. fizjoterapeutów (wzrost odpowiednio o 3,9% i 6,6%) oraz 2,9 tys. farmaceutów (wzrost odpowiednio o 2,8% i 18,3%).

Wykres 35. Lekarze i pielęgniarki na 10 tys. ludności

Stan w dniu 31 grudnia

Chart 35. Doctors and nurses per 10 thousand population

As of 31st December

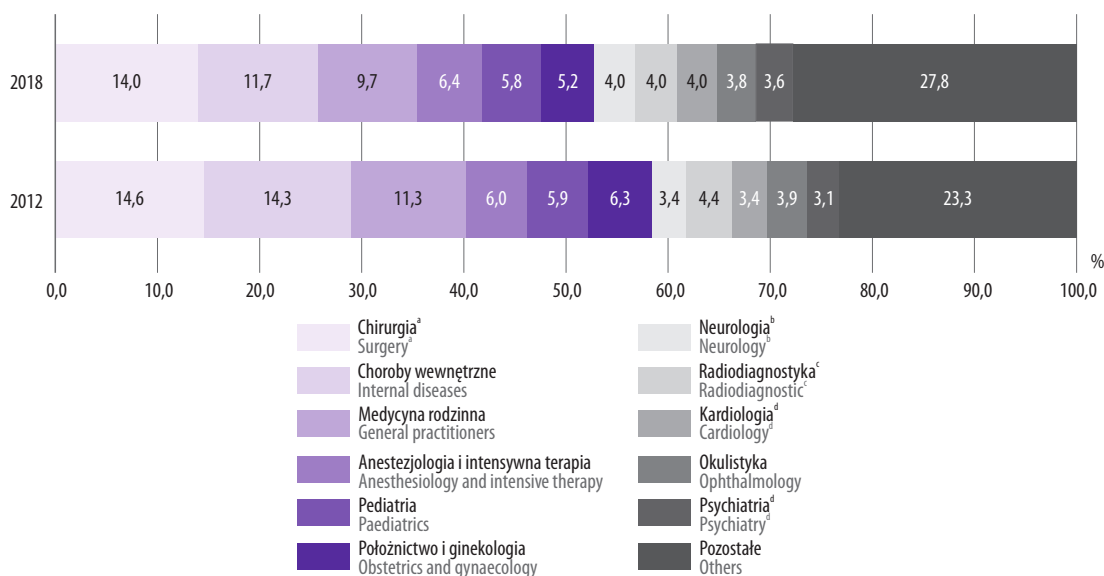
W Polsce występowały znaczne różnice w rozmieszczeniu przestrzennym kadry pracującej bezpośrednio z pacjentem, a tym samym w dostępności do personelu medycznego. Liczba lekarzy przypadająca na 10 tys. ludności wahała się od 15,3 w województwie wielkopolskim do 27,1 w województwie mazowieckim. Dolnośląskie zajmowało pod tym względem 12. miejsce w kraju z wartością wskaźnika na poziomie 21,1. Liczba pielęgniarek i położnych pracujących bezpośrednio z pacjentem na 10 tys. mieszkańców w roku 2018 była najniższa w województwie wielkopolskim – 42,7 pielęgniarek na 10 tys. ludności, natomiast najwyższa – w województwie świętokrzyskim – 66,9. Dolnośląskie zajmowało 11. miejsce w kraju z wartością wskaźnika na poziomie 51,8.

Poza dostępnością pracowników medycznych wyrażoną przez odniesienie liczby pracujących z pacjentem do liczby potencjalnych pacjentów, ważnym czynnikiem wpływającym na jakość opieki zdrowotnej są kwalifikacje kadry medycznej. Wśród lekarzy pracujących w województwie dolnośląskim w końcu 2018 r. specjalizację posiadało 69,0% (w kraju – 67,5%), rok wcześniej odsetek ten był znacznie niższy – 65,2%, a w 2012 r. nieznacznie niższy – 68,9%. Lekarze dentyści ze specjalizacją stanowili w 2018 r. 25,4% (w kraju 21,2%) ogółu lekarzy dentyistów, podczas gdy przed rokiem – 29,2%, a w 2012 r. – 23,3%.

Na koniec 2018 roku najczęściej przez lekarzy posiadaną specjalizacją była specjalizacja z zakresu chirurgii oraz chorób wewnętrznych – średnio na 10 tysięcy osób przypadało ok. 2 lekarzy. Spośród wszystkich lekarzy specjalistów, najmniej liczną grupę w województwie dolnośląskim, nie wymienioną na wykresie ze względu na niewielki udział, stanowili lekarze specjalizujący się w dziedzinach takich jak: onkologia (51 lekarzy), dermatologia (53) czy otolaryngologia (98).

Analiza poziomu wykształcenia pielęgniarek i położnych wykazuje, że w 2018 roku, spośród pielęgniarek pracujących bezpośrednio z pacjentem tytuł magistra pielęgniarstwa posiadało 13,5% ogółu – jeden z najniższych udziałów w kraju (12. miejsce); średnia krajowa to 16,2%. Lepiej wykształcone były położne – 17,1% posiadało tytuł magistra (8. miejsce w kraju, średnia krajowa – 19,5%).

Wykres 36. Lekarze specjaliści
Stan w dniu 31 grudnia
Chart 36. Doctors specialists
As of 31st December

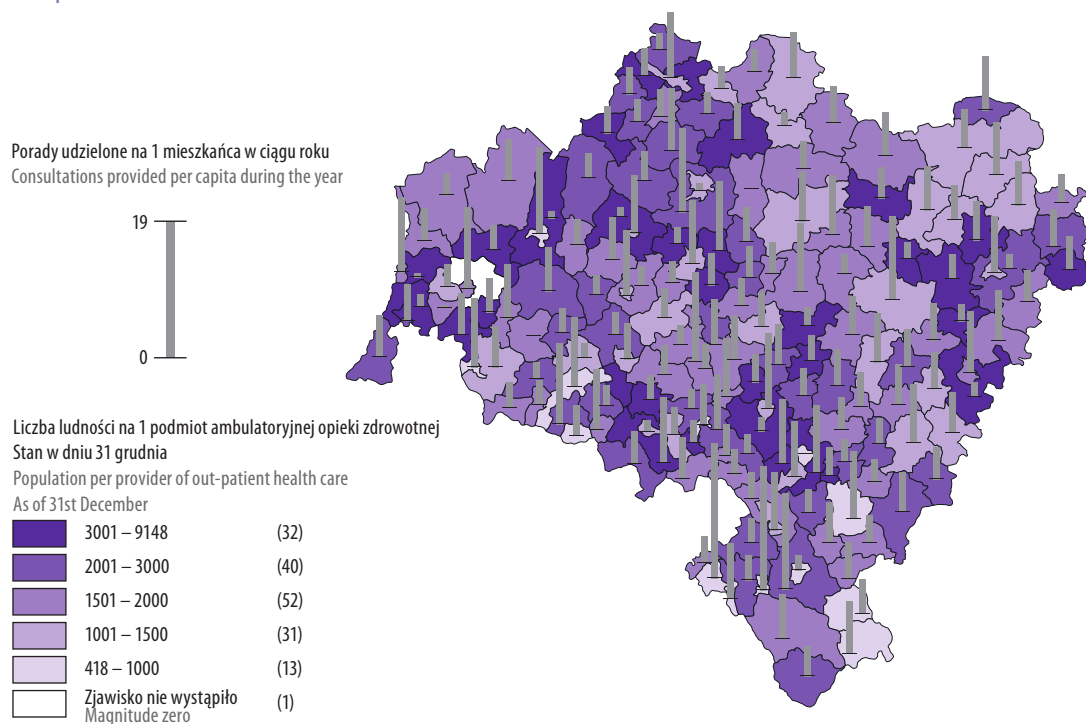
a Chirurgia ogólna, dziecięca, klatki piersiowej, ortopedia i traumatologia, neurochirurgia i neurotraumatologia, chirurgia onkologiczna, plastyczna, szczękowa, szczękowo-twarzowa, kardiocirurgia oraz chirurgia naczyniowa i urologia. b Łącznie ze specjalistami dziecięcymi; także neuropatologia. c Radiologia i diagnostyka obrazowa, radioterapia onkologiczna i radiologia dziecięca. d Łącznie ze specjalistami dziecięcymi.

a General surgery, paediatric, thoracic surgery, trauma and orthopaedic surgery, neurosurgery and neurotraumatological surgery, oncological, plastic, maxillary, maxillo-facial surgery, cardio-surgery as well as vascular surgery and urology. b Including children's specialists; also neuropathology. c Radiology and imaging diagnostics, oncological radiotherapy and paediatric radiology. d Including children's specialists.

W końcu 2018 r. w województwie dolnośląskim funkcjonowało 2089 podmiotów **ambulatoryjnej opieki zdrowotnej**, w tym 1602 przychodnie (o 3,9% więcej niż w 2017 r. i o 17,0% więcej niż w 2012 r.) i 487 praktyk lekarskich (odpowiednio mniej o 1,4% i o 20,2%). W przeliczeniu na 10 tys. ludności przypadało, podobnie jak w kraju, 6 przychodni (przed rokiem i w 2012 r. – 5 przychodni).

Mapa 33. Ambulatoryjna opieka zdrowotna w 2018 r.

Map 33. Out-patient health care in 2018

Istotną rolę w opiece zdrowotnej pełnią **zakłady opieki długoterminowej**, zapewniające pacjentom całodobowe świadczenia pielęgnacyjne, opiekuńcze i rehabilitacyjne, a także kontynuację leczenia farmakologicznego i dietetycznego w dłuższym okresie czasu.

Opieka długoterminowa świadczona jest w zakładach opiekuńczo-leczniczych, a także pielęgnacyjno-opiekuńczych o profilu ogólnym oraz o profilu psychiatrycznym. Na koniec 2018 roku w województwie dolnośląskim działało 50 zakładów opiekuńczo-leczniczych (2. miejsce w kraju po województwie mazowieckim), tj. o 4 więcej niż w 2017 roku, a także 17 zakładów pielęgnacyjno-opiekuńczych (3. miejsce w kraju po województwach mazowieckim i śląskim), tj. o 3 mniej niż rok wcześniej. W województwie dolnośląskim było najwięcej łóżek w zakładach opiekuńczo-leczniczych i pielęgnacyjno-opiekuńczych w przeliczeniu na 100 tys. ludności – 141,4.

Inną formą opieki medycznej, często łączoną z opieką długoterminową, są hospicja i oddziały opieki paliatywnej zapewniające interdyscyplinarną opiekę nad pacjentem w schyłkowym okresie życia. Na koniec 2018 r. funkcjonowało łącznie 15 placówek tego typu (9 hospicjów stacjonarnych i 6 oddziałów opieki paliatywnej, działających poza strukturą szpitali).

Lecznictwo uzdrowiskowe stanowi integralną część systemu ochrony zdrowia. Prowadzone jest w zakładach lecznictwa uzdrowiskowego zlokalizowanych w uzdrowiskach, czyli na terenach o szczególnych walorach geologiczno-klimatycznych, wydzielonych w celu wykorzystania i ochrony znajdujących się tam naturalnych surowców leczniczych. W Polsce jest 45 statutowych obszarów uzdrowiskowych, zlokalizowanych na terenie 13 województw. Uzdrowisk nie posiadają województwa: opolskie, wielkopolskie i lubuskie, a prym wiedzie dolnośląskie.

Rozmieszczenie obszarów uzdrowiskowych jest nierównomierne z wyraźną koncentracją uzdrowisk i zakładów w czterech województwach: dolnośląskim (11 uzdrowisk – 57 zakładów) małopolskim (10 uzdrowisk – 48 zakładów), zachodniopomorskim (5 uzdrowisk – 45 zakładów) i kujawsko-pomorskim (3 uzdrowiska – 33 zakłady). W końcu 2018 r. dolnośląskie szpitale i sanatoria uzdrowiskowe (47 obiektów z 6,0 tys. łóżek) stanowiły 19,5% ogólnej ich liczby w kraju. Natomiast pod względem liczby kuracjuszy leczonych stacjonarnie w tych obiektach dolnośląskie zajmowało 3. miejsce w kraju (po zachodniopomorskim i kujawsko-pomorskim).

System **Państwowe Ratownictwo Medyczne** (PRM) został stworzony w celu zapewnienia pomocy każdej osobie znajdującej się w stanie nagłego zagrożenia zdrowotnego. Jednostkami systemu są zespoły ratownictwa medycznego (ZRM), w tym lotnicze zespoły ratownictwa medycznego (LZRM) oraz szpitalne oddziały ratunkowe (SOR), z którymi zawarto umowy o udzielanie świadczeń opieki zdrowotnej. Z systemem współpracują centra urazowe oraz jednostki organizacyjne szpitali wyspecjalizowane w zakresie udzielania świadczeń zdrowotnych niezbędnych dla ratownictwa medycznego, które zostały ujęte w wojewódzkim planie działania systemu PRM. W skład ZRM wchodzi osoby uprawnione do wykonywania medycznych czynności ratunkowych – w podstawowym zespole ratownictwa medycznego są to co najmniej dwie osoby, w tym pielęgniarka systemu lub ratownik medyczny, natomiast specjalistyczne ZRM są co najmniej trzyosobowe, a w ich skład wchodzi lekarz systemu i pielęgniarka systemu lub ratownik medyczny.

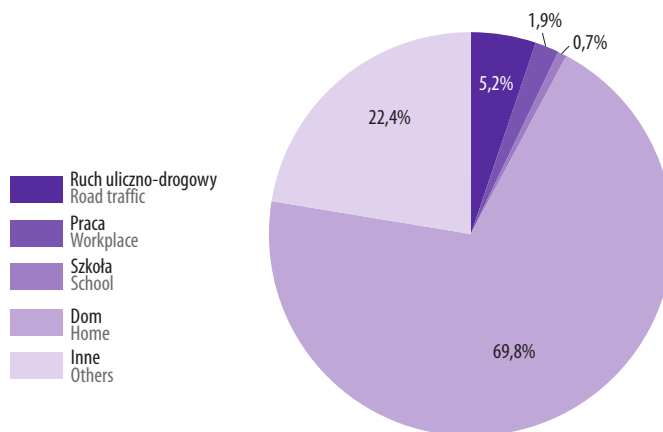
W 2018 r. w województwie dolnośląskim w ramach ratownictwa medycznego świadczeń medycznych udzielało, podobnie jak przed rokiem, 116 zespołów ratownictwa medycznego (w porównaniu do 2010 r. – wzrost o 5), w tym 83 (71,6%) to zespoły podstawowe, a 33 (28,4%) – specjalistyczne.

Wskaźnikiem ilustrującym dostępność świadczeń udzielanych przez system ratownictwa medycznego jest liczba ZRM przypadająca na 100 tys. ludności. W województwie dolnośląskim w 2018 r. wskaźnik ten kształtował się na takim samym poziomie, jak przeciętnie w kraju – 4,0. Największy był w województwach warmińsko-mazurskim (5,5) i lubuskim (5,1), a najmniejszy – w wielkopolskim (3,3).

W 2018 r. zespoły ratownictwa medycznego zrealizowały prawie 286,7 tys. wyjazdów na miejsce zdarzenia, tj. o 4,7% mniej niż w zeszłym roku. Przeciętnie w przeliczeniu na 1000 ludności przypadało 99 wyjazdów ZRM (w kraju – 82), tj. o 5 mniej niż przed rokiem. Najwięcej osób, które skorzystały z pomocy medycznej w miejscu zdarzenia w przeliczeniu na 1000 ludności, odnotowano w województwie zachodniopomorskim – 107 osób, a najmniej w województwie wielkopolskim – 57 osób.

Struktura wyjazdów zespołów PRM ze względu na miejsce zdarzenia nie zmieniła się w porównaniu z ubiegłymi latami. Zdecydowaną większość, bo ok. 70% ogólnej liczby zrealizowanych wyjazdów, stanowiły wyjazdy do domu pacjenta. Drugie co do liczebności miejsce zdarzenia (22% wyjazdów) to kategoria „inne”, która obejmuje m.in. ulicę (wyłączając ruch uliczno-drogowy), sklep, kościół. Wyjazdy do zdarzeń zaistniałych w ruchu uliczno-drogowym stanowiły 5,2%, a do zdarzeń w pracy lub w szkole – 2,0%.

Wykres 37. Wyjazdy jednostek systemu ratownictwa medycznego na miejsce zdarzenia w 2018 r.
Chart 37. Calls of emergency medical system units to the occurrence places in 2018

Oprócz naziemnych zespołów ratownictwa medycznego w systemie PRM działają także lotnicze zespoły ratownictwa medycznego. Zespoły lotnicze funkcjonowały w 2018 r. we wszystkich województwach, w tym jeden w województwie dolnośląskim (najwięcej – 3 – funkcjonowały w mazowieckim). LPR dysponowało w 2018 r. 21 śmigłowcami ratunkowymi w skali kraju, w tym jeden znajdował w województwie dolnośląskim.

W końcu 2018 roku w ramach systemu ratownictwa medycznego w województwie dolnośląskim funkcjonowało, podobnie jak przed rokiem, 16 szpitalnych oddziałów ratunkowych, o 3 więcej niż w 2010 r. Ponadto, w 2018 r. z systemem PRM współpracowały 3 izby przyjęć w szpitalach. Liczba osób przypadająca na szpitalny oddział ratunkowy – 181,3 tys. – zmniejszyła się w porównaniu z rokiem poprzednim (o 82 osoby) i 2010 (o 43,1 tys.), była jednak wyższa niż przeciętnie w kraju (167,0 tys.).

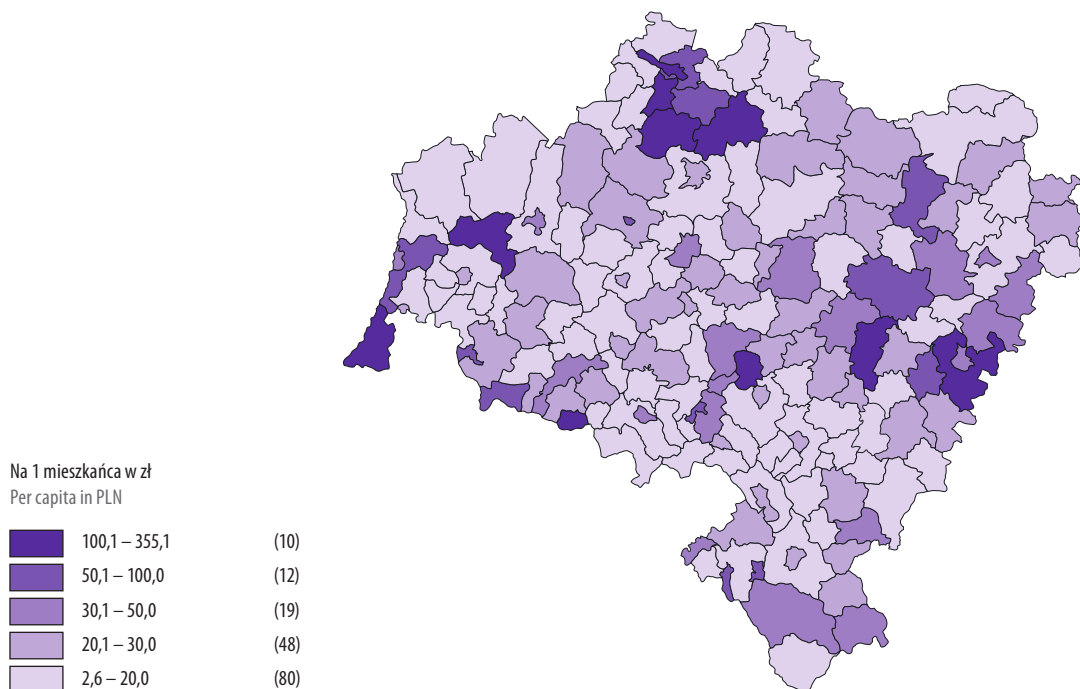
W izbie przyjęć lub SOR udzielono pomocy medycznej w trybie ambulatoryjnym 256,2 tys. osób, o 2,5 tys. więcej niż w roku 2017 i o 21,2 tys. więcej niż w 2010 r. Większość pacjentów stanowili mężczyźni – 53,0%. Dzieci i młodzież do lat 18 stanowili 18,0%, a osoby w wieku 65 lat i więcej – 21,9%.

Szpitalne oddziały ratunkowe dysponowały 154 łózkami. Z SOR w trybie stacjonarnym (pobyt powyżej 24 godzin) skorzystało 6,8 tys. pacjentów. Było to o 9,4% więcej niż w roku 2017 i o 4,8% więcej niż w 2010 r. Z ogólnej liczby osób, którym udzielono pomocy, 4,1% stanowiły dzieci i młodzież do lat 18. Osoby w wieku co najmniej 65 lat stanowiły 50,7% wszystkich pacjentów. Wzrosła liczba osób leczonych w SOR w trybie „jednego dnia” (w porównaniu z zeszłym rokiem wzrost o 1,3%, a w porównaniu z 2010 r. – wzrost o 65,6%) i wyniosła ona 152,7 tys.

Wydatki publiczne na opiekę zdrowotną rejestrowane są w dziale „851 – Ochrona zdrowia” klasyfikacji budżetowej. W 2018 r. samorządy dolnośląskich gmin i miast na prawach powiatu na ochronę zdrowia wydatkowały ze swojego budżetu 134,1 mln zł, co stanowiło 0,8% wydatków ogółem. W porównaniu do poprzedniego roku kwota wydatków na ten cel wzrosła o 13,3%. W ogólnej kwocie przeznaczony na ochronę zdrowia wydatki bieżące stanowiły 76,1%, a wydatki majątkowe inwestycyjne – 23,4%. Znacząca była wysokość wydatków na przeciwdziałanie alkoholizmowi – 60,6 mln zł (tj. 45,2% ogółem).

W przeliczeniu na 1 mieszkańca w województwie dolnośląskim na ochronę zdrowia przeznaczono w 2018 r. 46 zł. Przeciętnie w kraju była to kwota zbliżona – 47 zł, podczas gdy w województwie mazowieckim blisko dwukrotnie wyższa – 85 zł.

Mapa 34. Wydatki gmin i miast na prawach powiatu w dziale „Ochrona zdrowia” w 2018 r.
Map 34. Expenditures of gminas and cities with powiat status in division “Health care” in 2018

Kultura Culture

Poziom czytelnictwa w województwie dolnośląskim nie jest zbyt wysoki, wskaźniki charakteryzujące go plasowały nasze województwo na odległych lokatach w kraju. Odsetek wydatków budżetowych, jakie samorządy dolnośląskich gmin i miast na prawach powiatu przeznaczyły w 2018 r. na kulturę i ochronę dziedzictwa narodowego uplasowały województwo na 2. miejscu w kraju, a w przeliczeniu na 1 mieszkańca – na 1. miejscu w kraju.

W 2018 r. w województwie dolnośląskim działało 591 **bibliotek publicznych** i punktów bibliotecznych (spadek o 1 w porównaniu do 2017 r. i o 48 w porównaniu do 2010 r.). Na 1 placówkę biblioteczną przypadały 4324 osoby, tj. o 2 mniej niż przed rokiem oraz więcej niż średnio w kraju (4264 osoby).

Poziom czytelnictwa, mierzony liczbą czytelników w bibliotekach publicznych, był niższy niż w 2017 r. (spadek o 1,1%), a liczba zarejestrowanych użytkowników aktywnie wypożyczających w 2018 r. wyniosła 439,5 tys. Pod względem liczby czytelników przypadających na 1000 ludności wiodącym powiatem był Wrocław (218), a następnie powiaty kłodzki (152) i świdnicki (149).

Na 1000 ludności przypadało 3,0 tys. woluminów księgozbioru (w kraju 3,3 tys.) – 14. miejsce w kraju oraz 153 czytelników (w kraju 155) – 7. miejsce w kraju. Średnio w ciągu roku jeden czytelnik wypożyczył 16,9 woluminów (w kraju 17,1) – 12. miejsce w kraju.

Poza bibliotekami publicznymi w województwie dolnośląskim funkcjonowało także: 70 bibliotek naukowych, 25 pedagogicznych, 21 fachowych, 5 fachowo-beletrystycznych i 1 biblioteka towarzystw naukowych.

Tablica 26. Instytucje kultury
Stan w dniu 31 grudnia

Table 26. Culture institutions
As of 31st December

Wyszczególnienie Specification	2010	2015	2018	2019
Biblioteki publiczne i punkty biblioteczne Public libraries and library service points	639	599	591	.
Ludność na 1 placówkę biblioteczną Population per 1 library establishment	3926	4258	4324	.
Muzea ^a Museums ^a	58	67	73	73
Galerie i salony sztuki Art galleries	25	22	22	22
Centra, domy i ośrodki kultury Centre of culture and cultural centres establishments	160	164	172	171
Kluby i świetlice Clubs and community centres	96	138	175	171

a Łącznie z oddziałami.
a With branches.

W końcu 2019 r. w województwie dolnośląskim funkcjonowały 73 **muzea i oddziały muzealne**. W porównaniu do 2018 r. ich liczba nie zmieniła się, a do 2010 r. – wzrosła o 15 (tj. o 25,9%). W przeliczeniu na 10 tys. mieszkańców placówki te zwiedziło 6,9 tys. osób – 4. miejsce w kraju po województwach: małopolskim, mazowieckim i pomorskim.

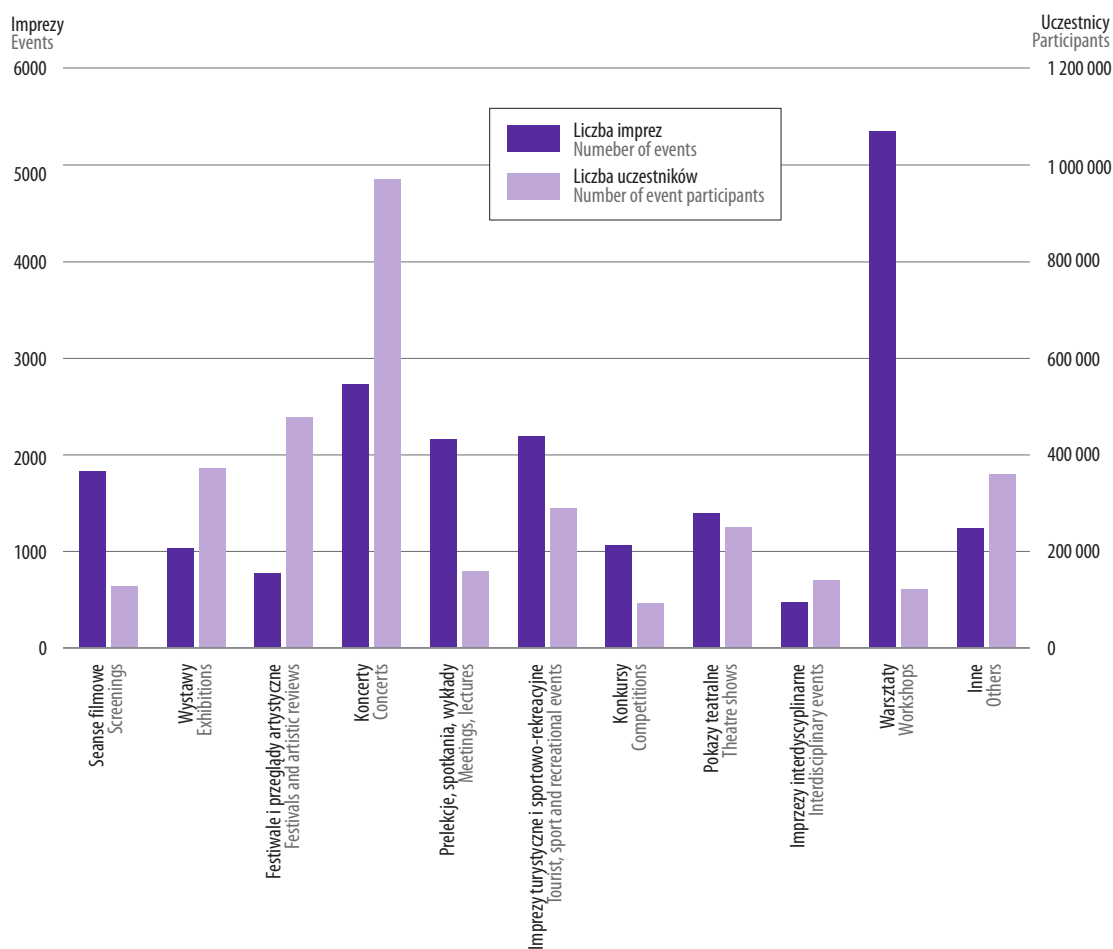
Centra kultury, domy i ośrodki kultury, kluby i świetlice są instytucjami prowadzącymi wielokierunkową działalność społeczno-kulturalną. Posiadają zróżnicowaną ofertę przedsięwzięć kulturalnych skierowanych do ludzi w każdym wieku, kreują postawy aktywnego uczestnictwa w życiu społeczno-kulturalnym danej społeczności. Ponadto instytucje te zapewniają atrakcyjne formy wypełnienia wolnego czasu.

W 2019 r. w województwie dolnośląskim funkcjonowały 342 centra kultury, domy i ośrodki kultury, kluby i świetlice (w 2018 r. – 347). Najliczniejszą część stanowiły świetlice (47,4% wszystkich placówek), a najmniej liczną – kluby (2,6%). Większa część ogółu tych placówek (67,0%) zlokalizowana była na wsi, przy czym charakter placówek wiejskich posiadały jedynie świetlice (wszystkie świetlice zlokalizowane były na wsi). Natomiast domeną miast były: centra kultury, kluby, ośrodki kultury oraz domy kultury – odpowiednio 70,5%, 66,7%, 61,5% i 54,8% tych instytucji funkcjonowało w mieście.

W 2019 r. we wszystkich centrach kultury, domach i ośrodkach kultury, klubach i świetlicach funkcjonowało 658 pracowni specjalistycznych (mniej o 9,7% niż przed rokiem), wśród których najpopularniejsze były pracownie plastyczne (23,7% ogółu pracowni), muzyczne (19,8%) oraz sale baletowe i taneczne (17,2%), a także komputerowe (13,2%). W 2019 r. centra kultury, domy kultury, ośrodki kultury, kluby i świetlice zorganizowały 20,2 tys. imprez (19,6 tys. w 2018 r.), w których wzięło udział 3,3 mln uczestników (3,5 mln w 2018 r.). Najczęściej organizowane były warsztaty (26,5%), koncerty (13,5%), imprezy turystyczne i sportowo - rekreacyjne (10,8%) oraz prelekcje, spotkania, wykłady (10,7%), a do najliczniejszych (pod względem średniej liczby osób uczestniczących na 1 imprezę) należały festiwale i przeglądy artystyczne (623 osoby), wystawy (361) oraz koncerty (356). Dolnośląskie instytucje kultury działały dosyć prężnie – w przeliczeniu na 1000 mieszkańców w 2019 r. zorganizowały 1154 imprezy (w kraju średnio 977) – 5. miejsce w kraju po województwach: lubelskim (1280), podlaskim (1279), małopolskim (1245) i warmińsko-mazurskim (1235).

Wykres 38. Imprezy organizowane przez placówki kultury w 2019 r.

Chart 38. Events organized by culture institutions in 2019

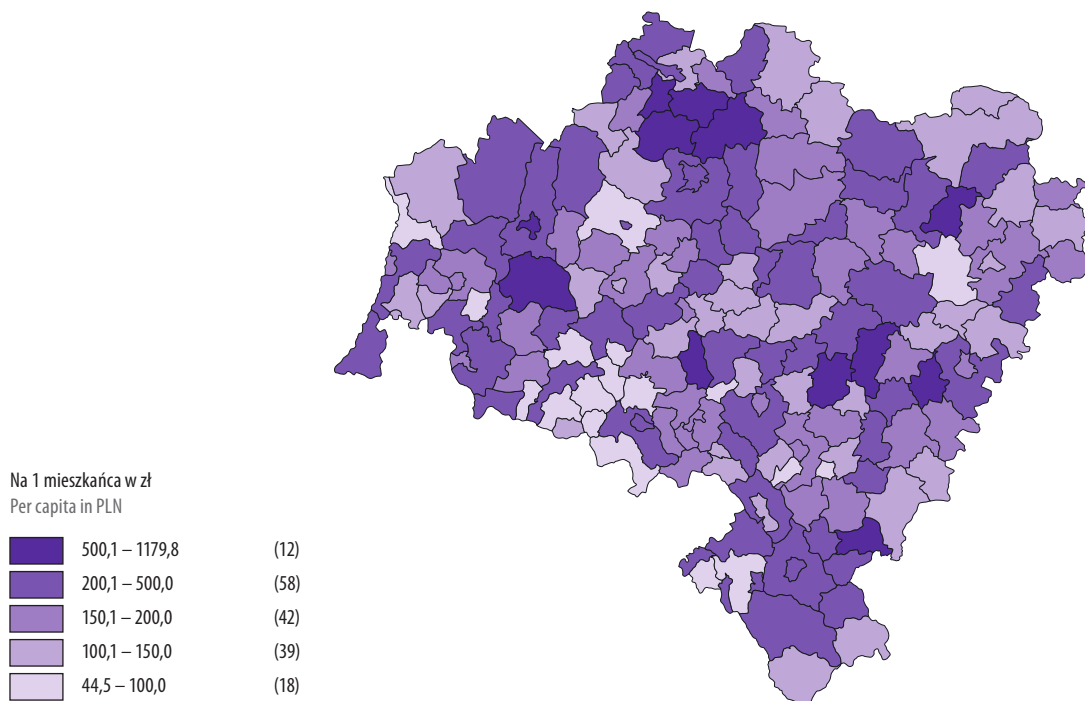
Wydatki publiczne na kulturę rejestrowane są w dziale „921 – Kultura i ochrona dziedzictwa narodowego” klasyfikacji budżetowej. W 2018 r. samorzady dolnośląskich gmin i miast na prawach powiatu przeznaczyły na ten cel 726,3 mln zł, co stanowiło 4,4% wydatków budżetowych ogółem. Odsetek ten przekraczał średnią wartość dla kraju (3,5%) i plasował województwo dolnośląskie na 2. miejscu w kraju po województwie opolskim (4,8%).

W porównaniu do roku poprzedniego kwota wydatków na kulturę i ochronę dziedzictwa narodowego wzrosła o 23,7% (w kraju odnotowano wzrost o 26,1%).

W przeliczeniu na 1 mieszkańca na ww. cel z budżetu dolnośląskich gmin i miast na prawach powiatu wydatkowano 250 zł, co znacznie przekraczało średnią dla kraju (194 zł) i plasowało województwo dolnośląskie na 1. miejscu w kraju.

Mapa 35. Wydatki gmin i miast na prawach powiatu w dziale „Kultura i ochrona dziedzictwa narodowego” w 2018 r.

Map 35. Expenditure of gminas and cities with powiat status in division “Culture and national heritage” in 2018

Bezpieczeństwo publiczne

Public safety

Dolnośląskie należało do województw, w których stwierdzono dużą liczbę przestępstw i była ona większa niż rok wcześniej. Wskaźnik wykrywalności sprawców przestępstw wzrósł w ciągu roku, jednak należał do najniższych w kraju. Znacznie wyższy niż średnio w kraju był wskaźnik zagrożenia przestępczością. Niższy był natomiast wskaźnik wypadkowości.

W 2019 r. w województwie dolnośląskim **stwierdzono** 77,6 tys. **przestępstw**, tj. o 3,9% więcej niż przed rokiem, natomiast w porównaniu do 2014 r. było to mniej o 7,1%. Pod względem udziału w kraju (9,7%) dolnośląskie zajmowało 4. lokatę, po województwach: mazowieckim (14,4%), śląskim (13,7%) i małopolskim (10,0%). W ogólnej liczbie przestępstw dominowały przestępstwa o charakterze kryminalnym – 54,7 tys. (tj. 70,5%) i było ich więcej o 2,0% niż w 2018 r. Liczba przestępstw o charakterze gospodarczym wzrosła

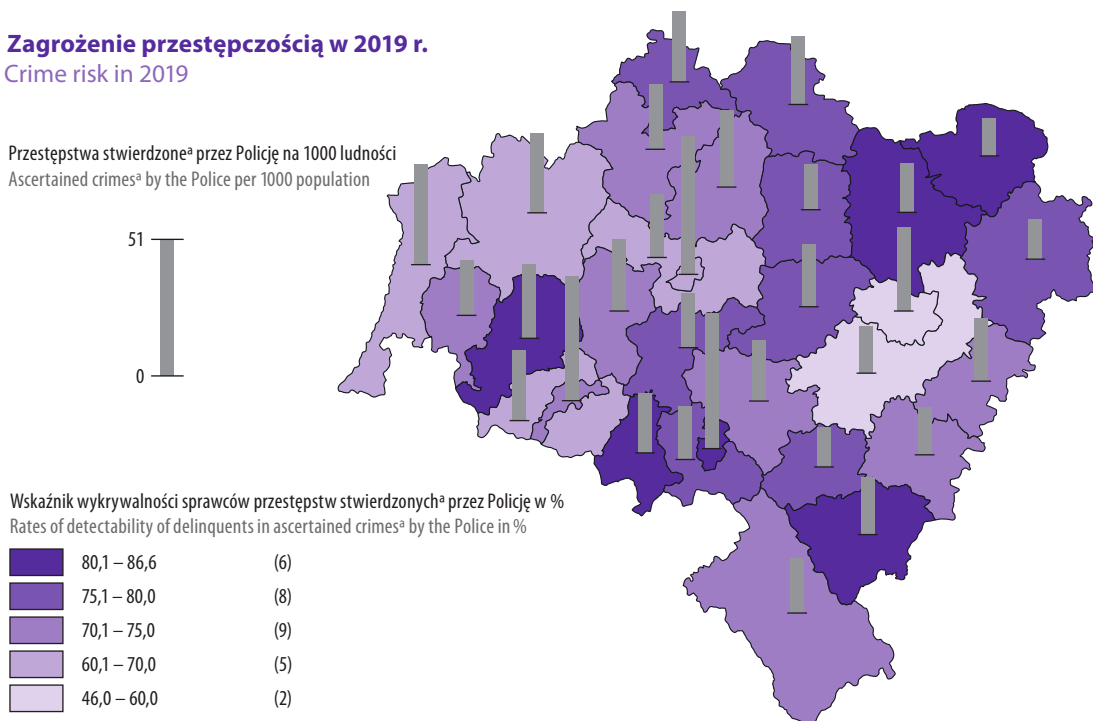
w ciągu roku o 6,2%, a liczba przestępstw drogowych – o 7,0%. Pod względem liczby stwierdzonych przestępstw kryminalnych i drogowych województwo dolnośląskie zajmowało 3. lokatę w kraju (po mazowieckim i śląskim), a pod względem liczby przestępstw gospodarczych – 5. lokatę.

Wskaźnik wykrywalności sprawców przestępstw wyniósł w 2019 r. 66,3% i był znacznie niższy niż średnio w kraju (73,1%). Niższy wskaźnik niż w województwie dolnośląskim odnotowano jedynie w województwie mazowieckim – 62,7%. Wartość ww. wskaźnika w ciągu roku wzrosła o 0,9 p.proc., a w porównaniu do 2014 r. – o 4,7 p.proc.

W 2019 r. województwo dolnośląskie zajmowało 2. miejsce w kraju pod względem wartości wskaźnika przestępczości – w przeliczeniu na 1000 mieszkańców popełniono 27 przestępstw (w kraju 21 przestępstw). W 2018 r. jego wartość była nieznacznie niższa (26, w kraju – 20), natomiast w 2014 r. – wyższa (29, w kraju – 23). Najwyższy wskaźnik w 2019 r. wystąpił w województwie zachodniopomorskim (30). W dolnośląskich powiatach występowały znaczne różnice pod względem liczby przestępstw stwierdzonych na 1000 mieszkańców – jego wartości wahały się od 14 w powiecie milickim do 51 w Legnicy.

Mapa 36. Zagrożenie przestępczością w 2019 r.

Map 36. Crime risk in 2019

a W zakończonych postępowaniach przygotowawczych.
a In completed preparatory proceedings.

W 2019 r. w województwie dolnośląskim odnotowano 1929 **wypadków drogowych**, tj. o 10,2% mniej niż rok wcześniej i o 15,4% mniej niż w 2015 r. Zmniejszyła się liczba rannych – odpowiednio o 14,9% i o 23,3%, wzrosła natomiast w ciągu roku liczba śmiertelnych ofiar wypadków – odpowiednio o 5,9% i o 16,2%. Pod względem liczby wypadków i rannych województwo dolnośląskie zajmowało 7. miejsce w kraju, a pod względem liczby ofiar śmiertelnych – 4. miejsce w kraju.

Wskaźnik wypadkowości (liczba wypadków w przeliczeniu na 100 tys. mieszkańców) był niższy niż w kraju – 67 wobec 79 i zmniejszył się w porównaniu z rokiem ubiegłym (74) oraz rokiem 2015 (79). Liczba rannych w przeliczeniu na 100 wypadków ukształtowała się na podobnym poziomie, jak w kraju – 118 wobec 117 i była niższa niż rok wcześniej (125). Na 100 wypadków drogowych przypadało 11 ofiar śmiertelnych (w kraju 10) i było to więcej niż przed rokiem (10), natomiast na 100 tys. mieszkańców przypadało, podobnie jak w 2018 r., 7 ofiar śmiertelnych (w kraju 8).

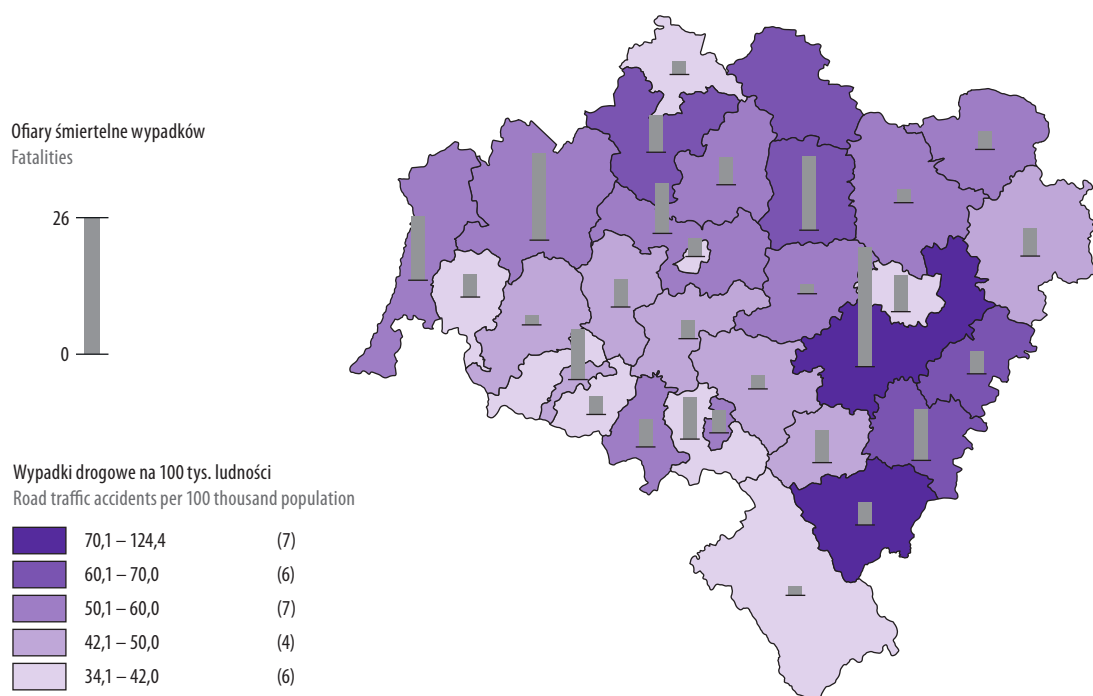
Tablica 27. Wypadki drogowe oraz ich skutki

Table 27. Road accidents and their results

Wyszczególnienie Specification	2010	2015	2018	2019
Wypadki Accidents	2294	2280	2148	1929
Ofiary śmiertelne Fatalities	241	185	203	215
Ranni Injured	3098	2968	2674	2275

Mapa 37. Bezpieczeństwo na drogach w 2019 r.

Map 37. Road safety in 2019

Spółeczeństwo informacyjne Information society

Przynajmniej jeden komputer posiadało w domu ponad 82% gospodarstw domowych. Odsetek ten systematycznie się zwiększa, jednak na tle innych województw był stosunkowo niski. Wzrósł także odsetek korzystających z komputera regularnie. W województwie dolnośląskim znacznie wyższy niż przeciętnie w kraju był odsetek korzystających z Internetu w kontaktach z administracją publiczną, w tym w celu wysłania deklaracji podatkowych.

Odsetek gospodarstw domowych posiadających w domu przynajmniej jeden komputer systematycznie wzrastał w ostatnich latach. W 2019 r. wyniósł on 82,3% (w kraju 83,1%), jednak na tle innych województw był stosunkowo niski – plasował województwo dolnośląskie na 10. miejscu w kraju (przed rokiem na 12. miejscu).

W porównaniu do 2018 r. odsetek ten zwiększył się o 1,6 p.proc., a w porównaniu do 2015 r. – o 5,0 p.proc. Wśród gospodarstw domowych z osobami w wieku 16-74 lata dostęp do Internetu posiadało 88,2% (w kraju 86,7%) – 6. miejsce wśród województw, w tym łącze szerokopasmowe posiadało 85,0% gospodarstw (w kraju 83,3%) – 6. lokata wśród województw. Jako główny powód nieposiadania dostępu do Internetu mieszkańcy województwa dolnośląskiego podawali brak potrzeby korzystania z Internetu – 55,8% gospodarstw nieposiadających dostępu do Internetu.

W 2019 r. z komputera korzystało 83,9% osób w wieku 16-74 lata. Wśród osób korzystających z komputera w ciągu ostatnich 3 miesięcy (73,3%) zdecydowana większość – 62,5% – robiła to codziennie lub prawie codziennie. Odsetek osób w wieku 16-74 lata korzystających z komputera regularnie, tj. co najmniej raz w tygodniu, w 2019 r. wyniósł 70,1% (w kraju 72,8%) i wzrósł w porównaniu z rokiem poprzednim o 1,4 p.proc., natomiast w stosunku do 2015 r. – o 1,8 p.proc. Najczęściej korzystano z komputera w domu (70,4%), znaczny odsetek stanowiły osoby korzystające z komputera w miejscach publicznych, np. w bibliotece, hotelu, na lotnisku (18,4%).

Wśród badanej zbiorowości w 2019 r. z Internetu korzystało 86,8% osób, głównie w domu (80,6%). Najczęstszym celem korzystania z Internetu w sprawach prywatnych było komunikowanie się (76,7%), w tym wysyłanie/odbieranie e-maili (66,1%) oraz dostęp do informacji (73,5%).

Z Internetu korzystano także w kontaktach z administracją publiczną – 45,9% osób korzystających z Internetu w ciągu ostatnich 12 miesięcy (w kraju 40,4%). W województwie dolnośląskim odsetek korzystających z Internetu w celu wysyłania deklaracji podatkowych był wyższy niż przeciętnie w kraju – 31,3% wobec 27,5%.

Towary lub usługi do użytku prywatnego zamawiało 65,3% korzystających z Internetu. Podczas tej formy zakupów zamawiano głównie odzież lub sprzęt sportowy – 38,0%, a najmniejszy odsetek stanowiły materiały do nauki przez Internet – 4,9%. Kupowano głównie od sprzedawców krajowych – 56,5%.

Aktywność społeczna

Social activity

W województwie dolnośląskim odnotowano jeden z najwyższych w kraju wskaźników określających liczbę fundacji, stowarzyszeń i organizacji społecznych przypadających na 10 tys. ludności. Wskaźnik ten systematycznie rośnie.

Wyniki cyklicznego Badania spójności społecznej¹ wskazują, iż w 2018 r. w porównaniu z 2015 r. nastąpiła poprawa sytuacji materialnej gospodarstw domowych, w tym spadek ubóstwa. Wzrósł odsetek gospodarstw domowych zadowolonych nie tylko ze swoich warunków życia, ale także z życia ogólnie rzecz biorąc. Na nieco niższym niż trzy lata temu poziomie, kształtował się wskaźnik zaufania do ludzi. Wszystkie badane wskaźniki zaufania (m.in. do sąsiadów, nieznajomych, Policji, władz lokalnych) kształtowały się w województwie dolnośląskim poniżej średniej krajowej.

Tablica 28. Fundacje, stowarzyszenia i organizacje społeczne wpisane do rejestru REGON

Stan w dniu 31 grudnia

Table 28. Foundations, associations and social organizations entered in the REGON register
As of 31st December

Wyszczególnienie Specification	2010	2015	2018	2019
Ogółem Total	8251	11192	11729	12202
na 10 tysięcy ludności per 10 thousand population	28	39	40	42

¹Reprezentacyjne Badanie spójności społecznej zostało przeprowadzone w dniach 05.02-30.05.2018 r. W badaniu wzięło udział ponad 14 tys. gospodarstw domowych. Odpowiedzi na pytania w kwestionariuszu indywidualnym udzieliło ponad 13 tys. osób w wieku 16 lat i więcej. Dane z roku 2015 pochodzą z poprzedniej edycji badania. Wyniki Badania spójności społecznej, podobnie jak wyniki wszystkich innych badań statystycznych prowadzonych metodą reprezentacyjną obarczone są błędem losowym wiążącym się z szacowaniem danych dla całej populacji na podstawie jedynie jej niewielkiej części, czyli wylosowanej próby gospodarstw domowych. Błąd losowy zależy m.in. od wielkości próby. Z tego powodu dane dla województw obarczone są większym błędem losowym niż dane dla całej Polski.

W końcu 2019 r. w województwie dolnośląskim do rejestru Regon wpisanych było 12,2 tys. **fundacji, stowarzyszeń i organizacji społecznych**, tj. o 4,0% więcej niż rok wcześniej, o 9,0% więcej niż w 2015 r. i o blisko 50% więcej niż w 2010 r. Na 10 tys. ludności przypadały 42 podmioty tego rodzaju (w kraju 38) – 2. miejsce wśród województw, po województwie mazowieckim (46 podmiotów) i wskaźnik ten systematycznie rośnie – w 2010 r. wynosił 28 (w kraju 27), w 2015 r. – 39 (35), a w 2018 r. – 40 (37).

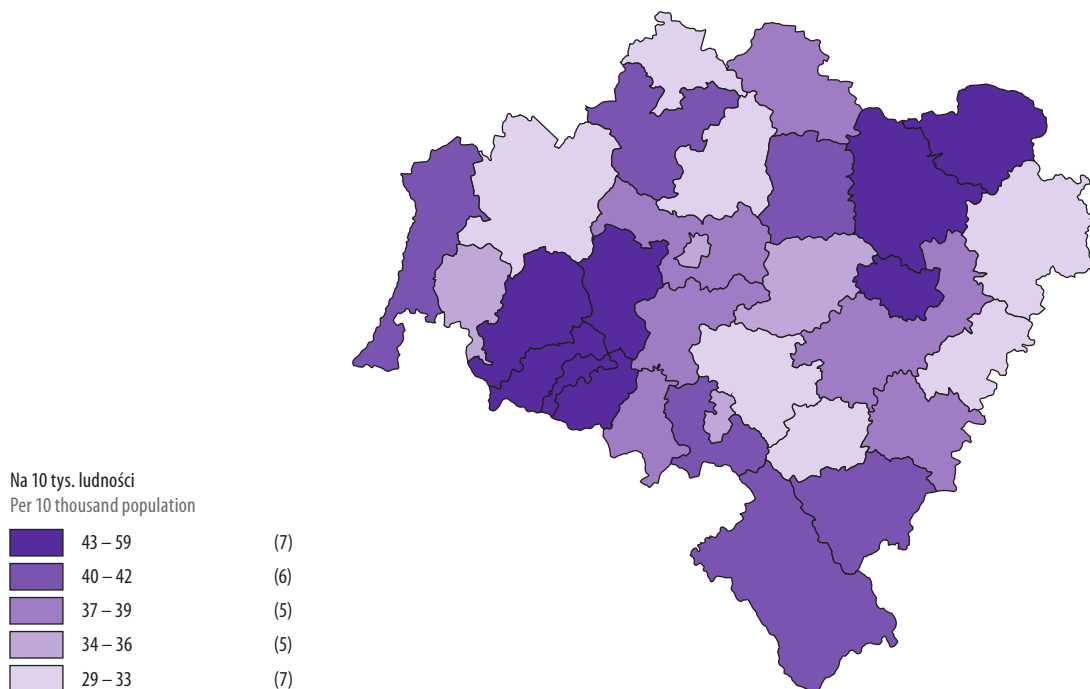
W 2019 r. w zdecydowanej większości powiatów wskaźnik liczby fundacji, stowarzyszeń i organizacji społecznych na 10 tys. ludności przyjmował wartości poniżej średniej wojewódzkiej. Wyższy poziom odnotowano w siedmiu powiatach, w tym najwyższy we Wrocławiu – 59 i w powiecie milickim – 49.

Mapa 38. Fundacje, stowarzyszenia i organizacje społeczne wpisane do rejestru REGON w 2019 r.

Stan w dniu 31 grudnia

Map 38. Foundations, associations and social organizations entered in the REGON register in 2019

As of 31st December

W 2016 r. aktywnie działało 6,9 tys. **organizacji non-profit**, tj. stowarzyszeń i podobnych organizacji społecznych, fundacji, społecznych podmiotów wyznaniowych oraz organizacji samorządu gospodarczego i zawodowego. Stanowiło to 7,5% ogólnej ich liczby w kraju (5. miejsce po województwach: mazowieckim – 15,5%, wielkopolskim – 10,1%, małopolskim – 9,6% i śląskim – 8,9%).

Pomiędzy 2010 r. a 2016 r. nastąpił wzrost liczby rejestrowych organizacji non-profit o 19%. Największe tempo wzrostu liczby organizacji dotyczyło fundacji – wzrost z 0,6 tys. w 2010 r. do 1,2 tys. w 2016 r. (o 100,0%). W latach 2010-2016 przybyło również ponad 20% stowarzyszeń sportowych.

Między 2014 r. a 2016 r. ogólna liczba aktywnie działających rejestrowych stowarzyszeń i podobnych organizacji społecznych, fundacji, społecznych podmiotów wyznaniowych oraz organizacji samorządu gospodarczego i zawodowego wzrosła o 4% (z 6,7 tys. do 6,9 tys.). Przyrost ten był głównie zasługą dużej dynamiki liczby fundacji – w latach 2014-2016 ich liczba zwiększyła się o 20% (z 1,0 tys. do 1,2 tys.), a udział w ogólnej liczbie omawianej zbiorowości z 15,1% do 17,3%. Na 10 tys. ludności przypadały w 2016 r., podobnie jak w kraju, 24 organizacje i wskaźnik ten zwiększa się systematycznie: w 2014 r. wynosił 23, w 2012 r. – 21, a w 2010 r. – 20. Pod względem wysokości tego wskaźnika województwo dolnośląskie plasowało się na 7. miejscu w kraju (po województwach: lubelskim, lubuskim, małopolskim, mazowieckim, podkarpackim i wielkopolskim).

Wskaźniki kapitału stowarzyszeniowego odnoszą się do dobrowolnego uczestnictwa (aktywności, zaangażowania) w mniej lub bardziej sformalizowanych organizacjach (świeckich organizacjach pozarządowych oraz wspólnotach, organizacjach lub grupach religijnych, a także związkach zawodowych i innych organizacjach pracowników, organizacjach samorządu gospodarczego, zawodowego i pracodawców, spółdzielniach, wspólnotach mieszkaniowych, partiach politycznych, inicjatywach będących częścią działalności instytucji publicznych). Wskaźnik ten obliczono jako udział osób w wieku 16 lat i więcej, które zadeklarowały zaangażowanie w co najmniej jednym rodzaju stowarzyszenia.

Wśród tych organizacji najbardziej liczną grupą były stowarzyszenia i podobne organizacje społeczne (5,5 tys.; 79,0%), a następnie – fundacje (1,2 tys.; 17,3%). Wyraźnie mniej liczne były społeczne podmioty wyznaniowe (0,1 tys., tj. 2,1%) oraz organizacje samorządu gospodarczego i zawodowego (0,1 tys., tj. 1,6%). W badanej zbiorowości blisko co 8 jednostka (w kraju – co 10) posiadała status organizacji pożytku publicznego (OPP – 0,9 tys.). Z kolei organizacje pobierające jakiegokolwiek opłaty w ramach swojej działalności stanowiły niespełna 30% (prowadziły odpłatną działalność statutową lub działalność gospodarczą).

Najliczniejszą zbiorowość stowarzyszeń i podobnych organizacji społecznych tworzyły typowe stowarzyszenia i organizacje społeczne (5,5 tys.), stowarzyszenia sportowe (2,9 tys.), ochotnicze straże pożarne (0,6 tys.) oraz koła łowieckie (0,2 tys.).

Omawiane organizacje zrzeszały w 2016 r. łącznie 0,5 mln członków i dysponowały 8,9 tys. pełnoetatowych miejsc pracy. Z pracy społecznej członków organizacji korzystało 97,9% organizacji, z pracy wolontariuszy należących do organizacji – 37,4%, a z pracy osób, z którymi podpisano porozumienia wolontariackie – 17,7%.

Przeliczenie liczby członków organizacji na 10 tys. ludności stanowi wskaźnik rozpowszechnienia przynależności do organizacji non-profit. W województwie dolnośląskim należał do najniższych w kraju – 1,1. Także mediana członkostwa była tu najniższa – 21 (przy średniej krajowej 25).

W organizacjach non-profit, których działalność nie wykraczała poza granice jednego województwa, pracowało społecznie średnio 20 osób (w kraju 21 osób), przy czym w połowie organizacji nie było to więcej niż 10 osób (podobnie, jak w kraju).

W 2018 r. relatywnego **ubóstwa dochodowego** doświadczało 13% gospodarstw domowych w kraju. W zależności od województwa, jego zasięg wahał się od 9% w mazowieckim do 26% w lubelskim. W dolnośląskim wartość tego wskaźnika była niższa od średniej krajowej i wyniosła 10% (w 2015 r. – 11%).

Wskaźnik ubóstwa dochodowego – % gospodarstw domowych, w których miesięczny dochód, jakim dysponowało gospodarstwo domowe w ciągu 12 miesięcy poprzedzających badanie, był niższy od wartości uznanej za granicę ubóstwa. Granicę tę ustalono na poziomie 60% mediany dochodu ogółu gospodarstw domowych w kraju. W obliczeniach wzięto pod uwagę tzw. dochody ekwiwalentne (wg tzw. zmodyfikowanej skali OECD), czyli porównywalne między gospodarstwami o różnym składzie demograficznym. W 2018 r. granica ubóstwa dla gospodarstwa jednoosobowego wynosiła 1280 zł.

Natomiast relatywnie wysokimi dochodami (według przyjętego w badaniu kryterium) dysponowało 15% gospodarstw domowych w kraju. Odsetek gospodarstw domowych o wysokich dochodach wahał się od 6% w województwie świętokrzyskim do 27% w województwie mazowieckim. W województwie dolnośląskim odsetek ten również był wyższy od średniej krajowej i wyniósł 20% (2. lokata w kraju), podczas gdy w 2015 r. – 21%.

Wskaźnik wysokich dochodów – % gospodarstw domowych o relatywnie najwyższych dochodach, czyli takich których miesięczny dochód był wyższy niż 5/3 (ok.167%) mediany dochodu ogółu gospodarstw domowych w kraju. Oznacza to dochód ok.2,8 razy wyższy od przyjętej granicy ubóstwa. W obliczeniach wzięto pod uwagę tzw. dochody ekwiwalentne (wg tzw. zmodyfikowanej skali OECD), czyli porównywalne między gospodarstwami o różnym składzie demograficznym. W 2018 r. granica wysokich dochodów dla gospodarstwa jednoosobowego wyniosła 3556 zł.

Uzupełnieniem obrazu zróżnicowania sytuacji dochodowej w oparciu o zaprezentowane powyżej tzw. miary obiektywne, są dane dotyczące subiektywnych ocen gospodarstw domowych na temat własnej sytuacji finansowej. W pierwszej połowie 2018 r. ze swojej sytuacji finansowej, w tym z dochodów, zadowolonych było 42% mieszkańców Polski w wieku 16 lat i więcej, a w województwie dolnośląskim – 48% (w 2015 r. odpowiednio 37% i 39%).

W 2018 r. ubóstwa warunków życia doświadczało 5% gospodarstw domowych w Polsce. Gospodarstwa w województwach wielkopolskim i dolnośląskim należały do najrzadziej dotkniętych ubóstwem warunków życia – odpowiednio 2% i 3%. Trzy lata wcześniej w województwie dolnośląskim było to 8%.

Wskaźnik ubóstwa warunków życia – % gospodarstw domowych, w których zaobserwowano co najmniej 10 przejawów złych warunków życia z listy 30 symptomów dotyczących: jakości mieszkania, poziomu wyposażenia w dobra trwałego użytku, braku możliwości zaspokojenia ze względów finansowych różnego typu potrzeb materialnych i niematerialnych.

Wskaźnik dobrych warunków życia – % gospodarstw domowych, w których nie stwierdzono występowania żadnego przejawu złych warunków życia z listy 30 symptomów dotyczących: jakości mieszkania, poziomu wyposażenia w dobra trwałego użytku, braku możliwości zaspokojenia ze względów finansowych różnego typu potrzeb materialnych i niematerialnych.

Natomiast dobrymi warunkami życia charakteryzowało się 27% gospodarstw domowych w kraju i 25% w województwie dolnośląskim (w 2015 r. – 22%).

Zadowolenie ze swoich materialnych warunków życia (poza dochodami) wyraziło 63% mieszkańców Polski i 70% mieszkańców województwa dolnośląskiego (w 2015 r. po 57%).

Wskaźnik narażenia na zanieczyszczenie powietrza w miesiącach letnich/w miesiącach zimowych – % gospodarstw domowych deklarujących, że w swoim miejscu zamieszkania są poważnie narażone na zanieczyszczenie powietrza (np. m.in.: miazg, pyły, kurz, zadymienie, opary, spaliny) w miesiącach letnich/w miesiącach zimowych.

Znaczny odsetek mieszkańców województwa dolnośląskiego czuł się narażony na dotkliwy hałas – 12% (w kraju 9%). Zanieczyszczenie powietrza w miejscu zamieszkania stanowiło poważny problem zimą dla 18% mieszkańców (w kraju – 15%), a latem – dla 9% (w kraju – 6%). Dolnoślązacy byli stosunkowo mało zadowoleni z terenów zielonych – 76% wobec 79% średnio w kraju. Wskaźnik ten wahał się od 71% w województwach opolskim i śląskim do 87% w podkarpackim.

Wskaźnik poczucia bezpieczeństwa w miejscu zamieszkania – % osób w wieku 16 lat i więcej, deklarujących, że czują się bardzo bezpiecznie lub raczej bezpiecznie chodząc samotnie w swojej okolicy po zmroku (jako okolicę rozumiemy obszar w obrębie 15-minutowego spaceru od miejsca zamieszkania).

Zdecydowana większość mieszkańców województwa dolnośląskiego, jak i Polski, czuła się w 2018 r. bezpiecznie w miejscu swojego zamieszkania. Wskaźnik poczucia bezpieczeństwa definiowany jako odsetek osób w wieku 16 lat i więcej deklarujących, że chodząc samotnie po zmroku w okolicy swojego miejsca zamieszkania czują się bardzo bezpiecznie lub raczej bezpiecznie wyniósł bowiem 86% (w kraju 89%), przy czym bardzo bezpiecznie – 15% (w kraju 20%), a raczej bezpiecznie – 71% (69%). Oznacza to poprawę w stosunku do 2015 r., kiedy wskaźnik ten wyniósł 84%.

Zaufanie jest często stosowaną miarą kapitału społecznego, a za jeden z podstawowych wskaźników w tym zakresie można uznać wskaźnik zaufania do ludzi ogólnie rzecz biorąc, nazywany także wskaźnikiem ogólnego zaufania. Wzajemne zaufanie jest jednym z fundamentalnych warunków podejmowania przez jednostki współpracy zarówno na poziomie formalnym (np. w stowarzyszeniach), jak i nieformalnym, odnoszącym się chociażby do codziennych kontaktów z innymi ludźmi.

Wskaźnik zaufania do ludzi (obliczany na podstawie Badania spójności społecznej) to odsetek osób w wieku 16 lat i więcej, które zadeklarowały, że zdecydowanie mają zaufanie lub raczej mają zaufanie do ludzi ogólnie rzecz biorąc.

Wszystkie badane wskaźniki zaufania kształtowały się w województwie dolnośląskim poniżej średniej krajowej. Ogólne zaufanie do ludzi miało 76% mieszkańców województwa (79% mieszkańców Polski), do sąsiadów – 71% (w kraju 75%), do nieznajomych – 29% (34%), do władz lokalnych – 52% (56%), do Policji – 66% (72%), a do Kościoła Rzymskokatolickiego – 64% (67%).

Zadowolenie z życia ogólnie rzecz biorąc – % osób w wieku 16 lat i więcej deklarujących zadowolenie ze swojego życia ogólnie rzecz biorąc (osoby zadowolone lub bardzo zadowolone).

Wskaźnik poziomu zadowolenia (satysfakcji) z życia ogólnie rzecz biorąc, należy do podstawowych i najczęściej stosowanych miar dobrobytu subiektywnego. Zakłada się bowiem, że oceniając poziom satysfakcji z własnego życia, dana osoba bierze pod uwagę wszystkie te jego aspekty, które uważa za istotne. W pierwszej połowie 2018 r. zadowolonych ze swojego życia ogólnie rzecz biorąc było 83% mieszkańców (w wieku co najmniej 16 lat) województwa dolnośląskiego, podobnie jak Polski i było to o 5 p.proc. więcej niż w 2015 r.

Rozdział 6

Chapter 6

Gospodarka

Economy

6.1. Produkt krajowy brutto

6.1. Gross domestic product

W 2018 r. wzrosła wartość produktu krajowego brutto (PKB) województwa dolnośląskiego, przy spadku dynamiki wzrostu. W tworzeniu PKB województwa największy wkład miał Wrocław. Na wysokość wartości dodanej brutto największy wpływ wykazywał przemysł.

Produkt krajowy brutto (PKB) przedstawia końcowy rezultat działalności wszystkich podmiotów gospodarki narodowej. Produkt krajowy brutto równa się sumie wartości dodanej brutto wytworzonej przez wszystkie krajowe jednostki instytucjonalne powiększonej o podatki od produktów i pomniejszonej o dotacje do produktów. Produkt krajowy brutto jest liczony w cenach rynkowych.

Według wstępnego szacunku, wartość PKB w 2018 r. w województwie dolnośląskim wyniosła 175356 mln zł (wobec 166095 mln zł w 2017 r.), a dynamika PKB wyniosła 105,6 i była niższa niż rok wcześniej (106,6). Dynamika w Polsce była wyższa niż w województwie dolnośląskim i wyniosła 106,3. Wkład województwa w PKB Polski wyniósł 8,3% i nie zmienił się w stosunku do roku poprzedniego oraz był niższy o 0,1 p.proc. niż w 2016. Produkt krajowy brutto na 1 mieszkańca wyniósł 60447 zł i był wyższy o 9,8% niż w Polsce (55066 zł). Rok wcześniej PKB na 1 mieszkańca wyniósł 51760 zł, co było wartością o 10,5% wyższą niż w kraju. W stosunku do 2014 r., PKB na 1 mieszkańca województwa dolnośląskiego wzrósł o 21,0% (w Polsce wzrost o 23,2%). Dolnośląskie plasowało się pod względem PKB na 1 mieszkańca na 2. miejscu w kraju, za województwem mazowieckim (88677 zł), a przed wielkopolskim (59355 zł) i śląskim (57255 zł). Jedynie te cztery województwa osiągnęły wartość większą niż średnia dla Polski. PKB per capita w województwie dolnośląskim stanowiło 78% średniej wartości w UE w 2018 r., co było wynikiem o 2 p.proc. lepszym niż w 2014 r.

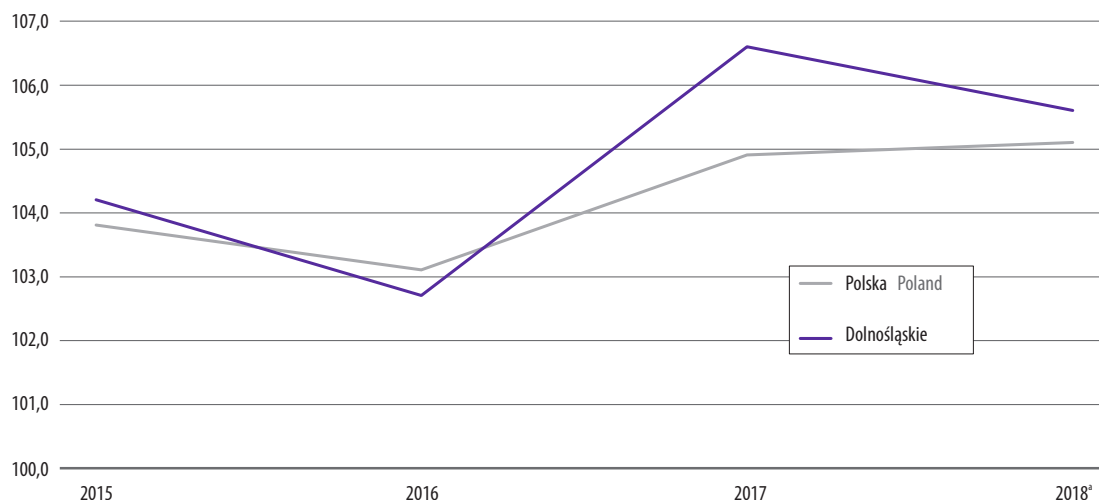
Na wartość PKB województwa dolnośląskiego w 2017 r. największy wpływ miał podregion miasta Wrocławia (33,4%), następnie podregion legnicko - głogowski (19,0%), wrocławski (18,8%), wałbrzyski (15,0%) i jeleniogórski (13,8%). Od 2014 r. systematycznie rośnie udział podregionu wrocławskiego (wzrost o 1,5 p.proc. w okresie 2014-2017) i Wrocławia (wzrost o 1,4 p.proc.) a maleje udział podregionu legnicko - głogowskiego (spadek o 1,6 p.proc.) oraz jeleniogórskiego (spadek o 1,1 p.proc.). Udział podregionów województwa dolnośląskiego w tworzeniu PKB Polski wyniósł w 2017 r. od 1,2% w przypadku jeleniogórskiego i wałbrzyskiego do 2,8% w przypadku Wrocławia. Wskaźnik dyspersji regionalnego PKB wyniósł 29,8%. Tylko we Wrocławiu i podregionie legnicko - głogowskim notowano wartość PKB na 1 mieszkańca większą niż średnia dla województwa (odpowiednio 86968 zł i 70007 zł). Zdecydowanie najniższe wartości notowano w podregionie wałbrzyskim (37722 zł) i jeleniogórskim (40438 zł). PKB na 1 mieszkańca we Wrocławiu stanowił 230,5% wartości w podregionie wałbrzyskim. W porównaniu do Polski, Wrocław i podregion legnicko - głogowski charakteryzowały się znacznie wyższym PKB na 1 mieszkańca, podregion wrocławski zbliżoną wartością, a podregiony jeleniogórski i wałbrzyski mniejszymi wartościami.

Wykres 39. Dynamika produktu krajowego brutto (ceny bieżące)

Rok poprzedni = 100

Chart 39. Indices of gross domestic product (current prices)

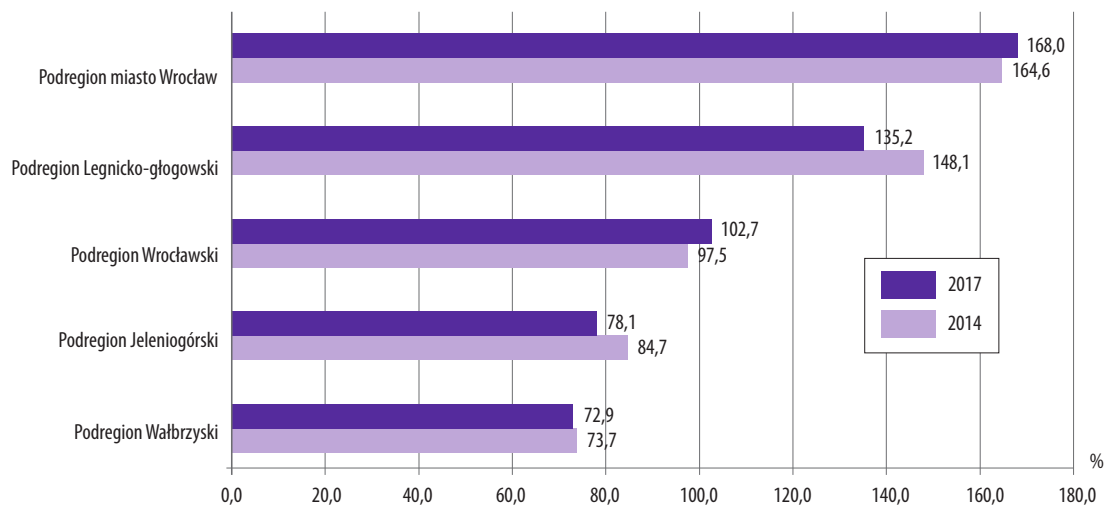
Previous year = 100

a Wstępny szacunek.
a Preliminary estimate.

Wykres 40. Produkt krajowy brutto na 1 mieszkańca (ceny bieżące) – odchylenia względne od przeciętnej wartości w kraju

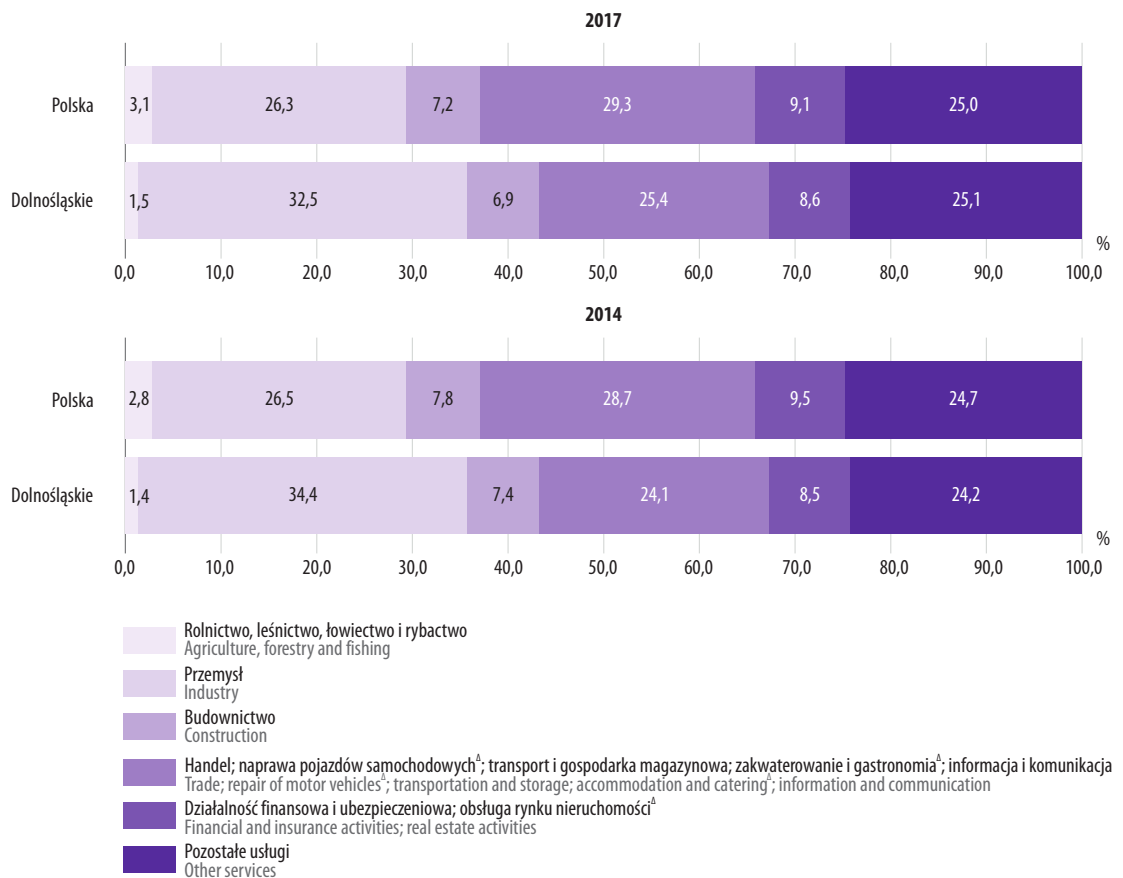
Chart 40. Gross domestic product per capita (current prices) relative deviations from the national average value

Wskaźnik dyspersji (miara zróżnicowania) regionalnego PKB na 1 mieszkańca na poziomie podregionów (NUTS 3) został obliczony jako suma wartości bezwzględnych różnic między wartościami dla podregionów danego województwa a wartością PKB na 1 mieszkańca dla tego województwa, ważonych udziałem liczby ludności poszczególnych podregionów w województwie, wyrażona w procentach PKB na 1 mieszkańca dla danego województwa.

Wartość dodana brutto w 2017 r. wyniosła w województwie dolnośląskim 145867 mln zł, co stanowiło 8,3% wartości dla Polski. W porównaniu do całego kraju, w województwie dolnośląskim widać większe znaczenie przemysłu (32,5% wartości dodanej wobec 26,5% w Polsce w 2017 r.), a mniejsze handlu, naprawy pojazdów samochodowych ujmowanych łącznie z transportem i gospodarką magazynową, zakwaterowaniem i gastronomią oraz informacją i komunikacją (25,4% wartości dodanej przy 29,3% w Polsce), czy rolnictwa, leśnictwa, łowiectwa i rybactwa (1,5% wartości dodanej wobec 3,1% w Polsce). W 2017 r. w stosunku do 2014 zanotowano spadek udziału przemysłu w wartości dodanej brutto, głównie na rzecz pozostałych usług. Wartość dodana na 1 pracującego w 2017 r. wyniosła 132184 zł i była wyższa o 12,0% niż w Polsce (118027 zł). W stosunku do 2014 r. wydajność pracy mierzona wartością dodaną na 1 pracownika wzrosła o 5,4%, przy wzroście dla Polski o 7,3%.

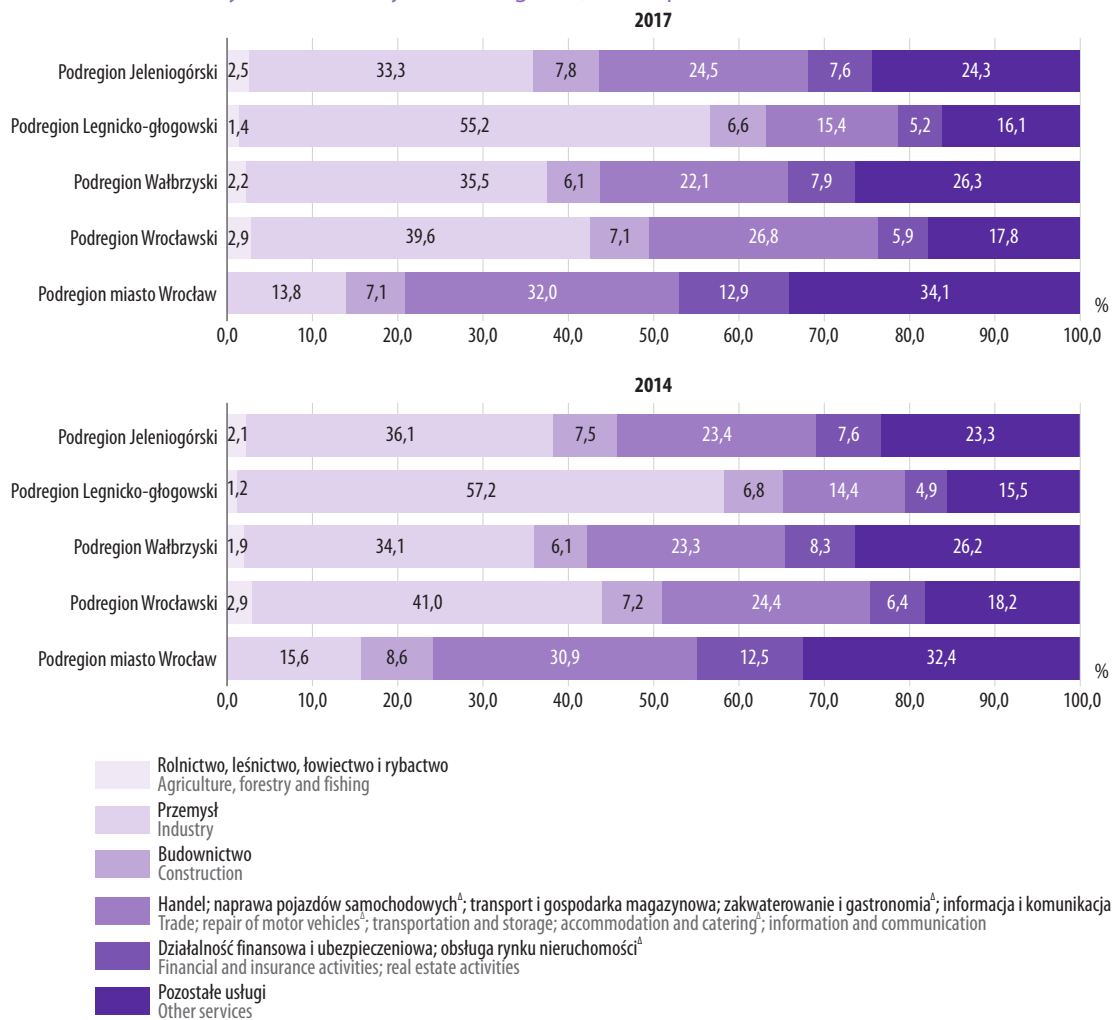
Wykres 41. Wartość dodana brutto według rodzajów działalności (ceny bieżące)
Chart 41. Gross value added by kind of activity (current prices)

W skali podregionów występuje większe zróżnicowanie udziału poszczególnych działalności w tworzeniu wartości dodanej brutto. Przemysł odpowiadał w 2017 r. za 55,2% wartości w podregionie legnicko - głogowskim, 39,6% w podregionie wrocławskim, 35,5% w wałbrzyskim, 33,3% w jeleniogórkim i 13,8% we Wrocławiu. Handel; naprawa pojazdów samochodowych ujmowane łącznie z transportem i gospodarką magazynową, zakwaterowaniem i gastronomią oraz informacją i komunikacją miały udział od 32,0% we Wrocławiu do 15,4% w podregionie legnicko - głogowskim. W 2017 r., w porównaniu do 2014 r., w podregionie wrocławskim zanotowano największy wzrost wartości dodanej na 1 mieszkańca w stosunku do średniej wojewódzkiej (o 5,8%), a największy spadek nastąpił w podregionie legnicko - głogowskim (o 4,1%). Wartość dodana na 1 pracującego w 2017 r. wyniosła od 172432 zł w podregionie legnicko - głogowskim (146,1% wartości dodanej w Polsce), przez 132244 zł we Wrocławiu, 126747 zł w podregionie wrocławskim, 119461 zł w jeleniogórkim do 115452 zł w wałbrzyskim (jedyne podregion województwa dolnośląskiego poniżej średniej krajowej).

Wykres 42. Wartość dodana brutto według rodzajów działalności i podregionów (ceny bieżące)

Chart 42. Gross value added by kind of activity and subregions (current prices)

6.2. Koniunktura gospodarcza

6.2. Business tendency

W kwietniu br., z powodu pandemii COVID-19 drastycznie spadły wskaźniki koniunktury we wszystkich rodzajach działalności. Przedsiębiorcy za największą barierę w działalności uznawali niepewność sytuacji gospodarczej.

Koniunktura gospodarcza to całokształt wskaźników życia gospodarczego charakteryzujących stan gospodarki danego kraju lub rynku, pozwalających ocenić tendencje rozwojowe; koniunktura podlega wskaźnikom zależnym głównie od cyklu koniunkturalnego, a także innych czynników – regularnych (np. sezonowe wahania popytu i podaży) i nieregularnych (np. urodzaj lub nieurodzaj w rolnictwie, wzrost lub spadek popytu na dany towar na rynku krajowym lub zagranicznym, klęski żywiołowe).

Tablica 29. Wskaźnik ogólnego klimatu koniunktury według rodzajów działalności

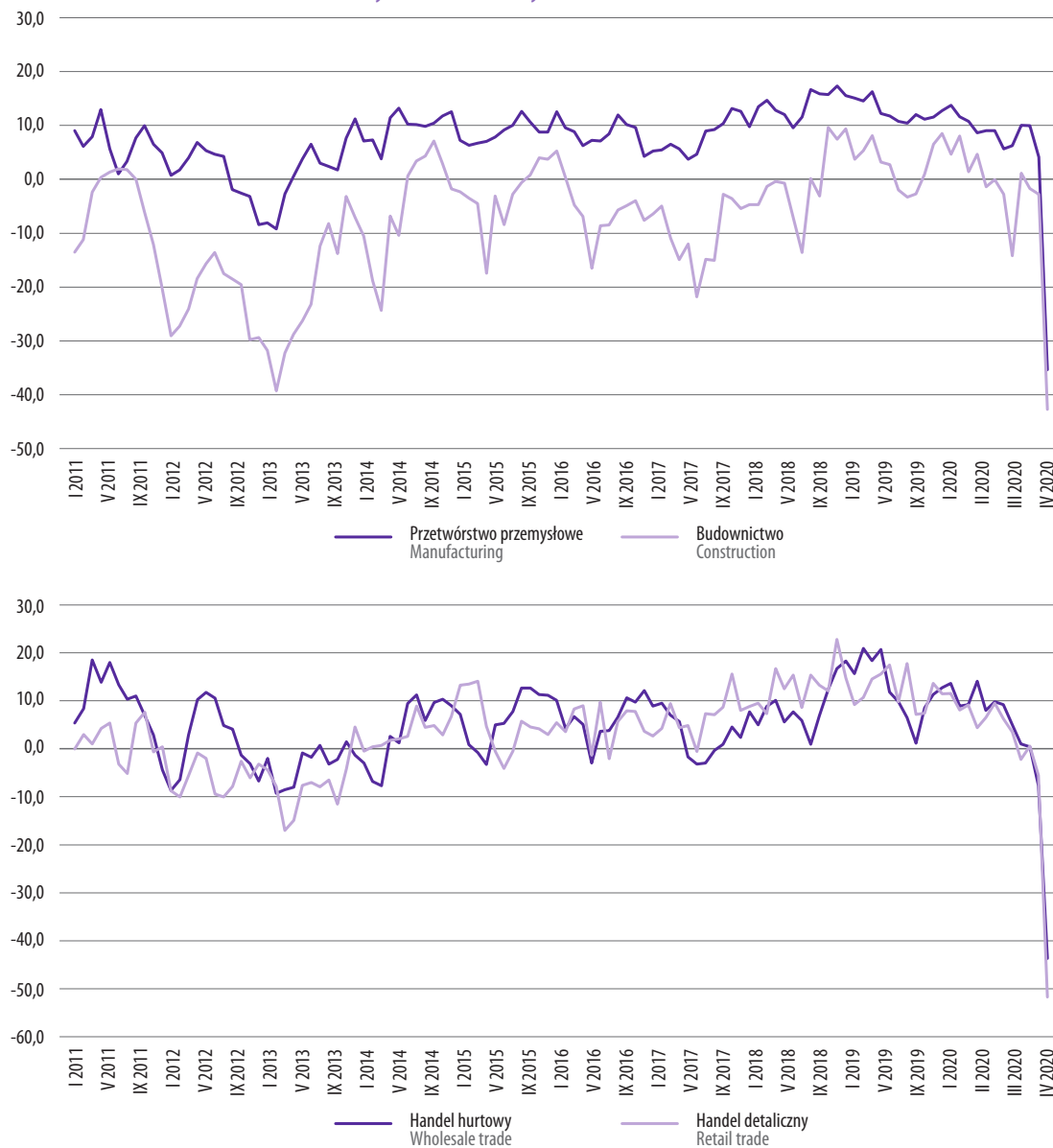
Table 29. General business climate indicator by kind of activity

Wskaźnik ogólnego klimatu koniunktury General business climate indicator	I 2011	I 2016	I 2019	I 2020	IV 2020	IV 2020 Polska Poland
Przetwórstwo przemysłowe Manufacturing	9,1	7,2	12,1	10,1	-35,2	-44,2
Budownictwo Construction	-13,4	-8,5	-2,6	1,2	-42,5	-47,1
Handel hurtowy Wholesale trade	4,8	3,1	0,6	0,5	-43,8	-39,8
Handel detaliczny Retail trade	-0,6	9,1	6,6	-2,7	-51,8	-49,5
Transport i gospodarka magazynowa Transportation and storage	-1,9	6,3	-7,2	-9,6	-60,4	-48,3
Zakwaterowanie i gastronomia Accommodation and food service activities	13,2	-7,2	16,7	0,0	-45,9	-70,0
Informacja i komunikacja Information and communication	23,8	13,4	12,9	21,2	-26,3	-19,4

Wskaźnik koniunktury we wszystkich badanych rodzajach działalności zanotował duży spadek w kwietniu 2020, z powodu pandemii COVID-19. W województwie dolnośląskim najgorsze nastroje odnotowano w firmach z sektora transportu i gospodarki magazynowej (wartość wskaźnika -60,4 – spadek wskaźnika o 44,2 pkt. w stosunku do marca) oraz handlu detalicznego (wartość wskaźnika -51,8 – spadek wskaźnika o 45,8 pkt. w stosunku do marca). Relatywnie najwyższą wartość wskaźnika odnotowano w podmiotach z zakresu informacji i komunikacji (wartość wskaźnika -26,3 – spadek wskaźnika o 38,7 pkt. w stosunku do marca).

Wykres 43. Wskaźnik ogólnego klimatu koniunktury według rodzajów działalności

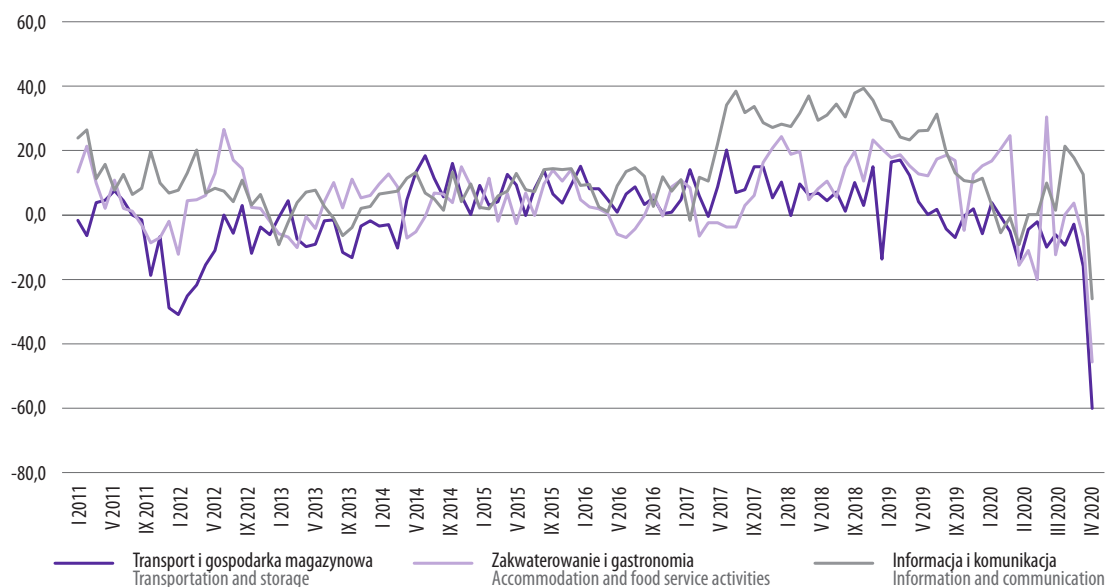
Chart 43. General business climate indicator by kind of activity

Wykres 43. Wskaźnik ogólnego klimatu koniunktury według rodzajów działalności (dok.)

Chart 43. General business climate indicator by kind of activity (cont.)

W kwietniu br. badane przedsiębiorstwa we wszystkich rodzajach działalności wymieniły jako największą barierę niepewność sytuacji gospodarczej. Inną często pojawiającą się barierą były koszty zatrudnienia. Poniżej 2 najczęściej pojawiające się bariery w poszczególnych sektorach gospodarki:

- w budownictwie: niepewność sytuacji gospodarczej 62,8 pkt. (wzrost o 34,3 pkt. r/r) i koszty zatrudnienia 54,3 pkt. (spadek o 0,9 pkt. r/r),

- w handlu detalicznym: niepewność sytuacji gospodarczej 53,8 pkt. (wzrost o 25,5 pkt. r/r) i koszty zatrudnienia 53,2 pkt. (spadek o 4,6 pkt. r/r),

- w handlu hurtowym: niepewność sytuacji gospodarczej 69,2 pkt. (wzrost o 40,0 pkt. r/r) i niejasne, niespójne i niestabilne przepisy prawne 43,6 pkt. (wzrost o 1,4 pkt. r/r),

- w przetwórstwie przemysłowym: niepewność sytuacji gospodarczej 58,2 pkt. (wzrost o 35,8 pkt. r/r) i koszty zatrudnienia 38,6 pkt. (spadek o 8,0 pkt. r/r),

- w transporcie i gospodarce magazynowej: niepewność sytuacji gospodarczej 66,1 pkt. (wzrost o 9,2 pkt. r/r) i koszty zatrudnienia 59,9 pkt. (wzrost o 4,2 pkt. r/r),

- w zakwaterowaniu i usługach gastronomicznych: niepewność sytuacji gospodarczej 38,6 pkt. (wzrost o 19,4 pkt. r/r) i inne bariery 38,5 pkt. (wzrost o 37,9 pkt. r/r),

- w informacji i komunikacji: niepewność sytuacji gospodarczej 80,2 pkt. (wzrost o 33,4 pkt. r/r) i wysokie obciążenia na rzecz budżetu 46,8 pkt. (spadek o 18,6 pkt. r/r).

6.3. Przedsiębiorczość

6.3. Entrepreneurship

Podmioty gospodarki narodowej

Entities of the national economy

W województwie dolnośląskim kontynuowany był trend wzrostu liczby podmiotów zarejestrowanych w rejestrze REGON. Wśród spółek handlowych w województwie dolnośląskim dominowały jednostki z kapitałem prywatnym krajowym, przy jednoczesnym spadku liczby spółek z udziałem kapitału zagranicznego.

Podmiot gospodarki narodowej to osoba prawna, jednostka organizacyjna niemająca osobowości prawnej oraz osoba fizyczna prowadząca działalność gospodarczą. W systemie REGON pojęcie podmiotu gospodarki narodowej jest tożsame z pojęciem jednostki prawnej. Posiadanie osobowości prawnej nie jest kryterium określenia podmiotu jako jednostki prawnej. Dane nie obejmują osób prowadzących gospodarstwa indywidualne w rolnictwie.

W 2019 r. kontynuowany był trend wzrostu ogólnej liczby podmiotów zarejestrowanych w rejestrze REGON w województwie dolnośląskim. Według stanu na 31 grudnia było ich 382,9 tys., o 7,6 tys. więcej niż w 2018 r. (wzrost o 2,0%). Od 2010 r. liczba podmiotów w rejestrze REGON rokrocznie rosła, co przełożyło się na wzrost o 15,6% w okresie 2010-2019. Województwo dolnośląskie wyróżnia się dużym udziałem podmiotów z sektora publicznego (13,0% podmiotów w kraju).

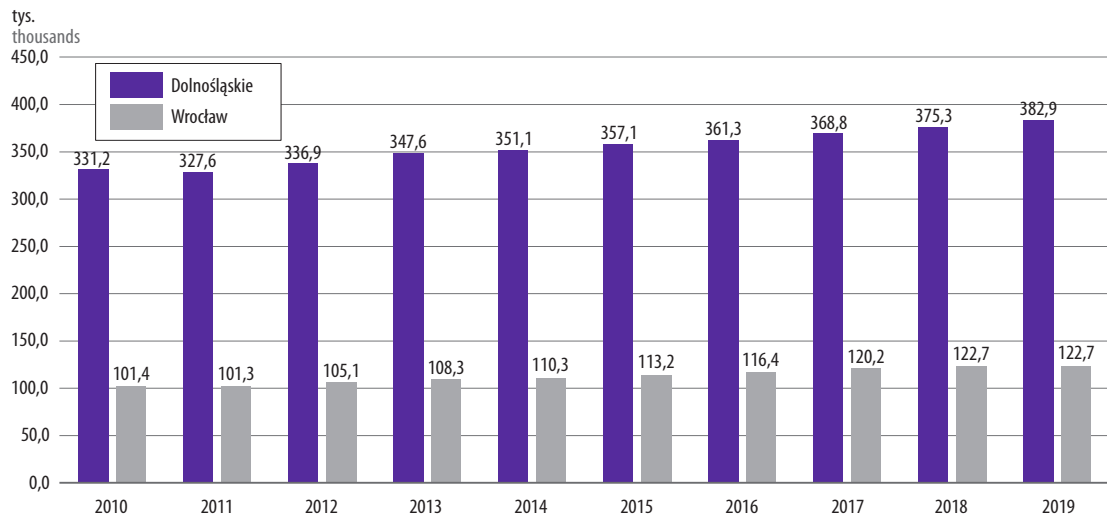
Tablica 30. Podmioty gospodarki narodowej w rejestrze REGON

Table 30. Entities of national economy in the REGON register

Wyszczególnienie Specification	2010	2015	2018	2019	2019 w odsetkach (Polska=100) in percent (Poland=100)
Ogółem Total	331247	357102	375294	382892	8,5
sektor publiczny public sector	14978	15603	14768	14540	13,0
sektor prywatny private sector	316269	338368	354380	361191	8,4
Z liczby ogółem: Of total number:					
Spółki Companies	47994	64113	68724	71928	8,8
Fundacje Foundations	1002	2071	2536	2734	9,6
Stowarzyszenia i organizacje społeczne Associations and social organizations	7249	9121	9193	9468	8,0
Osoby fizyczne prowadzące działalność gospodarczą Natural persons conducting economic activity	235003	235346	247484	251046	7,8

Wykres 44. Podmioty gospodarki narodowej
stan w dniu 31 grudnia

Chart 44. Entities of the national economy
as of 31st December

W 2019 r. najwięcej podmiotów na 1000 mieszkańców było zarejestrowanych w gminie Karpacz (836,1) - zdecydowanie więcej niż w kolejnym Szczawnie-Zdrój (193,8). Najniższy wskaźnik odnotowano w gminach Grębobocice (49,5) i Sulików (52,7). W porównaniu z 2018 r., najwięcej podmiotów gospodarczych przybyło w gminach Platerówka (wzrost o 16,3%) i Jordanów Śląski (14,7%), a ubyło w gminie Grębobocice (spadek o 4,3%) i gminie miejskiej Bogatynia (3,9%).

Mapa 39. Podmioty gospodarki narodowej w 2019 r.
Stan w dniu 31 grudnia

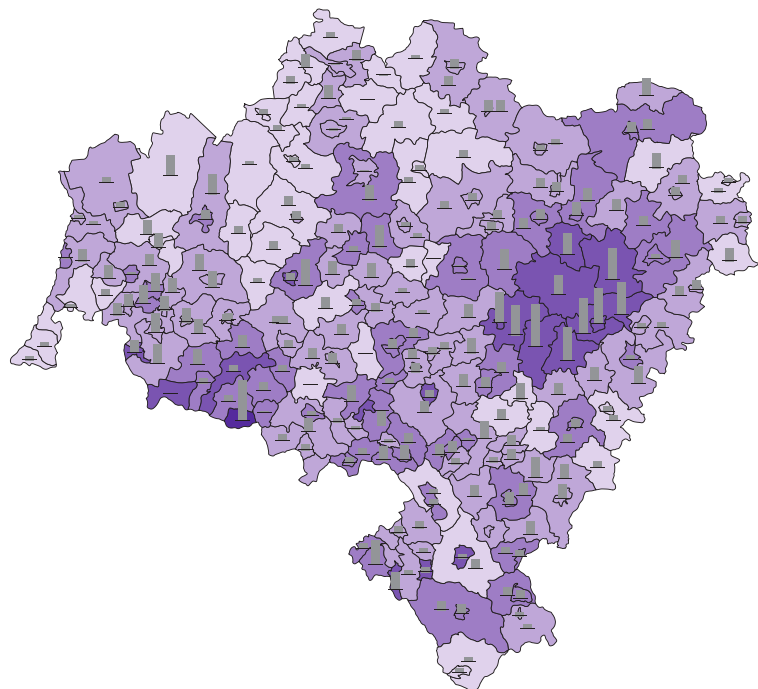
Map 39. Entities of the national economy in 2019
As of 31st December

Wzrost / Spadek do 2010
Increase / Decrease comparing to 2010

Na 1000 ludności
Per 1000 population

120,1 – 836,1	(40)
100,1 – 120,0	(40)
90,1 – 100,0	(34)
80,1 – 90,0	(26)
49,5 – 80,0	(29)

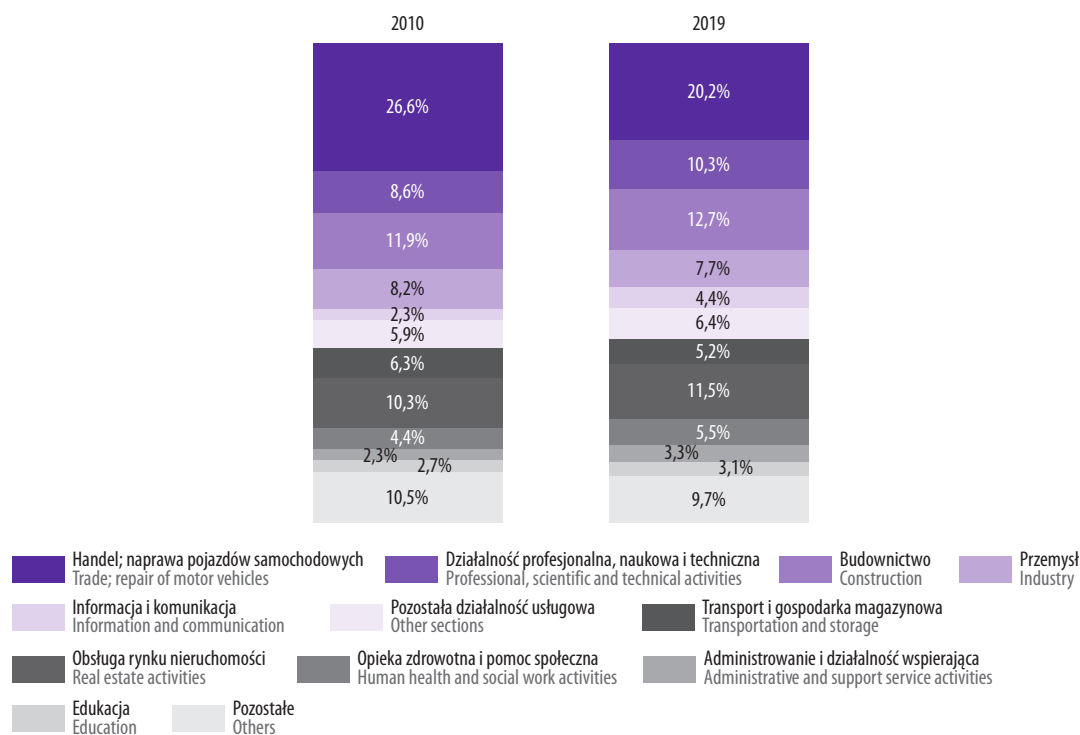

Liczba nowo zarejestrowanych podmiotów w rejestrze REGON w województwie dolnośląskim kolejny rok przewyższała liczbę wyrejestrowanych. W 2019 r. zarejestrowano w rejestrze REGON 31,3 tys. nowych podmiotów gospodarczych (o 3,7% mniej niż przed rokiem), a wykreślono 23,4 tys. podmiotów, tj. o 10,2% mniej niż w 2018 r. Spółki handlowe (45,0 tys.) stanowiły 62,5% spółek ogółem. Spółki handlowe z udziałem kapitału zagranicznego stanowiły 15,0% spółek handlowych (6,7 tys. podmiotów). Zdecydowaną większość, bo 361,2 tys. jednostek, tj. 94,3% ogólnej liczby podmiotów, stanowiły jednostki sektora prywatnego. Podmioty te prowadziły działalność gospodarczą głównie w sekcjach: handel; naprawa pojazdów samochodowych (21,1%), budownictwo (13,1%) oraz działalność profesjonalna, naukowa i techniczna (10,6%). Natomiast podmioty sektora publicznego, których w końcu 2019 r. było 14,5 tys., prowadziły głównie działalność gospodarczą związaną z obsługą rynku nieruchomości (66,7%) oraz edukacją (16,8%).

Wykres 45. Podmioty gospodarki narodowej według wybranych sekcji PKD w 2019 r.

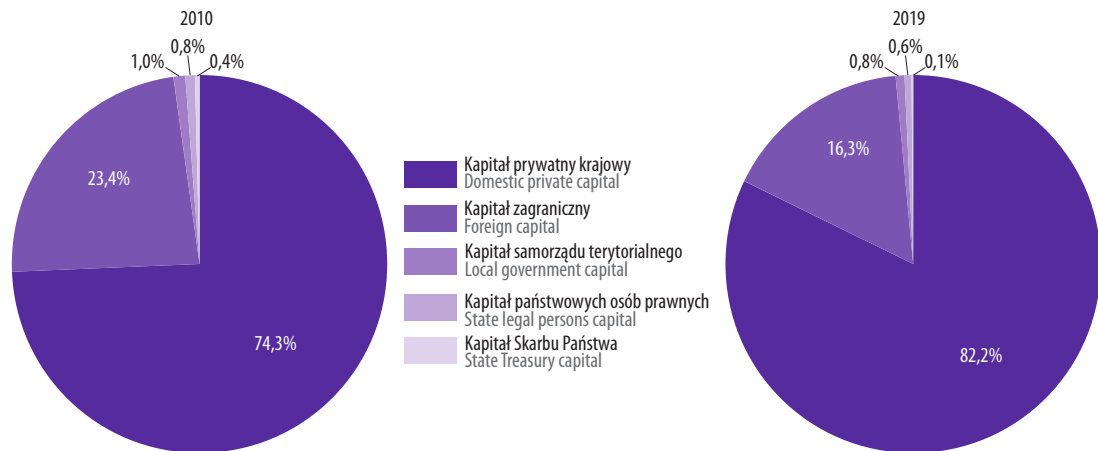
Stan w dniu 31 grudnia

Chart 45. Entities of the national economy by selected NACE sections in 2019
As of 31st December

W ogólnej liczbie podmiotów w województwie dolnośląskim 251,0 tys., tj. 65,6% stanowiły osoby fizyczne prowadzące działalność gospodarczą. Ponadto w rejestrze REGON zarejestrowanych było 71,9 tys. spółek (w tym 45,0 tys. spółek handlowych i 26,9 tys. spółek cywilnych), 9,5 tys. stowarzyszeń i organizacji społecznych, 2,7 tys. fundacji, 3,7 tys. jednostek budżetowych i samorządowych zakładów budżetowych oraz 816 spółdzielni i jedno przedsiębiorstwo państwowe. Wśród spółek handlowych w województwie dolnośląskim dominowały jednostki z kapitałem prywatnym krajowym. Ich udział w całości spółek handlowych wzrósł z 74,3% w 2010 r. do 82,2% w 2019 r. Jednocześnie zmniejszył się udział spółek z kapitałem zagranicznym z 23,4% w 2010 r., do 16,3% w 2019 r. Udział spółek z pozostałymi rodzajami kapitału (samorządu terytorialnego, państwowych osób prawnych oraz spółek Skarbu Państwa) spadł z 2,2% w 2010 r. do 1,5% w 2019 r.

Wykres 46. Spółki handlowe według rodzaju kapitału
 Stan w dniu 31 grudnia
 Chart 46. Commercial companies by type of capital
 As of 31st December

Działalność badawcza i rozwojowa oraz innowacyjna

Research and development and innovation activity

W 2018 r. wzrosła r/r wysokość nakładów na działalność badawczą i rozwojową (B+R) w województwie dolnośląskim. Wzrosła także liczba aktywnych zawodowo w sektorze B+R, w stosunku do 2017 r. Wartość nakładów na innowacje w przedsiębiorstwach przemysłowych i usługowych spadła r/r.

Działalność badawcza i rozwojowa (B+R) jest to ogół działań polegających na prowadzeniu i wspieraniu badań naukowych i prac rozwojowych. Jest to praca twórcza, prowadzona w sposób metodyczny, podejmowana w celu zwiększenia zasobów wiedzy, w tym wiedzy o człowieku, kulturze i społeczeństwie oraz w celu tworzenia nowych zastosowań dla wiedzy już istniejącej.

Nakłady wewnętrzne na działalność B+R to wartość prac badawczych i rozwojowych danej jednostki wykonanych przez jej własne zaplecze badawcze, niezależnie od źródeł ich finansowania.

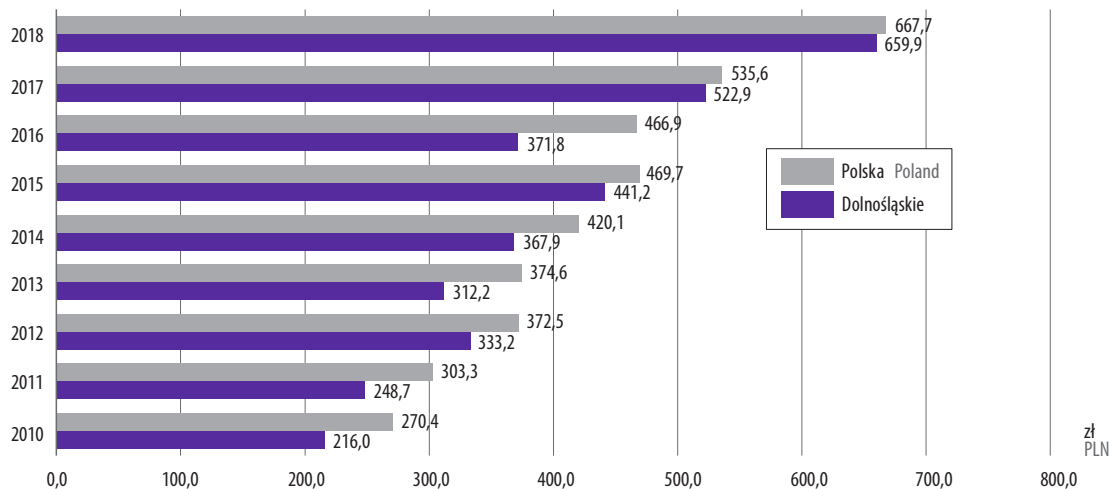
Nakłady na działalność badawczą i rozwojową w województwie dolnośląskim w 2018 r. wyniosły 1914,4 mln zł i były o 26,2% wyższe niż w 2017 r. (w stosunku do 2010 r. wzrost o 203,9%). Udział województwa dolnośląskiego w całości nakładów w Polsce wyniósł 7,5% i był trzeci pod względem wysokości w kraju (za województwami mazowieckim i małopolskim).

Tablica 31. Nakłady wewnętrzne na działalność badawczą i rozwojową według źródeł finansowania (ceny bieżące)
 Table 31. Intramural expenditures research and development by source of funds (current prices)

Wyszczególnienie Specification	2010	2015	2018	2019
	w mln zł in million PLN			
Ogółem Total	630,0	1282,0	1517,8	1914,4
sektor finansujący: funding sector:				
Rządowy Government	.	.	-	-
Przedsiębiorstw Business enterprises	217,9	744,6	953,7	1197,7
Szkolnictwa wyższego Higher education	315,1	371,1	551,7	701,3
Prywatnych instytucji niekomercyjnych Private non-profit	-	-	-	-
Zagranica Abroad	-	.	52,3	106,4

Nakłady na działalność badawczą i rozwojową na 1 mieszkańca w województwie dolnośląskim w 2018 r. wyniosły 659,9 zł (wzrost o 26,2% r/r) i były niższe o 1,2% niż średnio w Polsce (667,7 zł). Województwo dolnośląskie zajmowało 4. miejsce w kraju, za województwami: mazowieckim (1761,5 zł), małopolskim (1087,4 zł) i pomorskim (750,8 zł).

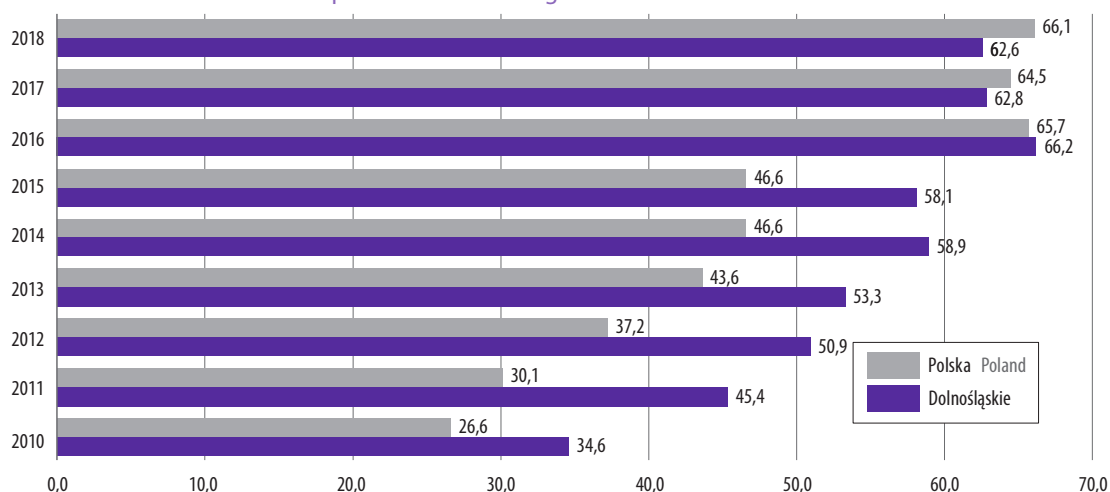
Wykres 47. Nakłady wewnętrzne na działalność badawczą i rozwojową na 1 mieszkańca
 Chart 47. Intramural expenditures on research and development per capita

Udział środków pochodzących z sektora przedsiębiorstw finansujących działalność B+R w nakładach wewnętrznych na działalność B+R wyniósł w 2018 r. w województwie dolnośląskim 62,6% (w Polsce 66,1%). Od 2010 r. udział wzrósł z 34,6% (w Polsce z 26,6%), jednak najwyższy udział zanotowano w województwie dolnośląskim w 2016 r. (66,2%).

Wykres 48. Środki pochodzące z sektora przedsiębiorstw finansujące działalność B+R

Chart 48. Funds from the business enterprise sector financing R&D

Personel B+R stanowią wszystkie osoby bezpośrednio zaangażowane w działalność badawczą i rozwojową bez względu na to, czy są pracującymi w danej jednostce, czy też są współpracownikami zewnętrznymi w pełni wdrożonymi w działalność badawczą i rozwojową jednostki, a także osoby świadczące bezpośrednie usługi na potrzeby działalności B+R (jak np. kierownicy prac B+R, pracownicy administracyjni, technicy i pracownicy biurowi).

Ekwiwalenty pełnego czasu pracy (EPC) są to jednostki przeliczeniowe służące do ustalenia liczby osób faktycznie zaangażowanych w działalność B+R. Jeden EPC oznacza jeden osoborok poświęcony wyłącznie na działalność badawczą i rozwojową.

Działalność innowacyjna obejmuje wszystkie działania o charakterze rozwojowym, finansowym i komercyjnym podejmowane przez przedsiębiorstwo, których zamierzonym celem jest innowacja. Działalność innowacyjna obejmuje także działalność badawczą i rozwojową (B+R), która nie jest bezpośrednio związana z tworzeniem konkretnej innowacji.

Badania dotyczące innowacji prowadzone są w dwóch grupach: wśród przedsiębiorstw przemysłowych oraz wśród przedsiębiorstw wybranych działów PKD w sektorze usług. Badaniami tymi objęte są przedsiębiorstwa, w których liczba pracujących przekracza 9 osób.

W województwie dolnośląskim w 2018 r. przedsiębiorstwa przemysłowe i usługowe, które wprowadziły innowacje produktowe lub procesowe stanowiły 20,7% przedsiębiorstw ogółem (rok wcześniej 17,8%), przy 24,0% udziale takich przedsiębiorstw w Polsce. Wartość nakładów na innowacje w przedsiębiorstwach przemysłowych i usługowych wyniosła ogółem 1708,1 mln zł i była o 40,1% niższa niż w 2017 r. (2853,1 mln zł). Stanowiła ona 4,7% wartości w Polsce (wobec 6,9% rok wcześniej). Wartość nakładów w przedsiębiorstwach przemysłowych wyniosła 249,7% nakładów w przedsiębiorstwach usługowych (odpowiednio 1219,6 mln zł wobec 488,5 mln zł).

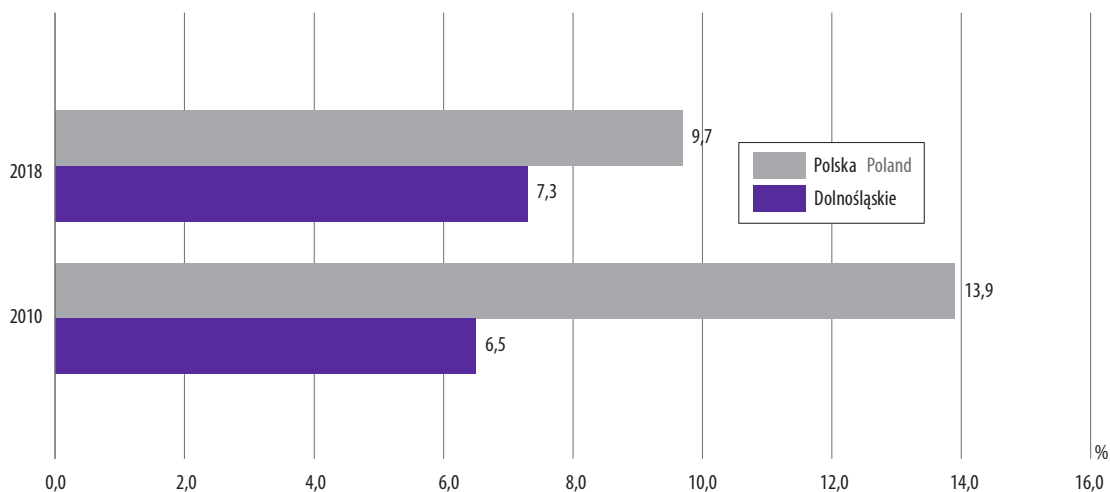
Tablica 32. Przedsiębiorstwa innowacyjne według rodzajów wprowadzonych innowacji
 Table 32. Innovative enterprises by types of introduced innovations

Wyszczególnienie Specification	2008-2010	2013-2015	2015-2017	2016-2018	2016-2018 Polska Poland
	w % ogółu przedsiębiorstw in % of total enterprises				
Przedsiębiorstwa przemysłowe, które wprowadziły innowacje produktowe lub procesów biznesowych ^a Industrial enterprises, which introduced product or business process ^a innovations	20,7	19,4	17,7	19,0	20,4
Nowe lub ulepszone produkty New or improved products	14,4	12,5	11,1	12,4	13,7
Nowe lub ulepszone procesy biznesowe ^a New or improved business processes ^a	16,7	14,5	14,3	17,8	19,9
Przedsiębiorstwa usługowe, które wprowadziły innowacje produktowe lub procesów biznesowych ^a Service enterprises, which introduced product or business process ^a innovations	15,4	11,7	10,5	15,0	14,5
Nowe lub ulepszone produkty New or improved products	10,3	5,5	5,6	9,1	7,3
Nowe lub istotnie ulepszone procesy biznesowe ^a New or significantly improved business processes ^a	10,8	9,0	7,5	21,2	17,5

^a W latach 2008-2010, 2013-2015, 2015-2017 dane dotyczą innowacji procesowych, od 2016-2018 – innowacji procesów biznesowych.
 In the years 2008-2010, 2013-2015, 2015-2017 the data relate to process innovations, from 2016-2018 - to business process innovations.

Udział przychodów przedsiębiorstw przemysłowych i usługowych ze sprzedaży produktów nowych lub istotnie ulepszonych w przychodach ze sprzedaży ogółem wyniósł w 2018 r. w województwie dolnośląskim 7,3%, wobec 9,7% w Polsce. W 2017 r. udział wyniósł 9,5% w województwie dolnośląskim i 8,8% w Polsce (w 2010 r. odpowiednio 6,5% i 13,9%).

Wykres 49. Nakłady wewnętrzne na działalność badawczą i rozwojową na 1 mieszkańca
 Chart 49. Intramural expenditures on research and development per capita

Wykorzystanie technologii informacyjno-komunikacyjnych w przedsiębiorstwach

Using of information and communication technologies in enterprises

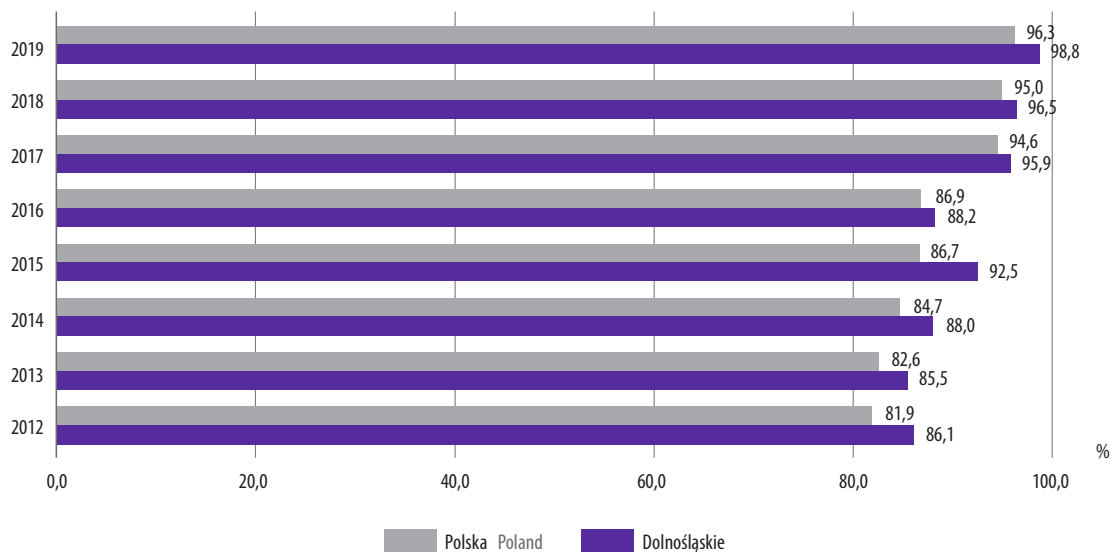
Przedsiębiorstwa z województwa dolnośląskiego w 2018 r. były liderem w wykorzystywaniu komputerów w swojej działalności, jak i w wykorzystywaniu Internetu w kontaktach z administracją publiczną w celu odsyłania wypełnionych formularzy w formie elektronicznej. Ponadto, odnotowano duży wzrost liczby zatrudnionych specjalistów ICT.

Pod pojęciem **technologii informacyjnych i komunikacyjnych** zwanych zamiennie technologiami informacyjno-telekomunikacyjnymi, teleinformatycznymi lub technikami informacyjnymi kryje się rodzina technologii przetwarzających, gromadzących i przesyłających informacje w formie elektronicznej.

W 2019 r. 99,0% przedsiębiorstw w województwie dolnośląskim wykorzystywało komputery w swojej działalności (przy 97,8% w 2018 r.), co było najwyższą wartością w Polsce, gdzie średnia wyniosła 96,8%. Dostęp do szerokopasmowego Internetu posiadało 98,8% przedsiębiorstw (96,5% w 2018 r.), co również było najwyższą wartością w kraju, gdzie średnia wyniosła 96,3%. W województwie dolnośląskim 40,4% przedsiębiorstw w 2019 r. (wzrost o 9,8% r/r) korzystało z przynajmniej jednego z dostępnych mediów społecznościowych, co było 2. wynikiem w kraju (średnia dla Polski 36,6%), za województwem mazowieckim (44,1%).

Wykres 50. Przedsiębiorstwa posiadające dostęp do Internetu^a

Chart 50. Enterprises with Internet access^a

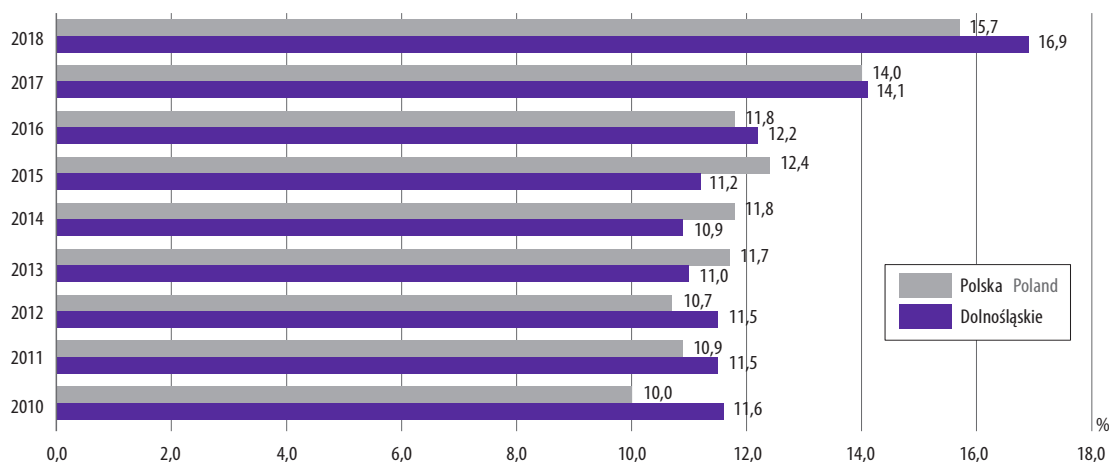
^a Dostęp do Internetu o prędkości 30-100 Mbit/s.
^a Internet access at a speed 30-100 Mbit/s

W 2018 r. 16,9% przedsiębiorstw w województwie dolnośląskim otrzymywało zamówienia przez sieci komputerowe (wzrost o 2,8% r/r). Województwo dolnośląskie plasowało się na 2. miejscu w kraju (średnia dla Polski - 15,7%), za województwem mazowieckim (19,4%).

Do sprzedaży elektronicznej zaliczyć należy zamówienia i rezerwacje składane na stronie internetowej przedsiębiorstwa (w sklepie internetowym, aplikacji, poprzez extranet), na internetowych platformach handlowych, w serwisach aukcyjnych oraz za pośrednictwem systemu EDI. Z transakcji elektronicznych wykluczone są zamówienia składane pocztą elektroniczną (e-mail), faxem lub przez telefon. Do podstawowych cech odróżniających sprzedaż elektroniczną od sprzedaży tradycyjnej zaliczyć można dostępność ofert handlowych z wielu źródeł w krótkim czasie i o każdej porze. Z transakcji e-handlu wykluczone są zamówienia składane pocztą elektroniczną (e-mail), faxem lub przez telefon. Do podstawowych cech odróżniających handel elektroniczny od handlu tradycyjnego zaliczyć można dostępność ofert handlowych z wielu źródeł w krótkim czasie i o każdej porze.

Wykres 51. Przedsiębiorstwa otrzymujące zamówienia przez sieci komputerowe

Chart 51. Enterprises receiving orders via computer networks

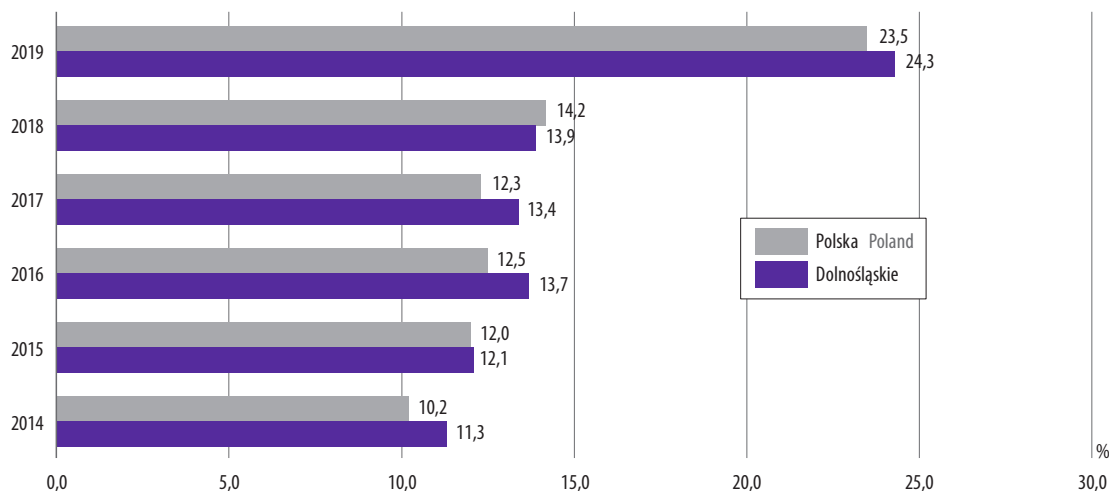

E-administracja to zastosowanie technologii informatycznych w administracji publicznej.

W województwie dolnośląskim w 2018 r. 98,7% przedsiębiorstw wykorzystywało Internet w kontaktach z administracją publiczną w celu odsyłania wypełnionych formularzy w formie elektronicznej (wzrost o 2,4% r/r). Był to najwyższy wynik w kraju, gdzie średnia wyniosła 95,7%. W 2019 r. 24,3% zatrudnionych w przedsiębiorstwach było specjalistami ICT (wzrost 10,4% r/r), przy średniej w Polsce wynoszącej 23,5%.

Wykres 52. Przedsiębiorstwa zatrudniające specjalistów ICT

Chart 52. Enterprises employing ICT specialists

Wyniki finansowe przedsiębiorstw niefinansowych

Financial results of non-financial enterprises

W 2019 r. wzrosły przychody z całokształtu działalności przedsiębiorstw niefinansowych o liczbie pracujących większej niż 49 osób. Wzrósł także udział firm wykazujących zysk netto.

Przychody **netto ze sprzedaży produktów, towarów i materiałów na eksport** obejmują wewnątrz wspólnotową dostawę do krajów członkowskich UE oraz eksport do krajów pozaunijnych.

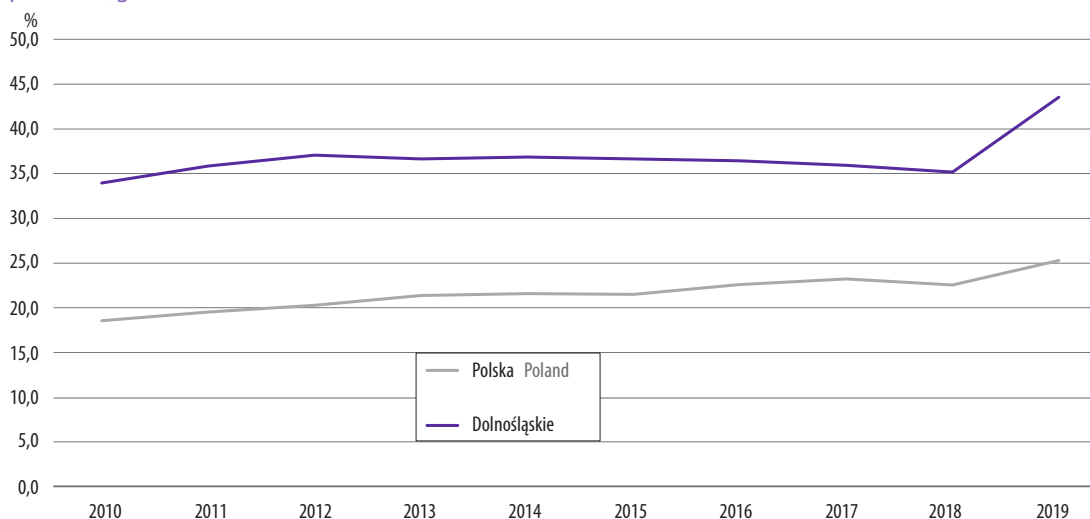
Przychody z całokształtu działalności przedsiębiorstw niefinansowych o liczbie pracujących większej niż 49 osób, w województwie dolnośląskim, w 2019 r. wyniosły 218343,0 mln zł i były wyższe o 7,3% niż rok wcześniej (203528,5 mln zł w 2018 r.). Przychody netto ze sprzedaży produktów, towarów i materiałów wyniosły 212256,0 mln zł i były wyższe o 7,8% r/r (196902,0 mln zł w 2018 r.).

Przychody netto ze sprzedaży produktów, towarów i materiałów przedsiębiorstw działających w zakresie przetwórstwa przemysłowego wyniosły 102352,1 mln zł (48,2% przychodów wszystkich przedsiębiorstw) i były wyższe o 9,3% r/r (93642,2 mln zł w 2018 r.).

Wartość przychodów netto ze sprzedaży produktów, towarów i materiałów przeznaczonych na eksport wyniosła w 2019 r. 92392,4 mln zł (wzrost o 21,3% r/r, przy 76141,1 mln zł w 2018 r.). Przychody ze sprzedaży produktów wyniosły 84315,4 mln zł (wzrost 18,5% r/r), a ze sprzedaży towarów i materiałów 8077,0 mln zł (wzrost 61,9% r/r). Udział przychodów ze sprzedaży produktów, towarów i materiałów na eksport w przychodach ze sprzedaży produktów, towarów i materiałów ogółem wyniósł 43,5% i był wyższy o 8,4% r/r.

Wykres 53. Udział przychodów ze sprzedaży produktów, towarów i materiałów na eksport w przychodach ze sprzedaży produktów, towarów i materiałów ogółem

Chart 53. Share of revenues from sale of products, goods and materials for export in total revenues from sale of products, goods and materials

a Wstępny szacunek.
a Preliminary estimate.

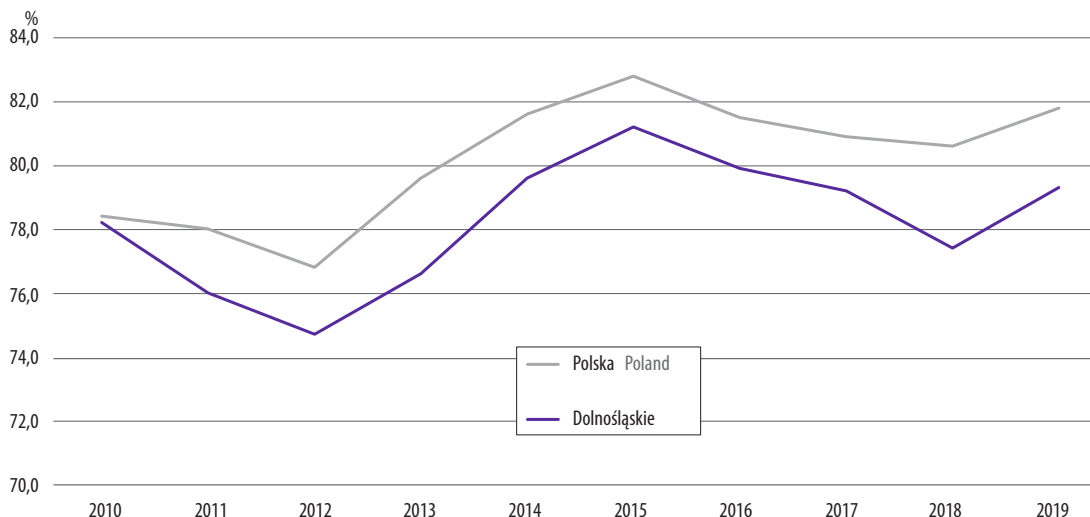
Wyniki finansowe:

- wynik finansowy brutto oblicza się jako różnicę przychodów ogółem i kosztów ogółem – w przypadku nadwyżki kosztów ogółem nad przychodami ogółem wynik finansowy zapisuje się ze znakiem (-);
- wynik finansowy netto (zysk lub strata) to wynik finansowy brutto pomniejszony o obowiązkowe obciążenia.

Koszt uzyskania przychodu z całokształtu działalności wyniósł w przedsiębiorstwach w województwie dolnośląskim w 2019 r. 208758,8 mln zł, co oznaczało wzrost o 6,9% r/r (z 195365,1 mln zł w 2018 r.). Koszt własny sprzedanych produktów, towarów i materiałów wyniósł 203507,2 mln zł (wzrost o 7,6% r/r z 189181,7 mln zł). W przedsiębiorstwach działających w zakresie przetwórstwa przemysłowego, koszt własny sprzedanych produktów, towarów i materiałów wyniósł 98757,3 mln zł (48,5% ogólnego kosztu wszystkich przedsiębiorstw) i wzrósł o 10,8% r/r. Wartości pozostałych parametrów finansowych opisujących działalność przedsiębiorstw niefinansowych prezentowały się następująco:

- wynik finansowy ze sprzedaży produktów, towarów i materiałów wzrósł o 13,3% z 7720,3 mln zł w 2018 r. do 8748,8 mln zł w 2019 r.,
- wynik z pozostałej działalności operacyjnej zmniejszył się o 3,4% z 3171,4 mln zł w 2018 r. do 3061,9 mln zł w 2019 r.,
- wynik przychodów finansowych zmniejszył się o 12,4% z 3455,1 mln zł w 2018 r. do 3025,0 mln zł w 2019 r.,
- wynik finansowy brutto wzrósł o 17,4% z 8163,5 mln zł w 2018 r. do 9584,2 mln zł w 2019 r.,
- obciążenia wyniku finansowego brutto zmniejszyły się o 7,2% z 1962,2 mln zł w 2018 r. do 1821,6 mln zł w 2019 r.,
- wynik finansowy netto wzrósł o 25,2% z 6201,2 mln zł w 2018 r. do 7762,6 mln zł w 2019 r.

Wykres 54. Udział liczby przedsiębiorstw wykazujących zysk netto w ogólnej liczbie przedsiębiorstw niefinansowych
Chart 54. Share of the number of enterprises showing net profit in the total number of non-financial enterprises

Wskaźniki:

- wskaźnik poziomu kosztów jest to relacja kosztów ogółem do przychodów ogółem;
- wskaźnik rentowności obrotu brutto to relacja wyniku finansowego brutto do przychodów ogółem;
- wskaźnik rentowności obrotu netto to relacja wyniku finansowego netto do przychodów ogółem;
- wskaźnik płynności finansowej I stopnia to relacja inwestycji krótkoterminowych do zobowiązań krótkoterminowych (bez funduszy specjalnych);
- wskaźnik płynności finansowej II stopnia to relacja inwestycji krótkoterminowych i należności krótkoterminowych do zobowiązań krótkoterminowych (bez funduszy specjalnych).

W 2019 r. 79,3% przedsiębiorstw niefinansowych w województwie dolnośląskim (zatrudniających powyżej 49 pracowników) wykazywało zysk netto. Wynik ten był lepszy o 1,9 p.proc. niż rok wcześniej oraz o 1,9 p.proc. niższy niż w 2015 r., kiedy zanotowano najwyższą wartość wskaźnika w latach 2010-2019. W porównaniu do Polski, udział przedsiębiorstw wykazujących zysk netto w województwie dolnośląskim był niższy o 2,5 p.proc. Wartości wskaźników ekonomiczno-finansowych opisujących działalność przedsiębiorstw niefinansowych w 2019 r. prezentowały się następująco:

- wskaźnik poziomu kosztów spadł o 0,4 p.proc. r/r do 95,6% (o 0,2 p.proc. więcej niż w kraju),
- wskaźnik rentowności sprzedaży brutto wzrósł o 0,2 p.proc. do 4,1% (o 0,5 p.proc. mniej niż w kraju),
- wskaźnik rentowności obrotu brutto wzrósł o 0,4 p.proc. do 4,4% (o 0,2 p.proc. mniej niż w kraju),
- wskaźnik rentowności obrotu netto wzrósł o 0,6 p.proc. do 3,6% (o 0,1 p.proc. mniej niż w kraju),
- wskaźnik płynności finansowej I stopnia wśród przedsiębiorstw wzrósł o 0,3 p.proc. do 28,2% (o 9,9 p.proc. mniej niż w kraju),
- wskaźnik płynności finansowej II stopnia wśród przedsiębiorstw spadł o 4,7 p.proc. do 88,2% (o 10,7 p.proc. mniej)

Tablica 33. Wybrane wskaźniki ekonomiczno-finansowe w badanych przedsiębiorstwach niefinansowych
Table 33. Selected economic and financial indicators in the surveyed non-financial enterprises

Wyszczególnienie Specification	2010	2015	2018	2019	2019 Polska Poland
	w % in %				
Wskaźnik poziomu kosztów Cost level indicator	92,5	95,1	96,0	95,6	95,4
Wskaźnik rentowności sprzedaży brutto Gross sales profitability indicator	8,7	5,5	3,9	4,1	4,6
Wskaźnik rentowności obrotu brutto Gross turnover profitability indicator	7,5	4,9	4,0	4,4	4,6
Wskaźnik rentowności obrotu netto Net turnover profitability indicator	6,2	3,9	3,0	3,6	3,7
Wskaźnik płynności finansowej I stopnia First degree financial liquidity indicator	37,8	32,9	27,9	28,2	38,1
Wskaźnik płynności finansowej II stopnia Second degree financial liquidity indicator	108,4	100,6	92,9	88,2	98,9

Aktywa obrotowe są częścią kontrolowanych przez jednostkę zasobów majątkowych wykorzystywanych w działalności operacyjnej o wiarygodnie określonej wartości, powstałych w wyniku przeszłych zdarzeń, które spowodują w przyszłości wpływ do jednostki korzyści ekonomicznych. Obejmują zapasy (rzeczowe aktywa obrotowe) oraz krótkoterminowe: należności, inwestycje oraz rozliczenia międzyokresowe.

Wartość aktywów obrotowych przedsiębiorstw niefinansowych o więcej niż 49 pracownikach, w województwie dolnośląskim wyniosła w 2019 r. 78232,1 mln zł i była wyższa o 7,3% r/r (72934,3 mln zł w 2018 r.). Wartość zapasów wzrosła o 7,2% r/r z 23849,1 mln zł w 2018 r. do 25567,1 mln zł w 2019 r. Przedsiębiorstwa posiadały zobowiązania długoterminowe o wartości 41018,3 mln zł (wzrost o 29,7% r/r z 31633,3 mln zł w 2018 r.). Wartość zobowiązań krótkoterminowych wyniosła 57336,3 mln zł i wzrosła o 13,7% r/r z 50438,8 mln zł w 2018 r. Wartość zobowiązań z tytułu dostaw i usług w stosunku do należności z tego samego tytułu, wyniosła w 2019 r. 127,9% i wzrosła z 108,4% w 2018 r. Wartość wskaźników sprawności działania przedsiębiorstw niefinansowych w województwie dolnośląskim prezentowała się w 2019 r. następująco:

- cykl rotacji zapasów przedsiębiorstw wyniósł 45,9 pkt. (spadek o 0,1 pkt. r/r),
- cykl spłaty zobowiązań z tytułu dostaw i usług 54,5 pkt. (wzrost o 9,1 pkt. r/r),
- cykl rotacji należności krótkoterminowych z tytułu dostaw i usług 42,6 pkt. (wzrost o 0,7 pkt r/r).

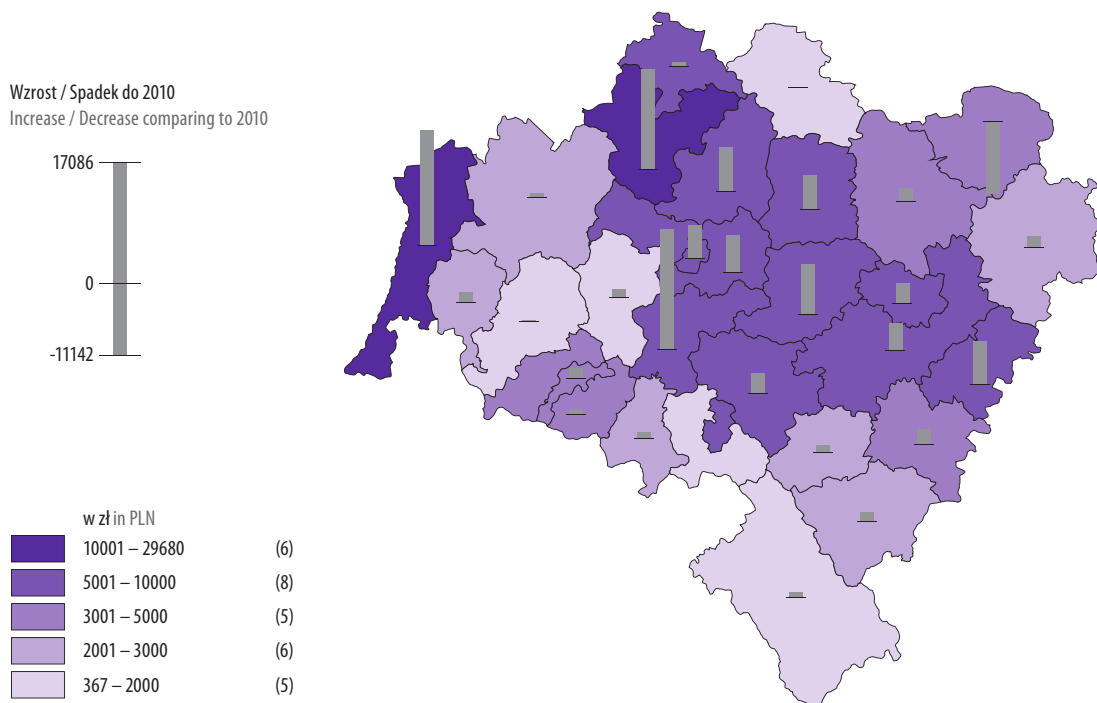
Nakłady inwestycyjne przedsiębiorstw

Investment outlays of enterprises

Nakłady inwestycyjne przedsiębiorstw niefinansowych w 2019 r. wzrosły w skali r/r. Wzrósł udział wydatków na budowlę i budynki, natomiast najbardziej zmniejszyły się wydatki na środki transportu.

Mapa 40. Nakłady inwestycyjne na 1 mieszkańca w 2018 r.

Map 40. Investment outlays per capita in 2018

Wartość nakładów inwestycyjnych (na nowe i używane środki trwałe) poniesionych w 2019 r. przez przedsiębiorstwa niefinansowe powyżej 49 pracujących, mających siedzibę na terenie województwa dolnośląskiego wyniosła 21998,5 mln zł (wzrost o 33,0% r/r) i stanowiła 13,2% wartości nakładów inwestycyjnych przedsiębiorstw w Polsce. Nakłady inwestycyjne na nowe środki trwałe wyniosły 21036,7 mln zł (wzrost o 30,3% r/r), a na używane 961,9 mln zł (wzrost o 145,1%).

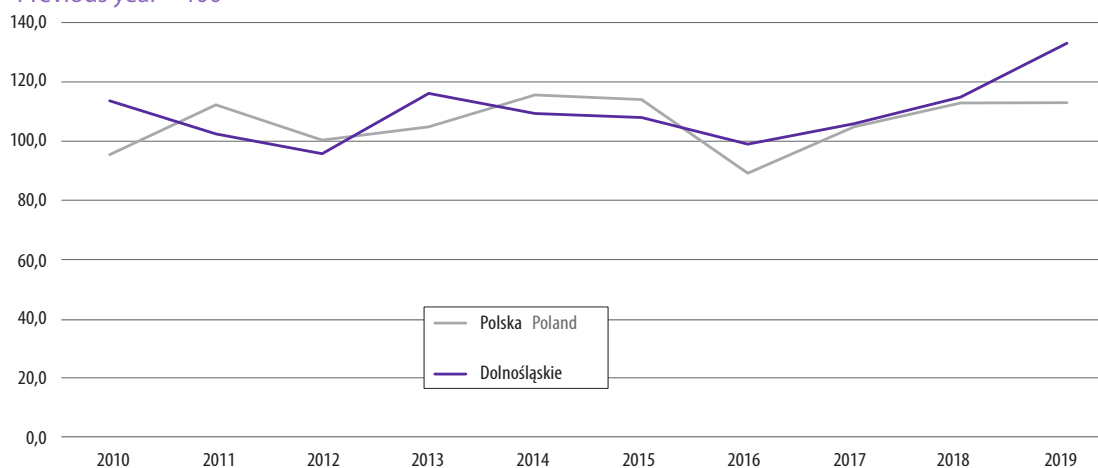
Nakłady inwestycyjne to nakłady finansowe lub rzeczowe, których celem jest stworzenie nowych środków trwałych lub ulepszenie (przebudowa, rozbudowa, rekonstrukcja lub modernizacja) istniejących obiektów majątku trwałego, a także nakłady na tzw. pierwsze wyposażenie inwestycji. Nakłady inwestycyjne dzielą się na nakłady na środki trwałe oraz pozostałe nakłady.

Wykres 55. Dynamika nakładów inwestycyjnych (ceny bieżące)

Rok poprzedni = 100

Chart 55. Indices of investment outlays (current prices)

Previous year = 100

Tablica 34. Nakłady inwestycyjne (ceny bieżące)

Table 34. Investment outlays (current prices)

Wyszczególnienie Specification	2010	2015	2018	2019
Ogółem Total				
w mln zł in million PLN	10294,9	13576,9	16150,0	21036,7
w odsetkach (Polska=100) in percent (Poland=100)	11,5	9,9	11,4	13,2
W tym – w % – nakłady na: Of which – in % – outlays on:				
Budynki i budowle Buildings and structures	28,8	25,9	19,0	24,9
Zakupy Purchases				
maszyn, urządzeń technicznych i narzędzi machinery, technical equipment and tools	43,1	45,4	48,8	44,6
środków transportu transport equipment	25,6	27,2	30,3	23,8

Wartość nakładów przedsiębiorstw w województwie dolnośląskim na środki trwałe wyniosła w 2019 r. 21036,7 mln zł i była wyższa o 30,3% niż w 2018 r. (16150,0 mln zł). W porównaniu do 2018 r., w 2019 r. wzrósł udział wydatków na budynki i budowle (z 19,0% do 24,9%), a spadek udział wydatków na zakup maszyn, urządzeń technicznych i narzędzi (z 48,8% do 44,6%) oraz środków transportu (z 30,3% do 23,8%). Przedsiębiorstwa przetwórstwa przemysłowego przeznaczyły na nakłady inwestycyjne 9836,2 mln zł. W 2019 r. przedsiębiorstwa ogółem rozpoczęły 3099 nowych inwestycji, których wartość kosztorysowa wyniosła 4539,9 mln zł. Najwięcej nowych inwestycji przeprowadzały przedsiębiorstwa z sekcji przetwórstwo przemysłowe - 1506, o łącznej wartości kosztorysowej wynoszącej 2407,3 mln zł.

6.4. Produkcja i usługi

6.4. Production and services

Rolnictwo

Agriculture

W 2019 r. w skali roku odnotowano zwiększenie powierzchni zasiewów, zbiorów oraz plonowanie zbóż podstawowych z mieszankami zbożowymi. Zbiory ziemniaków, buraków oraz rzepaku i rzepiku w relacji do poprzedniego roku były niższe. W skali roku powierzchnia uprawy tych ziemiopłodów została ograniczona, a plonowanie tych gatunków zmniejszyło się. Wyniki badania pogłowie zwierząt gospodarskich według stanu w dniu 1 czerwca 2019 r., wskazują na zwiększenie się pogłowia bydła oraz drobiu przy spadku populacji trzody chlewnej oraz owiec w relacji do analogicznego okresu 2018 r. W 2019 r. na rynku rolnym, zarówno w skupie, jak i na targowiskach ceny ziemniaków były wyższe. Niższe były ceny skupu pszenicy i żywca wołowego. W 2018 r. w porównaniu do roku poprzedniego odnotowano spadek globalnej produkcji rolniczej.

Produkcja roślinna

Crop output

W 2019 r. według wynikowego szacunku produkcji głównych ziemiopłodów rolnych i ogrodniczych, powierzchnia zasiewów z mieszankami zbożowymi wyniosła 467,0 tys. ha i w porównaniu do 2018 r. była większa o 13,9%.

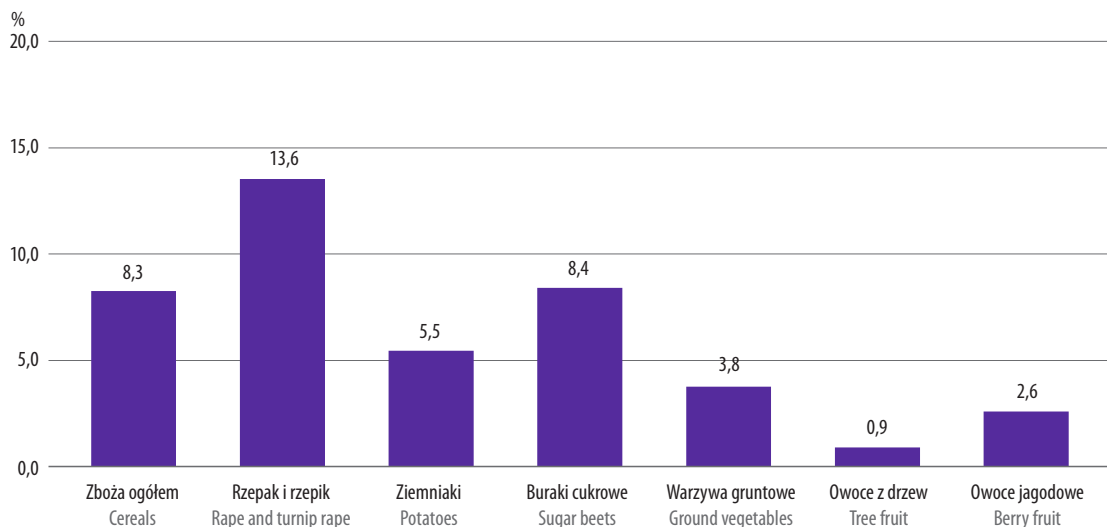
Tablica 35. Plony wybranych ziemiopłodów rolnych
Table 35. Yields of selected agricultural crops

Wyszczególnienie Specification	2010	2015	2018	2019	2019 Polska Poland
	z 1 ha w dt per 1 ha in dt				
Zboża ogółem Cereals in total	46,5	47,0	44,2	44,6	36,7
w tym zboża podstawowe z mieszankami zbożowymi of which basic cereals including cereal mixed	44,9	47,3	41,2	42,9	35,2
w tym: of which:					
pszenica wheat	51,3	51,9	45,0	47,1	43,9
żyto rye	31,8	34,5	30,9	33,4	27,2
jęczmień barley	39,1	42,9	38,0	39,5	34,6
owies oats	29,7	31,7	29,3	30,2	24,9
pszenżyto triticale	36,6	38,9	37,6	40,3	34,9
Rzepak i rzepik Rape and turnip rape	20,7	28,7	28,0	26,7	27,1
Ziemniaki Potatoes	207	209	284	212	214
Buraki cukrowe Sugar beets	539	503	570	562	575

Plony uzyskane z 1 ha powierzchni zbóż podstawowych z mieszankami zbożowymi w 2019 r. w województwie dolnośląskim osiągnęły poziom 42,9 dt i były wyższe o 1,7 dt (tj. o 4,1%) niż plony uzyskane w 2018 r., a w kraju wyniosły 35,2 dt/ha i były wyższe o 9,0% niż w 2018 r. Zbiory zbóż podstawowych z mieszankami zbożowymi wyniosły na 2004,9 tys. ton, czyli więcej o 18,8% niż przed rokiem, a w Polsce te zbiory wyniosły na 25136,5 tys. ton, tj. więcej o 10,3% niż w 2018 r. W województwie dolnośląskim powierzchnia uprawy rzepaku i rzepiku w 2019 r. wyniosła 120,5 tys. ha i było to mniej o 4,0% niż w poprzednim roku. Plony z 1 ha wyniosły 26,7 dt, tj. mniej o 4,6% niż w roku poprzednim. Zbiory rzepaku i rzepiku oszacowano na 322,1 tys. ton (w kraju 2373,2 tys. ton). Były one niższe o 8,2% od notowanych w 2018 r. (w kraju – wyższe o 7,8%). Powierzchnia uprawy buraków cukrowych w 2019 r. wyniosła 20,7 tys. ha i była o 7,3% mniejsza niż rok wcześniej. W kraju uzyskane z 1 ha plony buraków cukrowych wyniosły 575 dt i były 4,0% niższe niż w ubiegłym roku. W województwie zbiory buraków cukrowych w 2019 r. wyniosły 1165,4 tys. ton i były niższe w porównaniu z rokiem poprzednim o 8,5%.

Wykres 56. Udział województwa w krajowej produkcji wybranych ziemiopłodów rolnych i ogrodniczych w 2019 r.
Chart 56. Share of voivodship in the country production of selected agricultural and horticultural crops in 2019

W 2019 r. powierzchnia uprawy ziemniaków zajmowała 16,7 tys. ha i w porównaniu do roku poprzedniego została ograniczona o 14,3%. Plonowanie ziemniaków wyniosło 212 dt/ha i w odniesieniu do 2018 r. było niższe o 25,2%. W kraju plony ziemniaków w skali roku były niższe o 14,7% i wynosiły 214 dt z jednego hektara.

Pogłowie zwierząt gospodarskich

Farm animal stocks

Według stanu na dzień 1 czerwca 2019 r. pogłowie bydła liczyło 1071 tys. szt., co stanowiło 1,7% pogłowia bydła w kraju. W porównaniu do 2018 r. liczebność stada bydła zwiększyła się o 2,3% (wobec spadku o 3,1% w 2018 r.). Dolnośląskie w 2019 r. było jednym z województw z najmniejszą liczbą pogłowia bydła (14. lokata w kraju). W ogólnym pogłowie bydła 39,8% stanowiły krowy (wobec 38,8% w 2018 r.). W relacji do roku poprzedniego pogłowie krowy było wyższe o 4,7%, a cieląt w wieku do 1 roku zwiększyło się o 4,5%. W skali roku zmieniła się struktura stada bydła według grup wiekowo-użytkowych. Zanotowano wzrost udziału bydła w wieku 2 lata i więcej – o 1,2 p.proc., w tym krowy o 0,9 p.proc., a cieląt w wieku poniżej 1 roku o 0,6 p.proc. Zmniejszył się odsetek bydła młodego w wieku 1–2 lata o 1,8 p.proc.

Wykres 57. Obsada bydła na 100 ha użytków rolnych

Stan w dniu 1 czerwca

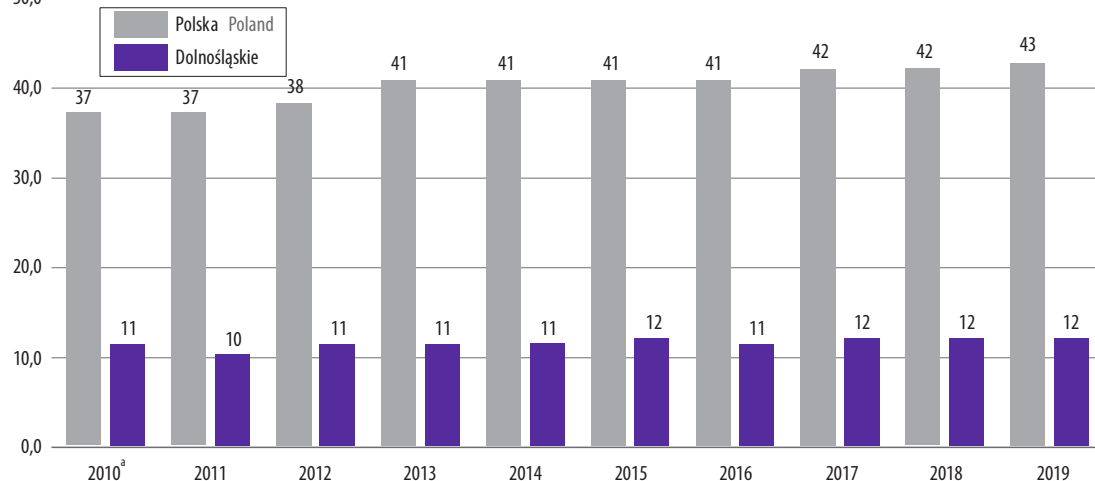
Chart 57. Cattle density per 100 ha of agricultural land

As of 1st June

szt.

units

50,0

a Dane Powszechnego Spisu Rolnego według stanu w dniu 30 czerwca.

a Data of the Agricultural Census as of 30th June.

Według stanu na dzień 1 czerwca 2019 r. stado owiec liczyło 11,7 tys. szt. i stanowiło 4,3% (przed rokiem 4,2%) pogłowia krajowego (9. lokata w kraju). W relacji do analogicznego okresu 2018 r. populacja owiec zmniejszyła się o 0,3%. Maciorki stanowiły 55,9% ogółu pogłowia (przed rokiem 66,9%).

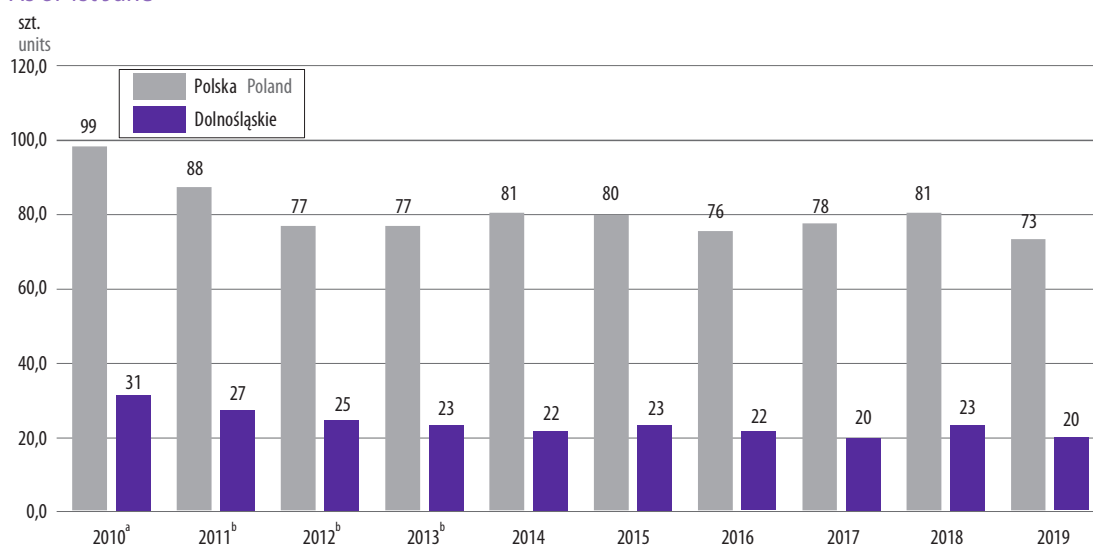
Pogłowie trzody chlewnej według stanu na dzień 1 czerwca 2019 r. ukształtowało się na poziomie 185,7 tys. szt. i stanowiło 1,7% w ogólnokrajowym pogłowie świń. W odniesieniu do ubiegłego roku wielkość stada trzody chlewnej zmniejszyła się o 6,8% (wobec wzrostu o 7,3% w 2018 r.). Województwo dolnośląskie było jednym z województw z najmniejszą liczebnością trzody chlewnej (12. lokata w kraju). W strukturze stada świń największy udział stanowiła populacja prosiąt o wadze do 20 kg (39,7%), a w dalszej kolejności trzody chlewnej o wadze 50 kg i więcej (36,5%) oraz warchlaków o wadze od 20 do 50 kg (23,7%).

Wykres 58. Obsada trzody chlewnej na 100 ha użytków rolnych

Stan w dniu 1 czerwca

Chart 58. Pigs density per 100 ha of agricultural land

As of 1st June

a Dane Powszechnego Spisu Rolnego według stanu w dniu 30 czerwca. b Stan w końcu lipca.

a Data of the Agricultural Census as of 30th June. b As of the end of July.

Pogłowie drobiu ogółem w czerwcu 2019 r. wynosiło 7145,5 tys. szt. i stanowiło 3,4% pogłowia w Polsce (przed rokiem – 3,0%). W porównaniu z rokiem poprzednim liczebność drobiu w województwie zwiększyła się o 14,3%. Pogłowie drobiu kurzego stanowiło 89,7% pogłowia drobiu ogółem (przed rokiem 90,2%).

Skup produktów rolnych

Procurement of agricultural products

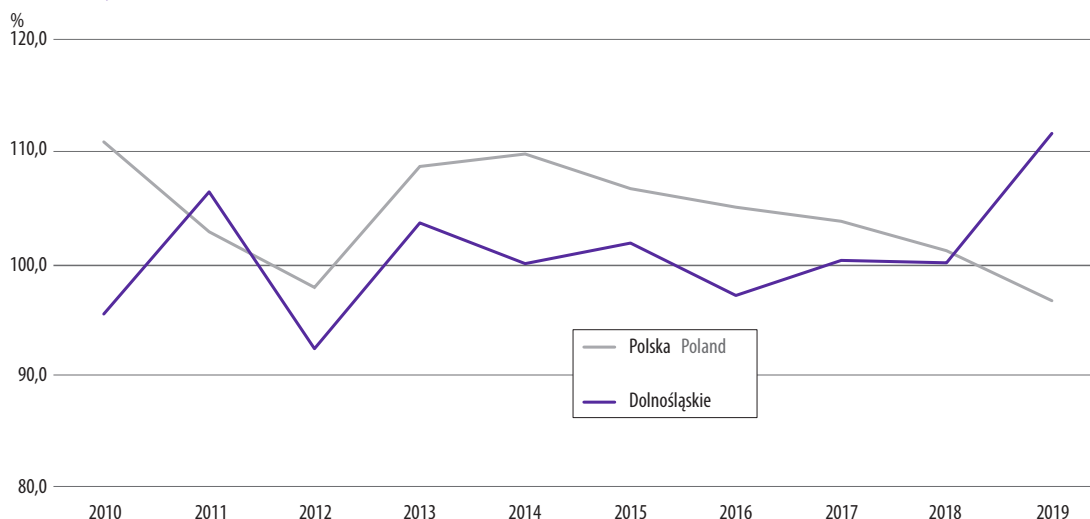
W 2019 r. na rynku rolnym skupiono 1020,9 tys. ton ziarna zbóż podstawowych (łącznie z mieszankami zbożowymi, bez ziarna siewnego), co stanowiło 12,8% skupu ogólnokrajowego. W odniesieniu do roku poprzedniego skup był wyższy o 11,7% (w 2018 r. niższy o 40,7%), a w relacji do 2010 r. zmniejszył się o 22,2%. W kraju w skali roku skup zbóż podstawowych (z mieszankami zbożowymi, bez ziarna siewnego), w porównaniu z poprzednim rokiem, był niższy o 6,9%. Skup pszenicy wyniósł 754,1 tys. ton, tj. więcej o 5,1% niż przed rokiem. W 2019 r. pszenica stanowiła 13,9% skupu krajowego (przed rokiem 11,9%). Na rynku rolnym skupiono w analizowanym roku 166,5 tys. ton jęczmienia, tj. więcej o 14,2% w odniesieniu do 2018 r. Skup jęczmienia stanowił 23,1% ogólnokrajowego skupu tego ziarna. W 2019 r. skup żyta wyniósł 24,6 tys. ton, a pszenżyta – 73,7 tys. ton. W porównaniu do 2018 r. zanotowano wzrost skupu żyta (o 18,5%) oraz wzrost skupu pszenżyta (o 180,2%). W 2019 r. producenci z województwa dolnośląskiego dostarczyli do skupu 185,0 tys. ton ziemniaków, tj. o 7,4% mniej niż przed rokiem, w tym 128,9 tys. ton ziemniaków jadalnych (bez wczesnych), tj. o 7,7% mniej niż w roku ubiegłym. Skup ziemniaków w kraju wyniósł 1559,0 tys. ton, w tym jadalnych – 513,8 tys. ton i w skali roku, odpowiednio zmniejszył się o 9,7%, w tym jadalnych o 9,3%. W 2019 r. udział skupu ziemniaków w krajowym skupie tego surowca wyniósł 11,9%, w tym jadalnych – 25,1%. Skup żywca rzeźnego w wadze żywej w 2019 r. wyniósł 118,8 tys. ton (tj. 1,9% skupu ogólnokrajowego) i w skali roku zwiększył się o 11,6% (wobec wzrostu o 0,4% w 2018 r.). W kraju skup żywca rzeźnego w wadze żywej w relacji do roku poprzedniego zmniejszył się o 3,4%.

Wykres 59. Dynamika skupu żywca rzeźnego ogółem (w wadze żywej)

Rok poprzedni=100

Chart 59. Indices of procurement of total animals for slaughter (in live weight)

Previous year=100

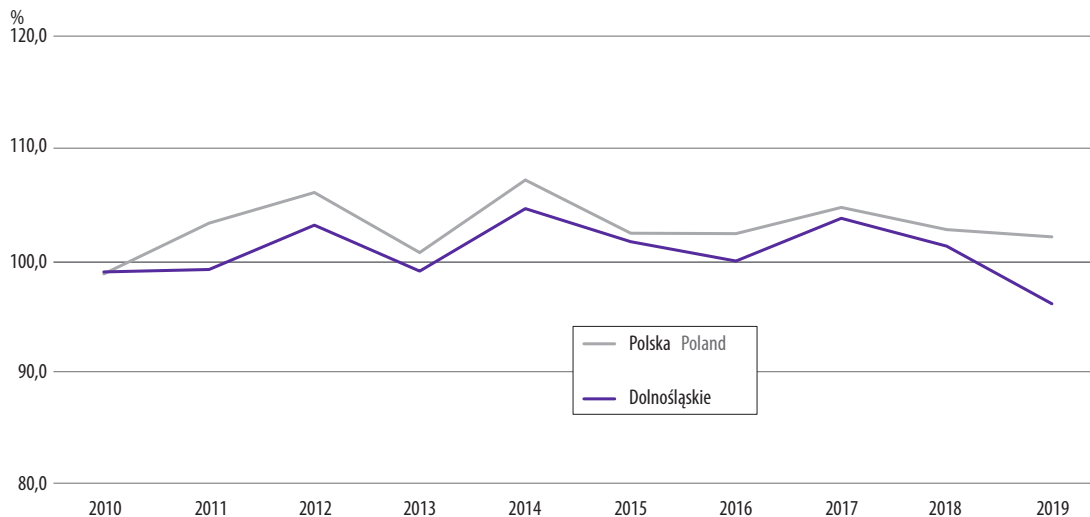
W 2019 r. podaż żywca wieprzowego wyniosła 9,3 tys. ton i była niższa w skali roku o 36,0% (wobec wzrostu o 20,7% w 2018 r.). Skup żywca wołowego ukształtował się na poziomie 11,4 tys. ton, tj. niższym o 37,3% niż przed rokiem (w 2018 r. więcej o 10,9%). W 2019 r. skupiono 97,8 tys. ton żywca drobiowego, tj. więcej o 32,9% w ujęciu rocznym (w 2018 r. mniej o 4,3%). Z analizy danych za 2019 r. wynika, że dostarczony do skupu przez producentów z województwa dolnośląskiego żywiec wieprzowy stanowił – 0,4% skupu krajowego tego surowca, wołowy – 1,4%, a drobiowy 3,0%.

Wykres 60. Dynamika skupu mleka

Rok poprzedni=100

Chart 60. Indices of procurement of cows' milk

Previous year=100

W 2019 r. skup mleka krowiego wyniósł 164,8 mln litrów (tj. 1,4% ogółu mleka skupionego w kraju) i był mniejszy o 4,2% w porównaniu do roku poprzedniego. Skup jaj kurzych konsumpcyjnych w 2019 r. był niższy niż w roku poprzednim o 54,8%. W 2019 r. skup jaj kurzych konsumpcyjnych wyniósł 30,0 mln sztuk i stanowił 3,6% skupu krajowego.

Ceny produktów rolnych w skupie i na targowiskach

Procurement and market place prices of agricultural products

W 2019 r. średnia cena skupu pszenicy w województwie wyniosła 70,68 zł za 1 dt (w kraju – 72,26 zł) i była w skali roku niższa o 2,2%. Na targowiskach za 1 dt pszenicy płacono 96,32 zł (w kraju – 91,63 zł), tj. więcej o 13,1% niż w 2018 r. Średnia cena żyta w skupie w 2019 r. kształtowała się na poziomie 59,32 zł za dt (w kraju – 60,38 zł) i była niższa o 3,6% w porównaniu z 2018 r.

W 2019 r. za ziemniaki jadalne (bez wczesnych) w skupie płacono 58,75 zł za dt (w kraju – 84,54 zł), tj. więcej w skali roku o 14,5%. Na targowiskach cena ziemniaków jadalnych kształtowała się na poziomie 212,80 zł za dt (w Polsce – 189,17 zł) i była wyższa w relacji do 2018 r. o 91,9%. W omawianym roku cena skupu 1 kg żywca wołowego w wadze żywej wyniosła 6,15 zł (w kraju – 6,33 zł) i była niższa o 19,4% niż rok wcześniej. Cena żywca wieprzowego osiągnęła w 2019 r. wartość 5,58 zł za kg (w kraju – 5,39 zł), tj. wyższą o 19,8% niż w 2018 r. W styczniu 2019 r. za 1 kg żywca wieprzowego w skupie można było kupić 5,7 kg żyta, podczas gdy w grudniu 11,0 kg. Najwięcej żyta za 1 kg żywca wieprzowego można było kupić w październiku (13,2 kg). W kraju w grudniu relacja cen skupu żywca wieprzowego do cen żyta kształtowała się na poziomie 10,8. W 2019 r. średnia cena skupu drobiu wyniosła 3,77 zł za kg (w kraju - 3,90 zł) i była wyższa o 0,1% w porównaniu z zanotowaną w poprzednim roku. W 2019 r. średnia roczna cena mleka krowiego wyniosła 1,37 zł za litr - wzrost w województwie w porównaniu do poprzedniego roku o 0,9%. W kraju za 1 litr mleka płacono średnio 1,35 zł. W skali roku średnia cena w skupie jaj kurzych konsumpcyjnych była wyższa niż rok wcześniej o 12,2% i wyniosła 0,20 zł za sztukę (w kraju 0,23 zł).

Przeciętne roczne ceny skupu obliczono jako iloraz wartości (w cenach bieżących bez VAT) i ilości poszczególnych produktów rolnych.

Przeciętne roczne ceny uzyskiwane przez rolników na targowiskach obliczono jako średnie arytmetyczne z przeciętnych cen w poszczególnych miesiącach.

Globalna, końcowa i towarowa produkcja rolnicza

Gross, final and market agricultural output

W 2018 r. w ogólnej wartości globalnej produkcji rolniczej 34,0% stanowiła produkcja zwierzęca, natomiast pozostałe 66,0% przypadało na dominującą produkcję roślinną (w kraju odpowiednio 62,7% i 37,3%). Globalna produkcja rolnicza, w odniesieniu do roku poprzedniego zmniejszyła się (w cenach stałych) o 9,0%, przy czym produkcja roślinna zmniejszyła się – o 4,2%, natomiast produkcja zwierzęca zwiększyła się o 8,4%. Wartość produkcji końcowej w skali roku zmniejszyła się (w cenach stałych) o 12,0% (w 2017 r. spadek o 5,4%). Na obniżenie produkcji końcowej wpłynął spadek produkcji roślinnej o 19,7%. Towarowa produkcja rolnicza była niższa (w cenach stałych) o 10,9% od uzyskanej w 2017 r. (spadek o 3,5%). W towarowej produkcji rolniczej wystąpił spadek o 18,2% wartości produkcji roślinnej (spadek o 4,4% w 2017 r.) oraz wzrost o 7,9% – produkcji zwierzęcej (wobec spadku o 1,0% rok wcześniej). Sprzedaż produktów rolnych w obrocie targowiskowym zwiększyła się o 1,8% (wobec spadku o 3,9% w poprzednim roku), mniejszy był skup produktów rolnych w porównaniu z poprzednim rokiem – o 16,2% (w 2017 r. spadek o 3,4%). W analizowanym roku udział województwa w krajowej globalnej produkcji rolniczej wyniósł 3,9%, w krajowej końcowej produkcji rolniczej – 3,7%, a w krajowej towarowej produkcji rolniczej – 3,6%.

Przemysł Industry

Dane o **produkcji sprzedanej przemysłu** dotyczą działalności przemysłowej i nieprzemysłowej podmiotów gospodarczych zaliczanych do sekcji: „Górnictwo i wydobywanie”, „Przetwórstwo przemysłowe”, „Wytwarzanie i zaopatrywanie w energię elektryczną, gaz, parę wodną, gorącą wodę i powietrze do układów klimatyzacyjnych”, oraz „Dostawa wody; gospodarowanie ściekami i odpadami oraz działalność związana z rekultywacją”. Dane obejmują podmioty gospodarki narodowej o liczbie pracujących powyżej 9 osób.

Dane o **wartości produkcji sprzedanej przemysłu** prezentuje się bez VAT i podatku akcyzowego, natomiast łącznie z wartością dotacji przedmiotowych do wyrobów i usług – w tzw. cenach bazowych.

W 2019 r. w województwie dolnośląskim wartość produkcji sprzedanej (w cenach stałych) była wyższa niż przed rokiem. W porównaniu do 2018 r. odnotowano wzrost przeciętnego zatrudnienia w przemyśle oraz wzrost wydajności pracy, mierzonej wielkością produkcji sprzedanej na 1 zatrudnionego.

Produkcja sprzedana przemysłu w 2019 r. w województwie osiągnęła wartość 135257,9 mln zł (w cenach bieżących) i było to więcej o 6,5% (w cenach stałych) w relacji do poprzedniego roku (wobec wzrostu o 7,2% w 2018 r.). W kraju produkcja sprzedana przemysłu zwiększyła się (w cenach stałych) w skali roku o 4,0% (wobec wzrostu 5,8% w 2018 r.).

Na całkowitą wartość produkcji sprzedanej przemysłu największy wpływ miała wartość produkcji sprzedanej przetwórstwa przemysłowego, która w 2019 r. wyniosła 110601,8 mln zł, tj. stanowiła 81,8% wartości sprzedaży ogółem (przed rokiem - 82,1%) i wzrosła w skali roku (w cenach stałych) o 5,7% (w 2018 r. - o 8,2%).

Tablica 36. Przemysł
Table 36. Industry

Wyszczególnienie Specification	2010	2015	2018	2019
Produkcja sprzedana przemysłu (ceny bieżące) Sold production of industry (current prices)				
w mln zł in million PLN	88862,0	110000,2	124826,3	135257,9
w odsetkach (Polska=100) in percent (Poland=100)	9,4	9,2	8,6	8,8
Udział produkcji sprzedanej przetwórstwa przemysłowego w produkcji sprzedanej przemysłu (ceny bieżące) w % Share of sold production of manufacturing in sold production of industry (current prices) in %	72,6	80,4	82,1	81,8
Przeciętne zatrudnienie w przemyśle w tys. Average paid employment in industry in thousands	209,4	212,2	223,6	228,0

Wykres 61. Dynamika produkcji sprzedanej przemysłu (ceny stałe)

2015=100

Chart 61. Indices of sold production of industry (constant prices)

2015=100

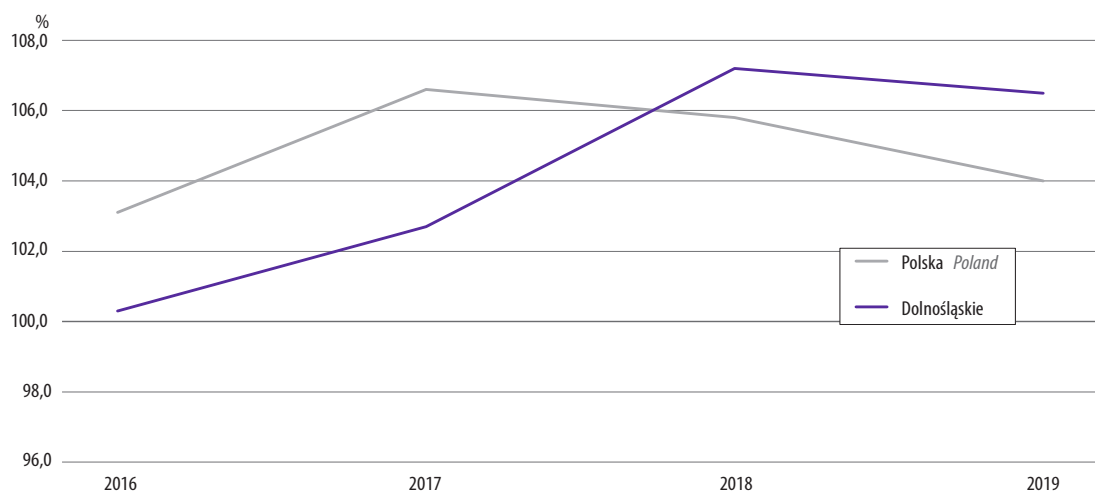
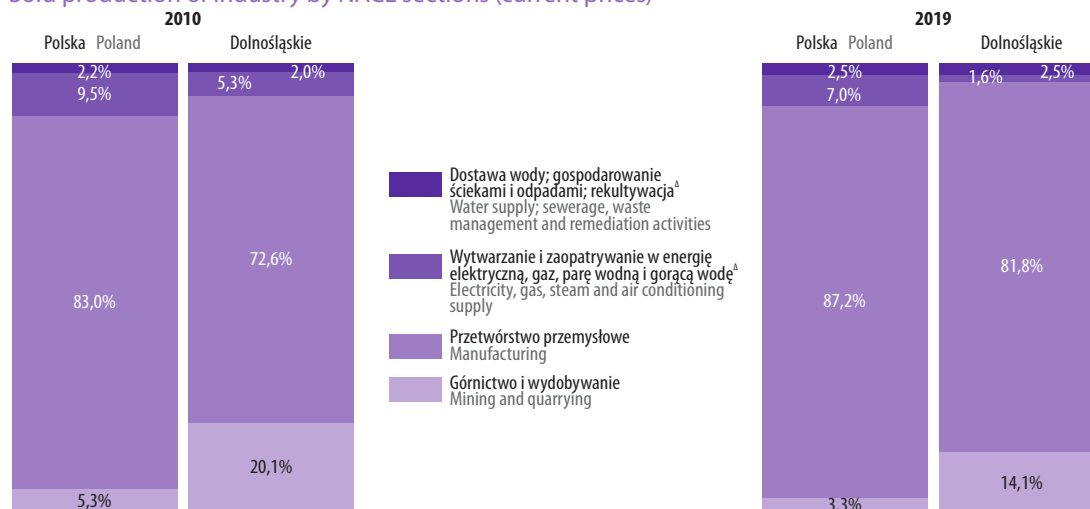
Wykres 62. Produkcja sprzedana przemysłu według sekcji PKD (ceny bieżące)

Chart 62. Sold production of industry by NACE sections (current prices)

Wśród działów przetwórstwa przemysłowego, w 2019 r. największy udział w strukturze produkcji sprzedanej przemysłu miały m.in. produkcja pojazdów samochodowych, przyczep i naczep (21,6%, przed rokiem 21,8%), produkcja urządzeń elektrycznych (9,5% wobec 6,1% w 2018 r.) oraz produkcja wyrobów z gumy i tworzyw sztucznych (8,2%, przed rokiem 8,5%).

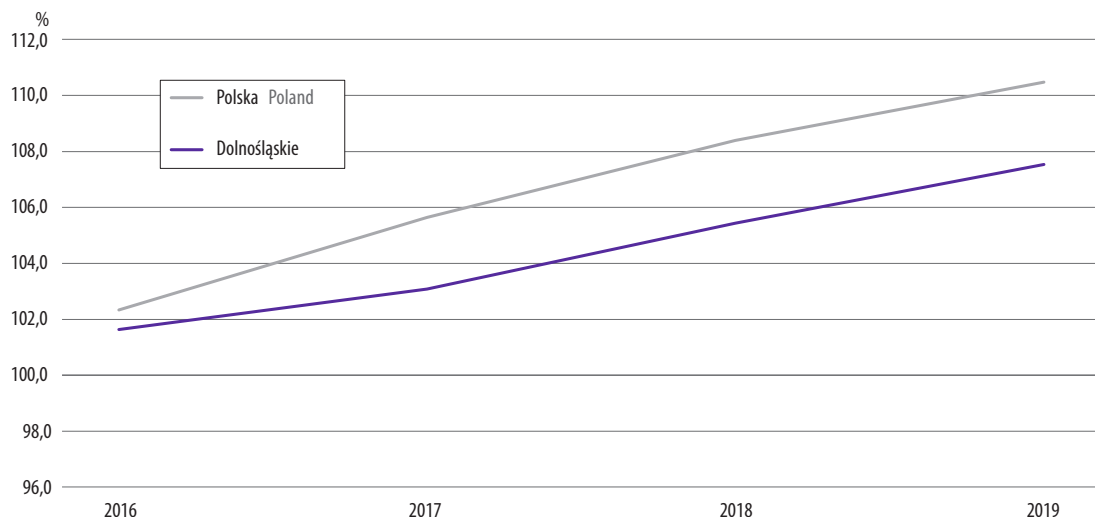
W 2019 r. wzrost produkcji sprzedanej przemysłu (w cenach stałych) w ujęciu rocznym wystąpił w 13 (spośród 23) działach przetwórstwa przemysłowego. Spośród działów o wysokim udziale (3,0% i więcej) w strukturze produkcji sprzedanej przemysłu wyższa niż przed rokiem (w cenach stałych) była m.in. produkcja chemikaliów i wyrobów chemicznych (o 11,3%), produkcja papieru i wyrobów z papieru (o 7,0%) oraz produkcja wyrobów z pozostałych mineralnych surowców niemetalicznych (o 6,9%).

Wykres 63. Dynamika przeciętnego zatrudnienia w przemyśle

2015=100

Chart 63. Indices of average employment in industry

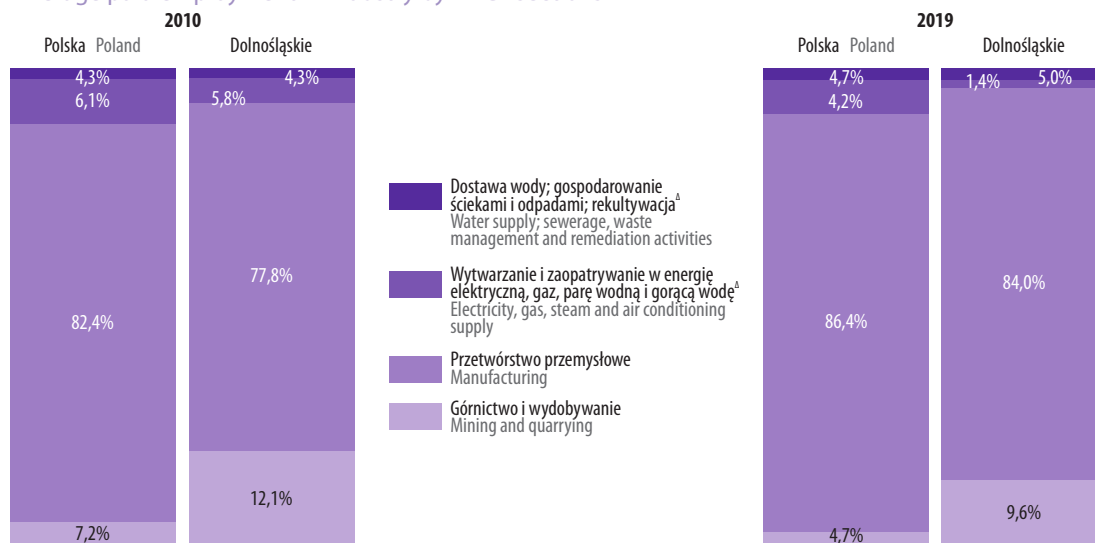
2015=100

Wrz ze wzrostem produkcji sprzedanej przemysłu, w skali roku odnotowano wzrost przeciętnego zatrudnienia w przemyśle – o 2,0%, a w relacji do 2015 r. – o 7,4%. W 2019 r. przeciętne zatrudnienie w przemyśle w województwie ukształtowało się na poziomie 228,0 tys. osób. W kraju zanotowano wzrost przeciętnego zatrudnienia w przemyśle w skali roku o 1,9%.

Wykres 64. Przeciętne zatrudnienie w przemyśle według sekcji PKD

Chart 64. Average paid employment in industry by NACE sections

Nadal największy odsetek wśród zatrudnionych w przemyśle stanowili zatrudnieni w przetwórstwie przemysłowym (84,0%). W skali roku przeciętne zatrudnienie w przetwórstwie przemysłowym zwiększyło się o 2,2% (wobec wzrostu o 2,6% w 2018 r.). W kraju w przetwórstwie przemysłowym w relacji do 2018 r. również odnotowano zwiększenie przeciętnego zatrudnienia o 2,0% (wobec wzrostu - o 2,9% w 2018 r.). Wydajność pracy w przemyśle, mierzona produkcją sprzedaną na 1 zatrudnionego w 2018 r. wyniosła 593,2 tys. zł (w cenach bieżących) i była o 4,4% wyższa (w cenach stałych) niż przed rokiem (w 2018 r. wzrost o 4,7%).

Budownictwo

Construction

Dane o **produkcji sprzedanej budownictwa** dotyczą działalności budowlanej i niebudowlanej podmiotów gospodarczych zaliczanych do sekcji „Budownictwo”. Dane obejmuje podmioty gospodarki narodowej o liczbie pracujących powyżej 9 osób.

W 2019 r. odnotowano wzrost produkcji sprzedanej budownictwa w odniesieniu do roku poprzedniego. Zwiększyła się wartość sprzedaży produkcji budowlano-montażowej. Wyższa niż przed rokiem była wydajność pracy w budownictwie, przy jednoczesnym wzroście przeciętnego zatrudnienia.

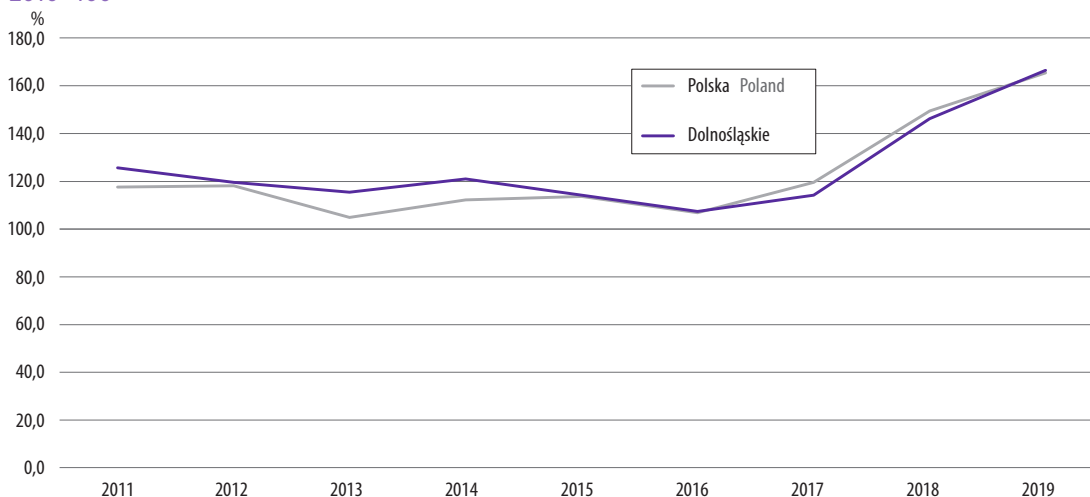
W 2019 r. produkcja sprzedana budownictwa (w cenach bieżących) ukształtowała się na poziomie 17157,5 mln zł i zwiększyła się w porównaniu z rokiem poprzednim o 13,8% (wobec wzrostu o 28,2% w 2018 r.). W kraju w skali roku produkcja sprzedana budownictwa zwiększyła się o 10,6% (przed rokiem wzrost o 25,2%). Udział produkcji sprzedanej budownictwa w produkcji krajowej wynosił 6,5%, 6. lokata w kraju.

Tablica 37. Budownictwo
Table 37. Construction

Wyszczególnienie Specification	2010	2015	2018	2019
Produkcja sprzedana budownictwa (ceny bieżące) Sold production of construction (current prices)				
w mln zł in million PLN	10318,3	11765,2	15072,6	17157,5
w odsetkach (Polska=100) in percent (Poland=100)	6,4	6,5	6,3	6,5
Udział produkcji budowlano-montażowej w produkcji sprzedanej budownictwa (ceny bieżące) w % Share construction and assembly production in sold production of construction (current prices) in %	60,2	49,7	48,1	46,6
Przeciętne zatrudnienie w budownictwie w tys. Average paid employment in construction in thousands	32,0	26,0	27,5	28,9

Wykres 65. Dynamika produkcji sprzedanej budownictwa (ceny bieżące)
2010=100

Chart 65. Indices of sold production of construction (current prices)
2010=100

Dane o **sprzedaży produkcji budowlano-montażowej** dotyczą robót zrealizowanych na terenie kraju, wykonanych siłami własnymi (tj. bez podwykonawców) na rzecz zleceniodawców przez podmioty budowlane zaliczane zgodnie z PKD 2007 do sekcji „Budownictwo”. Obejmują roboty budowlane o charakterze inwestycyjnym, remontowym i konserwacyjnym oraz budownictwo tymczasowe na placach budów. Dane obejmuje podmioty gospodarki narodowej o liczbie pracujących powyżej 9 osób.

Produkcja budowlano-montażowa w analizowanym roku wyniosła 7993,2 mln zł, tj. 46,6% ogólnej wartości produkcji sprzedanej budownictwa (w 2018 r. – 48,1%). Produkcja budowlano-montażowa w skali roku zwiększyła się o 10,3%, przed rokiem notowano wzrost o 20,7%. W kraju w skali roku produkcja budowlano-montażowa zwiększyła się o 6,0% (wobec wzrostu o 21,3% w 2018 r.). W 2019 r. w województwie na wzrost produkcji budowlano-montażowej w relacji do poprzedniego roku miał wpływ duży wzrost produkcji w podmiotach zajmujących się budową budynków (o 29,7%). W podmiotach zajmujących się budową obiektów inżynierii lądowej i wodnej zwiększyła się o 5,4%, a w przedsiębiorstwach wykonujących roboty budowlane specjalistyczne produkcja wzrosła o 4,8%.

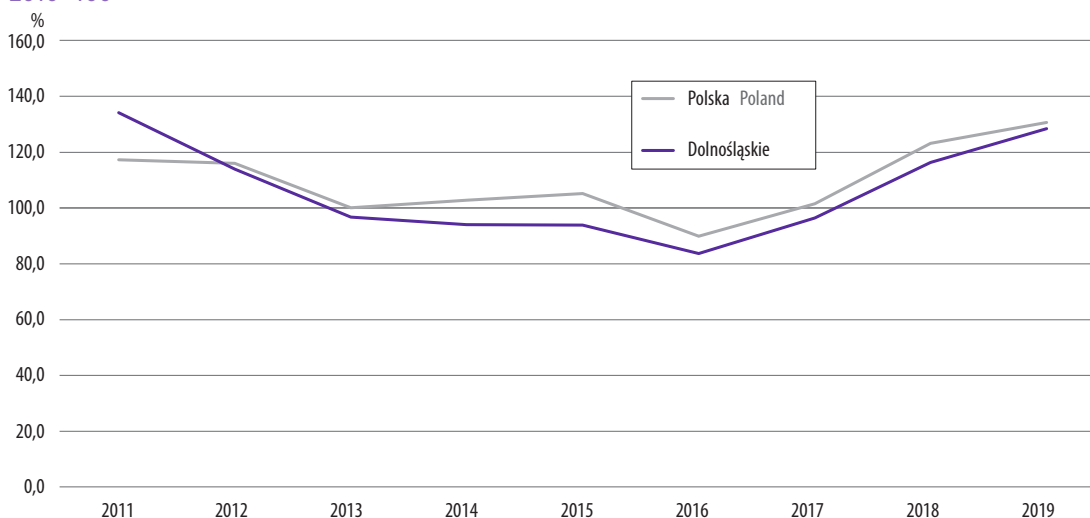
Dla porównania w 2019 r. w kraju produkcja budowlano-montażowa wzrosła o 2,6% w odniesieniu do 2018 r., kiedy notowano wzrost o 17,9%. W relacji do 2018 r. zwiększenie wartości produkcji budowlano-montażowej zaobserwowano zarówno dla jednostek wykonujących roboty budowlane specjalistyczne (o 2,9%), jak i w jednostkach zajmujących się budową obiektów inżynierii lądowej i wodnej (o 2,6%) oraz w podmiotach zajmujących się budową budynków (o 2,4%).

Wykres 66. Dynamika produkcji budowlano-montażowej (ceny bieżące)

2010=100

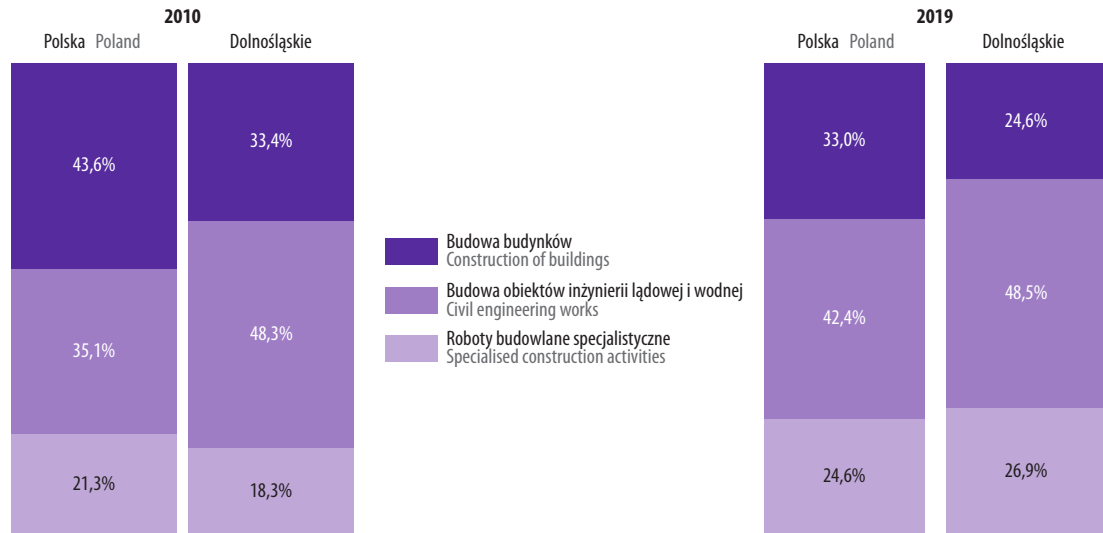
Chart 66. Indices of construction and assembly production (current prices)

2010=100

W województwie dolnośląskim w strukturze produkcji budowlano-montażowej największy udział miały podmioty, których podstawowym rodzajem działalności była budowa obiektów inżynierii lądowej i wodnej - 48,5% (w 2018 r. – 50,8%) i w porównaniu do 2010 r. odsetek ten zwiększył się o 0,2 p.proc. W kraju odsetek podmiotów, których podstawowym rodzajem działalności była budowa obiektów inżynierii lądowej i wodnej wyniósł 42,4% i utrzymał się na poziomie sprzed roku, a w relacji do 2010 r. był wyższy o 7,3 p.proc.

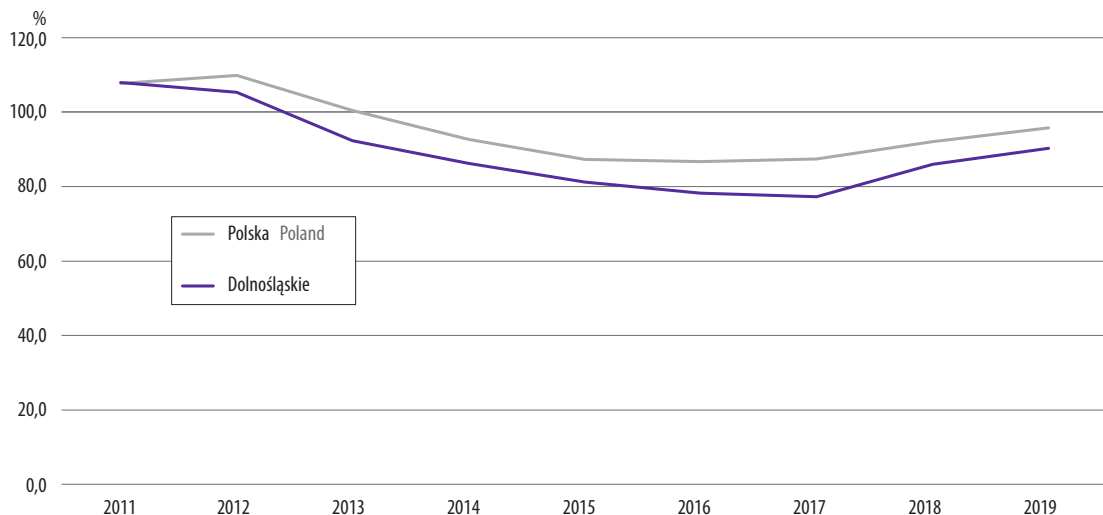
Wykres 67. Produkcja budowlano-montażowa według działów PKD (ceny bieżące)
 Chart 67. Construction and assembly production by divisions of NACE (current prices)

W 2019 r. w województwie, w skali roku odnotowano wzrost przeciętnego zatrudnienia w budownictwie - o 4,9%, (w 2018 r. wzrost o 11,2%). W kraju w 2019 r. w porównaniu do 2018 r. przeciętne zatrudnienie zwiększyło się o 4,0%. Na wzrost przeciętnego zatrudnienia w budownictwie wpływ miał wzrost przeciętnego zatrudnienia w przedsiębiorstwach, których podstawowym rodzajem działalności były roboty budowlane specjalistyczne (o 7,1%), roboty budowlane związane ze wznoszeniem budynków (o 5,3%), oraz roboty budowlane związane z budową obiektów inżynierii lądowej i wodnej (o 2,3%). Wydajność pracy w budownictwie, mierzona produkcją sprzedaną na 1 zatrudnionego, w 2019 r. ukształtowała się na poziomie 593,7 tys. zł (w cenach bieżących) i była o 8,5% wyższa w relacji do roku poprzedniego (wobec wzrostu o 15,3% w 2018 r.).

Wykres 68. Dynamika przeciętnego zatrudnienia w budownictwie
 2010=100

Chart 68. Indices of average employment in construction
 2010=100

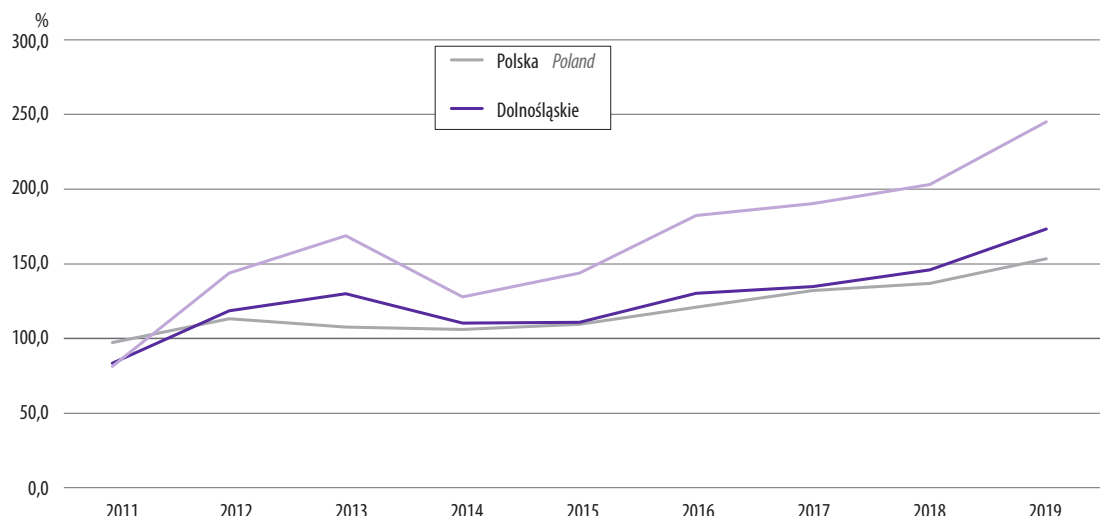
W 2019 r. w województwie dolnośląskim przekazano do użytkowania 22,0 tys. mieszkań, tj. o 19,2% więcej niż przed rokiem. W kraju oddano do użytkowania o 12,1% więcej mieszkań niż rok wcześniej. Mieszkania oddane do użytkowania w województwie dolnośląskim stanowiły 10,6% (3. lokata w kraju) mieszkań oddanych do użytkowania w kraju za województwami mazowieckim - 20,8% oraz wielkopolskim - 10,7%.

Wykres 69. Dynamika liczby mieszkań oddanych do użytkowania

2010=100

Chart 69. Indices of the number of dwellings completed

2010=100

Tablica 38. Budownictwo mieszkaniowe

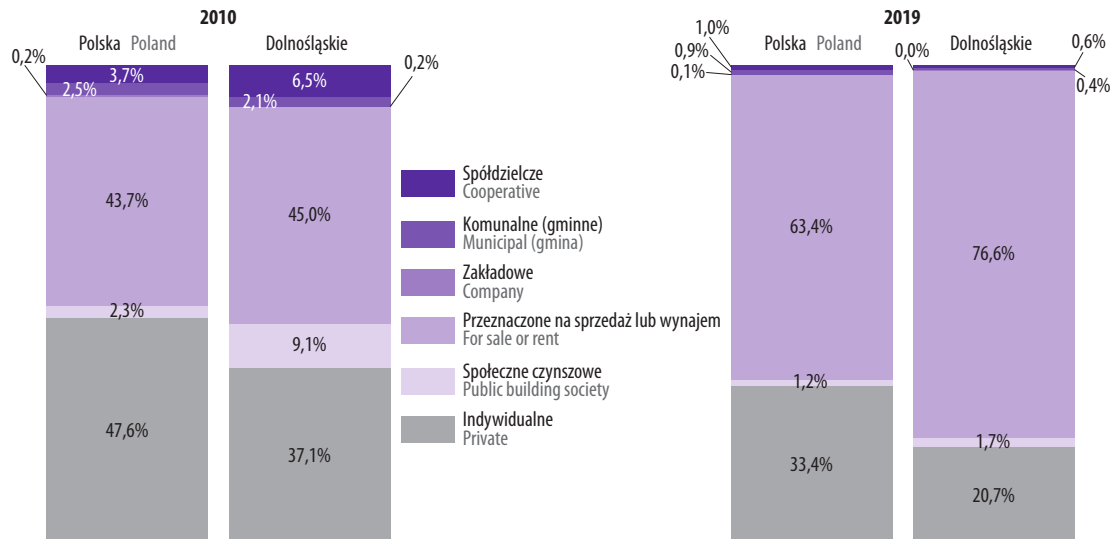
Table 38. Residential construction

Wyszczególnienie Specification	2010	2015	2018	2019	2019 Polska Poland
Mieszkania oddane do użytkowania na 1000 ludności Dwellings completed per 1000 population	4,4	4,8	6,4	7,6	5,4
Przeciętna powierzchnia użytkowa 1 mieszkania oddanego do użytkowania w m ² Average useful floor area of a dwelling completed in m ²	94,4	88,4	80,2	76,8	88,6
Mieszkania, na których budowę wydano pozwolenia lub dokonano zgłoszenia z projektem budowlanym na 1000 ludności Dwellings which received construction permits or which were registered with a construction project per 1000 population	5,2	6,6	7,5	9,7	7,0
Mieszkania, których budowę rozpoczęto na 1000 ludności Dwellings whose construction started per 1000 population	4,4	5,8	7,2	8,5	6,2

W 2019 roku 76,6% oddanych mieszkań wybudowali deweloperzy, podczas gdy inwestorzy indywidualni – 20,7%. Pozostałe mieszkania powstały w budownictwie społeczno czynszowym, spółdzielczym, komunalnym oraz

zakładowym. W porównaniu z rokiem poprzednim zwiększyła się liczba mieszkań społecznych czynszowych o 249,5%, następnie przeznaczonych na sprzedaż lub wynajem (o 22,0%) oraz liczba mieszkań wybudowanych przez inwestorów indywidualnych (o 8,6%). Liczba mieszkań oddanych do użytkowania przez zakłady pozostała na niezmiennym poziomie. W pozostałych formach budownictwa inwestorzy przekazali do użytkowania mniej mieszkań, i tak w przypadku budownictwa spółdzielczego o 49,0%, a komunalnego o 3,9%.

Wykres 70. Mieszkania oddane do użytkowania według form budownictwa
Chart 70. Dwellings completed by construction form

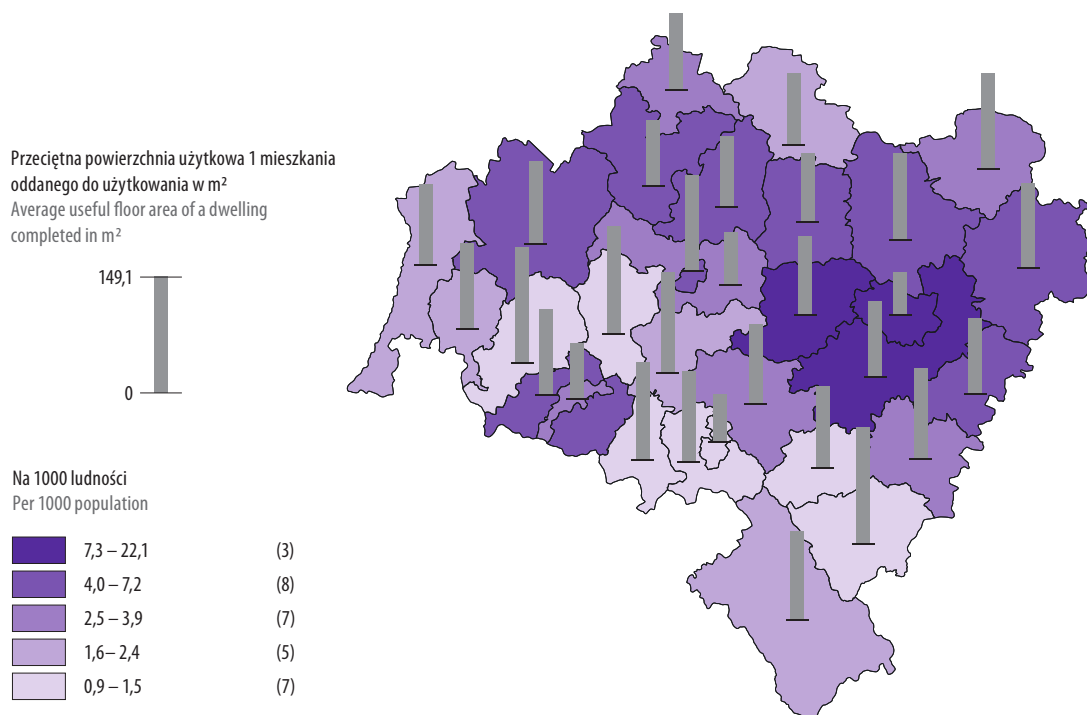
Powierzchnia użytkowa mieszkania jest to łączna powierzchnia pokoi, kuchni, przedpokoi, łazienek i wszystkich innych pomieszczeń wchodzących w skład mieszkania.

Przeciętna powierzchnia użytkowa 1 mieszkania oddanego do użytkowania w 2019 r. wyniosła 76,8 m² w odniesieniu do roku poprzedniego zmniejszyła się o 3,4 m², a w porównaniu do 2010 r. była niższa o 17,6 m²). Dla porównania w kraju przeciętna powierzchnia 1 mieszkania oddanego do użytkowania wynosiła 88,6 m². Na wsi przeciętna powierzchnia użytkowa mieszkania była wyższa o 52,8 m² od przeciętnej powierzchni w miastach i osiągnęła wartość 115,2 m² (w kraju różnica między przeciętną powierzchnią mieszkania na wsi a w mieście wynosiła 56,3 m²). Największe mieszkania wybudowali inwestorzy indywidualni (143,4 m²). Dla porównania w kraju ich powierzchnia mieszkań indywidualnych wynosiła (143,6 m²). Mieszkania o największej przeciętnej powierzchni użytkowej powstały na terenie powiatu ząbkowickiego (150,0 m²), lwóweckiego (149,1 m²) i złotoryjskiego (139,5 m²). Najmniejsze mieszkania (poniżej 70,0 m²) wybudowano: we Wrocławiu (55,8 m²), w Wałbrzychu (61,8 m²) oraz w Legnicy (69,5 m²).

Jednym z mierników natężenia budownictwa mieszkaniowego jest liczba mieszkań oddanych do użytkowania w przeliczeniu na 1000 ludności. W 2019 r. wskaźnik ten w województwie przyjął wartość 7,6. Najwięcej mieszkań na 1000 ludności przekazano do użytkowania w powiecie wrocławskim – 22,1, we Wrocławiu – 17,8 oraz w powiecie średzkim – 9,2. Natomiast najmniej w powiecie kamiennogórskim i wałbrzyskim po – 0,9. Wskaźnik nasilenia budownictwa mieszkaniowego, wyrażony liczbą mieszkań oddanych do użytkowania w przeliczeniu na 1000 ludności, wyniósł dla Polski 5,4. Największe wartości odnotowano w województwach: mazowieckim (8,0), pomorskim (7,9), dolnośląskim (7,6); najmniejsze w opolskim (2,8), świętokrzyskim i śląskim (po 3,1).

Mapa 41. Mieszkania oddane do użytkowania w 2019 r.

Map 41. Dwellings completed in 2019

Na terenie województwa dolnośląskiego w 2019 roku rozpoczęto budowę 24,6 tys. mieszkań i stanowiło to 10,4% rozpoczętych budów w kraju. W porównaniu do roku poprzedniego liczba rozpoczętych inwestycji zwiększyła się o 17,1%, a w relacji do 2010 r. wzrosła o 90,3%. Spośród ogółu rozpoczętych budów 71,7% realizowanych było przez inwestorów budujących na sprzedaż lub wynajem. Inwestorzy indywidualni rozpoczęli budowę 6,5 tys. mieszkań, co stanowiło 26,3% ogółu rozpoczętych budów w województwie. Biorąc pod uwagę zróżnicowanie terytorialne województwa to najwięcej rozpoczętych inwestycji zanotowano we Wrocławiu (12107 mieszkań), powiecie wrocławskim (2396) oraz powiecie średzkim (2007). Najmniej rozpoczętych inwestycji (poniżej 100) miało miejsce w Wałbrzychu (17 mieszkań), powiecie górowskim (63 mieszkania), lwóweckim (73), kamiennogórskim (75), złotoryjskim (79) oraz ząbkowickim (95).

W 2019 roku wydano pozwolenia na budowę lub dokonano zgłoszeń z projektem budowlanym budowy 28,2 tys. mieszkań, tj. o 26,6% więcej niż przed rokiem. Udział województwa dolnośląskiego stanowił 10,5% pozwoleń wydanych w kraju. Znaczna większość, bo 97,5% realizowanych będzie w nowych budynkach mieszkalnych. Pozostałe mieszkania powstaną w nowych budynkach niemieszkalnych, zbiorowego zamieszkania oraz w rozbudowywanych i przebudowywanych budynkach mieszkalnych i niemieszkalnych. Najwięcej pozwoleń (blisko 21 tys.) dotyczyło mieszkań przeznaczonych na sprzedaż lub wynajem. Do powiatów o najwyższej liczbie wydanych pozwoleń lub dokonanych zgłoszeń z projektem budowlanym należały: Wrocław (12389 pozwoleń) oraz powiat wrocławski (4225). Najmniej pozwoleń (poniżej 100) wydano w powiatach górowskim (67 pozwoleń), lwóweckim (83) oraz kamiennogórskim (99).

Rynek wewnętrzny

Internal market

Dane o sprzedaży detalicznej towarów (łącznie z podatkiem VAT) obejmują sprzedaż towarów własnych i komisowych (nowych i używanych), dokonywaną w punktach sprzedaży detalicznej, placówkach gastronomicznych oraz innych punktach sprzedaży (np. składy, magazyny) w ilościach wskazujących na zakup dla potrzeb indywidualnych nabywców.

W 2019 r. sprzedaż detaliczna zrealizowana przez przedsiębiorstwa handlowe i niehandlowe była wyższa o 7,4% niż w 2018 r. (wobec wzrostu o 3,8% w 2018 r.). Dla porównania w kraju w przedsiębiorstwach o liczbie pracujących powyżej 9 osób sprzedaż detaliczna w 2019 r. była o 6,7% wyższa niż rok wcześniej (wobec wzrostu o 7,5% w 2018 r.).

Tablica 39. Dynamika sprzedaży detalicznej towarów^a (ceny bieżące)

Table 39. Indices of retail sales of goods^a (current prices)

Wyszczególnienie Specification	2010	2015	2018	2019	2019 Polska Poland
	rok poprzedni=100 previous year=100				
Ogółem Total	103,7	100,6	103,8	107,4	106,7
w tym: of which:					
Pojazdy samochodowe, motocykle, części Motor vehicles, motorcycles, parts	112,2	115,7	105,4	112,7	104,6
Paliwa stałe, ciekłe i gazowe Solid, liquid and gaseous fuels	115,8	81,9	118,0	105,4	104,1
Żywność, napoje i wyroby tytoniowe Food, beverages and tobacco products	96,8	103,2	101,5	103,6	105,2
Pozostała sprzedaż detaliczna w niewyspecjalizowanych sklepach Other retail sale in non-specialized stores	107,3	141,7	131,4	118,3	110,3
Farmaceutyki, kosmetyki, sprzęt ortopedyczny Pharmaceuticals, cosmetics, orthopedic equipment	114,6	126,1	109,8	106,7	108,8
Tekstylia, odzież, obuwie Textiles, clothing, footwear	112,1	99,0	99,7	105,5	106,5
Meble, rtv, agd Furniture, radio, TV and household appliances	94,8	88,9	108,8	104,2	115,1
Prasa, książki, pozostała sprzedaż w wyspecjalizowanych sklepach Newspapers, books, other sale in specialized stores	88,3	107,7	110,9	126,1	104,9
Pozostałe Others	101,8	77,8	109,1	99,3	102,3

a Grupowania przedsiębiorstw dokonano na podstawie Polskiej Klasyfikacji Działalności (PKD 2007), zaliczając przedsiębiorstwo do określonej kategorii według przeważającego rodzaju działalności, zgodnie z aktualnym stanem organizacyjnym. Kształtowanie się dynamiki sprzedaży detalicznej wynika m.in. ze zmiany zarówno przeważającego rodzaju działalności przedsiębiorstwa, jak i zmian organizacyjnych.

a Groups of enterprises were created on the basis of the Polish Classification of Activities (PKD 2007), and a given enterprise is included to a specific category by predominating kind of activity and according to its present organizational status. The recorded changes of retail sales index may result, among others, from change both in the predominating kind of activity of the enterprise and in its organisation.

W grupie żywność, napoje i wyroby tytoniowe (o udziale wynoszącym 43,2% sprzedaży detalicznej ogółem) sprzedaż była wyższa o 3,6%. Największy wzrost sprzedaży detalicznej odnotowano w grupie prasa, książki, pozostała sprzedaż w wyspecjalizowanych sklepach (o 26,1%), kolejno w grupie pozostała sprzedaż detaliczna w niewyspecjalizowanych sklepach (o 18,3%), pojazdy samochodowe, motocykle, części (o 12,7%) oraz farmaceutyki, kosmetyki, sprzęt ortopedyczny (o 6,7%), natomiast spadek w grupie pozostałe (o 0,7%).

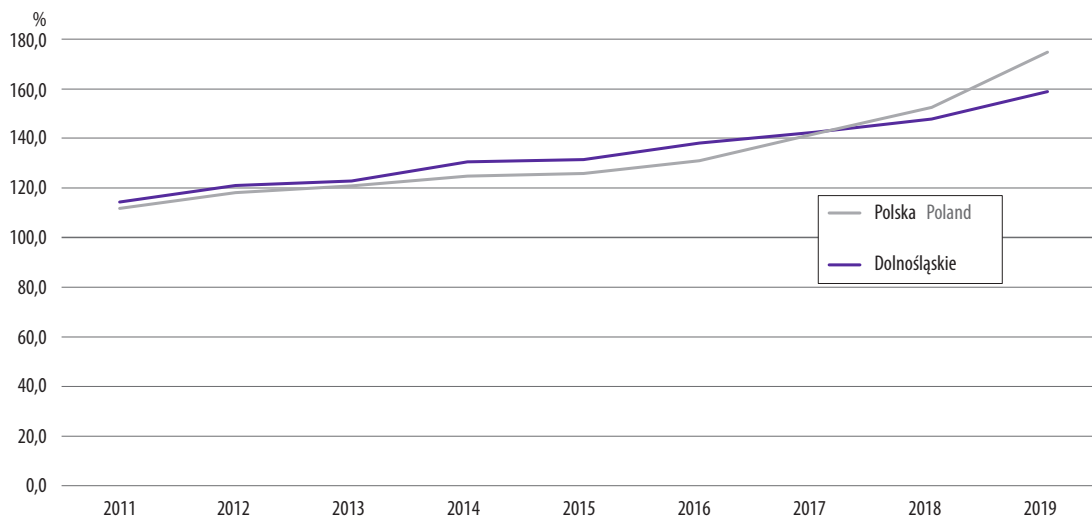
W skali roku wartość sprzedaży detalicznej zwiększyła się, większa była także sprzedaż hurtowa zrealizowana przez przedsiębiorstwa handlowe i niehandlowe.

Wykres 71. Dynamika sprzedaży detalicznej towarów (ceny bieżące)

2010=100

Chart 71. Indices of retail sales of goods (current prices)

2010=100

Dane o **sprzedaży hurtowej towarów** (łącznie z podatkiem VAT) obejmują sprzedaż z magazynów handlowych własnych lub użytkowanych, w których składowane towary stanowią własność przedsiębiorstw handlowych zaliczanych do sekcji „Handel hurtowy i detaliczny; naprawa pojazdów samochodowych, włączając motocykle”.

Sprzedaż hurtowa (w cenach bieżących) w przedsiębiorstwach handlowych w 2019 r. w porównaniu do 2018 r., zwiększyła się o 9,0%, a w przedsiębiorstwach hurtowych – o 6,8%. W 2018 r., w porównaniu do 2017 r., sprzedaż hurtowa w przedsiębiorstwach handlowych zwiększyła się o 8,4%, a w przedsiębiorstwach hurtowych – o 6,3%.

Transport

Transport

Rozwój sieci transportowej wpływa na rozwój przemysłu i miast, jak również warunkuje przemieszczanie towarów oraz ludności na każdym poziomie podziału terytorialnego. W województwie dolnośląskim obserwuje się znaczny wzrost długości dróg ekspresowych, duże zagęszczenie linii kolejowych. W taborze komunikacji miejskiej zanotowano wzrost liczby miejsc przystosowanych do przewozu osób niepełnosprawnych. Długość sieci kolejowej została ograniczona. Zwiększył się natomiast ruch samolotów w porcie lotniczym we Wrocławiu. W województwie odnotowano wzrost w przewozach ładunków żeglugą śródlądową.

Drogi publiczne to drogi zaliczone na podstawie przepisów ustawy z dnia 21 marca 1985 r. o drogach publicznych (tekst jednolity Dz. U. z 2017 r. poz. 1440) do jednej z kategorii dróg, z których może korzystać każdy, zgodnie z ich przeznaczeniem. Ze względu na funkcje w sieci drogowej, dzielą się na następujące kategorie: drogi krajowe; drogi wojewódzkie; drogi powiatowe oraz drogi gminne.

W województwie dolnośląskim długość dróg publicznych w końcu 2018 r. wyniosła 24,3 tys. km, z czego 83,1% stanowiły drogi o nawierzchni twardej, a 16,9% – drogi o nawierzchni gruntowej. Dla porównania w kraju udziały te wynosiły odpowiednio 71,6% oraz 28,4%. Drogi o nawierzchni twardej mierzyły 20,2 tys. km (83,1% długości dróg publicznych), z czego 94,4% tych dróg miało nawierzchnię ulepszoną. W relacji do 2010 r. odsetek dróg o nawierzchni twardej zwiększył się o 4,6 p. proc., a dróg o nawierzchni gruntowej zmniejszył się odpowiednio o 4,6 p. proc. W 2018 r. udział dróg powiatowych i gminnych o nawierzchni gruntowej w ogólnej długości tych dróg wyniósł 19,8% (w 2017 r. – 20,7%), a w 2010 r. – 25,6%. Drogi gminne i powiatowe o twardej nawierzchni w przeliczeniu na 100 km² wynosiły 83,4 km, natomiast w kraju 81,8 km.

Tablica 40. Drogi publiczne według rodzajów nawierzchni

Stan w dniu 31 grudnia

Table 40. Public roads by type of surface

As of 31st December

Wyszczególnienie Specification	2010	2015	2017	2018
Ogółem w km Total in km	23468,0	23805,0	23790,3	24333,4
o nawierzchni twardej hard surface	18426,2	19399,9	19651,5	20223,2
ulepszonej improved	17223,1	18185,4	18506,1	19088,0
o nawierzchni gruntowej unsurfaced	5041,8	4405,1	4138,8	4110,2

Źródło: dane Generalnej Dyrekcji Dróg Krajowych i Autostrad.

Source: data of the General Directorate for National Roads and Motorways.

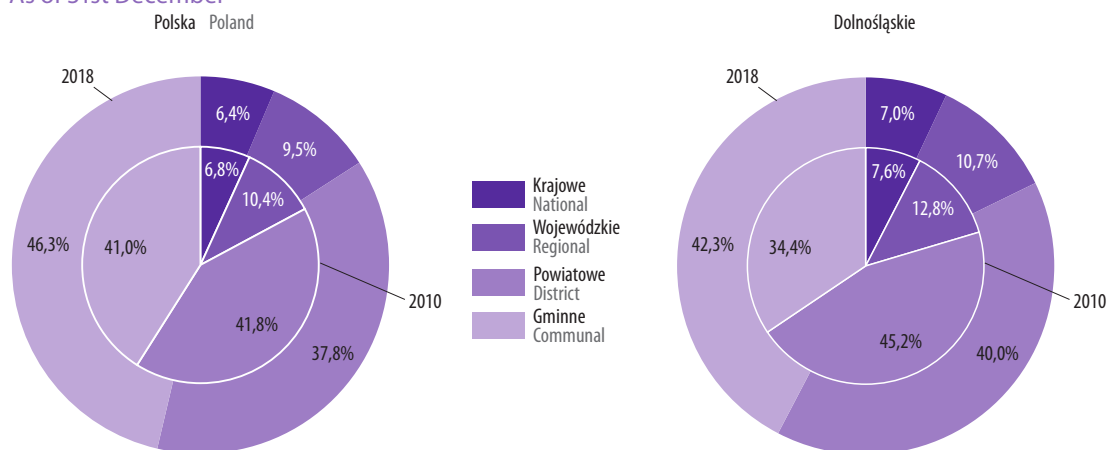
W odniesieniu do 2017 r. udział dróg publicznych o nawierzchni twardej zwiększył się o 0,5 p. proc. a tym samym dróg o nawierzchni gruntowej zmniejszył się o 0,5 p. proc. Ogólna gęstość dróg o nawierzchni twardej w końcu 2018 r. wyniosła 101,4 km na 100 km² i w porównaniu do 2010 r. oraz do 2017 r. zwiększyła się odpowiednio o 9,0 km² oraz 2,9 km².

Wykres 72. Struktura dróg publicznych o twardej nawierzchni

Stan w dniu 31 grudnia

Chart 72. Structure of hard surface public roads

As of 31st December

Dla porównania w kraju wskaźnik gęstości dróg o nawierzchni twardej na 100 km² wynosił 97,2 km i wykazywał duże zróżnicowanie terytorialne. Najwyższą jego wartość odnotowano w województwie śląskim (176,3 km), a najniższą – w warmińsko-mazurskim (57,3 km); dając dolnośląskiemu 7. lokatę w kraju.

Tablica 41. Drogi publiczne o twardej nawierzchni

Stan w dniu 31 grudnia

Table 41. Hard surface public roads

As of 31st December

Wyszczególnienie Specification	2010	2015	2017	2018
Ogółem w km Total in km	18426,2	19399,9	19651,5	20223,2
na 100 km ² per 100 km ²	92,4	97,3	98,5	101,4
o nawierzchni ulepszonej with improved surface	17223,1	18185,4	18506,1	19088,0
ekspresowe expressways	13,0	64,3	112,7	202,6
autostrady motorways	199,2	221,9	221,9	221,9

Źródło: dane Generalnej Dyrekcji Dróg Krajowych i Autostrad.

Source: data of the General Directorate for National Roads and Motorways.

Od 2012 r. długość autostrad pozostała na niezmiennym poziomie, tj. 221,9 km. Oznacza to, że ich długość na 1000 km² powierzchni województwa wyniosła 11 km. W porównaniu do 2017 r. długość dróg ekspresowych wzrosła o 79,8% i w końcu 2018 r. wyniosła 202,6 km. Długość dróg ekspresowych oraz autostrad w przeliczeniu na 1000 km² wyniosła ponad 21 km, natomiast w kraju blisko 12 km. W 2018 r. w województwie dolnośląskim udział dróg ekspresowych i autostrad w ogólnej długości dróg publicznych stanowił 1,7% (w 2017 r. – 1,4%), a w 2010 r. – 0,9%.

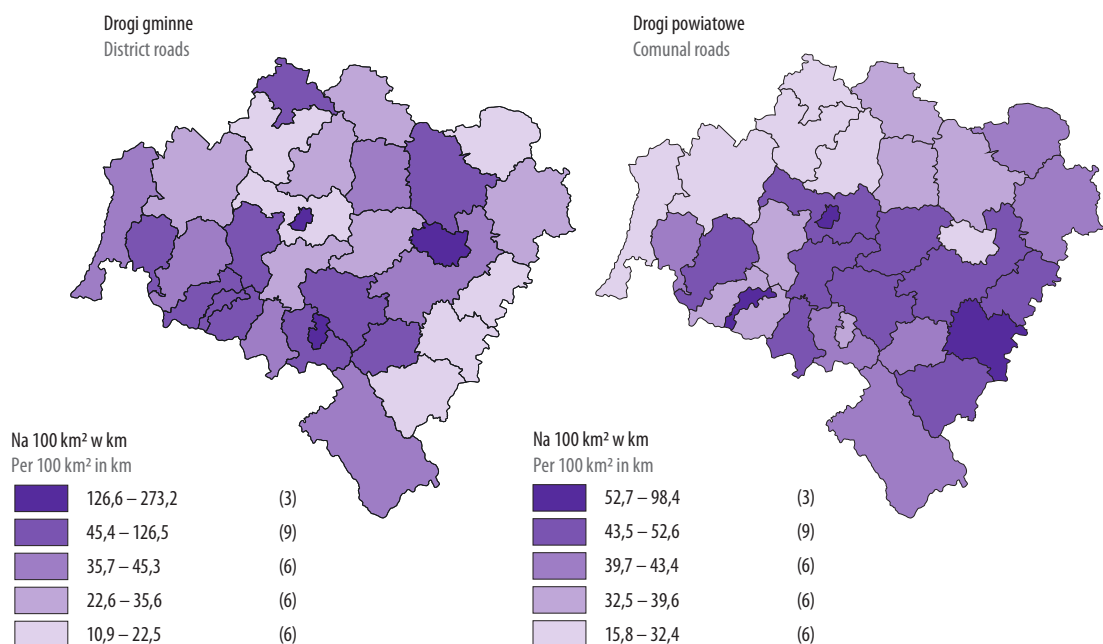
Na obszarze województwa dolnośląskiego w 2018 r. znajdowało 1419,7 km dróg krajowych i w porównaniu do 2017 r. ich długość zwiększyła się o 13,3 km, a w relacji do 2010 o 25,0 km. Długość dróg wojewódzkich o nawierzchni twardej w 2018 r. wyniosła 2170,8 km, z czego 2169,8 km stanowiły drogi o nawierzchni twardej ulepszonej. W relacji do 2017 r. ich długość została ograniczona o 206,5 km, a w porównaniu do 2010 r. o 189,4 km. Wśród dróg powiatowych o nawierzchni twardej (o długości – 8071,2 km) nawierzchnię twardą ulepszoną posiadało 7926,4 km a spośród dróg gminnych (8561,5 km) – 7572,1 km. Podobnie jak w przypadku dróg wojewódzkich o nawierzchni twardej, tak i w przypadku dróg powiatowych o nawierzchni twardej ich długość ulega systematycznemu zmniejszeniu, tj. w porównaniu do 2017 r. o 12,1 km, a w relacji do 2010 r. o 255,3 km. Z roku na rok obserwuje się natomiast zwiększenie długości dróg gminnych o nawierzchni twardej, tj. w odniesieniu do roku poprzedniego o 777,0 km, a względem 2010 r. o 2216,7 km.

Mapa 42. Drogi gminne i powiatowe o nawierzchni twardej ulepszonej w 2018 r.

Stan w dniu 31 grudnia

Mapa 42. Improved hard surface communal and district roads in 2018

As of 31st December

Analiza przestrzenna wskaźnika długości dróg gminnych o nawierzchni twardej ulepszonej na 100 km² wykazała, że wśród powiatów o najwyższym wskaźniku znalazły się 3 miasta na prawach powiatu: Wrocław (273,2 km), Legnica (261,3 km) oraz Wałbrzych (159,3 km). Najniższymi wskaźnikami – poniżej 20 km tego rodzaju dróg w przeliczeniu na 100 km² charakteryzowały się następujące powiaty: milicki (10,9 km), ząbkowicki (15,1 km) oraz oławski (19,3 km). Biorąc pod uwagę gęstość dróg powiatowych o nawierzchni twardej w końcu 2018 r. to do powiatów o najwyższym wskaźniku należały: Legnica (98,4 km), Jelenia Góra (72,1 km) oraz powiat strzeliński (60,6 km). Wrocław charakteryzował się najniższą gęstością dróg powiatowych o nawierzchni twardej wynoszącą 15,8 km.

W 2018 r. komunikacja miejska realizowana była na liniach komunikacyjnych o długości 4,1 tys. km, tj. o 3,6% większej niż w roku poprzednim i o 4,9% większej niż w 2010 r. Długość linii autobusowych w porównaniu z 2017 r. zwiększyła się o 3,8% (w porównaniu do 2010 r. o 5,1%), tramwajowych – o 0,8%

(w porównaniu do 2010 r. o 2,4%). Wielkość taboru komunikacji miejskiej kształtowała się na podobnym poziomie jak przed rokiem; liczba autobusów wyniosła 784 (o łącznej liczbie miejsc – 84,7 tys.), tramwajów – 344 (52,7 tys. miejsc). W 2018 r. taboru komunikacji miejskiej przewieziono łącznie 275 mln pasażerów (w 2017 r. – 281 mln). W skali roku zwiększyła się liczba miejsc przystosowanych do przewozu osób niepełnosprawnych w taborze komunikacji miejskiej: w autobusach – o 3,2 tys. i w tramwajach – o 6,4 tys.

Tablica 42. Komunikacja miejska^a

Stan w dniu 31 grudnia

Table 42. Urban transport^a

As of 31st December

Wyszczególnienie Specification	2010	2015	2017	2018
Długość linii komunikacji miejskiej ogółem w km Total length of urban transport lines in km	3936	3606	3986	4130
w tym: of which:				
linii autobusowych bus lines	3682	3333	3728	3871
linii tramwajowych tram lines	254	273	258	260
Tabor komunikacji miejskiej: Urban transport stock:				
autobusy buses	831	737	789	784
w tym przystosowane do przewozu osób niepełnosprawnych of which adjusted to carrying the disabled persons	606	660	746	768
tramwaje trams	404	374	346	344
w tym przystosowane do przewozu osób niepełnosprawnych of which adjusted to carrying the disabled persons	37	88	104	134
Liczba miejsc w autobusach Number of seats in buses	93,2	81,8	83,9	84,7
w tym przystosowane do przewozu osób niepełnosprawnych of which adjusted to carrying the disabled persons	69,0	75,5	80,3	83,5
Liczba miejsc w tramwajach Number of seats in trams	53,7	52,4	50,3	52,7
w tym przystosowane do przewozu osób niepełnosprawnych of which adjusted to carrying the disabled persons	7,7	17,3	20,7	27,1
Przewozy pasażerów w mln (w ciągu roku) Transport of passengers in millions (during the year)	243	264	281	275
Przewozy pasażerskie na 1 mieszkańca (w ciągu roku) Passenger transport per capita (during the year)	83	91	97	95

^a Dane dotyczą podmiotów, w których liczba pracujących przekracza 9 osób.

^a Data concern entities, in which the number of employed persons exceeds 9 persons.

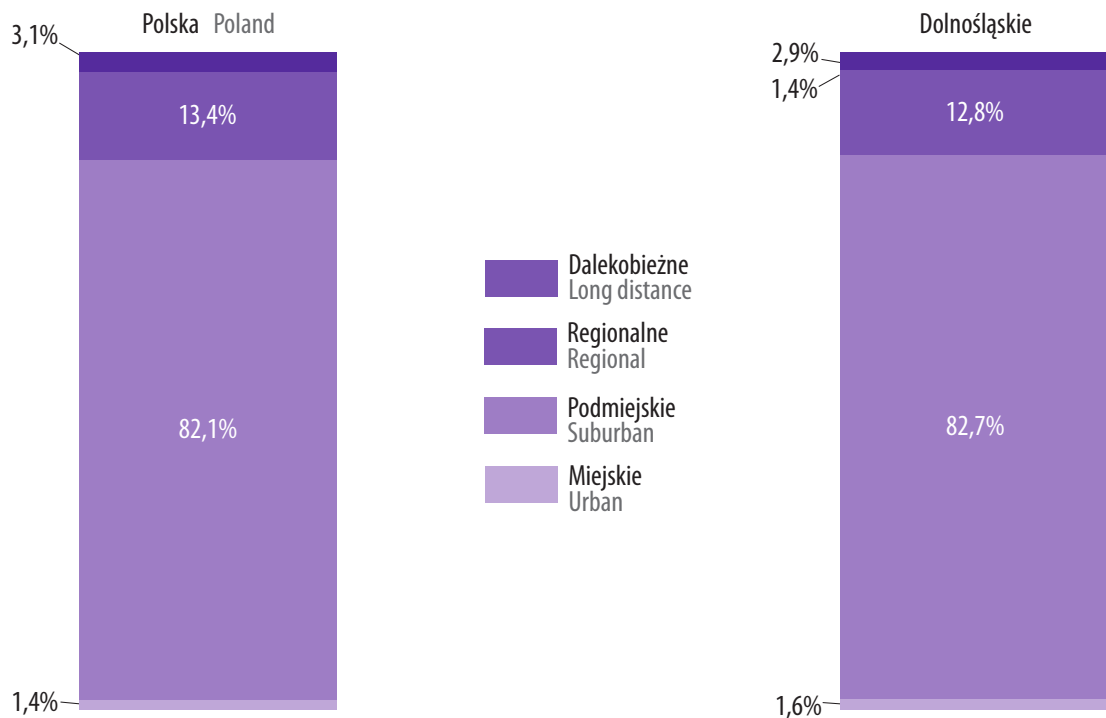
Regularna komunikacja autobusowa prowadzona była na 911 liniach o ogólnej długości 40,6 tys. km (w 2017 r. było to odpowiednio 1003 oraz 43,9 tys. km) oraz na 2 liniach międzynarodowych o długości 2208 km (tyle samo co przed rokiem). W ogólnej liczbie linii wojewódzkich dominowały linie podmiejskie, które stanowiły 82,7%, dla porównania w kraju odsetek ten wynosił 82,1%. Ilość linii podmiejskich w relacji do 2017 r. zmniejszyła o 9,2%, a ich długość o 8,3%.

Wykres 73. Struktura krajowych linii regularnej komunikacji autobusowej w 2018 r.

Stan w dniu 31 grudnia

Chart 73. Structure of national lines of scheduled bus transport in 2018

As of 31st December

Długość sieci kolejowej ogółem w 2018 r. wyniosła 1695 km, tj. 8,8% sieci kolejowej w kraju. W porównaniu do stanu sprzed roku sieć PKP oraz sieć kolejowa zarządzana przez inne podmioty została skrócona o 41 km, a w odniesieniu do 2010 r. uległa zmniejszeniu o 74 km. W ogólnej długości linii kolejowych eksploatowanych normalnotorowych i szerokotorowych linie zelektryfikowane stanowiły 63,7% (w kraju 61,8%). W 2018 r. zanotowano 926 km linii kolejowych jednotorowych (w 2017 r. – 967 km) oraz 769 dwu- i więcej torowych (w 2017 r. - tyle samo). Zagęszczenie linii kolejowych eksploatowanych w województwie dolnośląskim wynosiło 8,5 km na 100 km² powierzchni ogółem (przed rokiem 8,7 km). Biorąc pod uwagę gęstość linii kolejowych w poszczególnych województwach to dolnośląskie zajęło 2. lokatę po śląskim – 15,8 km, natomiast w kraju wskaźnik ten osiągnął wartość 6,2 km.

Ruch samolotów w porcie lotniczym we Wrocławiu w 2018 r. był wyższy o 14,2% niż w 2017 r. (w kraju odnotowano wzrost o 17,0%). Liczba startów i lądowań lotnictwa handlowego wzrosła o 31,3% (w kraju o 16,4%). W 2018 r. transportem lotniczym przewieziono 16479 tys. pasażerów, tj. o 17,5% więcej niż przed rokiem, a w porównaniu do 2010 r. o 106,8%. Zanotowano wzrost przewozów w komunikacji międzynarodowej (o 31,2%) oraz spadek w komunikacji krajowej (o 31,2%). Przewozy pasażerów transportem lotniczym rozkładowym (regularnym) wzrosły o 25,4% dla pasażerów przybywających oraz o 25,7% dla pasażerów odprawionych.

Dane o **ruchu pasażerów w portach lotniczych** obejmują pasażerów: dla których określony port krajowy jest portem zakończenia lotu rozpoczętego w porcie krajowym lub zagranicznym, dla których określony port krajowy jest portem rozpoczęcia lotu kończącego się w porcie krajowym lub zagranicznym, w transzycie bezpośrednim, tj. pasażerów dla których przy kontynuacji podróży samolotem numer lotu pozostał bez zmian.

Tablica 43. Ruch pasażerów w porcie lotniczym

Table 43. Passenger traffic at airport

Wyszczególnienie Specification	2010	2015	2017	2018
Pasażerowie przybyli z portów ^a : Passenger arrivals from airports ^a :				
krajowych domestic	103722	213003	265474	156622
zagranicznych foreign	693106	916941	1136884	1491308
w tym w ruchu regularnym of which scheduled service	583697	781686	994725	1247523
Pasażerowie odprawieni z portów ^a : Passenger departures to airports ^a :				
krajowych domestic	107888	221885	260949	155667
zagranicznych foreign	698126	917425	1133730	1494546
w tym w ruchu regularnym of which scheduled service	586768	783033	997097	1253224

a W lotach komunikacyjnych.

a In transport flights.

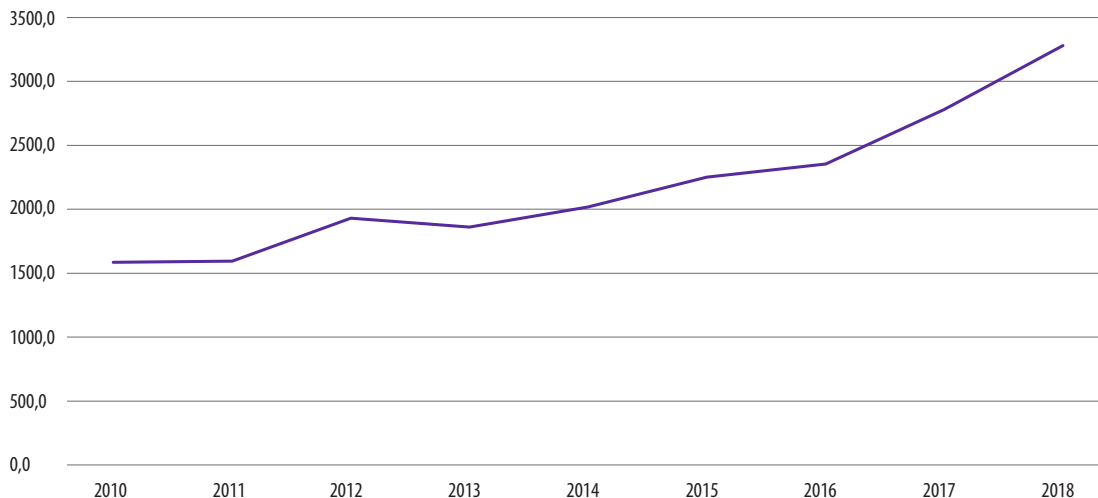
Dane o **przewozach ładunków żeglugą śródlądową** dotyczą transportu ładunków na drogach wodnych śródlądowych i na wodach morskich dokonanego taborem żeglugi śródlądowej.

W 2018 r. ruch pasażerów odprawionych w portach lotniczych zwiększył się o 18,3% w porównaniu z 2017 r., a w relacji do 2010 r. o 104,7%. W komunikacji międzynarodowej liczba obsługiwanych pasażerów była większa o 31,8%, a w komunikacji krajowej – mniejsza o 40,3%. Samoloty polskie przywiozły 21,2% ogólnej liczby pasażerów, dla porównania w kraju udział ten wynosił 32,5%.

Wykres 74. Ruch międzynarodowy pasażerów w porcie lotniczym (przyjazdy i wyjazdy)

Chart 74. International passenger traffic at airport (arrivals and departures)

tys. thousands

Tablica 44. Przewozy ładunków żeglugą śródlądową według relacji przewozów
 Table 44. Inland waterways transport of goods by origin/destination

Lata Years	Województwo lub kraj Voivodship or country		Tony Tonnes	Tonokilometry Tonneskilometres
	skąd from	dokąd to	w tys. in thousands	
Przewozy krajowe ^a Domestic transport ^a				
2010	dolnośląskie	dolnośląskie	242	990
2015	dolnośląskie	dolnośląskie	2551,3	15112,2
2017	dolnośląskie	dolnośląskie	1190,9	4481,3
	dolnośląskie	śląskie	11,5	2426,8
2018	dolnośląskie	dolnośląskie	1224,1	4337,6
	śląskie	dolnośląskie	164,6	32965,5
Przewozy międzynarodowe – export International transport – export				
2010	dolnośląskie	Niemcy Germany	-	186
2015	-	-	-	-
2017	-	-	-	-
2018	-	-	-	-
Przewozy międzynarodowe – import International transport – import				
2010	Niemcy Germany	dolnośląskie	3	1404
2015	-	-	-	-
2017	-	-	-	-
2018	Niemcy Germany	dolnośląskie	0,2	216,8

^a Wymieniono województwa, w których przewozy wyniosły co najmniej 4 tys. ton.

^a There are enumerated only the voivodships, where transport amounted to at least 4 thousand tonnes.

W 2018 r. żeglugą śródlądową przewieziono 1,4 mln ton ładunków, przy wykonanej pracy przewozowej wynoszącej 37,3 mln tonokilometrów. W porównaniu z 2017 r. przewozy były wyższe o 15,5%, a praca przewozowa – zwiększyła się ponad 4-krotnie. Dla porównania w kraju odnotowano spadek o 11,6% oraz o 10,8%. Przewóz ładunków w transporcie międzynarodowym wynosił 0,2 tys. ton, a wartość pracy przewozowej – 0,2 mln tonokilometrów.

Energia Energy

Zarówno moc zainstalowana oraz osiągalna w elektrowniach została ograniczona w porównaniu do 2017 r.

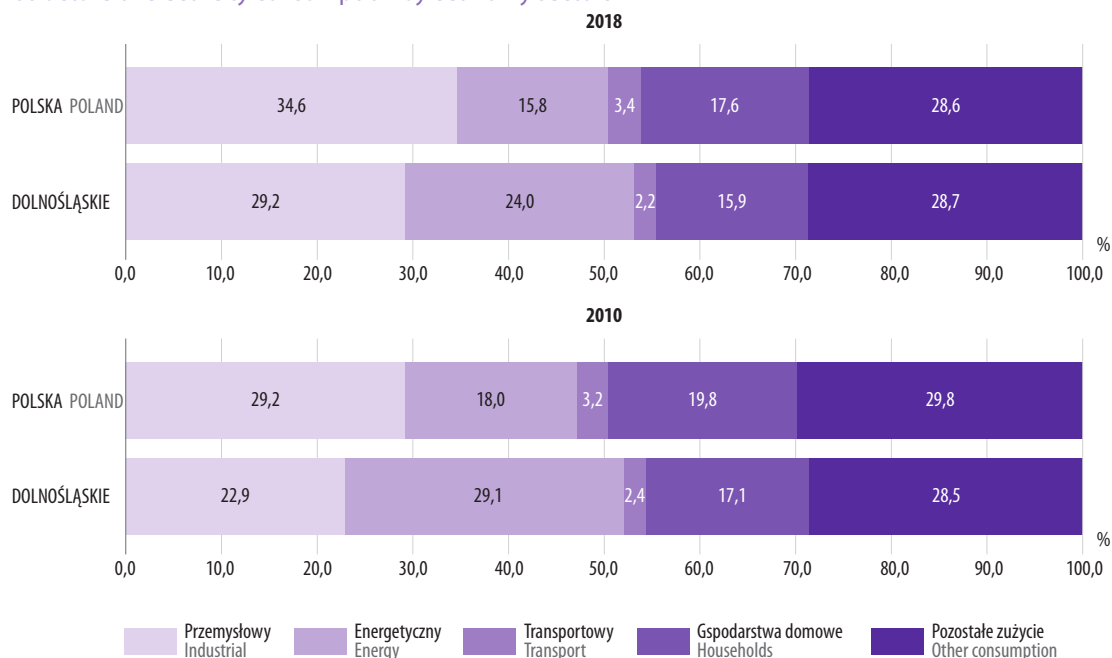
Informacje o **liczbie odbiorców i zużyciu energii elektrycznej** dotyczą gospodarstw domowych oraz gospodarstw zbiorowego zamieszkania, które opłacają rachunki za zużycie energii elektrycznej według stawek grupy taryfowej „gospodarstwa domowe”. Dane o zużyciu energii elektrycznej ustala się na podstawie wpłat zaliczkowych dokonanych przez odbiorców.

W 2018 r. województwo dolnośląskie charakteryzowało się mocą zainstalowaną w elektrowniach na poziomie 2438,6 MW co stanowiło 5,5% mocy krajowej. W porównaniu do 2010 r. wielkość mocy zainstalowanej zmniejszyła się o 3,4%, natomiast w relacji do 2017 r. odnotowano wzrost o 1,1%. Moc osiągalna w elektrowniach znajdujących się na obszarze województwa w 2018 r. wynosiła 2407,8 MW, tj. 5,6% mocy krajowej. W porównaniu do 2010 r. było to mniej o 3,6%, a w relacji do 2017 r. było to więcej o 1,2%. Energia produkowana była przede wszystkim w elektrowniach zawodowych, które skupiły 84,7% całej produkcji. Udział elektrowni zawodowych w porównaniu do 2017 r. zmniejszył się o 1,0 p.proc. W przypadku elektrowni wodnych i niekonwencjonalnych, których udział w produkcji mocy osiągalnej stanowił 12,4% w porównaniu do 2017 r. zaobserwowano wzrost produkcji o 10,4%.

W strukturze zużycia energii w województwie dolnośląskim największym zużyciem w 2018 r. charakteryzował się przemysł - 29,2% (w kraju 34,6%). W porównaniu do 2010 r. odsetki te zwiększyły się odpowiednio o 6,3 p.proc. oraz 5,5 p.proc. W gospodarstwach domowych zużycie energii stanowiło (15,9%), a najmniejsze zużycie odnotowano w transporcie (2,2%). W relacji do 2010 r. zanotowano spadek udziału w finalnym zużyciu energii następujących sektorów gospodarki: energetyczny (o 5,1 p. proc.), gospodarstwa domowe (o 1,2 p. proc.) oraz transport (o 0,2 p. proc.).

Wykres 75. Struktura zużycia energii elektrycznej według sektorów gospodarki

Chart 75. Structure of electricity consumption by economy sectors

Zużycie energii elektrycznej ogółem przez gospodarstwa domowe w województwie dolnośląskim w 2018 r. wzrosło w porównaniu do roku poprzedniego o 2,6% (w kraju wzrost o 0,6%) i osiągnęło poziom 2338,3 GWh, przy czym na obszarach wiejskich wzrosło 4,0% (w kraju o 1,7%) do poziomu 814,7 GWh, a w miastach o 1,8% (w kraju spadek o 0,2%) i wyniosło 1523,7 GWh. W relacji do 2010 r. zużycie energii elektrycznej w województwie dolnośląskim zwiększyło się o 5,4%, przy czym na obszarach wiejskich odnotowano wzrost o 24,5%, natomiast w miastach spadek o 2,6%. W 2018 r. w porównaniu do roku poprzedniego zużycie energii elektrycznej na odbiorcę w gospodarstwach domowych w województwie zmniejszyło się o 0,4% i wyniosło 1863,0 kWh, przy czym w miastach miał miejsce spadek zużycia o 1,3% (wyniosło ono 1645,7 kWh na odbiorcę), a na obszarach wiejskich odnotowano wzrost o 1,3% (wyniosło ono 2473,8 kWh na odbiorcę).

W Polsce w porównaniu do roku poprzedniego zużycie energii elektrycznej w przeliczeniu na odbiorcę zwiększyło się o 0,9% i wyniosło 1981 kWh, przy czym w miastach miał miejsce wzrost zużycia o 0,9% (wyniosło ono 1752 kWh na odbiorcę), a na obszarach wiejskich odnotowano wzrost o 1,2% (wyniosło ono 2435 kWh na odbiorcę).

W odniesieniu do 2010 r. zużycie energii elektrycznej na odbiorcę w gospodarstwach domowych zostało ograniczone o 8,3%, w miastach o 14,8%, a na obszarach wiejskich zanotowano wzrost o 6,5%.

Najwyższe zużycie energii elektrycznej na odbiorcę odnotowano w województwach wielkopolskim (2203,6 kWh) i mazowieckim (2137,9 kWh), najniższe zaś w województwach świętokrzyskim (1670,1 kWh) i podkarpackim (1750,0 kWh). Województwo dolnośląskie zajęło 12. lokatę pod względem zużycie energii elektrycznej na odbiorcę.

Tablica 45. Odbiorcy i zużycie energii elektrycznej w gospodarstwach domowych

Table 45. Consumers and consumption of electricity in households

Wyszczególnienie Specification	2010	2015	2018	2019
Odbiorcy (stan w dniu 31 grudnia) w tys. Consumers (as of 31st December) in thousands	1091,7	1167,2	1218,6	1255,1
miasta urban areas	810,0	860,9	898,1	925,8
wieś rural areas	281,6	306,3	320,5	329,3
Zużycie (w ciągu roku): Consumption (during the year):				
w GWh in GWh	2218,4	2145,8	2279,8	2338,3
miasta urban areas	1564,3	1426,7	1496,8	1523,7
wieś rural areas	654,1	719,1	783,0	814,7
w kWh na odbiorcę ^a in kWh per consumer ^a	2032,2	1838,4	1870,8	1863,0
miasta urban areas	1931,2	1657,2	1666,6	1645,7
wieś rural areas	2322,5	2347,7	2442,9	2473,8

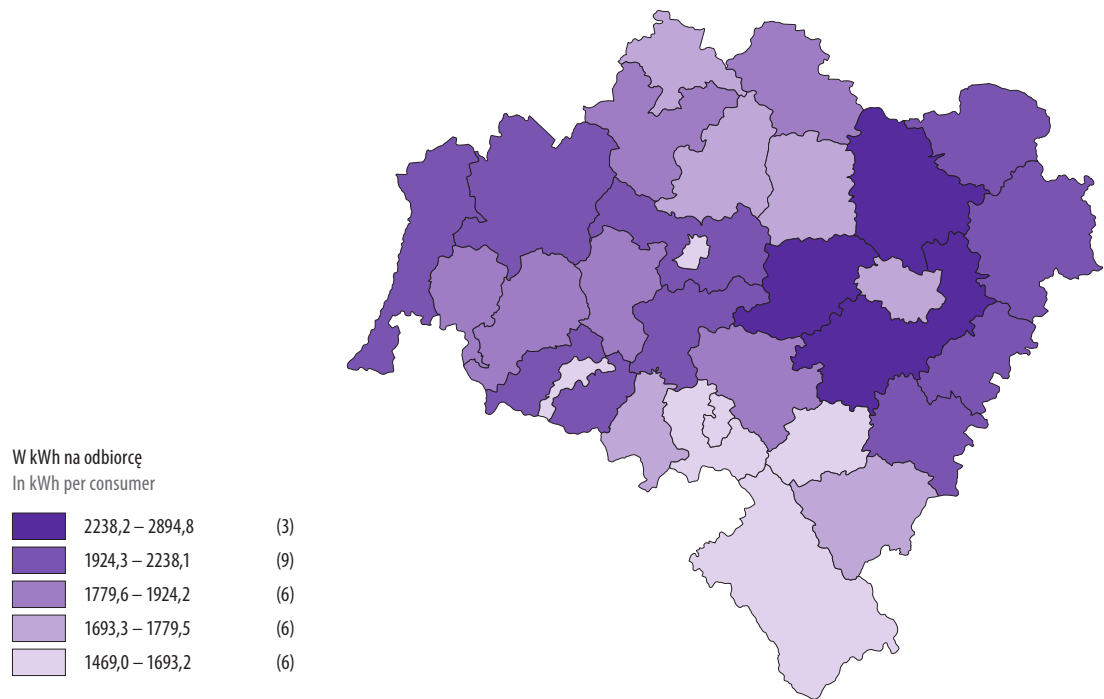
^a Do przeliczeń przyjęto liczbę odbiorców według stanu w dniu 31 grudnia.

Źródło: dane Ministerstwa Energii.

^a The number of consumers as of 31st December was used in calculations.

Source: data of Ministry of Energy.

Mapa 43. Zużycie energii elektrycznej w gospodarstwach domowych w 2018 r.
Map 43. Consumption of electricity in households in 2018

Rozdział 7

Chapter 7

Finanse jednostek samorządu terytorialnego

Finances of local government units

7.1. Dochody jednostek samorządu terytorialnego

7.1. Revenue of local government units

Jednostki samorządu terytorialnego województwa dolnośląskiego na wszystkich szczeblach zanotowały w 2018 r. wzrost dochodów ogółem (najwyższy w gminach), jak i dochodów własnych (najwyższy na poziomie wojewódzkim). Wartość dotacji ogółem spadła w województwie dolnośląskim, przy jednoczesnym wzroście wartości dotacji przekazywanych w ramach programów z udziałem środków europejskich.

W 2018 r. dochody jednostek samorządu terytorialnego w województwie dolnośląskim kształtowały się następująco:

- w gminach (bez miast na prawach powiatu) wyniósł ogółem 9656,5 mln zł (wzrost o 11,3% r/r),
- w miastach na prawach powiatu – 6074,9 mln zł (wzrost o 7,0% r/r),
- w powiatach – 2177,1 mln zł (wzrost o 8,7% r/r),
- na poziomie wojewódzkim – 1254,5 mln zł (wzrost o 8,5% r/r).

Dochody własne jednostek samorządu terytorialnego w województwie dolnośląskim kształtowały się następująco:

- w gminach (bez miast na prawach powiatu) wyniósł ogółem 5019,0 mln zł (wzrost o 8,5% r/r),
- w miastach na prawach powiatu – 2471,5 mln zł (wzrost o 6,9% r/r),
- w powiatach – 841,9 mln zł (wzrost o 10,2% r/r),
- na poziomie wojewódzkim – 800,9 mln zł (wzrost o 12,5% r/r).

W przeliczeniu na 1 mieszkańca danej jednostki terytorialnej, dochody wynosiły od 432,45 zł w przypadku województwa, przez 1105,75 zł dla powiatu, 4904,58 zł w przypadku gminy, po 6517,22 zł w miastach na prawach powiatu. Ogółem dochody na 1 mieszkańca województwa dolnośląskiego wyniósł 6605,15 zł. Najniższy udział dochodów własnych w ogólnej kwocie dochodów notowano na szczeblu powiatowym (38,7%), najwyższy w miastach na prawach powiatu (66,2%).

Dochody własne gmin w województwie dolnośląskim, w przeliczeniu na 1 mieszkańca, najniższe były w gminie Przeworno (1137,10 zł) i Lubomierz (1143,97 zł). Najwyższe dochody własne odnotowano w gminie Świeradów-Zdrój (8909,49 zł) i Kobierzyce (7826,37 zł). Wśród miast na prawach powiatu najniższy dochód własny w przeliczeniu na 1 mieszkańca odnotowano w Jeleniej Górze (2764,55 zł) a najwyższy we Wrocławiu (4966,37 zł).

Tablica 46. Dochody jednostek samorządu terytorialnego

Table 46. Revenue of local government units

Wyszczególnienie Specification	2010	2015	2017	2018	
	na 1 mieszkańca w zł per capita in PLN				udział dochodów własnych w % ogółem dochodów share of own revenue in % of total revenue
Ogółem Total	4381,75	5237,62	6031,86	6605,15	55,8
Gminy ^a Gminas ^a	2875,89	3586,99	4 04,65	4904,58	52,0
Miasta na prawach powiatu Cities with powiat status	4680,80	5331,59	6080,96	6517,22	66,2
Powiaty Powiats	907,88	961,68	1017,47	1105,75	38,7
Województwo Voivodship	347,43	435,53	398,27	432,45	63,8

a Bez gmin mających również status miasta na prawach powiatu.

a Excluding of gminas which are also cities with powiat status.

Źródłami dochodów własnych jednostek samorządu terytorialnego są m.in: wpływy z podatków, opłat, dochody z majątku jst, spadki, zapisy i darowizny na rzecz j.s.t., dochody z kar pieniężnych i grzywien określonych w odrębnych przepisach, odsetki od pożyczek udzielanych przez jednostki samorządu terytorialnego o ile odrębne przepisy nie stanowią inaczej, odsetki od nieterminowo przekazywanych należności stanowiących dochody j.s.t., odsetki od środków finansowych gromadzonych na rachunkach bankowych, o ile odrębne przepisy nie stanowią inaczej i inne. W rozumieniu ustawy dochodami własnymi jednostek samorządu terytorialnego są również udziały we wpływach z podatku dochodowego od osób fizycznych (PIT) oraz z podatku dochodowego od osób prawnych (CIT).

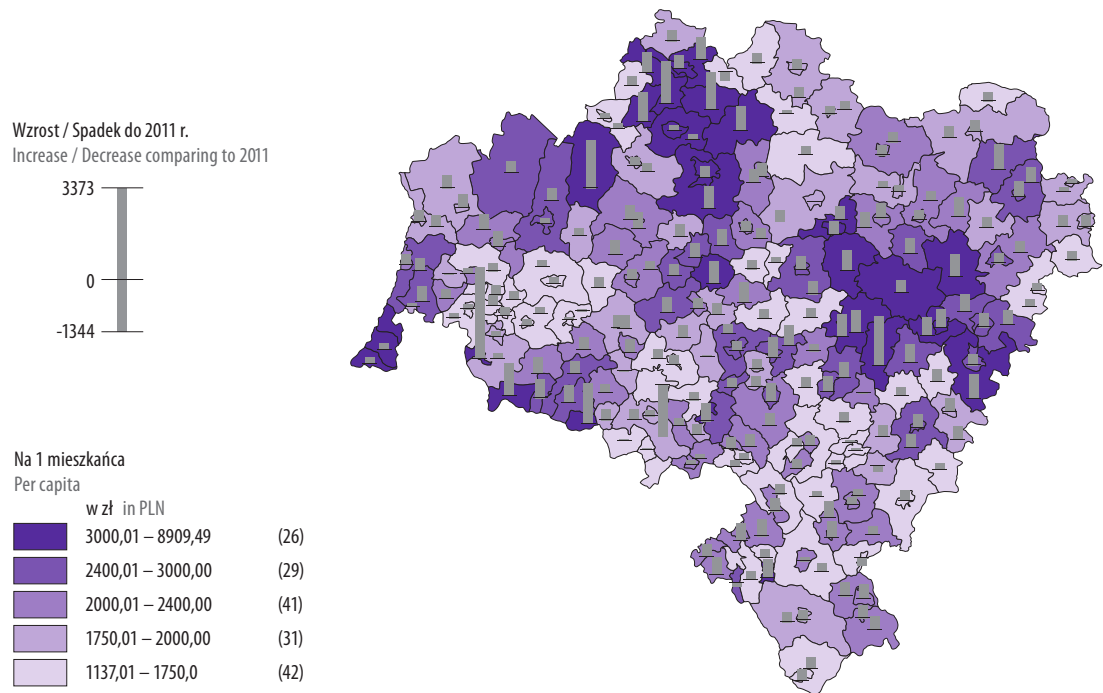
Dotacje ogółem w 2018 r. wyniosły w województwie dolnośląskim 360,2 mln zł (spadek o 7,3% r/r), z czego dotacje na wydatki inwestycyjne – 169,7 mln zł (spadek o 11,2% r/r) i stanowiły 47,1% dotacji ogółem. Dotacje celowe w 2018 r. wyniosły w województwie dolnośląskim 89,0 mln zł i były o 57,8% niższe niż w 2017 r. Dotacje przekazywane w ramach programów z udziałem środków europejskich wyniosły w 2018 r. 271,2 mln zł (wzrost o 52,9% r/r), z czego na inwestycje przeznaczone było 151,7 mln zł (wzrost o 75,9% r/r). W przeliczeniu na 1 mieszkańca dotacje ogółem wyniosły 124,17 zł, z czego 58,51 zł było przeznaczone na inwestycje, a z programów z udziałem środków europejskich pochodziło 93,49 zł.

W 4 gminach województwa dolnośląskiego (Legnickie Pole, Ruja, Rudna i Jordanów Śląski), w 2018 r. nie korzystano z dotacji przekazanych w ramach programów finansowanych z udziałem środków europejskich. Najwyższe dotacje z ww. programów w przeliczeniu na 1 mieszkańca zanotowano w gminach Świeradów-Zdrój (4110,60 zł) i Lewin Kłodzki (2927,20 zł). W miastach na prawach powiatu wartość dotacji z ww. programów, w przeliczeniu na 1 mieszkańca wyniosła od 88,70 zł w Legnicy do 463,40 zł w Jeleniej Górze.

Dotacje inwestycyjne w przeliczeniu na 1 mieszkańca wyniosły od 4,10 zł w gminie Brzeg Dolny i 11,40 zł w gminie Jordanów Śląski, do 4157,80 zł w gminie Świeradów-Zdrój, 4007,50 zł w gminie Lewin Kłodzki i 1898,70 zł w gminie Karpacz. W miastach na prawach powiatu dotacje inwestycyjne w przeliczeniu na 1 mieszkańca wyniosły od 109,50 zł w Legnicy do 407,40 zł w Jeleniej Górze.

Mapa 44. Dochody własne gmin na 1 mieszkańca w 2018 r.

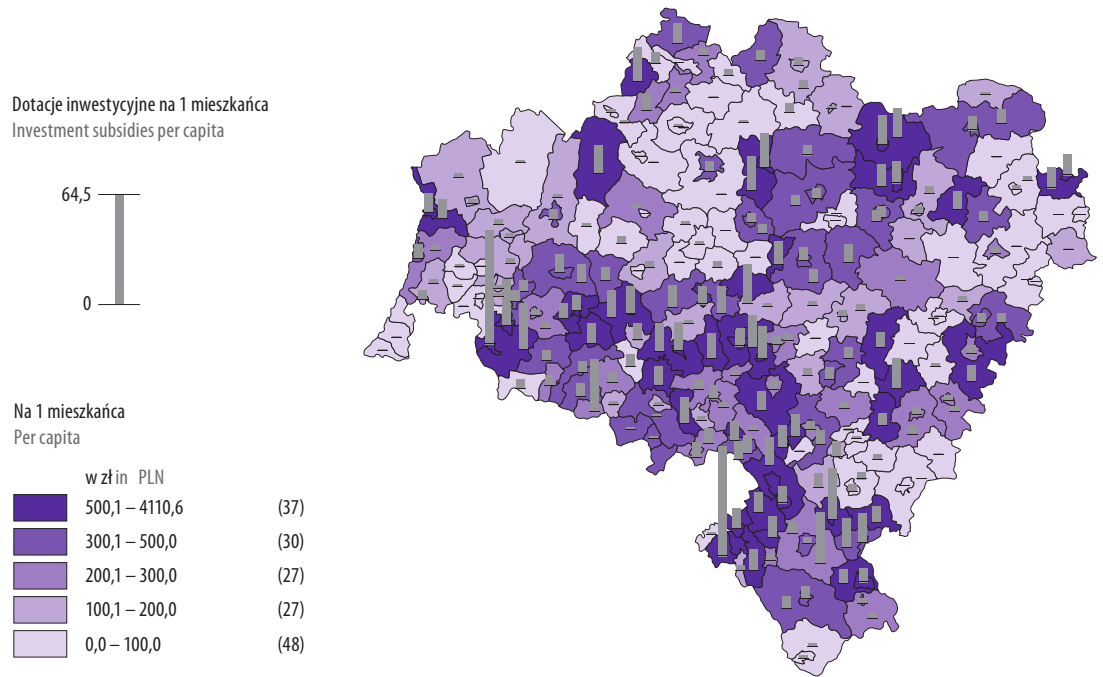
Map 44. Own revenue of gminas per capita in 2018

Dochody własne / dotacje miast na prawach powiatu obejmują środki otrzymywane w ramach części gminnej i powiatowej.
Own revenues / subsidies of cities with powiat status include funds received under the gmina and powiat parts.

Mapa 45. Dotacje dla gmin na 1 mieszkańca w 2018 r.

Map 45. Grants for gminas per capita in 2018

Dochody własne / dotacje miast na prawach powiatu obejmują środki otrzymywane w ramach części gminnej i powiatowej.
Own revenues / subsidies of cities with powiat status include funds received under the gmina and powiat parts.

7.2. Wydatki jednostek samorządu terytorialnego

7.2. Expenditure of local government units

Wydatki ogółem jednostek samorządu terytorialnego województwa dolnośląskiego, na wszystkich szczeblach były wyższe w 2018 r. niż w 2017 r. Wydatki inwestycyjne również wzrosły na wszystkich szczeblach, oprócz wojewódzkiego. Na poziomie gmin największą część wydatków przeznaczono na transport i łączność.

W 2018 r. wydatki jednostek samorządu terytorialnego w województwie dolnośląskim kształtowały się następująco:

- w gminach (bez miast na prawach powiatu) wyniosły ogółem 10335,2 mln zł (wzrost o 17,4% r/r), wydatki majątkowe wyniosły 2612,1 mln zł (wzrost o 71,4% r/r), z czego wydatki inwestycyjne stanowiły 97,3% tej kwoty (2542,5 mln zł, wzrost o 73,3% r/r)
- w miastach na prawach powiatu wyniosły ogółem 6264,7 mln zł (wzrost o 10,5% r/r), wydatki majątkowe wyniosły 1114,8 mln zł (wzrost o 36,8% r/r), z czego wydatki inwestycyjne stanowiły 91,3% tej kwoty (1017,6 mln zł, wzrost o 58,8% r/r),
- w powiatach wyniosły ogółem 2231,0 mln zł (wzrost o 12,3% r/r), wydatki majątkowe wyniosły 386,9 mln zł (wzrost o 72,4% r/r), z czego wydatki inwestycyjne stanowiły 99,5% tej kwoty (384,9 mln zł, wzrost o 74,8% r/r),
- na poziomie wojewódzkim wyniosły ogółem 1150,6 mln zł (wzrost o 2,7% r/r), wydatki majątkowe wyniosły 329,2 mln zł (spadek o 2,5% r/r), z czego wydatki inwestycyjne stanowiły 86,4% tej kwoty (284,5 mln zł, spadek o 8,2% r/r).

Wydatki jednostek samorządu terytorialnego w województwie dolnośląskim w przeliczeniu na 1 mieszkańca kształtowały się następująco:

- w gminach (bez miast na prawach powiatu) wyniosły 5249,30 zł (wobec 4470,05 zł w 2017 r.), z czego udział wydatków inwestycyjnych wyniósł 24,6% w wydatkach ogółem,
- w miastach na prawach powiatu wyniosły 6720,89 zł (wobec 6076,29 zł w 2017 r.), z czego udział wydatków inwestycyjnych wyniósł 16,2% w wydatkach ogółem,
- w powiatach wyniosły 1133,11 zł (wobec 1008,81 zł w 2017 r.), z czego udział wydatków inwestycyjnych wyniósł 17,3% w wydatkach ogółem,
- na poziomie wojewódzkim wyniosły 396,63 zł (wobec 385,97 zł w 2017 r.), z czego udział wydatków inwestycyjnych wyniósł 24,7% w wydatkach ogółem.

Wydatki inwestycyjne w województwie dolnośląskim, w przeliczeniu na 1 mieszkańca, wyniosły w 2018 r. od 64,30 zł w gminie Ruja i 146,00 zł w gminie Platerówka do 10546,20 zł w gminie Świeradów-Zdrój i 5692,50 zł w gminie Karpacz. W miastach na prawach powiatu wysokość wydatków inwestycyjnych, w przeliczeniu na 1 mieszkańca wyniosła od 652,80 zł w Legnicy do 1207,40 zł we Wrocławiu.

Tablica 47. Wydatki jednostek samorządu terytorialnego

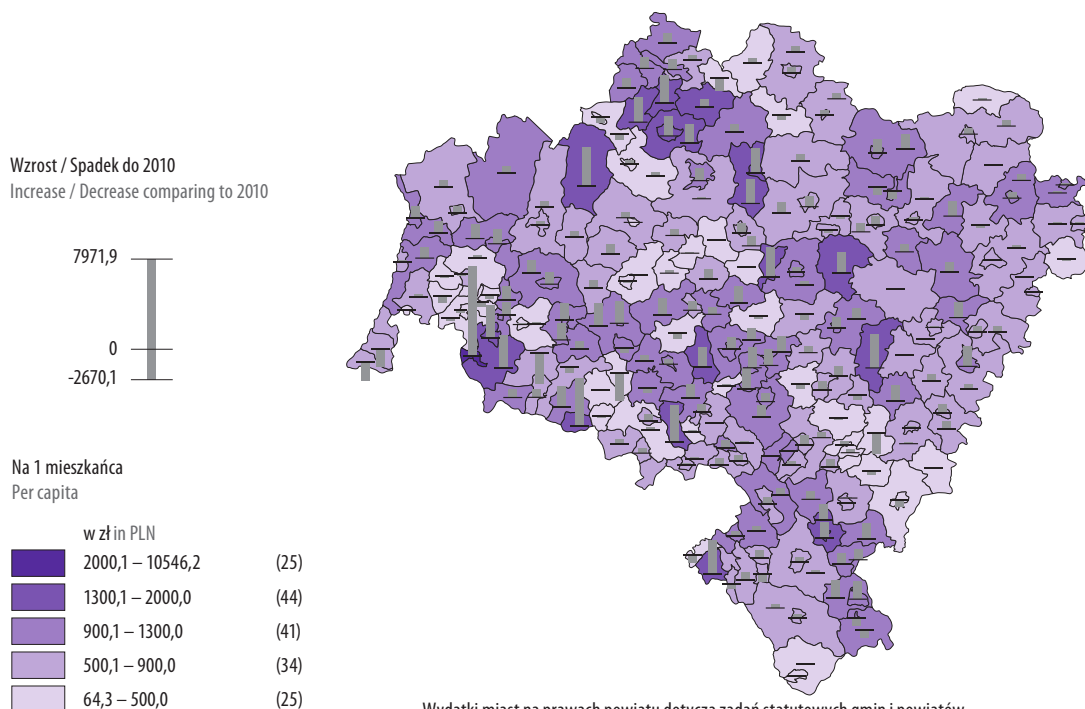
Table 47. Expenditure of local government units

Wyszczególnienie Specification	2010	2015	2017	2018	
	na 1 mieszkańca w zł per capita in PLN				udział dochodów własnych w % ogółem dochodów share of investment expenditures in % of total expenditure
Ogółem Total	4808,35	5285,16	6056,55	6887,27	21,2
Gminy ^a Gminas ^a	3200,76	3488,00	4470,05	5249,30	24,6
Miasta na prawach powiatu Cities with powiat status	4888,30	5679,25	6076,29	6720,89	16,2
Powiaty Powiats	956,94	948,18	1008,81	1133,11	17,3
Województwo Voivodship	446,89	447,81	385,97	396,63	24,7

a Bez gmin mających również status miasta na prawach powiatu.
a Excluding of gminas which are also cities with powiat status.

Mapa 46. Wydatki inwestycyjne gmin na 1 mieszkańca w 2018 r.

Map 46. Investment expenditures of gminas per capita in 2018

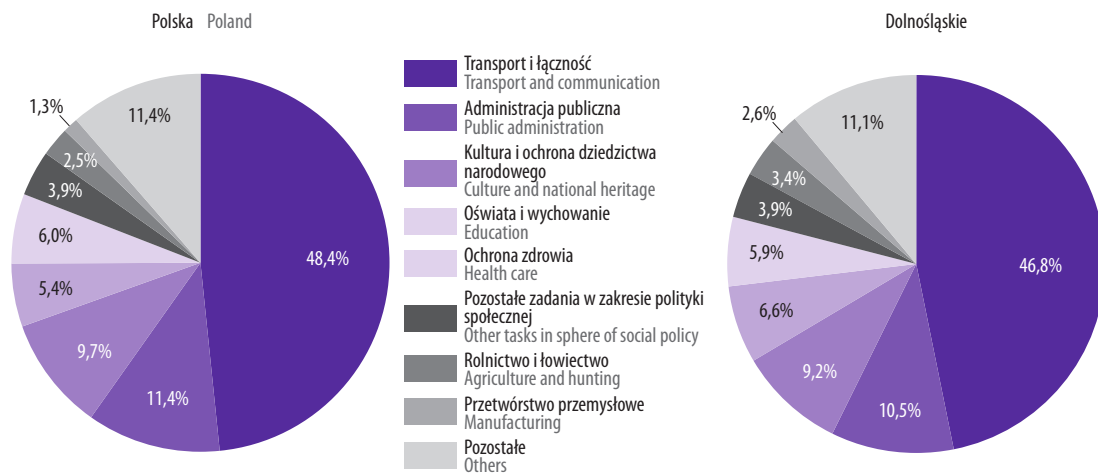

Wydatki miast na prawach powiatu dotyczą zadań statutowych gmin i powiatów.
Expenditure of cities with powiat status concerns the statutory tasks of gminas and powiats.

W 2018 r. w województwie dolnośląskim 46,8% wydatków budżetowych było przeznaczonych na transport i łączność (48,4% w Polsce), następnie 10,5% na administrację publiczną (11,4% w Polsce), 9,2% na kulturę i ochronę dziedzictwa narodowego (9,7% w Polsce), 6,6% na oświatę i wychowanie (w Polsce 5,4%), 5,9% na ochronę zdrowia (6,0% w Polsce), 3,9% na pozostałe zadania w zakresie polityki społecznej (taki sam udział w skali kraju), 3,4% na rolnictwo i łowiectwo (2,5% w Polsce), 2,6% na przetwórstwo przemysłowe (1,3% w Polsce). Na pozostałe działy przeznaczono 11,1% wydatków budżetowych (w Polsce 11,4%).

Wykres 76. Wydatki budżetowe według działów w 2018 r.

Chart 76. Budget expenditure by divisions in 2018

7.3. Wynik budżetów jednostek samorządu terytorialnego

7.3. Result of budgets of local government units

Zadłużenie jednostek samorządu terytorialnego ogółem wzrosło w 2018 r. w stosunku do roku poprzedniego. Jedynie na poziomie wojewódzkim zanotowano wzrost nadwyżki budżetowej - na pozostałych poziomach nastąpił wzrost deficytu (w gminach), bądź przejście z nadwyżki do deficytu (w miastach na prawach powiatu i w powiatach).

W 2018 r. jednostki samorządu terytorialnego na wszystkich szczeblach w województwie dolnośląskim łącznie wykazywały deficyt budżetowy wynoszący 818,5 mln zł. Deficyt wzrósł w stosunku do 2017 r. o 747,4 mln zł (z 71,7 mln zł deficytu). Największy deficyt dotyczył budżetów w budżetach gmin, gdzie wzrósł on z 128,8 mln zł w 2017 r. do 678,7 mln zł. Budżety miast na prawach powiatów oraz powiatów, które wykazywały nadwyżkę w 2017 r. (odpowiednio 4,4 mln zł i 17,1 mln zł) również zamknęły 2018 r. z deficytem w wysokości odpowiednio 189,8 mln zł i 53,9 mln zł. W 2018 r. jedynie budżet wojewódzki wykazał nadwyżkę, która wzrosła z 35,7 mln zł w 2017 r. do 103,9 mln zł w 2018 r.

Spośród 165 gmin w województwie dolnośląskim tylko 36 wykazało w 2018 r. nadwyżkę w budżecie, a 129 wykazywało deficyt budżetowy. Wysokość dochodów stanowiła od 70,9% wysokości wydatków (w gminie Czarny Bór) do 110,2% (w gminie Łagiewniki). Wszystkie miasta na prawach powiatu wykazywały deficyt budżetowy. Wysokość dochodów w stosunku do wydatków mieściła się między 93,7% w Jeleniej Górze do 97,6% we Wrocławiu. Spośród 26 powiatów nadwyżkę w budżecie wykazywało 7 powiatów, a 19 wykazywało deficyt. Wysokość dochodów stanowiła od 89,7% wysokości wydatków (w powiecie wrocławskim) do 108,2% (w powiecie zlotoryjskim).

Tablica 48. Wynik budżetów jednostek samorządu terytorialnego

Table 48. Result of budgets of local government units

Wyszczególnienie Specification	2010	2015	2017	2018
	w mln zł in million PLN			
Ogółem Total	-1244,5	-138,0	-71,7	-818,5
Gminy ^a Gminas ^a	-681,7	195,3	-128,8	-678,7
Miasta na prawach powiatu Cities with powiat status	-169,8	-324,3	4,4	-189,8
Powiaty Powiats	-103,0	26,6	17,1	-53,9
Województwo Voivodship	-290,1	-35,7	35,7	103,9

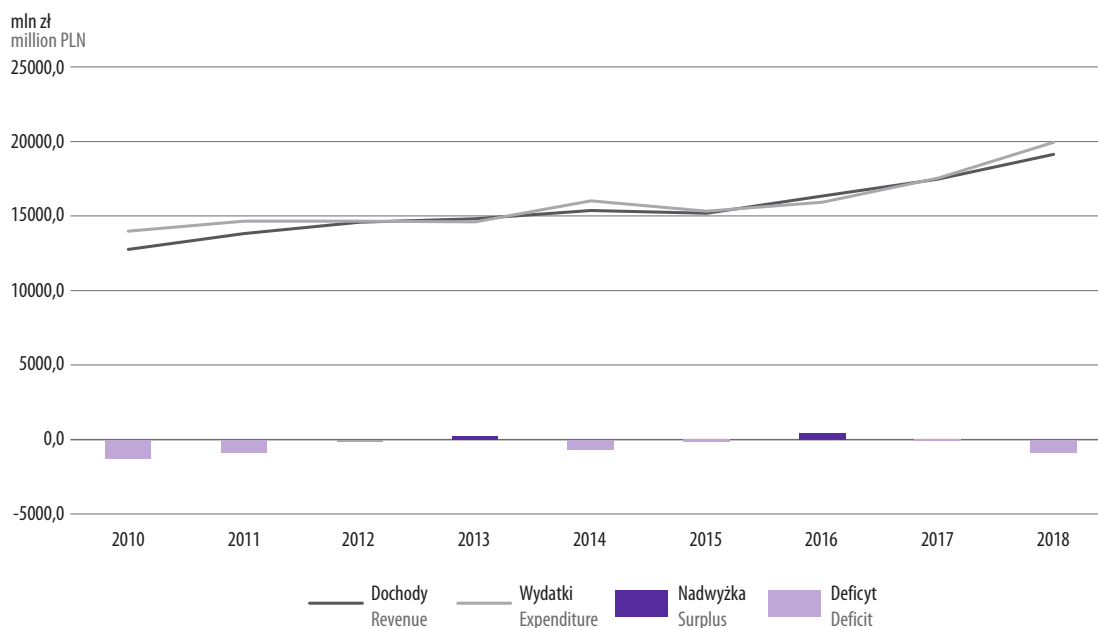
a Bez gmin mających również status miasta na prawach powiatu.

a Excluding of gminas which are also cities with powiat status.

Zadłużenie jednostek samorządu terytorialnego na wszystkich szczeblach w województwie dolnośląskim ogółem wyniosło w 2018 r. 7979,2 mln zł (wzrost o 7,9% r/r), co w przeliczeniu na 1 mieszkańca dało 2750,29 zł. Największe zadłużenie kwotowo, jak i w przeliczeniu na 1 mieszkańca występowało w miastach na prawach powiatu (odpowiednio 3597,3 mln zł i 3859,25 zł). W stosunku do roku ubiegłego, w 2018 roku zadłużenie zmniejszyło się na poziomie województwa i miast na prawach powiatu (odpowiednio o 11,7% i 1,5%), a wzrosło na szczeblu gminnym i powiatowym (odpowiednio o 28,5% i 3,6%). W 2018 r. dwie gminy – Rudna i Stare Bogaczowice nie posiadały żadnego zadłużenia. Zadłużenie pozostałych gmin wyrażone w procentowym udziale w dochodach ogółem wyniosło od 0,2% dochodów w gminie Bolesławiec i 0,7% w gminie Warta Bolesławiecka do 72,2% w gminie Prusice i 69,4% w gminie Stara Kamienica. Zadłużenie w miastach na prawach powiatu wyniosło od 43,9% w Jeleniej Górze do 94,8% w Wałbrzychu.

Wykres 77. Dochody, wydatki i wynik budżetów jednostek samorządu terytorialnego

Chart 77. Revenue, expenditure and result of budgets of local government units

Tablica 49. Zadłużenie jednostek samorządu terytorialnego w 2018 r.

Stan w dniu 31 grudnia

Table 49. Result of budgets of local government units in 2018

As of 31st December

Wyszczególnienie Specification	Ogółem w mln zł Total in million PLN	Na 1 mieszkańca w zł Per capita in PLN	W % dochodów ogółem In % of total revenue	2017=100
Ogółem Total	7979,2	2750,29	41,6	107,9
Gminy ^a Gminas ^a	3140,5	1595,09	32,5	128,5
Miasta na prawach powiatu Cities with powiat status	3597,3	3859,25	59,2	98,5
Powiaty Powiats	631,5	320,77	29,0	103,6
Województwa Voivodships	609,8	210,21	48,6	88,3

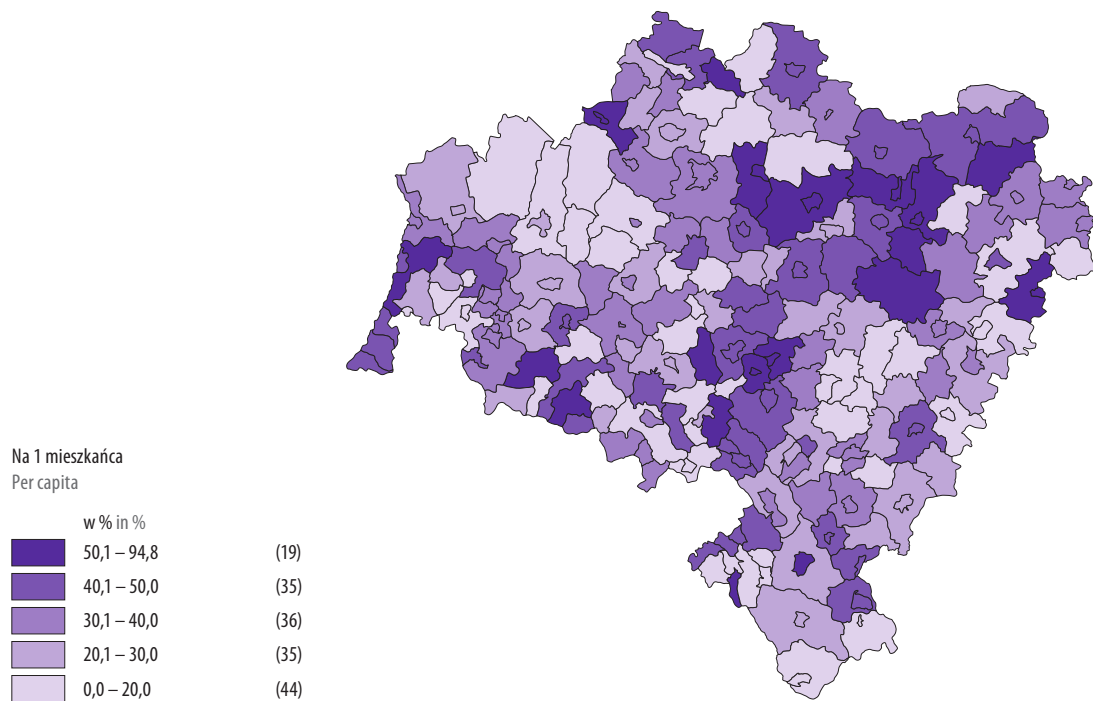
a Bez gmin mających również status miasta na prawach powiatu.
a Excluding of gminas which are also cities with powiat status.

Mapa 47. Zadłużenie gmin w % dochodów ogółem w 2018 r.

Stan w dniu 31 grudnia

Map 47. Debt of gminas in % of revenue in 2018

As of 31st December

7.4. Projekty dofinansowane z UE z funduszy strukturalnych i Funduszu Spójności

7.4. Projects co-financed by the EU from structural funds and the Cohesion Fund

Wśród projektów dofinansowanych ze środków UE, najwyższą wartością w województwie dolnośląskim wyróżniał się program „Infrastruktura i środowisko”.

Wartość całkowita projektów oraz wartość dofinansowania ze środków UE projektów zrealizowanych w ramach Umowy Partnerstwa 2014-2020 na terenie województwa dolnośląskiego do końca 2018 r. wyniosła 28011,6 mln zł (7,4% wartości projektów w Polsce), z czego dofinansowanie ze środków UE stanowiło 58,9% całej kwoty (16505,7 mln zł). W przeliczeniu na 1 mieszkańca wartość całkowita projektów wyniosła 9655,80 zł. W przeliczeniu na 1 mieszkańca największą wartością cechował się program „Infrastruktura i środowisko” – 5310,50 zł.

Tablica 50. Wartość całkowita projektów oraz wartość dofinansowania ze środków UE projektów zrealizowanych w ramach Umowy Partnerstwa 2014-2020 na terenie województwa do końca 2018 r.^a

Table 50. The total project value and the additional EU financing value projects which are implemented based on the Partnership Agreement 2014-2020 in voivodship to end the 2018^a

Wyszczególnienie Specification	Ogółem Total	W tym dofinansowane ze środków UE Of which co-financing from the EU resources	Na 1 mieszkańca w zł Per capita in PLN	W odsetkach (Polska=100) In percent (Poland=100)
Ogółem Total	28011,6	16505,7	9655,8	7,4^b
programy operacyjne: operational programmes:				
Infrastruktura i Środowisko Infrastructure and Environment	15422,8	7942,4	5310,5	9,1
Inteligentny Rozwój Smart Growth	2319,2	1425,9	798,6	5,3
Polska Cyfrowa Digital Poland	518,2	304,2	178,4	4,6
Wiedza Edukacja Rozwój Knowledge Education Development	484,2	432,6	166,7	3,2
Regionalne Programy Operacyjne Regional Operational Programmes	9267,1	6400,7	3190,9	98,8

a Dane szacunkowe; miejsce realizacji projektu zgodnie z umową o dofinansowanie; dane dotyczą podpisanych umów o dofinansowanie; bez środków Programu Operacyjnego Pomoc Techniczna. b Dla Polski łącznie ze środkami Programu Operacyjnego Polska Wschodnia.

a Estimated data; place of project implementation in accordance with the financing agreement; data relate to signed co-financing agreements; without the funds of the Technical Assistance Operational Programme. b For Poland included financing value of operational programme Eastern Poland.

Wartość zrealizowanych programów do końca 2018 r. zawierała się w przedziale 3,2% do 9,1% wartości projektów ogółem w skali Polski. Jedynie w ramach Regionalnych Programów Operacyjnych 98,8% środków programów realizowanych w Polsce zostało wydanych w województwie dolnośląskim. Wymienione wyżej oraz w tablicy 50 programy nie są wszystkimi wykorzystującymi środki europejskie. W 2018 r. w niewielkim stopniu wykorzystywano fundusze z:

- ram finansowych 2007-2013,
- środków pozaunijnych z Mechanizmu Finansowego Europejskiego Obszaru Gospodarczego oraz funduszy norweskich,
- projektów unijnych na lata 2014-2020 realizowanych poza funduszami strukturalnymi i FS (czyli poza Umową Partnerstwa i pieczęcią Ministerstwa Inwestycji i Rozwoju), np. Europejskiego Funduszu Rolnego na rzecz Rozwoju Obszarów Wiejskich.

Tylko część środków publicznych przekazanych na realizację wymienionych programów operacyjnych była realizowana przez samorządy.

Rozdział 8. Wybrane dane o województwie

Chapter 8. Voivodship against the background of the country

Tablica 51. Tablica przeglądowa
Table 51. Review table

Wyszczególnienie	2010	2011	2012	2013	2014
Nakłady na środki trwale służące ochronie środowiska w tys. zł (ceny bieżące)	701753,7	782307,0	631187,9	592335,1	1069084,9
Nakłady na środki trwale służące gospodarce wodnej w tys. zł (ceny bieżące)	288352,8	320639,9	305141,0	401455,9	776240,0
Ścieki komunalne odprowadzone na 1 mieszkańca w dam ³	0,035	0,035	0,035	0,035	0,035
Udział odpadów komunalnych zebranych selektywnie w odpadach komunalnych zebranych ogółem w %	.	.	.	.	.
Przyrost naturalny na 1000 ludności	-0,06	-0,60	-1,10	-1,61	-0,94
Urodzenia żywe na 1000 ludności	10,13	9,49	9,34	8,86	9,34
Saldo migracji na pobyt stały na 1000 ludności	0,47	0,37	0,32	0,01	0,19
Wskaźnik starości demograficznej w %	13,3	13,7	14,2	14,8	15,5
Dzieci w placówkach wychowania przedszkolnego na 1000 dzieci w wieku 3-6 lat	707,2	740,0	740,1	775,2	738,2
Wskaźnik zatrudnienia według BAEL w %	48,1	47,7	47,8	47,9	50,0
Współczynnik aktywności zawodowej według BAEL w %	54,3	53,4	53,8	54,0	55,1
Stopa bezrobocia według BAEL w %	11,3	10,6	11,1	11,3	9,1
Bezrobotni zarejestrowani na 1 ofertę pracy	49	42	61	45	27
Przeciętne miesięczne wynagrodzenie brutto w sektorze przedsiębiorstw ^a w zł	3436,77	3594,98	3691,81	3827,13	4012,38
Przeciętna liczba emerytów i rencistów w tys.	680,0	668,8	658,3	650,9	643,7
Przeciętna miesięczna emerytura i renta brutto wypłacana z pozarolniczego systemu ubezpieczeń społecznych w zł	1611,66	1691,11	1782,76	1877,72	1944,03
Przeciętny miesięczny dochód rozporządzalny na 1 osobę w gospodarstwie domowym w zł	1239,17	1282,93	1367	1344,79	1366,33
Granica ubóstwa skrajnego w %	5,3	4,7	4,6	5,1	5,6
Beneficjenci środowiskowej pomocy społecznej w liczbie ludności ogółem w %	4,7	4,4	4,1	4,2	3,9
Dzieci przebywające w żłobkach i klubach dziecięcych na 1000 dzieci w wieku do lat 3	45,0	54,2	66,5	81,0	99,6
Zasoby mieszkaniowe na 1000 ludności	367,7	371,0	375,9	381,6	386,2
Zużycie wody z sieci wodociągowej w gospodarstwach domowych (w ciągu roku) na 1 mieszkańca w m ³	32,0	31,5	31,6	31,2	31,2
Porady lekarskie udzielone w ramach ambulatoryjnej opieki zdrowotnej na 1 mieszkańca	6,6	7,1	7,1	7,1	7,1
Liczba ludności na 1 placówkę ambulatoryjnej opieki zdrowotnej	3094	3010	3004	2931	2891
Wskaźnik poziomu kosztów w przedsiębiorstwach ^b niefinansowych w %	92,5	88,1	93,3	94,4	94,4
Wskaźnik rentowności obrotu netto w przedsiębiorstwach ^b niefinansowych w %	6,2	9,9	5,3	4,6	4,7
Nakłady inwestycyjne przedsiębiorstw ^b niefinansowych w mln zł (ceny bieżące)	10294,9	10495,7	9998,4	11584,7	12621,9

a Dane dotyczą podmiotów gospodarczych, w których liczba pracujących przekracza 9 osób. b Dane dotyczą podmiotów gospodarczych, w których liczba pracujących przekracza 49 osób.

2015	2016	2017	2018	2019	Specification
1170672,7	313978,1	315638,3	696029,5	.	Outlays on fixed assets in environmental protection (current prices) in thousand PLN
616785,8	345518,0	430334,1	435718,5	.	Outlays on fixed assets in water management (current prices) in thousand PLN
0,037	0,038	0,039	0,039	.	Industrial wastewater discharged per capita in dam ³
.	.	29,5	30,3	.	Share of municipal waste collected separately in total municipal waste in %
-1,82	-1,07	-1,25	-1,79	-1,99	Natural increase per 1000 population
9,04	9,45	9,79	9,58	9,28	Live births per 1000 population
0,27	0,97	0,96	1,28	1,67	Net migration for permanent residence per 1000 population
16,2	17,0	17,7	18,4	19,0	Old age ratio in %
949,6	821,9	886,6	931,6	.	Children attending pre-primary education establishments per 1000 children aged 3-6
51,4	53,3	53,5	54,2	55,3	Employment rate by LFS in %
55,2	56,4	56,1	56,1	57,1	Activity rate by LFS in %
7	5,4	4,6	3,3	3,3	Unemployment rate by LFS in %
16	13	9	8	9	Registered unemployed persons per a job offer
4189,23	4370,08	4660,71	4987,55	5363,55	Average monthly gross wages and salaries in enterprise sector ^a in PLN
644,0	646,2	649,6	672,6	678,2	Annual average number of retirees and pensioners in thousand
2002,89	2041,56	2100,05	2188,10	2292,13	Average monthly retirement and other pension paid from non-agricultural social security system in PLN
1471,84	1586,03	1626,18	1755,5	.	Average monthly per capita available income in households in PLN
4	2,9	3,5	3,8	.	Extreme poverty rate in %
3,6	3,2	2,9	2,6	.	Beneficiaries benefiting from social assistance in number of total population in %
113,1	125,3	138,8	166,9	.	Children staying in nurseries and children's clubs per 1000 children up to the age of 3
391,4	396,9	402,7	409,0	.	Dwelling stocks per 1000 population
32,0	32,2	32,4	33,8	.	Consumption of water from water supply system in households (during the year) per capita w m ³
7,5	7,3	7,4	7,6	.	Doctor's consultation provided within the scope of out-patient health care per capita
2870	2732	2695	2798	.	Population per out-patient health care unit
95,1	95,0	94,8	96,0	95,6	Cost level indicator in non-financial enterprises ^b in %
3,9	4,1	4,2	3,0	3,6	Net turnover profitability indicator in non-financial enterprises ^b in %
13576,9	13364,8	14101,9	16150,0	21036,7	Investment outlays of non-financial enterprises ^b in million PLN (current prices)

a Data concern economic entities in which the number of employed persons exceeds 9 persons. b Data concern economic entities in which the number of employed persons exceeds 49 persons.

Tablica 51. Tablica przeglądowna (dok.)

Table 51. Review table (cont.)

Wyszczególnienie	2010	2011	2012	2013	2014
Nakłady inwestycyjne przedsiębiorstw ^a niefinansowych (rok poprzedni=100; ceny bieżące)	113,3	102,0	95,3	115,9	109,0
Nakłady ^b wewnętrzne na działalność badawczą i rozwojową na 1 mieszkańca w zł (ceny bieżące)	216,0	248,7	333,2	312,2	367,9
Sprzedaż detaliczna ^c towarów (rok poprzedni=100; ceny bieżące)	103,7	114,0	105,9	101,6	106,3
Drogi gminne i powiatowe o twardej nawierzchni na 100 km ² powierzchni ogólnej	73,6	75,5	75,4	75,4	77,2
Udział energii odnawialnej w produkcji energii elektrycznej w %	4,9	5,3	6,6	6,0	9,6
Udział dochodów własnych w dochodach ogółem jednostek samorządu terytorialnego w %					
Ogółem	55,6	55,4	57,0	57,3	57,1
Gminy ^e	55,6	55,6	57,7	58,7	59,4
Miasta na prawach powiatu	69,9	70,0	67,9	68,6	69,3
Powiaty	28,7	27,1	31,7	32,0	33,5
Województwo	52,4	52,0	54,9	47,0	41,1
Udział wydatków inwestycyjnych w wydatkach ogółem jednostek samorządu terytorialnego w %					
Ogółem	23,5	22,4	20,1	17,9	20,5
Gminy ^e	25,1	22,5	18,3	17,4	18,9
Miasta na prawach powiatu	22,8	20,6	21,1	15,1	17,9
Powiaty	13,4	14,7	9,6	10,6	12,0
Województwo	33,3	37,8	36,2	37,3	41,4
Dotacje inwestycyjne ogółem ^d dla jednostek samorządu terytorialnego w mln zł					
Ogółem	844,08	1200,81	1193,44	1170,76	1204,40
Gminy ^e	407,91	516,90	403,53	334,38	370,37
Miasta na prawach powiatu	215,04	278,37	366,25	301,67	228,90
Powiaty	100,01	193,01	73,21	98,98	101,17
Województwo	121,11	212,53	350,44	435,73	503,97
Wynik budżetów jednostek samorządu terytorialnego w mln zł					
Ogółem	-1244,49	-836,07	-74,46	208,85	-648,30
Gminy ^e	-681,69	-301,94	39,58	58,24	-65,91
Miasta na prawach powiatu	-169,76	-220,58	-124,98	100,94	-362,89
Powiaty	-102,96	-30,78	23,97	11,51	7,13
Województwo	-290,08	-282,77	-13,03	38,15	-226,63

a Dane dotyczą podmiotów gospodarczych, w których liczba pracujących przekracza 49 osób. b Bez amortyzacji środków trwałych. c Dane dotyczą podmiotów gospodarczych, w których liczba pracujących przekracza 9 osób. d Suma wszystkich typów dotacji inwestycyjnych. e Bez gmin mających również status miast na prawach powiatu.

2015	2016	2017	2018	2019	Specification
107,6	98,4	105,5	114,5	130,3	Investment outlays of non-financial enterprises ^a (previous year=100; current prices)
441,2	371,8	522,9	659,9	.	Intramural ^b expenditures on research and development per capita in PLN (current prices)
100,6	105,1	103,2	103,8	107,4	Retail sale ^c of goods (previous year=100; current prices)
78,2	78,9	79,5	83,4	.	Communal and district roads with hard surface per 100 km ² of total area
9,4	6,5	7,9	6,5	.	Share of renewable energy sources in production of electricity in %
					Share of own revenue in total revenue of local government units in %
60,1	56,7	56,3	55,8	.	Total
59,3	54,8	53,3	52,0	.	Gminas ^e
70,0	65,9	66,3	66,2	.	Powiats
36,1	37,3	38,1	38,7	.	Cities with powiat status
61,9	57,9	61,6	63,8	.	Voivodship
					Share of investment expenditure in total expenditure of local govern- ment units in %
18,1	12,9	15,0	21,2	.	Total
16,3	11,9	16,7	24,6	.	Gminas ^e
18,3	12,2	11,3	16,2	.	Powiats
10,6	9,4	11,1	17,3	.	Cities with powiat status
37,2	29,9	27,7	24,7	.	Voivodship
					Total investment grants ^d for local government units in milion PLN
959,77	689,83	680,58	1251,26	.	Total
412,97	156,75	277,92	727,34	.	Gminas ^e
222,03	246,90	118,46	191,22	.	Powiats
90,26	71,49	93,00	162,96	.	Cities with powiat status
234,52	214,70	191,20	169,73	.	Voivodship
					Result of budgets of local government units in milion PLN
-138,05	414,24	-71,66	-818,49	.	Total
195,26	212,56	-128,79	-678,71	.	Gminas ^e
-324,29	109,23	4,36	-189,84	.	Powiats
26,64	46,29	17,06	-53,87	.	Cities with powiat status
-35,66	46,16	35,71	103,92	.	Voivodship

a Data concern economic entities in which the number of employed persons exceeds 49 persons. b Excluding depreciation of fixed assets. c Data concern economic entities in which the number of employed persons exceeds 9 persons. db Sum of all types of investment grants e Excluding gminas which are also cities with powiat status.

Rozdział 9. Wybrane dane o Wrocławiu

Chapter 9. Selected data on Wrocław

Tablica 52. Tablica przeglądowa

Table 52. Review table

Wyszczególnienie	2010	2011	2012	2013	2014	2015	2016	2017	2018	2019	Specification
Emisja zanieczyszczeń powietrza z zakładów szczególnie uciążliwych dla czystości powietrza (tony/rok):											Emissions of air pollutants from plants especially noxious to air purity in 2018 (tonnes/year):
gazowych	1254984	1079838	1085382	1257364	1162494	1154807	1279619	1246083	1280983	.	gases
pyłowych	284	301	272	297	304	281	249	173	145	.	particulates
Odpady wytworzone ^a (w tys. t)	335,2	528,2	692,1	549,2	289,6	449,8	467,4	424,7	312,9	.	Waste generated ^a (in thousand tonnes)
Zmieszane odpady ^a komunalne zebrane na 1 mieszkańca (w kg)	418,7	349,1	340,3	317,5	371,5	355,1	358,7	349,8	370,0	.	Mixed municipal waste ^a collected per capita (in kg)
Przyrost naturalny na 1000 ludności	0,25	-0,11	-0,57	-0,65	0,13	-0,69	1,01	0,45	0,75	0,87	Natural increase per 1000 population
Ludność w wieku nieprodukcyjnym na 1000 osób w wieku produkcyjnym (stan w dniu 31 grudnia)	519,3	534,6	553,0	573,0	594,3	617,2	642,5	667,4	688,6	707,1	Non-working age population per 1000 persons of working age (as of 31st December)
Odsetek dzieci w wieku do lat 3 objętych opieką w żłobkach i klubach dziecięcych (w %) (stan w dniu 31 grudnia)	10,3	12,3	15,2	16,9	20,1	22,3	22,8	25,4	28,0	.	Percent of children up to the age of 3 in care in nurseries and children's club (in %) (as of 31st December)
Pracujący w sektorze przedsiębiorstw ^b (stan w dniu 31 grudnia)	236510	238156	237365	244584	252979	263070	272160	283559	285464	.	Employed persons in enterprise ^b sector (as of 31st December)
Stopa bezrobocia rejestrowanego (stan w dniu 31 grudnia)	5,5	5	5,7	5,5	4,1	3,3	2,7	2,1	1,9	1,6	Registered unemployment rate (as of 31st December)
Udział długotrwale bezrobotnych (w %) (stan w dniu 31 grudnia)	30,8	33,4	30,1	35,8	39,7	38,5	38,9	36,7	37,5	35,3	Share of long-term unemployed persons (in %) (as of 31st December)

a W ciągu roku. Z wyłączenie odpadów komunalnych. b Dane dotyczą podmiotów gospodarczych, w których liczba pracujących przekracza 9 osób.

a During the year. Excluding municipal waste. b Data concern economic entities in which the number of employed persons exceeds 9 persons.

Tablica 52. Tablica przeglądowna (cd.)

Table 52. Review table (cont.)

Wyszczególnienie	2010	2011	2012	2013	2014	2015	2016	2017	2018	2019	Specification
Bezrobotni zarejestrowani na 1 ofertę pracy (stan w dniu 31 grudnia)	17	13	21	15	11	6	4	3	2	3	Unemployed persons per a job offer (as of 31st December)
Liczba osób na 1 mieszkanie w zasobach mieszkaniowych (stan w dniu 31 grudnia)	2,31	2,29	2,23	2,18	2,14	2,10	2,05	2,00	1,95	.	Population per 1 dwelling in dwelling stocks (as of 31st December)
Dzieci w placówkach wychowania przedszkolnego na 1000 dzieci w wieku 3-6 lat	806	843	834	876	901	936	926	949	987	.	Children attending pre-primary education establishments per 1000 children aged 3-6
Liczba osób na 1 przychodnię (stan w dniu 31 grudnia)	1883	1543	1471	1477	1518	1465	1248	1212	1144	.	Population per 1 out-patients departments (as of 31st December)
Porady lekarskie udzielone w ambulatoryjnej opiece zdrowotnej na 1 mieszkańca (stan w dniu 31 grudnia)	9,7	11,0	10,8	11,0	11,2	12,3	12,3	12,7	13,1	.	Medical consultations provided in out-patient health care per capita (as of 31st December)
Udzielone świadczenia pomocy społecznej (w tys. zł) (stan w dniu 31 grudnia)	29890,3	29559,5	30819,3	33863,3	34773,7	33224,6	34749,9	37899,5	36968,2	.	Social benefits granted (in thousand PLN) (as of 31st December)
Miejsca w żłobkach i klubach dziecięcych na 1000 dzieci w wieku do lat 3 (stan w dniu 31 grudnia)	95,8	122,7	153,7	179,2	205,0	229,2	237	265,5	299,0	.	Places in nurseries and children's clubs per 1000 children up to the age of 3 (as of 31st December)
Podmioty gospodarki narodowej na 1000 ludności (stan w dniu 31 grudnia)	160,8	160,5	166,5	171,4	173,9	178,1	182,6	188,2	191,5	190,9	Entities of the national economy per 1000 population (as of 31st December)
Osoby fizyczne prowadzące działalność gospodarczą na 1000 ludności (stan w dniu 31 grudnia)	110,4	107,6	110,3	111,8	111,2	111,1	111,5	113,1	118,1	113,9	Natural persons conducting economic activity per 1000 population (as of 31st December)
Spółki handlowe na 1000 ludności (stan w dniu 31 grudnia)	20,1	21,8	24,0	26,7	29,5	33,3	37,2	40,8	39,8	43,0	Commercial companies per 1000 population (as of 31st December)

Tablica 52. Tablica przeglądowna (dok.)

Table 52. Review table (cont.)

Wyszczególnienie	2010	2011	2012	2013	2014	2015	2016	2017	2018	2019	Specification
Wskaźnik rentowności ^a obrotu netto (w %)	4,0	2,9	2,4	2,3	2,8	3,8	2,5	2,8	1,3	4,2	Net turnover profitability ^a indicator (in %)
Nakłady inwestycyjne ^a na 1 mieszkańca (ceny bieżące, tys. zł)	9,9	9,2	8,0	8,8	10,3	11,5	11,6	12,0	13,4	13,3	Investment outlays ^a per capita (current prices, in thousand PLN)
Mieszkania oddane do użytkowania na 1000 ludności	7,4	6,0	10,6	12,4	9,4	10,5	13,3	13,9	14,8	17,8	Dwellings completed per 1000 population
Dochody własne gmin na 1 mieszkańca (w zł)	3711,34	4117,6	4057,71	4214,63	4164,3	4252,24	4458,52	4652,24	4966,37	.	Own revenues of gminas per capita (in PLN)
Wydatki majątkowe gmin na 1 mieszkańca (w zł)	1348,46	1395,23	1430,23	1011,44	1140,75	1316,35	1037,78	1023,54	1352,01	.	Property expenditures of gminas per capita (in PLN)

a Dane dotyczą podmiotów gospodarczych, w których liczba pracujących przekracza 49 osób.

a Data concern economic entities in which the number of employed persons exceeds 49 persons.